Geographie

til

Ungdommens Brug,

forfattet

af

Christian Sommerfeldt.

TILHØRENDE
HERLUFSHOLMS
BIBLIOTHEK

Geographien koster 52 Skill.
Udtoget — 6 Skill.

Kiøbenhavn,
udi det Kongelige Wäysenhuus
trykt af Gerhard Giese Salikath,
1776.

963.6.

OVERFØRT TIL
ODENSE UNIVERSITETSBIBLIOTEK
1968

Fortale.

Denne Haandbog, som nu overleveres det Almindelige, er, hvad det meste af Europa angaaer, grundet paa Büschings Skrifter. De nyeste Forandringer i Landenes Forfatninger ere hentede fra de beste Efterretninger, jeg har kundet faae. I henseende til Kongens Lande, har jeg brugt de Skrifter, vi have derom, og de Underretninger, jeg har kundet indhente.

Beskrivelserne over de øvrige Verdens Dele ere, endskiønt korte, samlede fra mange og store Kilder. Kiendere vide, hvor manglende Efterretningerne ere om de fleste af disse Lande. Men denne Mangel skulde her blevet langt mere kiendelig, dersom ikke Hr. Capt. Niebuhr havde havt den Godhed at meddeele mig de beste og sikkerste Efterretninger om det Tyrkiske Rige, Arabien, Persien, Egypten og adskillige andre Deele af Africa og af Indien.

Jeg anfører dette, baade fordi jeg med Fornøielse offentlig erkiender, at jeg i denne Henseende skylder Hr. Capitainen saa meget; saa og paa det at Læserne kunne vide en paalidelig Hiemmelsmand til det

meste af det, de her finde mere eller anderledes end i andre Beger.

Af en skreven Geographia Indiæ Orientalis har jeg taget nogle faa Underretninger angaaende Hindistan.

Stædernes og Landenes Navne af de Orientalske Sprog, saavelsom de Russiske, har jeg søgt at skrive saaledes, som vi i vort Sprog vilde bogstavere Ord af samme Lyd. Ogsaa i denne Henseende har jeg meget at takke Hr. Capt. Niebuhr.

Skulde nogen finde det vanskeligt at udtale Dsj, hvorved en af de Arabiske Bogstaver udtrykkes, da feiler han ikke meget ved at udtale dem som Sj eller Sch f. E. Sjestre, Schidda.

I de øvrige Europæiske Navne er Skrivemaaden beholdt af Landenes Sprog. Dog er her, i Stedet for den Svenske å med o over, brugt aa, som i Lyden staaer dertil, saa og ñ i Stedet for den Spanske n med Streg over.

Ved de Polske og Engelske er Udtalen sat hos, for saavidt den er mærkeligen forskiellig fra vores.

I de Hollandske Navne udtales y for det meste som ey, u som y, oe som u, eu-s, aa som et langt a, ui-oi, v-f og z-s. f. E. Zutphen, Vlissingen: Sotfen, Flissingen.

De Spanske udsige j og x som ch, ll-lj, nn-nj, gui-gi, qu-k. f. E. Badajoz, Aranjuez,

juez, Guadalaxara, Villa viciosa, Valladolid, Guipuzcoa, Guadalquivir, Corunna læses: Badachos, Aranchuies, Guadalachara, Villja viziosa, Valljadolid, Gibuskoa, Guadalkivir, Kornnja.

Italienernes Udtale er fornemmelig forskiellig fra vores i det at de udsige c for ved e og i som tsj eller sch, g for e og i som dsj eller sch, gn som nj, gli som lj, u for ved o heres ikke f. E. Civita vechia, Cervia, Lecce, Apuglia, Scigliо, Ronciglione, Lago maggiore: Schivita vekkia, Tservia, Letsche, Apulljia, Schilljio, Ronschilljione, madsjore.

Den Tydske og Franske Udtale er temmelig bekiendt hos os.

De Stykker af dette lidet Skrift, som ere trykte med mindre Stiil ere ikke bestemte til at læres udenad i de Latinske Skoler, men have faaet Sted herfor at give Efterretningerne nogen mere Fuldstændighed, og Bogen en almindeligere Brugbarhed.

Det korte Udtog, som udgives tilligemed dette større, er indrettet til at giøre Begyndere allerførst kiendt med Landkortene, og ved en almindeligere Udsigt over Landene at forbereede dem til en nøiagtigere Kundskab.

Endelig vil jeg tilføie følgende Forklaringer for dem, som maate behøve samme.

Arék (S. 229) er en Ned, hvis Kierne Indianerne tygge med megen Lyst. Den er derfor en Handelsvahre.

Battist (S. 30) er et meget flint Linnet, tettere end Kammerdug.

Cacao er et Slags Frøe, hvoraf Chocolade forferdiges.

Paraguay-Thee (S. 345) er Blade af et Træe, hvilke drikkes som Thee.

Rucu (S. 346) er en Farve-Materie, som laves af et Vestindisk Træes Frøe.

Sagu ell. **Sago-Gryn** tillaves af Marven af et Østindisk Træe. Den skulde været anført som en Handelsvahre fra Bormeo og de Molukkiske Øer.

Soda (S. 166) er en slags Aske, som bruges til Glaspusterier, Sæbesyderie og Linnetbleeg.

Vanille (S. 346 o. a.) er et aromatisk Frøe, som tages med til Chocolade.

Vigogne, ell. **Vicunna-Uld** (S. 343) faaes af et americansk Dyr, som man ikke har i Europa.

Ind-

Indhold.

	Side
Forberedelse.	
I. Bog om Europa	13.
Kongerigerne Danmark og Norge	17.
Danmark	18.
Norge	33.
Sverrig	46.
Det gamle Norden	55.
Det Russiske Rige	60.
Polen	73.
Preussen	80.
Tydskland	86.
Den Østerrigske Kreds	89.
Burgundiske	92.
Churrhinske	95.
Frankiske	98.
Bayerske	102.
Schwabiske	104.
Overrhinske	108.
Westphalske	112.
Oversachsiske	116.
Nedersachsiske	123.
De øvrige Rigslande	128.
De forenede Nederlande	133.
Storbritannien og Ireland	142.
England	144.
Scotland	153.
Ireland	155.
Portugal	159.
Spanien	165.
Frankrige	176.
Helvetien	192.
Italien	202.
De Ungerske Lande	227.
Det Tyrkiske Rige	235.
De Tyrkiske Lande i Europa	237.
Det Krimske Tatarie	252.

II. Bog
om Asia — Side 254.
Det Asiatiske Tyrkie — — — 256.
Arabien — — — 271.
Persien — — — 276.
Indien — — — 281.
Sjina — — — 290.
Det frie Tatarie — — — 293.
De Asiatiske Øer — — — 297.

III. Bog
om Africa — 300.
Egypten — — — 303.
Nubien og Habessinien — — — 305.
Barbarie — — — 307.
Neger-Kystene — — — 313.
Kafer-Kystene — — — 318.
De østlige Kyster — — — 319.
De indere Lande — — — 321.
Øerne — — — 322.
Det gamle Africa — — — 325.

IV. Bog
om America — 328.
Nord-America — — — 331.
De Spanske Lande — — — 333.
De Britiske Lande — — — 335.
De Vilde — — — 340.
Syd-America — — — 341.
Øerne — — — 348.

V. Bog
om Landene imellem Asia og America 352.

For-

Forberedelse.

§. 1.

Geographien er en Beskrivelse over Jordkloden.

Den egentlige eller **Historiske** Geographie, som beskriver Jordklodens enkelte Deeles naturlige og borgelige Beskaffenhed, sætter forud nogle almindelige Betragtninger.

1. **Matematiske** over vor Jords Skikkelse, Sted og Forhold i hensende til de andre Kloder.

2. **Physiske** over de mærkeligste Naturaliers og Naturbegivenheders fælles Beskaffenheder.

3. **Statistiske** Begreb om de menneskelige Selskabers Forfatning, Handel og Indretninger.

§. 2.

Alt hvad der hører til Jordkloden indbefattes under de 3 Hoved-Deele: **Land**, **Vand** og **Atmosphære** eller Dunstkreds.

§. 3.

Landet bestaaer af 1. **Jordarter**, 2. **Steen-Arter**, 3. **Metaller**, 4. **Salter**, 5. **Brænbare**

bare Materier, hvilket alt tilsammen kaldes Mineralier.

Jord-Arterne betragtes fornemmelig i Henseende til Beqvemhed at nære Vexter. I andre Henseender ere i sær at merke: Valk-Jord, Porselen-Leer og andre Leerarter til Potterie og Teglbrænderie, for deres Nytte, og Flyve-Sanden, for dens Skadelighed.

Nogle Steen-Arter af særdeles Haardhed og Glands kaldes Ædelsteene. De fornemste ere: Demant, Rubin, Saphir, Smaragd, Topas. Andre vigtige Steene ere: Marmor og Kalksteen, Skifer, Klubersteen, Sandsteen og Mølle-Steen.

Guld, Sølv, Kobber, Tin, Blye, Jern, Qvægsølv, ere de vigtigste Metaller. De to første kaldes Ædle.

Det almindelige Mad-Salt opgraves deels som det er af Jorden, deels stilles ved Sols eller Ilds Varme ud af salt Vand. Andre Salte, som Salpeter, Alun, Vitriol udtrages ved Konst af Jord, Steen og Vand.

Af andre Mineralier ere Sten-Kull og Tørv i sær vigtige.

§. 4.

At Jorden bestaaer af Bierge, Dale og Sletter er i adskillig Henseende at lægge mærke til. Biergene indeholder de fleeste Mineralier; nogle af dem ere ildspruttende, som kaldes Vulkaner, og ere deels Aarsag til Jordskielv.

I Europa, Asia og Africa, gaaer de største Biergstrækninger fra Osten til Westen, men i America fra Norden til Synden.

§. 5.

Sees hen til Landets Beliggenhed i Henseende til Vandet, da gives der:

Fast Land, Øer, Halvøer, Forbierge, eller Næs (Cap) Tanger eller Eidder (Isthmus). Kyster kalder man Landkanterne og heele Landstrækninger som grændse til Havet.

§. 6.

§. 6.

Den bekiendte Jord, som udgior en mindre Deel, end Vandet, af hele Klodens Overflade, indeeles i Almindelighed i de 4 Hoved-Deele.

1. Europa.
2. Asia.
3. Africa.
4. America, hvortil kommer
5. Landene imellem Asia og America.

§. 7.

Vandet er enten ferst, som intet mærkeligt Salt indeholder, eller mineralst.

§. 8.

Vandet findes deels i det store Hav eller Ocean, som er salt, deels i Søer eller stagnende Vande, hvoraf de fleeste ere ferske, nogle salte; Deels i rindende Floder, Elve, Bække, som undertiden giøre Fosse eller Vandfald.

Nogle Floder føre Guldsand med sig.

Havet udgior og Sund, eller Strædet samt Fiorde, Bugter, Viger. Reede kaldes et Stæd ved Landkanten, hvor Skibe kan ankre, Havn hvor de beskiermes for Vinde.

§. 9.

Havets Bevægelser ved Vinde og Strøm, ere mærkelige for Søefarten.

Det har og en bestandig Bevægelse fra Osten til Westen, og det stiger og falder ved Flod og Ebbe, hvilke rette sig efter Maanens Bevægelse.

Havbunden er ujevn, ligesom det tørre Land. Dens adskillige Grunde, Skiær og Banker eller Rif, mærkes vel baade for Søefarten og for Fiskerier.

I Havet yttrer sig og Vulcaner.

§. 10.

Af det Store Hav nævnes 6 Hoved-Dele:

1. **Jishavet** eller dette **Nordre Ocean** (Oceanus Glacialis, fordum Mare pigrum eller concretum) Norden for Europa og Asia.

2. Det **Atlantiske Hav** (Oceanus Atlanticus,) har America paa den ene Side, og paa den anden Europa og det Nordlige Africa.

3. Det **Æthiopiske Hav** (Mare Æthiopicum) imellem de sydligste Dele af Africa og America.

4. Det **Indiske** (Ocean indicus, fordum Mare erythræum) eller Østlige Hav Syden for Asien.

5. **Sydhavet** eller det **stille Hav** (Mare pacificum) imellem Asia og America.

6. **Middelhavet** eller det **Midlandske Hav** (Mare Mediterraneum, fordum Mare internum eller Nostrum) er egentlig en stor Fiord imellem Europa, Africa og Asia.

I øvrigt gives Havene og Havbugterne mest Navne af de tilgrændsende Lande.

§. 11.

Atmosphæren har megen Indflydelse paa Landenes Beskaffenhed formedelst **Varme** og **Kulde**, **Regn**, **Vind** o. d. samt Luftens **Sundhed** eller **Usundhed**.

Kulden er i Almindelighed større imod Polerne, og Varmen midt paa Jorden, dog staaer Varmens og Kuldens Grader ikke altid i nøye Forhold med Landenes Fraliggenhed fra Linien. Den sydlige halve Klode er koldere, end den nordre; Asia og America ere, lige langt med Nord, koldere end Europa. Paa høye Bierge er koldere, end i det Lave o. s. f.

Regn er høyst vigtig i sær for Jordens Frugtbarhed, den er hos os u-vis og ustadig, men nogle sydligere Lande har visse aarlige Regntider.

Vindene ere og i disse Lande ustadigt, men i nogle sydlige Egne gives Passat-Vinde, som blæser fra en Kant nogle Maaneder.

I det heede Jordstrog blæser bestandig Østlige Vinde.

§. 12.

Atmosphærens hele Beskaffenhed udgiør en Egns physiske eller naturlige **Clima**, hvilket tilligemed Grundens Beskaffenhed bestemmer Arter og Grader af dens Frugtbarhed, og Indboggernes naturlige Nærings-brug. Thi hvert Clima har sine Planter og Dyr, som enten ikke, eller ikkun ved Flid og Omhyggelighed kan forflyttes til et andet. Reenen er for de Lappiske Fielde, Kamelen for de tørre Sand-Orker.

§. 13.

Paa Jorden regnes at leve hen ved 1000 Millioner Mennesker, og Antallet af begge Kiøn er omtrent lige. Der fødes ordentligvis flere, end der døer.

Menneskene ere mærkeligen forskiellige i hensseende til Farven.

De ere hvide, sorte eller af Farver derimellem, som brune, rød-agtige, o. d. Europæerne ere for det meste hvide, saa og Indbyggerne paa Sydhavets Øer, og i andre tempererede Climater. Africanerne ere mest sorte, og af mellemfarverne findes adskillige Folk i Asia, America og en Deel i Africa.

§. 14.

Til de Menneskelige Selskabers Forfatning, hører Staternes **Størrelse, Folkemængde, Sprog, Religion, Regering, Videnskaber, Næringsbrug og Indreeling.**

§. 15.

Landenes Størrelse udtrykkes i Mile og Fod-Maal, hvilke i adskillige Lande ere forskiellige.

De 3 fornemste Fod-Maal har følgende Forhold; Naar man deler en parisisk Fod i	1440 Dele,
da har deraf en Rhinlandsk Fod, hvilken	
bruges i disse Lande,	1391.
En Engelsk	1350.

En geographisk Mil er 22629 Rhinlandske Fod, og af saadanne Mile gaaer paa en Grad i Ækvator

Engelske, Franske og Nederlandske See Mile	20
Engelske almindelige Mile omtrent	70
Franske Miles	25
Italienske Mile	60
Russiske Verster	104½
Svenske Mile omtrent	19½

En Dansk Mil er 24000 Rhinlandsk Fod, altsaa næsten lig med en Geographisk.

En Norsk Mil er 36000 Rhinl. Fod.

§. 16.

§. 16.

Staternes Folkemængde er i Forhold til deres Størrelse heel forskiellig, hvilket kommer deels af Landenes Natur, deels af Staternes Forfatninger.

Man pleier beregne den rimeligen efter et Middel-Tal af nogle Aars Døde-Lister, da der regnes fra 32 til 37 Levende imod 1 Død.

§. 17.

Hoved-**Religioner** ere 1. den **Christne** 2. **Jødiske**, 3. **Mohamedanske**, og 4. de, som ikke henhøre til nogen af disse, kaldes **Hedenske.** Europa, Asia og Africa har alle disse Religioner, America har ikke den Mohamedanske.

§. 18.

En **Stat** kaldes Lande og Folk som ere forenede under en Øverste Regering.

Ordentlige og ved Grund-Love indrettede Stats Forfatninger ere enten 1. **Monarkiske** eller 2. **Republicanske.**

Monarkier har een Regent. Denne regierer enten gandske u-indskrænket, eller behøver i nogle Tilfælde Samtykke af dertil udnævnte Undersaatter, hvis Samling kaldes Riges-Stænder, Riigs-Raad, Parlament.

Republiker kaldes **Aristocratiske**, naar Magten er i nogle visse Personers Hænder, **Democratiske**, naar den er i hele Folkets.

Despotiske Regentere herske aldeles selvraadigen uden Grund-Love.

Saadanne ere de fleeste Regentere uden for Europa.

Regentere kaldes Keiser, Konge, Hertug o. s. v. I deres Titel indføres deres virkelige Lande, saa og gemeenlig nogle, til hvilke de agter sig berettigede, eller som før har hørt til deres Stat. Vaabener betegner Landene ved Sinds-Billeder anbragte paa Grunde, som hver har sin visse Farve, og kaldes Felt.

Iblant de Folk, vi kalde Vilde gives endeel, som har ingen bestandig Regiering.

For at besørge de Sager, en Stat kan have at afgiøre med en anden, holdes Ministre, Agenter og i Sær-deleshed Consuler.

§. 19.

Regenternes Indkomster til at bestride Hoff-, Krigs- og Stats-Bekostninger, Embedsmænds Løn og fleere offentlige Udgifter, hæves af 1. Skatter eller Contributioner, som i adskillige Stater adskilligen paalægges, hertil henhøre, Consumtion, Stemplet, Papir o. m. 2. Domæner eller Kronens Jordegodser, og Bergværker. 3. De saa kaldte Regalier, som Mynt, Post-Væsen, Told af gjennemgaaende Vahre o. a.

§. 20.

Til at dyrke og lære Videnskaberne holdes i alle vel indrettede Stater lærde Folk, hvilke arbeide i Universiteter, Videnskabers Academier og Selskaber, Gymnasier og Skoler, hvortil og henhøre saa kaldede Seminarier.

Uden for Europa dyrkes Videnskaberne ikke meget, uden i det Brittiske America.

§. 21.

Folkenes **Nærings-Brug** henhøre til 3 Classer: 1. Den ved hvilke nyttige Natur-Producter vindes eller frembringes, som **Land- og Berg-**

Væsenet. Konsterne. 2. De som forarbeide dem, d. e. 3. **Handelen.**

§. 22.

Af de første slags Næringer er Fædrift, Korn-Avling, Skovdrag, Pelsværker, Jagt og Fiskerier, Bie-Avl, Viin samt adskillige andre Vexters Dyrkning, saasom: Liin og Hamp, Humle, Have-Urter og Frugter, Tobak, Safran, Farve-Planter, Bomuld, Sukker, Caffe, Thee, Cacao.

En stor Deel af de vilde Dyr jages for deres Skind, som giver Foervæark. De kostbareste ere Hermelin, Zobel, Maar, Los eller Gaupe.

Iblant Fuglene, hvis Dun agtes, er Ederfuglen i sær vigtig.

I Havet og dets Bugter falde de vigtigste Fiskerier af Hval-Arter, som give Tran, Hvalfinner og Hvalskrav, samt af Torsk-Arter, Sild o. s.

Manufacturerne forarbeider Uld, Silke, Bomuld, Liin, Hamp, Huder, o. m. Fabrikerne Metaller, samt Jord- og Steen-Arter til Porselain, Steentøy, Glas. o. a.

§. 23.

Handel er dels Indenlandsk imellem Indbyggerne af en Stat, dels Udenlandsk. I denne siges et Folk at vinde Balancen, naar det indfører Vahre for større Summer, end det indfører; men at tabe den, naar det kiøber for meere, end det sælger. Oeconomie-Handel kaldes, naar man kiøber Vahre hos et Fremmet Folk, og afsætter dem til et andet.

Handel, i sær paa de andre Verdens Deele, som udfordre meget store Capitaler, drives gierne af Handels-Compagnier.

I de andre Verdens Deele har de Handlende Europæiske Folk deels Colonier, Stæder og Lande: deels Factorier eller Loger med Handels-Betiente og Oplags-Huse.

§. 24.

Handelen og Konsterne ere egentlig Kiøbstædernes Næringer, som dertil forsynes med besiemte Privilegier.

§. 25.

Til Handelens Befordring hører Seilads, deels paa Søer, Floder og Canaler, men fornemmelig paa Havet.

Fartøyer faae adskillige Navne efter deres Størrelse, Indretning og Bestemmelse. Efter denne ere de fornemmelig: 1. Koffardie eller Kiøbmands-Skibe. 2. Fisker-Fartøyer eller 3. Krigs-Skibe.

Post-Jagter og Paket-Baade kan henregnes til Post-Væsenet, hvorved den almindelige Communication ordentlig og bestandig vedligeholdes imellem Lande og Stæder.

§. 26.

Landene inddeeles paa adskillige Maader:

1. Efter den politiske Bestyrelse.
2. Efter Finantsernes Forvaltning.
3. Efter Jurisdictionerne.
4. Efter Kirkesagernes Bestyrelse.
5. Deels ogsaa efter Krigs-Væsenets Forfatning.

Af disse kommer undertiden nogle overeens, og de rette sig ofte efter den

6. Naturlige Afdeeling, som grunder sig paa Beliggenheder, Bierge, Vande o. m.

§. 27.

§. 27.

Den Geographiske Kundskab har i de ældste Tider været meget indskrænket, da Folkene ikkun kiendte sine Naboer; Den er efterhaanden bleven udvidet, deels ved Krige og Erobringer, deels ved Handelens og Seefartens Udbreedelse, hvilken besynderlig er befordret ved Astronomiens Forbedring og Compassets Opfindelse.

Phœnicernes Seefart mod Vesten, Salomons mod Synden, Alexanders Tog mod Østen, Romernes Erobringer, Christendommens og Videnskabernes Indførsel i Norden, Portugisernes Seilads og Erobringer i Indien, Americas Opdagelse, Russernes Udbredelse i det Nordre og Østre Asien, og endelig i disse Aar Reisene i Sydhavet har alle været vigtige Midler til at befordre indbyrdes Kundskab om Verdens adskillige Deele.

§. 28.

Geographien læres af Bøger og Landkorter.

Büschings Skrifter ere de brugbareste og paalideligste. Hans Neue Erdbeschreibung angaaer heele Europa og nogle Deele af Asien. Af Hans Auszug aus seiner Erdbeschreibung handler den udkomne første Deel om Europa og det Russiske Asien. Om de øvrige Verdens Deele maae Kundskaben samles især af paalidelige Reisendes Beretninger, som, Chardin, Sharro, Du Halde, Pocok, Norden, Niebuhr, Gmelin, Kalm, o. s.

Om vore egne Lande kan læses: Den Danske Atlas, Anni Norges Beskrivelse, Pontoppidans Norges Naturlige Historie, Strøms Søndmøre Beskrivelse, Dankwerths Landes-Beschreibung von Schleswig und Holstein, o. a. s.

Den

Den gamle Geographie læres, foruden de Gamle Skribenteve selv, af Cellarii Notitia orbis antiqui, Guldbergs Verdens Historie for den Tids, den afhandler, og Geographie ancienne abrégée par d'Anville; Men Nordens gansle Tilstand af Suhms og Schønnings Skrifter.

Af Landkort ere de gemeenlig paalideligst, som udgives i Landene selv; men fra de Homanske Arvingers, og fra Lotters Officiner sælges de for letteste Priser. D'Anville har givet den beste Samling af Landkorter til den gamle Geographie.

I. Bog

I. Bog

om

Europa.

§. 1.

Europa stoder mod Osten til Asia, de øvrige Kanter ere omgivne med Hav.

Dens Størrelse kan omtrent udgiøre 152,000 Geographiske qvadrat Mile.

Den ligger imellem den 36te og 71 Grad N. Br., altsaa for største Delen i den tempererede Zone.

§. 2.

Sine første Indbyggere har den faaet fra Asien. Dets Indbyggeres Tal regnes nu at være ved 130 Millioner.

Europa er den mindste af de 4 Verdens Dele, men mægtigere og bedre dyrket, end nogen af de andre;

andre; nu den sande Religions, Videnskabernes, Konsternes og Handelens Sæde.

§. 3.

De mærkeligste Havbugter og **Vande** omkring Europa ere:

1. Det **hvide Hav** (kaldtes af vore Forfædre **Gandvik.**)
2. **Østersøen** (Mare balthicum.)
3. **Nordsøen** (**Vester-Havet** Mare Germanicum.)
4. **Kattegat** (Sinus Codanus) forbinder disse to.
5. **Kanalen** imellem England og Frankrige.
6. **Strædet** ved Gibraltar (Fretum Gaditanum eller Herculeum) er Indløbet til Middelhavet.
7. Det **Adriatiske Hav** eller den **Venetianske Bugt** (Mare adriaticum ford. Mare superum, Ital. Golfo di Venetia.)
8. **Archipelagus** (Mare Ægæum, kaldes af Tyrkerne det **hvide Hav.**)
9. Det **sorte Hav** (s. Pontus euxinus.)
10. Det **Asovske Hav** (s. Palus mæotis.)

§. 4.

§. 4.

Denne Verdens Deel indeholder følgende **Lande:**

1. Dannmark.
2. Norge.
3. Sverrig.
4. Rusland.
5. Polen.
6. Preussen.
7. Tydskland.
8. De forenede Nederlande.
9. Storbritannien og Irland.
10. Portugal.
11. Spanien.
12. Frankrige.
13. Helvetien.
14. Italien.
15. De Ungerske Lande.
16. Det Europæiske Tyrkie.
17. Det Krimske Tatarie.

§. 5.

De mange Europæiske Sprog kan meesendeels henføres til disse Hoved-Klasser.

1. Det Islandske, Svenske, Norske, Danske, har een Oprindelse, og med dem ere beslægtede det Tydske, Engelske, Hollandske og Frisiske.

2. Til det Slavoniske Sprog hører: Russisk, Polsk, Bøheimsk.

3. Det

3. Det Finske og Ungerske kommer overeens med endeel Sprog i det nordlige Asien.

4. Det Latinske er forvervet og blandet i Italiensk, Fransk, Spansk, Portugisisk.

5. Det nye Græske er noget forskielligt fra det gamle.

6. Det Tyrkiske og Tatariske er et Asiatisk Sprog.

§. 6.

Af Regenterne i Europa fore 3 Keiserlig, og 11 Kongelig Titel.

Hine ere:

1. Den Romerske Keiser.
2. Den Russiske Keiserinde.
3. Den Tyrkiske Keiser eller Sultân.

Disse:

1. Kongen til Danmark og Norge.
2. —— Sverrig.
3. —— Polen.
4. —— Preussen.
5. —— Storbritannien og Ireland.
6. —— Portugal.
7. —— Spanien.
8. —— Frankrige.
9. —— begge Sicilierne.
10. —— Sardinien.
11. Dronningen i Ungarn, Beheim, Gallitien og Lodomerien m. m.

Kon-

Kongerigerne Danmark og Norge.

§. 1.

Kongerigerne **Danmark** og **Norge** med tilhørende **Øer**, Hertugdømmet **Holsteen**, samt nogle Lande og Steder, uden for Europa, ere samlede under en **Monarkisk Arvelig** Regiering.

§. 2.

Religionen er Evangelisk-Lutherske: Reformeerte, Romersk-Catholske og Jøder taales, og har i Kiøbenhavn og flere Steder frie Religions-Øvelse (dog taales Jøder ikke i Norge.)

Kirke-Sagerne bestyres af 12 Biskopper, og en General Superintendent i Slesvig og Holsteen.

§. 3.

Den Kongelige Titel er: Konge til Dannmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dytmarsken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst.

Vaabenet bestaar i 3 himmelblaa Løver omgivne med 9 Hierter i gylden Feld for Dannmark, 2) en kronet gylden Løve med Hellebard i rødt Feld for Norge, 3) 3 Guld-Kro-

ner for de forenede Nordiske Riger, 4) 2 Løver for Slesvig, 5) den Cimbriske og Gothiske blaae Løve med 9 røde Hierter, 6) den Wendiske kronede Lind-Orm, 7) et Melde-Blad for Holsten, 8) en Svane for Stormarn, 9) en Nytter for Ditmarsken, 10) to Torbicller for Oldenborg, 11) et Kors for Delmenhorst. Skioldholderne ere 2 Vildmænd.

Elephant-Ordenen bæres i et blaat Baand; Dannebroge er et hvidt Kors, som bæres i et hvidt Baand.

§. 4.

Videnskaberne blomstre ved 2. Universiteter, et Ridderligt Academie, 2. Gymnasier, adskillige Videnskabers og Landhusholdnings-Selskaber, samt Latinske Skoler.

Konster, Manufacturer og Fabriker forbedres.

§. 5.

Uden for Europa tilhører disse Riger: 3 Øer i Vestindien, 2 Forter i Guinea; og **Trankebar** paa Coromandel-Kysten.

Kongeriget Danmark.

§. 1.

Dannmark har mod Vesten, Norden og Østen Nord-Søen, Kattegat og Øster-Søen; mod Syden, Tyskland.

Det indeholder omtrent 850 Qvadrat-Mile.

2.

§. 2.

Tre bekiendte **Sunde** ere;

1. **Øre-Sund** imellem Siæland og Skaane.
2. **Det store Belt** imellem Siæland og Fyen.
3. **Det lille Belt** imellem Fyen og Jylland.

§. 3.

Landet er frugtbart, har betydelig Korn-Avling og Fædrift, gode Have-Frugter og Bie-Avl, mangfoldige ferske Søer, og gode Hav-Fiskerier. Her dyrkes og noget Hør, Hamp, Tobak og Krap.

Indbyggernes Tal er omtrent 1 Million og 243000.

§. 4.

Af **Manufacturer** drives i sær de Uldne godt, samt Cattun-Trykkerier, Sukker-Raffinerier og Steentøy-Fabriker.

§. 5.

Dannmark handler i alle 4 Verdens Dele. Det vigtigste Handels-Selskab er det Asiatiske Compagnie.

De fornemste Vahre, Dannmark udfører, ere: Korn, Frugter, Hæste, Qvæg og Føde-Vahre.

Der indføres i sær Vin, Brændevin, Salt, Humle, Kaffe, Tobak, Steen-Kull, Tømmer og Brænde, Uld, Silke, Hør, Hamp, Tiære, Metaller, Papiir, Lærreder, Læder og endeel Fabrik-Arbeide, foruden mange slags fra Norge, de Americanske Øer og Kongens øvrige Lande, hvoraf dog meget igien udføres.

§. 6.

Dannmark bestaaer af store og smaa **Øer**, og af **Halv-Øen** Jylland.

Det har i alt 7 Hoved-Afdeelinger.

1. Siælands og
2. Fyens Stifter bestaae allene af Øer.
3. Aalborg
4. Viborg
5. Aarhuus og
6. Riber Stifter, samt
7. Hertugdømmet Slesvig bestaaer af Halv-Øen og endeel smaae Øer.

Ethvert Stift har en **Biskop**, saa og en **Stiftbefalingsmand**, undtagen at Fyens Stift er deelt i 2 Stifts-Amtmandskaber.

Slesvig har en **Statholder** og en **General-Superintendent** med Holsten.

De mindre Afdeelinger ere **Amter, Herreder** og **Sogne**.

§. 7.

1. Øerne.

I. Siælands Stift har 18 Amter (under 9 Amtmænd) indbefatter Øerne: **Siæland, Moen** og **Bornholm**, (foruden mange smaae.)

A. Siæland den største Danske Ø, omtrent 128 danske qvad. Mile stor, har 16 Amter.

1. Kiøbenhavns.
2. Roeskilde.
3. Friderichsborg 4. Kronborg og 5. Hirschholms.
6. Jæ-

6. Jægerspriis.
7. Ringstæd og 8. Sorøe.
9. Vordingborg og 10. Tryggevelde.
11. Kallundborg, 12. Dragholm, 13. Sæbygaard og 14. Holbeks.
15. Antvorskov og 16. Korsøer.

Stæderne:

Kiøbenhavn (Havnia) Hoved-Staden under 55°. 40′ 59″. er smuk, folkerig og velbefæstet. Der er Residens-Slottet **Christiansborg**, samt **Charlottenborg** og **Rosenborg**, Citadellet **Friderichshavn**, et Universitet, et Academie for de smukke Konster, og en yppelig Havn, med Orlogs Floden. Her er og den Danske Handels fornemste Sæde. Med det egentlige Kiøbenhavn forenes ved 2 Broer **Christianshavn** paa den liden frugtbare Ø **Amager**.

Heele Staden er i Omkreds lidet over en Mil.

Helsingøer ved Øresund har en god Reede. Her hæves Told af de Skibe, som passere Sundet. Tæt ved ligger den vigtige Fæstning **Kronborg**.

Roeskilde en gammel Stad, hvor Kongerne begraves.

Kioge ved **Kioge Bugt**, hvor den Svendske Hoved-Flode blev slagen 1677. Enhver af disse Byer har en Latinsk Skole.

Korsøer har en Fæstning og en god Havn for smaae Skibe, herfra sætter man over det store Belt til Nyeborg.

Kallundborg har en ypperlig Havn, hvorfra Overfarten skeer til Aarhuus.

Vordingborg, hvor nogle Danske Konger har resideret, har en Lat. Skole; man sætter over herfra til Lolland og Falster.

Holbek og **Friderichsund** ligge ved 2 Arme af **Ise-Fiorden.**

Nyekiøbing, Ringstæd, Næstved, Skielskiør og Præstøe ere smaa Stæder.

Hillerød ved Friderichsborg, og Slagelse har Lat. Skoler.

Sorøe har et Ridderligt Academie.

Friderichsberg, Fredensborg, Friderichsborg og **Hirsholm** ere de fornemste Lyst-Slotte.

Jægerspriis Slot og Gods tilhører Arve-Printsen Friderich.

Vemmeltoft og Valløe ere rige Stiftelser for Adelige Frøkener.

Lethraborg, Bregentved, Holsteenborg ere Grevskaber, og Holberg et Baronie som tilhører Sorøe Academie.

B. **Møen** udgiør et Amt, derpaa Staden **Stege.**

Møens-Klint en Strækning af Krid-Bierge.

C. **Bornholm** er 6 Mile lang, 3 bred, befæstet af Naturen, og dens Havne forsynede med Batterier. Udgiør et Amt, har gode Agre og Græsgange er rig paa nyttige Steen-Arter, som Sand-Steen, Marmor, Porcelain-Jord, m. m.

Rønne

Rønne med en temmelig god Havn er den fornemste Bye, og har en Skole.

Nerøe, Hasle og Svanike have maadelige Havne

Aakirkebye ligger inde i Landet.

Christiansøe er 3 Holmer halvanden Miil fra Bornholm, hvilke udgiøre en sikker Havn, og har gode Fæstningsværker.

I Friderich III. Tid blev Bornholm overdraget til Sverrig, men Indbyggerne befriede sig selv fra det Svendske Herredømme.

II. **Fyens-Stift** indbefatter fornemmelig Øerne **Fyen** og **Langeland**, samt **Laaland** og **Falster.**

A. **Fyen** er 56 qvad. Mile stor vel beboet, behagelig, og frugtbar, har stærk Bie-Avl.

Den har 5 Amter, (under 2 Amtmænd.)

1. Odense, 2. Rudgaard, 3 Hindsgavl og 4. Assens.

5. Nyeborg (som er forteenet med Tranekiær.)

Den udgiør med Langeland et Stiftamtmandskab.

Stæderne:

Odense (Ochinia ford. **Odinsey**) er meget gammel, temmelig stor og folkerig, har et Gymnasium og Latinsk-Skole ligger midt i Landet, en halv Mil fra Odense Fiord.

Nyborg ved det store Belt en liden velbebygget og befæstet Stad har en god Havn.

Middelfart ved det lille Belt er en liden Bye og et Færgestæd:

Bogense, Kierteminde, Faaborg, har temmelig gode, men

Assens en fordervet Havn.

Vedelsborg og Gyldensteen er Grevskaber.

B. Langeland (er 7 Mile lang, en Mill breed, udgiør Amtet Tranekær,) derpaa er Byen

Rudkiøbing som har en Havn, samt et Grevskab mde Tranekier Slot.

Den frugtbare Øe **Taasinge** med mange mindre hører og til Fyens Stift.

C. Laaland udgiør med de hos liggende smaae Øer 21 qvadrat Mile, frembringer i sær meget Hvede og Æter. Den indbefatter Amterne Aalholm og Halsted under 1 Amtmand, og udgiør med Falster et Stiftamtmandskab.

Der er:

Naskov den beste Kiøbstæd har en Lat. Skole og en Havn, for smaae Skibe.

Mariboe ved en stor Søe.

Nyested, Sarkiøbing og Rødbye, ere smaae Stæder med slette Havne.

Christiansæde, Christiansholm og Knutenborg, ere Grevskaber.

Fægøe og Fæmøe ere smaae Øer.

D. Falster 10½ qvadr. Mile stor er af lige Beskaffenhed med Laaland, og udgiør et Amt, derpaa Stæderne:

Nye-

Nyekiøbing har en Lat. Skole, ligger ved **Guldborg**-Sund som adskiller Falster og Laaland.

Stubbekiøbing ved **Grønsund** imellem Falster og Møen.

Bogøe en liden Øe.

Under Fyens Bispedømme henhøre og Øerne: Als og Ærøe.

2. Halvøen Jylland ligger imellem Kattegat, Øster- og Nord-Søen (hvilken her kaldes Vester-Havet,) og skilles fra Holsteen ved **Eider-Strømmen.**

Den er 52 Mile lang, og hvor den er breedest, 24. Den har i midten nesten langs igiennem Heeder, hvoraf dog nogle nu ere bebyggede. Det øvrige er frugtbart, har skiønne Hæste og Qvæg-Avl, og paa Vester-Kanten endeel Marsk-Land.

Af **Strømme** mærkes:

1. **Guden-Aae**, som løber ud i **Randers-Fiord.**

2. **Skodborg-Aae** skiller imellem Nørre og Søndre Jylland.

Iblandt de adskillige **Fiorde** ere de største:

1. **Liimfiorden** gaaer 20 Mile lang ind fra Kattegat, har mange Øer og godt Silde-Fiskerie.

2. **Ringkiøbing-** eller **Stavning-Fiord**, har et smalt og vanskeligt Indløb fra Vester-Havet.

Det store og lille Jydske-Rif samt Skagens Rif ere bekiendte Sandbanker.

Jylland indbefatter:

a. Nørre-Jyllands 4 Stifter og

b. Søndre-Jylland eller Hertugdømmet Slesvig. Til begge Deele henhøre adskillige smaa Øer.

I. Nørre-Jylland (*).

A. Aalborg-Stift har 6 Amter under 2de Amtmænd:

1. Aastrup, 2. Borglum og 3. Seiglstrup.

4. Grum, 5. Vesterviig og 6. Ducholm.

De 3 første Amter ansees som et, kaldes Vensyssel, og ere forenede med Aalborghuus Amt af Viborg-Stift. Grum og Vesterviig udgiøre Thye-Land, og Ducholms Amt bestaaer af Øen Mors.

Stæderne:

Aalborg den største og meest formuende Handelstad nest Kiøbenhavn, har et Slot og en Latinsk Skole, en maadelig Havn og endeel Fabriker, udfører Fisk, Korn og Fedevahre.

Skagen paa den Nordlige Odde af Landet, hvor et Fyr-Taarn er anlagt til Søefarendes Beste.

Sædye Thistæd og Hiøring ere smaae.

Fladstrand er en liden Bye med en befæsted Havn.

Nyekiøbing ligger paa Mors, som er den største Øe i Liimfiorden.

B. I

(*) Det kaldes nu omstunder oftest ligesrem Jylland.

B. I Viborg-Stift er Amterne, Hald og Skivehuus (*).

Viborg en af de ældste Danske Stæder og Hovedstaden i Nørre-Jylland, ligger midt i Landet og har en Latinsk Skole. Her holdes det saa kaldte Snapsting.

Skive og Nibe ere smaa Stæder.

Løgstøer en Ladeplads ved Liimfiorden.

Lessøe en liden Øe i Kattegat er bekiendt af sine farlige Grunde.

C. Aarhuus-Stift indbefatter 8 Amter under 4 Amtmænd.

1. Mariager 2. Silkeborg og 3. Dronningborg.

4. Aakiær og 5. Skanderborg.

6. Haurballegaard, 7. Stiernholm.

8. Kalløe.

Stæderne:

Aarhuus er temmelig stor og folkerig, har en Lat. Skole, en liden og sikker, men ikke dyb Havn, driver meest mellemrigs Handel.

Randers udfører Handsker, Lax, Leer-Kar. Her er en Lat. Skole.

Horsens har en Latinsk Skole, og Havn for smaae Skibe.

Ebbeltoft har god, men

Grinaae en slet Havn.

Skan-

(*) eller Salling Land.

Skanderborg en liden Land-Stad.

Hobroe (*) og Mariager smaae Stæder ved Fiorden, som kaldes af den.

Paa Aiheden i Silkeborg Amt, ere mange Nyebyggere bleven bosatte.

Frisenborg og Scheel ere Greoskaber.

Anholt en Øe i Kattegat, hvorpaa holdes en Fyr formedelst dens farlige Grund.

D. Riber-Stift har 4 Amter under 3de Amtmænd:

1. Riberhuus,
2. Lundenes og 3. Bøflinge.
4. Koldinghuus.

Stæderne:

Ribe, en maadelig Handelsstad paa Grændserne af Sønder-Jylland, har en Latinsk Skole.

Kolding, et Grændse-Tolstæd, har Slottet Koldinghuus og en Latinsk Skole.

Fridericia, en ordentlig, velbefæstet og temmelig stor Stad uden Havn, har Tobaks Plantasier, nogle Fabriker og en Latinsk Skole. Byen er en Friestad for fallerende. Katholiker, Reformeerte og Jøder, har her frie Religions Øvelse.

Lemvig ved Limfiorden.

Ringkiøbing ved Ringkiøbing Fiord.

Varde, Veile og Holstebroe ere smaae Stæder.

Hier-

(*) hører i det Verdslige til Viborg-Stift.

Hierting, en Ladeplads og Tolstæd med en god Havn.

Schakkenborg, et Greoskab.

Af de smaae Øer i Vester-Havet: Amron, Fanøe, Føør, Silt, Manøe, Rømøe høre nogle gandske, nogle tildeels til Riber-Stift.

II. Sønder-Jylland, eller Hertugdommet Slesvig bebøes af Jyder, Vender, Sachser og Friser, er meget frugtbart paa Korn, har vigtig Fædrift, samt Hør, Humle-Avl, og Østers-Banker.

Ved Vesterkanten ere frugtbare Marsk-Lande, som for det meste ved kostbare Diger beskyttes mod Havet.

Hertugdommet bestaaer af det faste Land og nogle Øer, og indbefatter

a. 9. Kongelige Amter:

1. Hadersleben.
2. Apenrade og Lygum-Kloster.
3. Tøndern, hvortil hører Øerne Føør og Silt.
4. Flensborg og Bredsted med Stiftsfogderiet Børlum.
5. Husum og Schwabsted med Landskabet Eidersted og de Nordstrandske Øer.
6. Gottorf, Mohr-Kirken og Stapelholm.
7. Hütten, hvorunder høre det Slesvigske Dom-Capitels adspredde Distrikter.
8. Femern.
9. Nordborg og Sønderborg paa Øerne Als og Ærøe.

b. Hertugens af Glüksborg Arveland.

c. Hertugens af Augustenborg Distrikter ligge paa Als og i det lidet Landskab Sundevit.

d. Greoskabet Reventlou og andre Adelige Godser.

Stæ-

Staderne:

Hadersleben, en maadelig Stad med Havn for smaae Skiöe, har en Latinsk Skole.

Apenrade en tiltagende god og nærsom Bye ved en aaben Reede.

Tondern forfærdiger, saavelsom dens omliggende Egn, skionne Kniplinger.

Flensborg, den folkerigste og vigtigste Handelstad i Hertugdommet med en siker og dyb Havn.

Begge disse Stæder har Latinske Skoler.

Stæden for Flensborg var Landskabet Angeln.

Husum og
Tønningen ere maadelige Stæder paa Vesterkanten.

Friderichstad, en ordentlig og meget vindskibelig Stad. Næsten alle christne Religions Secter, saavelsom Jøder, har her frie Religions Øvelse.

Slesvig ved Vigen **Slet**, Landets Hovedstad, har Battist- og andre Manufacturer. Nær ved ligger Slottet **Gottorf**, hvor Statholderen residerer, og Over-Retten holdes.

Ekernforde, en nærsom Stad med en ypperlig Havn.

Alle disse Stæder har Latinske Skoler.

Paa den frugtbare Øe **Fønern** er Kiøbstæden **Borg**.

Paa **Als**-Øe er:

Sønderborg, en maadelig Stad med et Kongeligt Slot og en Latinsk Skole.

Slottet

Slottet **Norborg**, og
Augustenborg et Hertugligt Residens-Slot.

Øerne har:

Ærøeskiøbing en liden Byе med en god Havn.

Marstal en Handelsplads.

† Af de smaae Øer i Vester Havet mærkes:

Pelworm med et par andre ere Levninger af Øen Nordstrand, som i Aaret 1634. er undergaaet ved Vand-Flod.

Helgeland har nogle Batterier.

§. 8.

For at have Kongens Lande samlede beskrives her tillige

Hertugdommet Holsteen, Herskabet Pinneberg og Grevskabet Ranzau.

Disse Lande henhøre til den Nedersachsiske Kreds af det Tydske Rige.

Floderne:

1. **Eyder** imellem Slesvig og Holsteen.
2. **Trave**, som falder i Øster-Søen, og
3. **Stør**, som løber ind i **Elben**, ere alle seilbare.

Ved Nord-Søen og ved Elben ere frugtbare Marskelande.

a. **Hertugdommet Holsteen** indbefatter de gamle Landskaber: Holsteen, Stormarn,

Dit-

Ditmarsen og **Wagrien**, og er inderlt i adskillige Amter, som.

1. Rendsborg, 2. Segeberg, 3. Steinburg, 4. Plon, 5. Ahrensbøk, 6. Reinfeld, 7. Rehtwisch, 8. Travendal, 9. Giesehenhagen, 10. Syder-Ditmarsen, 11. Kiel, 12. Bordesholm, 13. Neumünster, 14. Tremsbüttel, 15. Trittau, 16. Reinbeck, 17. Cismar, 18. Cronshagen, 19. Nordre-Ditmarsen.

Glückstad (Tychopolis) en fast og velbygget Stad ved Elben.

Rendsborg en Stad og Fæstning ved Eydern.

Kiel (Kilia) ved en Vig af Østerseen med en beqvem Havn. Har et Slot og et Universitet. Her holdes aarlig et bekiendt **Omslag** og Marked.

Itzehoe ligger ved Stør.

Plön har et Slot.

Travendal et Lyst-Slot er bekiendt af en Fred-Slutning 1700.

Segeberg, Oldesloe, Krempe, Wilster, Lütjenburg, Oldenburg, Neustadt, ere smaae Stæder.

Wandsbeck en Byt.

b. I Herskabet **Pinneberg** ligger:

Altona ved Elben ikke langt fra Hamburg, en stor og betydelig Handelsstad, har et Gymnasium. De fleeste Christne Religioner har her frie Øvelse.

c. I Grevskabet **Ranzau** er Flekken Bramstædt.

Kon-

Kongeriget Norge

med

Færøerne, Island og Grønland.

§. 1.

Norge steder mod Norden, Vesten og Sønden til Nord-Havet, Nord-Søen og Kattegat; mod ~~Vesten~~ Østen til Rusland og Sverrig. (*).

Det udgiør omtrent 5,250 geographiske qvadrat-Mile.

Det begynder i den 58, og rekker til den 72 Grad N. B. er altsaa over 200 Mile langt, men Breedden ulige fra 6 til nogle og 50 Mile.

§. 2.

Luften er for det meste sund. Vinteren i østlige Egne kold med megen Snee; Søe-Kanterne har meer mild og fugtig Luft.

§. 3.

Landet bestaaer for en stor Deel af Bakker og Bierge. Nogle af disse har altid snetækte Toppe.

Den

(*) Grændsen imellem Norge og Sverrig, 232½ Norske Mile lang, er i Aaret 1749 bestemt ved en Tractat.

Den største Fieldstrækning, ved de Svendske Grændser, kaldes **Kiolen**. Fra den gaaer en Arm mod Vesten, som kaldes **Dovre-Field** og videre, under Navne af **File-Field** og **Lang-Fieldet**, mod Sønden til Lindesnæs.

Dette **Lindesnæs** er den sydligste Odde af Norge;

Stat er den vestligste, og

Nord-Kap den nørderste.

Den vestre Landkant har mange Fiorder og Viiger; der er og en stor Mængde Klipper og Øer.

§. 4.

Norge har utallige **Elve** og **Bække**, som giøre mange store og smaae Fosser eller Vandfald, kan derfor ikke befares uden ved Udløbene, og stykkeviis med Baade, men drive mange Verker, og føre Træe-Lasten frem, hvilken samles ved Landsøer.

De mærkeligste **Floder** ere:

1. **Glaamen** (fordum **Ranma**.)

2. **Vormen** kommer fra Miosen og falder i Glaamen, den samlede Flod kaldes **Stor-Elven**, giør **Sarp**-Fossen, og løber ud ved Friderikstad.

3. **Drammen** gaaer ud i Drams-Fiorden.

4. **Lougen** gaaer forbi Kongsberg.

5. Men en anden, som og kaldes **Lougen** eller **Laagen** flyder igiennem Guldbrandsdalen ud i Miesen.

Iblant

Iblant mange ferske **Søer** merkes:

1. **Miosen** (ford. **Miors**) 11 Mile lang.

2. **Rand** og

3. **Øjeren**, i Aggershuus Stift.

4. **Fæmund**-Søen ved de Svendske Grændser.

Iblant de mange **Fiorder** ere:

1. **Opslo**- eller **Christiania-Fiord**, af hvilken **Dramens-Fiord** er en Arm.

2. **Trondhiems-Fiord**.

3. **Vestfiorden** i Nordlandene er en Deel af Havet indsluttet imellem Landet og mange Øer.

§. 5.

Dette Land har gode Græsgange og Færdrift, betydelige Skove i sær af Fyr og Gran, god men ikke tilstrækkelig Korn-Avling, mange Steder gode Frugter og Have-Vexter, meget Vildt, fiskerige Søer og Strande samt Perle-Fangst.

Der er et vigtigt Sølv-Biergverk, et sølvhaltigt Blye-Verk, 12 Kobber- og 15 Jern-Verker. Et Guld-Biergverk er begyndt at drives. Med Alun, Kobold, Marmor, Qvæen-Steen og andre nyttige Mineralier er Landet rigeligen forsynet.

§. 6.

Glas-Pusterier, Sukker-Raffinerier, Salt-Syderier o. m. drives; men saare lidet af egentlige **Manufacturer**.

 De

De nødvendigste Haandværker haves, og den huuslige Nødtørftighed især med Ulden- og Linned-Væverie er mange Steder god.

Indbyggernes Tal er herved 724,000

§. 7.

Dette Rige har ikkun 18 egentlige Kiøbstæder, og vinder ved sin Handel med fremmede.

De fornemste Vare, som udføres ere: Trælast, Tiære, Harve, Fiske-Vahre, Kobber, Jern, Marmor, Alun, Dunn og Feeværk, især af Hermelin, Maar, Ekorn, Goupe, Ræv, Ulv, Biørn.

Fra fremmede indføres især Viin, Brændeviin, Salt, Tobak, Korn og endeel Fabrik-Arbeide. Fra Dannemark Korn, Ostindiske og Sinesiske, samt Manufactur-Vare.

§. 8.

Naturen har deelt Norge i det **Nordenfieldske** og **Sondenfieldske**, samt mange mindre Landskaber, som for det meste kaldes og ere Dale (*)

Den almindelige geistlige og verdslige Inddeeling er i 4 **Stifter**:

A. Sondenfields
1. Aggershuus og
2. Christiansands.

B. Nordenfields
3. Bergen og
4. Trondhiem.

Hvert

(*) Som Guldbrandsdalen og Østerdalen, Hedemarken, Thoten, o. s. f. hvilke Navne ere tillagte de politiske og andre Afdelinger.

Hvert Stift har en **Stiftamtmand**, en **Biskop** og en **Kathedral-Skole**.

De mindre Afdelinger ere forskiellige:

a. Kirke-Forfatningen udgiør Provstier og Præstegield.

b. I Henseende til den politiske Bestyrelse og Skatte-Væsenet deeles det i Amter og Fogderier. (*)

c. I Henseende til Rettergangen, i Lagdømmer, Sorenskriverier og Tinglang eller Skibreder.

d. Efter det nationale Krigsvæsen, i Regiments og Compagnies Districter.

I. Aggershuus (eller Christiania) Stift

har meget Jern, god Korn-Avling, Fædrift og Trælast-Handel. Det indbefatter:

a. **Amterne**:
1. Aggershuus
2. Oplandene
3. Buskerud
4. Smaalenene og
5. en Deel af Bratsberg.

b. **Grevskabene**: Jarlsberg og Laurvigen.

c. **Mærkelige Stæder**:

Christiania Rigets Hovedstad ved en Vig af Christiania-Fiorden anlagt af Christian IV.

(*) Opregnelserne henhører under 3 forre Districter: 1) Det Sondenfieldske 2) Bergenhuus-Districter, som med indbefatter noget af Trondhiems og Christiansands Stifter. 3) Det Trondhiemske.

1624 driver god Handel, og forsvares af Fæstningen **Aggershuus**, paa hvis Slot Overhofretten holdes.

Paa den anden Side af Bisrvigen ligger den gamle Bye **Opslo**, hvor Bispen boer.

Moss en aaben Bye med et Jern-Verk og Saugbruger.

Friderikstad en vel befæsted Stad anlagt af Friderich II. 1567. Uden for ligger Skandserne Isegram, Kongsteen og Agersøen.

Friderikshald ved den berømte Grændse-Fæstning **Friderikssteen**, for hvilken Karl XII. faldt 1718.

Bragnæs og **Strømsøe** paa begge Sider af Drammens Elv udgiøre tilsammen Toldstedet **Drammen.**

Kongsberg en Bergstad ved det bekiendte Selvo Verk. Her er det Sondenfieldske Over-Bergamts Sæde.

Tonsberg den ældste Bye i Norge.

Friderikswærn en Fæstning med et Galei-Werft og Havn, hvor den Norske Flotille ligger.

Laurvigen har et vigtigt Jernwerk.

Krageroe

Skeen og

Holmestrand ere smaae Søestæder.

Pors-

Porsgrund, **Brevig** og **Langesund** ere smaae Byer med Havne.

Kongsvinger er en Grændse-Fæstning.

Blakier en Skandse.

Drøback, Hølen, Sogn og Sandefiord ere Ladepladser.

Paa **Valoe** nær ved Tonsberg er et kongeligt **Salt-Verk.**

Ved Gillebek imellem Christiania og Drammen er et stort Marmor-Brud.

I dette Stift er Barums, Kossums, Uleloss, Eidsloss, Hakkedals, Edsvold, Oudalens, Lessøe, Hassels og Sognedals Jernverker.

I Foldalen og Roerne ere Kobber-Verker.

I Edsvold drives nogle Guld-Gruber med nogenledes Haab.

Hudalen, Birt, Hadeland, Hogsund har Glaspusterier.

I Guldbrandsdalen brydes og arbeides Skifersteen samt Gryde- eller Kluibersteen.

II. **Christiansands Stift** har maadelig Agerdyrkning, god Trælast-Handel og Fiskerie; indbefatter **Amterne:**

1. **Christiansands** eller **Nedenæs.**
2. **Lister** og **Mandals.**
3. **Stavanger** og
4. en Deel af **Bratsberg.**

Stæderne:

Christiansand Hovedstaden anlagt af Christian IV. 1641 er smuk og har en beqvem Havn.

Arendal en god Handelstad, som udruster mange Skibe.

Stavanger en gammel Stad paa Vest-Kanten.

Flekkerøe eller **Friderikshoiut** en Fæstning paa en Øe med en ypperlig Havn.

Mandal er bekiendt af Lare-Fiskeriet i Mandals Elven.

Øster-Risøer en liden Bye med en god Havn.

Flekkeslord og Egersund ere Ladepladse.

Omdals Kobber-Verk, Ness og Eggelands Jernverker, ere i dette Stift.

III. **Bergens Stift** har godt Fiskerie og Fædrift, og tildeels temmelig Korn-Avling. Dertil henhører:

1. **Nordre** og
2. **Søndre-Bergenhuus Amt**, samt
3. Fogderiet **Søndmør** af **Romsdals** Amt.

Bergen den beste Handelstad i Riget, har gode Fæstningsverker, en god Havn, og foruden Skolen, et Seminarium Fridericianum. Byen handler i sær med Fisk og Federare. Hanse-Stæderne havde fordum her et berømt Contor.

Rosendal er et Baronie.

I Stif-

I Stiftet ere Aardals, Grimeliens og Lilledals Kobber-Verker.

IV. **Trondhiems Stift** har meget Kobber, gode Fiskerier, mange Egne got Jordbrug samt Trælast. Det indeholder følgende **Amter:**

1. **Trondhiems.**
2. **Nordlandene.**
3. **Finmarken.**
4. Det meste af **Romsdalens** Amt.

Trondhiem (f. **Nidaros**) en stor Handel-Stad med en god Havn og Fæstningsverker, er anlagt af Oluf Tryggesen 997, og har endnu en Deel af den fordum berømte Domkirke. Staden forsvares fra Søesiden ved **Munkholmen** en Fæstning paa en Klippe i Fiorden.

Molde og

Christiansund ere smaae Kiøbstæder.

Vardøhuus paa **Vardøe** er den norderste Fæstning i Europa.

Moskøe-Strømmen er en bekiendt farlig, saa kaldet, **Male-Strøm.**

Nord-Cap er det nordligste Forbierg i Europa.

I Trondhiems Stift er **Røraas**, Lykkens eller Meldals og Selboe Kobber-Verker. Mostenæs og Øsens Jern-Verker.

I Field-

I Field-Egnene, især de nordre, i dette Stift boer **Finner** eller **Finlapper**, af hvilke nogle nære sig af Søen, andre alene af deres Rens-Dyr i Fieldene. Dette Folks Religion har været hedensk blandet med papistiske Ceremonier; men der er fra Friderik IV. Tid af med Iver og Fremgang arbeidet paa deres Omvendelse ved Missionærer og Skoleholdere i afdeelte Districter forsynede med Kirker og Forsamlings-Huse.

Trondhiem var i Friderik III. Tid afsiaget til Sverrig, men Indbyggerne afkastede snart det fremmede Aag.

Til Norge hører

Færøerne, Island og Grønland.

Færøerne:

ere 18 i Tallet, hvoraf 17 ere beboede, ligge paa den 62 Grad nogle og 80 Mile vesten for Norge.

De ere lidet dyrkede, men har god Faare-Avl, Fugle-Vildt og Fiskerie.

Indbyggernes Tal er henved 5,000.

Herfra udføres Talg, Fier, Tran, Faare-Skind og Strømper.

Strømøen er den største, der er

Thorshavn Handelspladsen med en usikker Havn og en liden Skandse. Der er en Skole.

Vestmanhavn paa Strømøen, Lobre paa Suderøen, og Klak paa Bordøen ere gode Havne.

Sumbøe-Munk er en Klippe midt i en farlig Strøm Sønden for Landet.

[illegible]

Island.

Island.

En biergfuld Øe omtrent 90 Mile lang og (paa det breedeste) henved 50 breed, ligger ved 120 Mile fra Trondhiem og 60 fra Grønland.

Den har omtrent 47,000 **Indbyggere**, hvis fornemste Næring er Fiskerie og Fædrift, især Faare-Avl. Landet mangler Skov: Kornavlingen vil ikke vel lykkes, men Kartoflers og Have-Dyrkning temmelig.

Adskillige Bierge sprude Ild, af dem er **Hekla** bleven mest bekiendt.

Elve og Søer ere ikke fas. Der gives Mineralske og varme Kilder, ved disse koges Salt.

Handelen drives nu for Kongelig Regning. Derfra udføres: Fiskevahre, Træe, saltet Kiød, Faare- og Ræve-Skind, Uldne-Vahre, Svogl og Falke.

Øen deeles i 4 **Fierdinger**, hvilke kaldes efter Verdens Kanter, og udgiøre 2 **Bispedømmer** og 2 **Amter**.

Rette Kiøbstæder ere der ikke, men smaae Handelspladser ved Havnene, hvilke kaldes deels **Kiød**- deels **Fisker-Havne**.

Skalholt i den søndre, og

Holum i den nordre Fierding ere Bispernes Sæder, hvorefter Stifterne nævnes. Ved ethvert er en Latinsk Skole.

Thingvalle, er det Stæd, hvor Althinget holdes.

Langanæs, Reikanæs og **Snefieldsnæs** ere **Odder**.

Faxa-

Faxa-Fiordur, Breide- og Isa-Fiordur ere **Bugter.**

Ved den store Øe ligger adskillige smaae, hvoriblant Vestmanna-Ejar udgiøre et Syssel.

Island er i Harald Haarfagers Tid bleven bebygget af Nordmænd, havde sin egen Regiering, indtil den i Aaret 1261 gav sig under Norge.

Grønland.

Grønland begynder under den 59° 50′ og strækker sig, uvist hvor langt, mod Norden.

Indbyggerne regnes at være ikke meget over 7000. Deres Næring er Fiskerie saa og Jagt efter Ræve, Hatter, smaae Rensdyr, Ryper og Søe-Fugle.

Den Christne **Religion** udbredes ved Missioner.

Hval- og Sælhund-Fangsten paa Kysterne er vigtig. Den drives nu for Kongens Regning.

Til den **Østre Side** (som og kaldes Gamle Grønland) kan man nu ikke komme for Jis.

Den **Vestre Side**, langs med **Strat-Davis** op imod **Baffins Bugt**, beseiles nu, og har adskillige Danske **Colonier**, af hvilke

Gothaab har den ældste Christne Menighed. Den er stiftet af **H. Egede** 1721, men siden forflyttet til det faste Land.

Fride-

Friderichshaab anlagt 1742.

Sukkertoppen har en af de sikkerste Havne, er anlagt 1755.

Egedesminde og Holsteinborg er fra 1759.

Christianshaab ved Disko-Bugten fra 1737.

Oumanak.

Jacobshavn fra 1741.

Nye Hernhut og Lichtenfels ere anlagte af Mæhriske Brødre.

Forbiergene Staten-Huk og Farvel ere bekiendte, saavelsom:

Fiordene: Baals Riveer og Disko-Bugten.

Grønland er alt i gamle Tider bleven beboet af Norske fra Island. De fandt Landet beboet af vilde Folk, men frugtbart, udlyde sig der, indrettede Korn-Avl og Fædrikt, underkastede sig Norges Konge, antog den Christelige Religion, og byggede Kirker, Byer og Klostere.

Den østre Side, som kaldedes Øster-Bygden var best bebygget. Der var Byen Garde, hvor Bispen residerede.

Ved den sorte Pest ophørde de Norskes Søe-Fart til Grønland. Kong Christian IV. sendte igien Skibe derhen, hvilke fandt kun Vester-Siden og vilde Indbyggere. Grønland blev atter forsømt, indtil under Friderich IV. en Colonie og Mission blev anlagt ved Hans Egedes en Norsk Præsts besynderlige Nidkiærhed.

Disse ere siden fortsatte og forøgede. I Aaret 1775 er en nye Colonie anlagt mere sydlig end nogen af de forrige, og vigtige Anstalter giørte til Fiskeriernes bedre Drift.

✣ ✣ ✣

Spidtsbergen, en ubeboet Øe i Jis-Havet, kan erindres her.

Kon-

Kongeriget Sverrig.

§. 1.

Sverrig indsluttes imellem Norge, Rusland og Øster-Søen, og udgier omtrent 12,800 geographiske qvadrat Mile.

Det har omtrent 2 Millioner og 400,000 Indbyggere.

§. 2.

Det har gode Skove og Græsgange, tildeels god Agerdyrkning, Qvæg-Avlen forbedres ved fine Faar og angoriske Geder.

Fiskerierne ere gode især af Lax i Halland og Sild i de Gothenborgske Skiær.

Kobber- og Jernværkerne ere vigtige, her gives og lidet Guld og Sølv, saa og Blye, samt Sandstein, Mallesteen og andre Mineralier.

§. 3.

Landet stoder til de 2 store **Bugter** af Øster-Søen:

1. Den Botniske eller Norbotn (ford. Helsingia Botn.)
2. Den Finske Bugt, (ford. Kyriala-Botn.)

De største **Floder** ere:

1. Dal-Elven
2. Göta-

2. Göta-Elven og
3. Motala-Strøm.

Landet har 15 store **Ind-Søer**, hvoriblant er: Mælaren (ford. Langaren) Vennern, Vettern, Sajam.

Over Göta-Elven og nogle Søer, ved Hielp af Grav og Sluse-Værk, foranstaltes Seilads imellem Stockholm og Gothenborg.

§. 4.

Religionen er Evangelisk Lutherisk, og forestaaes af en Erke-Biisp, to Biisper og 3 Superintendenter.

Det Engelske og Reformeerte har frie Religions Øvelse.

§. 5.

Regierings-Formen er indskrænket Monarkisk.

Kongens Titel er: Konge i Sverrig, de Venders og Gothers, Storfyrste af Finland, Arving til Norge, Hertug i Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmarsken, Greve til Oldenborg og Delmenhorst.

Vaabenet er 3 Guld-Kroner for Sverrig og en rød kronet Løve, i fuld Spring over 3 Floder for det Gothiske Rige.

Ridder-Ordenerne: Seraphiner-Ordenen (det blaae Baand.) Sverd-Ordenen (det gule.) Nordstiern-Ordenen (det sorte) samt Vasa-Ordenen.

§. 6.

Riget har 3 Universiteter, et Videnskabers, og et Vitigheds Academie, foruden Gymnasier og Skoler.

Manufacturer og Fabriker ere i nogenlunde Gang.

§. 7.

§. 7.

Sverrig handler overalt i Europa og paa Middelhavets Kyster, saa og paa China ved det Ostindiske Compagnie i Gothenburg.

De Vahre, som fra Stapel-Stæderne udføres, ere især: Jern, Kobber og Steen-Arter, Tømmer og Træe-Vahre, Tiære, Fisk, Soeverk m. m.

De indgaaende ere fornemmelig Korn-Vahre, Viin, Brændeviin, Sukker, Salt, Klæde, Specerier m. m.

§. 8.

Det inddeeles i 5 Hoved Deele:

1. Sverrig.
2. Det Gothiske Rige.
3. Nordland.
4. Lapland.
5. Finland.

Disse deeles igien i adskillige Landskaber, og indbefatter i alt 25 Landshøvdingdømmer.

§. 9.

I. Det **egentlige Sverrig** har de meste Bierg- og Hammer-Verker og bestaaer af Landskaberne:

1. Upland.
2. Sødermanland.
3. Nerike.
4. Vestmanland.
5. Dalarne.

1. Up-

1. **Upland**, deri:

Stokholm (Holmia) Rigets Hovedstad og Kongens Residens, er bygt paa 7 Holme (under 59° 20′ N. B.) har et smukt Slot, et Videnskabers-, et Maler- og Bildhugger-Academie, en god og sikker Havn, med en Eskadre af Floden, samt Manufacturer og Fabriker, og driver stor Handel.

Upsala er meget gammel, har et Universitet, og er Erke-Bispens Sæde.

Tortelge og
Oregrund ere Stæder med Havne.
Sigtuna var fordum bekiendt.

Drotningholm er det fornemste Kongelige Lyst-Slot.

2. **Sødermanland** (Sudermannia) deri Stæderne:

Nyköping (Nicopia) en gammel og velbebygt Stapel-Stad.

Trose har en god Havn.
Strengnæs en Landstad og Bispe-Sæde.

3. **Nerike** (Nericia) har:

Orebro en gammel og bekiendt Stad, har en Havn ved **Hielmarsøen.**

4. **Vestmanland** (Vestmannia) deri:

Vesteraas et Bispe-Sæde, har god Handel.

D Sala

Sala eller Salberg, en Bergstad ved det bedste Sølverk.

5. Dalerne (Dalia, Dalecarlia) deri:

Falun, en folkerig Berg-Stad, med et gammelt godt Kobberverk.

II. Det Gothiske Rige, Götha-Rike, har den meste Korn-Avl, og indbefatter følgende Landskaber.

A. i den Østre Deel.

1. Øster-Götland.
2. Smaaland.
3. Øland og
4. Gulland, to Øer.

B. i den Vestre Deel.

5. Vester-Götland.
6. Værmeland.
7. Dal.
8. Bahuslehn.

C. i det Søndre Gothland.

9. Skaane.
10. Halland.
11. Bleking.

a. I Øster-Götland er:

Norkiøping (Norcopia) en med de bedste Stapelstæder i Riget.

Söderkiøping en gammel Stad.

b. Smaa-

b. Smaaland har:

Calmar en gammel og befæstet Stapelstad: her sluttedes fordum den bekiendte Union imellem de 3 Nordiske Riger.

Vestervik har en god Havn og Handel.

Jönkiøping har en Gevær-Fabrik.

Brømsebro er bekiendt af en Freds Slutning (1645.)

c. paa Øland er:

Borgholm et Slot og Fæstning med en god Havn.

d. Paa Øen Gottland eller Gulland er:

Visby en gammel Søestad.

e. I Vester-Götland:

Götheborg, Gothenborg er næst Stokholm den fornemste og rigeste Handelsstad i Riget, og en regelmæssig Fæstning, har en ypperlig Havn, hvor en Eskadre ligger, og stærk Handel. Den forsvares ved Søesiden af Fæstningen Nye Elvsborg.

Vennersborg, Alingsaas og Skara ere Landstæder.

f. i Værmeland:

Carlstad har god Handel.

g. i Bahuslehn eller Bohuslen:

Marstrand med en fortrefflig Havn og Fæstningen Carlsteen.

Bahus en god Fæstning ved Byen Konghell eller Kongelf.

Stromstad og
Uddevalla ere Seestæder.

h. Skaane, den frugtbareste af de Svenske Provinser, har:

Malms en befæstet Stad.
Landskrona, er befæstet, har en sikker og fast Havn.
Lund, er gammel og berømt, har et Universitet.
Christianstad en befæstet Handelstad.
Ystad hvorfra Postfarten skeer til Stralsund.
Helsingborg en ringe Bye,
Engelholm ligesaa.
Hoven en liden Ø i Sundet har tilhørt den berømte Tyge Brahe.

i. I Halland:

Halmstad en maadelig Bye.
Varberg har en Skandse.
Kalholm,
Falkenberg og
Kongsbakke ere smaae Steder.

k. Bleking har:

Carlskrona, en af de bedste Steder i Riget, har en bequem og fast Havn, hvor den Svendske Hoved-Flode ligger, og en god Dokke.
Carlshamn har stærk Tobaks-Aal.

III. Nordland er biergigt, indbefatter 7 Landskaber.

1. Giæstrikland (Gestricia.)
2. Hælsingland (Helsingia.)
3. Medelpad (Medelpadia.)
4. Jæmtland (Jemtia.)
5. Herjedalen (Herdalia.)
6. Angermanland (Angermannia.)
7. Vesterbotten (Vestrobotnia.)

Gefle (Gevalia) den første Stapelstad i Nordland, med god Havn og Handel.

Torneaa den nordligste Stad i Europa under 65° 50' 50".

Hudwikswal, Sundswal, Hernøsand, Uneaa, Kuleaa, Piteaa, have gode Havne.

IV. Lappland (Lapponia) (*) ligger længst imod Norden, er fuldt af Bierge, ufrugtbart og lidet beboet.

Det deeles i 7 Deele eller saa kaldte Lapmarker, 1. Jæmtlands-, 2. Aasele-, 3. Uneaa-, 4. Piteaa-, 5. Luleaa-, 6. Torneaa- og 7. Kiemi-Lapmark.

Indbyggerne bekiende sig til den Christelige Religion, ere og forsynede med Kirker og Præster, men ere dog ikke frie for Levninger af Hedenskab.

Nogle Svendske og Finske Mydbyggere have nedsat sig i Lappland, og har lidt Korn-Avling.

V. Stor-Forstendømmet Finland (**) indbefatter:

(*) kaldes af Indbyggerne Samieland.

(**) kaldes af Indbyggerne Suomi lat. Finlandia, Fenningia, Fennonia.

a. Det egentlige Finland, hvort:

Abo (Aboa) en god Stapelstad, har et Universitet og bequem Havn.

Biørneborg og
Raumo ere Søestæder.

b. Øen Aaland.

c. Øster-Botten deri:

Uleaa en Søestad, den største i dette Landskab.

Brahestad har en god Havn.
Gamle-Carleby og
Nye-Carleby Søestæder, som udføre meget Tiære.
Jakobstad, Vasa, og Christianstad ere Søestæder.

d. Tavastland deri:

Kroneborg en Stad med Tavasthus et fast Slot.

e. Nyland deri:

Helsingfors har en god Havn og Fæstningsværker i Nærheden.
Kovisa en Søestad.

f. Savolax, hvori Rusland har en Deel.

g. Kymmenegaardslehn, som indbefatter Dele af Karelen og Kexholmslehn.

§. 9.

I Tydskland besidder Kronen Sverrig et Stykke af For-Pommern, Øen Rügen og Staden Wismar.

Det

Det Gamle Norden.

§. 1.

Grækernes og Romernes Kundskab om det gamle Norden var liden.

Deres Thule, Nerigon og Rubeas vare Egne af Norge. Scandinavia, Scandia eller Scanzia kaldtes den store Nordiske Halvøe, og undertiden indbefattedes mere herunder.

Ved Balthia forstodes de Vestlige Lande ved det Baltiske Hav, ved Raumonia de Østlige, og ved Codanonia de Danske Lande.

§. 2.

Norden var i ældgamle Tider delt imellem Jøter i den Nordlige og Østlige Deel, og Gother i den Sønder og Vestlige, begge Folk af fælles Oprindelse.

Manuaheim og siden Gotland har været et almindeligt Navn for disse Lande, i hvilke Finner og andre Folkeslag siden toge Deel.

Det Norske Navn er først opkommet i det Nordenfieldske; det Svendske i Upland, og det Danske i Skaane.

§. 3.

Noreg eller Norveg, Northmannaland, det gamle Norge, som og er kaldet

Normannia, strakte sig og ud over en Deel af Sverrig og Rusland.

Dets fornemste Landskaber, hvis Navne endnu, for det meste med liden Forandring, ere brugelige, vare:

Finmark.

Halogaland, (nu Nordlandene) som er mest bekiendt i den ældste Historie.

Naumudal.

Trandheim eller Trondelagen.

Raumsdæle-Fylke (Romsdal.)

Mære Fylke (Søndmør og Nordmør.)

Vaurs (Vos.)

Haurdaland (Nordhord og Søndhordlehn.)

Rogaland.

Jadar.

Agder.

Thelemark.

Hringerike.

Hadingjadal (Hallingdal.)

Valdres.

Gudbrandsdal, som havde et prægtigt Tempel for Thor.

Grænland.

Hadaland.

Thotn.

Heidemark.

Ejstridal.

Solleyar.

Raumarike.

Vestfold.

Austfold.

Alshrim samt

Jampta-

Jamptaland og

Herjulfsdal.

Viken kaldtes den søndre og østre Deel.

Den gamle Stad Nidaros er nu Trondhiem.

Tönsberg har beholdt sit Navn.

Af Hammer sees nogle Levninger ved Miøsen, og Opslo er nu en Forstad ved Christiania.

§. 4.

I Sverrig var fordum:

Upland.

Vestmannaland.

Sudurmannaland.

Nerike.

Smaland.

Jernbæraland.

Helsingaland.

Qvænland, som tilforn hedte Jotland, nu Finland.

Kyrialand (Karelen.)

De bekiendteste gamle Stæder vare:

Sigtun.

Upsal, hvor Odin havde et stort Tempel.

Calmar.

Birca og Scara.

§. 5.

Det gamle Danmarks Lande har omtrent havt samme Navne, som nu:

Bleking.

Scaney og

Halland ere paa det faste Land, hvor og Herculernes første Sæde har været.

Herne nævnes:

Siæland.

Fion.

Lalland.

Langaland.

Falster.

Borgundarholm eller Borgundaland.

Samsey.

Flessey.

I Jylland og Holsteen, hvilke ere Romernes Cherlonesus Cimbrica, har boet Cimbrer, Teutoner, Saxer eller Ambrones og Angler samt Joter, og i den nordersie Deel Vinider eller Longobarder.

Bekiendte gamle Stæder vare:

Leire eller Lethra et af de fornemste Konge-Sæder. Ikke langt derfra var formodentlig Herthedal, hvor Gudinden Hertha dyrkedes.

Roeskilde.

Odinsey.

Hothersbye (nu Horsens.)

Hatte eller Haithebye nu Slesvig.

§. 6.

De Nordiske Lande vare fordum deelte i mange smaae Stater, hvilke efter indbyrdes Krigt og mange Forandringer bleve samlede til 3 Riger. Disse bleve adskilligen forenede, og igien adskilte.

Mar-

Margaretha forbandt ved den Calmarske Forening 1397 de 3 Nordiske Riger. Men under Christian II. skildte Sverrig sig aldeles derfra, og til 1658 Skaane, Halland, Blegind, Bahus.

Christian V. forenede Oldenborg og Delmenhorst med Dannark og Norge.

Slesvig, som undertiden gandske, undertiden tildeels havde været fraskildt, blev af Friderich IV. fuldkommen igien forenet med Dannark.

Christian VII. har 1773 ved Magtskifte erhvervet det endda manglende af Holsteen mod at afstaae Oldenborg og Delmenhorst.

Det

Det Russiske Rige.

§. 1.

Rusland har mod Norden og Østen det store Verdens Hav, mod Syden det Caspiske Hav, Persien og adskillige Tatariske Lande; mod Vesten Polen, Sverrig og Norge.

§. 2.

Det indbefatter en Strækning af meere end 300,000 qvadrat Mile, er altsaa af sammenhængende Lande det stexste Rige i Verden.

Indbyggernes Tal regnes til 20 Millioner, og bestaaer af adskillige Russiske, Finske, Tatariske, Sibiriske og fleere Folkeslag.

§. 3.

Dets mange Landskaber ere naturligen af meget forskiellige Beskaffenheder. Det har derfor, med mange Udørker, i adskillige Egne alle de vigtigste Natur-Producter.

§. 4.

Den Herskende **Religion** er den Græske. De fordum Svendske Provinser ere Lutherske, endeel Russiske Undersaatter ere Romersk-Catholske, endeel Mohamedaner, og fleere Hedninger. Disse og andre Religioner har frie Øvelse.

§. 5.

§. 5.

Regieringen er u-indskrænket Monarkisk.

Regenten har Ret at udnævne sin Eftermand, og kaldes: Keiser og Selvhersker over heele Rusland.

Det Keiserlige Vaaben er en sort Ørn med 2 Hoveder og tredobbelt Krone, holdende et Guld-Scepter og Rigs-Æble i Kløerne.

Ridder-Ordenerne ere: 1. Andreas-Ordenen (det blaae Baand) 2. den Hellige Alexander Nevski Orden (det røde) 3. Catharinæ Ordenen for Fruentimmer (et mørke rødt Baand) 4. den Hellige Georgs Orden, som er militarisk.

§. 6.

Videnskaber og Konster udbrede sig, fra Peter den stores Tid af, meere og meere. Der er 3 Universiteter, et Videnskabers Academie, og to for de skiønne Konster.

Endeel Manufacturer og Fabriker drives godt, men Fremmmedes kan endnu ikke undværes.

§. 7.

Ved Handelen vindes anseelige Summer. Land-Handelen drives paa Siberien, China og Tatariet, paa Persien over Astrakan og det Caspiske Hav, paa Tyrkiet og Crim.

Søe-Handelen drives fornemmelig fra Havnene ved Øster-Søen, saa og fra Archangel, og over det sorte Hav.

De fornemste Vahre, som udføres, ere: Foerværk, Kobber, Jern, Marien-Glas, Talg, Vox, Potaske, Ryslæder, Træe, Tiære, Lin-Olie, Bævergel, Fiskevahre og Tran, Hunsblas, Hamp, Hør, Seildug, Sibirisk Muscus, Sæbe, m. m. De indgaaende ere især Silketøyer, fine uldne Vahre, fine Lærreder, Galanterievahre, Fransk Brændeviin, Viin, Sild, Specerier m. v.

§. 8.

§. 8.

Det heele Rige i Europa og Asia er inddeelt i 20 General Gouvernementer.

A. Det Russiske Rige i Europa.

§. 9.

Dets største **Floder** ere:

1. **Volga** (fordum Rha og Araxis) er meget stor, og falder i det **Caspiske Hav**.
2. **Don** (Tanais af vore Forfædre kaldet Vana) gaaer ud i det **Asovske Hav**.
3. **Dvina** (de gamle Norskes Vinua) i det **hvide Hav**.
4. **Düna** i **Oster-Soen**.
5. **Dnepr** eller **Dniper** (fordum Borysthenes, Danapris) i det **sorte Hav**.
6. **Neva** falder ved Petersborg i den **Finske Bugt**.

Søerne:

1. **Peipus**.
2. **Ladoga**, skal vare den største og fiskerigste i Europa.
3. **Onega**.

Havbugterne:

1. Det **hvide Hav** gaaer ind fra Nordhavet.
2. Den **Finske Vig** fra Østersøen.

3. Det

3. Det **Asovske Hav** fra det sorte.

Den **Ladogaiske Kanal** fra Neva Fiodens Indløb til Floden **Volkov** er 15 geogr. Mile lang.

Det indbefatter 15 Gouvernementer under følgende Hoved-Deele:

I. De Provintser, som ere tagne fra Sverrig, ere:
   1. **Hertugdømmet Liland**, eller det **Rigaiske** Gouvernement.
   2. **Hertugdømmet Estland**, eller det **Revalske** Gouvernement.
   3. **Ingermanland**, eller det **Petersborgske** Gouvernement.
   4. Det **Viborgske**.

II. **Store Rusland** har:
   5. Novgorod.
   6. Archangel.
   7. Moskov.
   8. Nischnejnovgorod.
   9. Voronesch.

III. **Lille Rusland** med **Nye Servien** indbefatter:
   10. **Kiev** eller **lille Ruslands** Gouvernement.
   11. **Nye Rusland** og det **Asovske**.

12. Bel-

12. Belgorod.

13. Det Charkovske.

IV. Til Hvide Rusland hører:

14. Det Smolenskiske.

15. Hvide Ruslands Gouvernement.

§. II.

1. Liſland eller det Rigaiske Gouvernement.

Riga, Hoved-Staden, er vel befæſtet, og har en god Havn og Handel.

Pernau, en liden Stad og Fæſtning.

Øen Øsel hører til dette Gouvernement.

2. Eſtland eller det Revalſke Gouvernement, deri:

Reval, en faſt Handelſtad med ſkion Havn, hvor en Deel af Floden ligger.

Narva, en liden men velbebygget og befæſted Handelſtad.

Den Balthiſke Havn, tilforn Rogerwik, en befæſted Havn.

3. Ingermanland eller det Petersborgſke Gouvernement, deri:

St. Petersborg (Petropolis) Rigets anden Hovedſtad og nu den Keiſerlige Reſidens, anlagt af Peter den Store (under 59° 57′. N. B. paa Øer i Neva-Floden og endeel af det faſte Land) har

har et Univerſitet, et Videnſkabers og et Konſters Akademie, 2 Keiſerlige Paladſer, en Galley-Havn, Fæſtning, ſkionne Manufacturer, og driver vigtig Handel.

Kronſtad, en Stad og ypperlig Fæſtning paa en liden Øe, har 3 ſikkre, bequemme og befæſtede Havne, tilligemed en Dokke, her ligger den ſtorſte Deel af Orlogs Floden.

Kronſlot og

Schlüſſelburg ere Fæſtninger.

Savskoe-Selo og

Peter-Hof ere Lyſt-Slotte.

4. Det Viburgſke Gouvernement, ſom indbefatter Deele af Karelen, Kexholm og Savolax, deri:

Viborg, en Handelſtad og Fæſtning ved den Finſke-Bugt.

Kexholm og

Nyeſlot ere faſte Stæder.

5. Det Novgorodſke Gouvernement.

Novgorod, en gammel og ſtor Stad, har en Erke-Biſp.

Tver, en Handelſtad med en Fæſtning ved Wolga.

6. Det Arkangelſke Gouvernement.

Archangel, (Archangelopolis) en berømt Handelſtad ved Dvina under 64° 34′ N. B.

Vologda, en folkerig Handelſtad, og

Uſtjug ere Biſpe-Sæder.

Solowezkoi en Øe i det Hvide Hav, hvor man brækker Marien Glas.

I dette Gouvernement boe en deel Lapper, som bekiende den Græske Religion; saa og ved Jishavet Samojeder, et Folk, der og nærer sig af Jagt, Fiskerie og Rensdyr, har ingen Øvrighed, men betaler Russerne Skat i Fyrverk. De erkiende Guder, men dyrke dem ikke.

7. Det Moskauske Gouvernement.

Moscau, (rettere **Moskva**) den gamle Rigets Hoved-Stad og den vidtløftigste i Europa, er befæstet, har et Universitet og en Erke-Bisp. Staden er over 5 geogr. Mile i Omkreds, og har ved 400,000 Mennisker.

Jaroslavl, en stor og folkerig Stad, har gode Manufacturer.

Volodimir, har fordum været Storførsternes Residens.

Tula, en Handelstad med betydelige Jernverker.

8. Det Nischgorodske eller Nischnej-novgorodske Gouvernement.

Nischnej-Novgorod, (Nedre-Novgorod) er stor, har en Erke-Bisp og god Handel.

Balachna har rige Salt-Kilder.

I dette Gouvernement boe, foruden Russer, ogsaa Morduaner, Tscheremisser og Tschuvascher.

9. Det Voroneschiske Gouvernement.

Voronesch, en stor og folkerig Stad, ved en Flod af samme Navn.

10. Det Kievske eller Lille Ruslands Gouvernement.

Kiev

Kiev eller **Kiov**, Hovedstaden, er befæstet, har et Universitet og en Erke-Bisp: Storfyrsterne har en Tiid residere her.

Neschin, en befæstet Handelstad.

Gluchov en maadelig Stad.

Perejaslavl er befæstet.

Kosakkerne, som beboe det meste af dette Gouvernement saa og endeel af de andre sydlige Provinser, ere Russiske Undersaatter, som have Russisk Sprog og Religion, men en egen krigsk Regierings-Forfatning. De deeles i 2 Hoved-Grene: 1) De Malorossiske eller Kosakkerne i lille Rusland, og 2) De Donske. Af begge nedstamme igien adskillige mindre Grene, som kaldes efter Floderne og Egnene, hvor de boe.

Deres Land, som er frugtbart, kaldes gemeenlig Ukraine.

11. Gouvernementerne: Nye-Rusland og det Asovske har en fælles General-Gouverneur.

a. I Nye Rusland, som og indbefatter Nye Servien, er:

Pultava, en velhavende fast Handelstad ved Floden **Vorskla**. Her blev den Svendske Konge Carl XII. slagen af Russerne 1709.

Kinburn, en Fæstning ved Dnipers Udløb, er tillige med et hosliggende Stykke Land overdraget Rusland ved Freden 1774.

Den Dnieperske Linie er en Række af Fæstningsverker.

b. Til det Asovske, hvor og de Donske Kosakker boe, hører:

Bachmut, en befæstet Stad, har Saltverker.

 Asov,

Asov, en Handelstad og berømt Fæstning.

Tagamroc, en Fæstning og hyperlig Havn ved den Asovske Søe.

Tscherkask, de Donske Kosakkers Hovedstad, hvor deres Atamon eller Anfører boer.

Kertsch (f. Panticapeum), en anseelig befæstet Stad, paa Halvøen Crim, ved Caffa-Strædet, (f. Bosporus cimmerius.)

Jenicala, et Kastel ved samme Sund, med en Havn.

Begge disse Stæder, med det omliggende District paa Halvøen, ere vundne i sidste Krig.

12. Det Belgorodske Gouvernement.

Belgorod er Hovedstaden.

13. Det Charkovske eller Slobodiske Gouvernement.

Charkov en stor Stad.

14. Det Smolenskiske Gouvernement.

Smolensk, en temmelig stor vel befæstet Stad, som driver god Handel ved Dnieper.

15. General-Gouvernementet hvide Rusland bestaaer af de 2 Gouvernementer: Mohilov og Pleskov.

Mohilov, en maadelig Handelstad ved Dnieper.

Pleskov, russisk Pskov, en befæstet Stad ved Floden Velika, driver stærk Handel.

Dette

Dette Gouvernement bestaaer mest af Provinser, som ere tagne fra Polen 1772.

B. Det Russiske Asien.

§. 12.

Den hele nordlige Deel af Asien tilhører Rusland.

Den er over 242,000 qvadrat Mile stor.

§. 13.

De største Floder ere:

1. Volga, og
2. Jaik, eller den Uralske Strøm falder ud i det Caspiske Hav.
3. Ob, eller Obi,
4. Jenisei, og
5. Lena, gaae i Jishavet.

§. 14.

Det Russiske Asien er deelt i 5 Gouvernementer.

a. Den sydlige og østlige Deel indbefatter:

1. Det Astrakanske.
2. Det Casanske.
3. Det Orenburgske.

b. Sibirien har:

4. Det Tobolskiske, og
5. Det Irkutskiske.

§. 15.

a. Den sydlige og østlige Deel har god Fædrift, Kobber, Jern, Salt, Salpeter, til dels Korn-Avl, og i Astrakan: Vin, Silke og Bomuld.

Disse Lande behoes, foruden Russer, af Kosakker og adskillige Tatariske Folkeslag, hvilke dels ere Mahamedaner, dels Hedninger, og nogle blevne Græske Christne. Endeel af dem betale Tribut, andre staae kun under Russisk Beskyttelse.

De fornemste Folkeslag er:

Nogaiske.
Baschkirer.
Kipschaki.
Tscheremisser.
Tschuvaschier.
Motiaker.
Kirgis-Kaisakker.
Mordvaner.

1. **Astrakan**, der er:

Astrakan, en stor Handelstad og Fæstning ved det Caspiske Hav.

Kislar, en Grændsefæstning mod Persien.

I dette Gouvernement ere i de sidste Aar mange fremmede, mest tydske, Colonister nedsatte.

2. **Kasan**:

Kasan, Hovedstaden med en Fæstning. Her er et Gymnasium og en Erke-Biisp.

3. Det

3. Det **Orenburgske** Gouvernement:

Orenburg, en befæstet Stad, driver god Handel med det sydlige Asien.

Stavropol, hvis District behoes af dobbe Kalmykker.

Den Ujiske Linie er en Række Fæstninger anlagte mod Tatarerne.

b. Sibirien giver Sølv, Kobber, Jern, Feerverk. Den nordlige Deel har overmaade strænge Vinter og Folket lever af Fædrift, Jagt og Fisferie. Den sydlige har frugtbar Agerdyrkning.

Indbyggerne ere dels Russer, hvoraf mange blive forviste hid, dels gamle Sibiriske Folkeslag, dels adskillige Tatariske Stammer.

4. Det **Tobolskiske** (eller Sibiriske) **Gouvernement** har:

Tobolsk (Tobolium), Sibiriens Hovedstad, ved **Irtisch** Floden, har en Fæstning og vigtig Handel. Den Sibiriske Metropolit bor her.

Jeniseisk, en god Handelstad.

Catharinenburg, en ordentlig og befæstet Stad, hvor det Sibiriske Over-Bergamt har sit Sæde.

5. Det **Irkutskiske** Gouvernement.

Irkutsk, en af de største Handels Stæder i Sibirien, er vel befæstet, og ligger ved Seen **Baikal**.

Kiækta, en liden fast Bye paa Grændserne af det Sjinesiske Tatarie.

Det Argunske Sølverk er vigtigt.

Til Sibirien hører og:

1. Halv-Øen **Kamschatka**, er ved Enden af forrige Hundredaar (1696) opdaget af Russerne, de har anlagt der nogle faste Pladser, som har Jagt, Fiskerie og Agerbrug.

Indbyggerne ere af 2 Folkeslag: Kamskadaler, som har ladet sig døbe, og Koraker, som ere Hedninger.

2. **Novaja Zemla** (Nyeland), en ubeboet Øe, skilles fra Sibirien ved Sundet **Vejgaz**.

§. 16.

Rusland henhørte til Romernes **Sarmatia** og **Schythia**. Dets Indbyggere har været: Roxolani, Budini, Jazyges, Hirri, Scyti o. s.

Her var og de gamle Nordiskes Jotunheim og Asgaard, Gardarike, Holmgard, Biarmaland, og Hundingaland.

Det Russiske Navn er opkommet i det 9de Hundredaar, men Rigets Grændser have i forskiellige Tider været meget forskiellige. I det 13de og 14de Hundredaar havde Tatarerne og Polakkerne indtaget det meste deraf, Rusland reiste sig igien i det 15de og 16de; da Kasan, Astracan og Sibirien blive tillagte. Storfyrsten Alexei Michaelowitsch tog Smolensk og den største Deel af Ukraine fra Polen. Peter den store forøgede Riget med nogle Svenske Provinzer, forbederede det i alle Henseender, anlagde Petersborg saavelsom flere Stæder, og antog Keiserlig Titel. Den nu regierende Keiserinde Catharina II. har vundet store Stykker Land fra Polen, og i det Krimske Tatarie, og opdaget nye Lande imellem Asia og America.

* * * *

Kon-

Kongeriget Polen.

§. 1.

Det Polske Rige har mod Norden Preussen, Øster-Søen og Rusland; mod Østen Rusland; mod Syden Moldau og Ungarn; mod Vesten Tydskland.

Det regnes nu at være henved 9,200 qvadrat Mile stort.

§. 2.

Landet er for det meste lavt, har særdeles frugtbar Agerdyrkning og vigtig Fædrift, Jern, Bly, Qvægsølv, Marmor, Alabast og Adelstene, Alun, Salpeter og især rige Salt-Biergverker og Kilder. Der er og god Bie-Avl og Skove.

§. 3.

De mærkværdigste **Floder** ere:

1. **Duna** (eller Dzvina).
2. **Memel** (ford. Chronus) og
3. **Vetchsel** (Vistula) gaae i Østersøen.
4. **Dniester** (Danastris ford. Tyras) og
5. **Dniper** (Danapris ford. Borystenes) falder i det sorte Hav.
6. **Warta** løber i Oder og
7. **Bog** i Dniper.

Der ere desuden mineralske Kilder og mange Indsøer, af hvilke Gopler-Søen er den største.

§. 4.

Hoved-**Religionen** er Romersk Catholsk.

De Lutherske, Reformeerte og Græske, kaldes **Dissidenter.**

De iblant Grækerne, som have forenet sig med den romerske Kirke, kaldes Uniter, de andre Disuniter.

Af Jøder ere nogle hundrede tusinde i Landet.

§. 5.

Polen og Litauen udgiøre en **Republik**, hvis valgte Konge er meget indskrænket, især ved det bestandige Raad og Rigsdagene. Adelens Deputerede til disse kaldes Landbud, og vælges paa Land-Dage.

Kongerne have af Paven det Tilnavn Orthodoxe.

Paabenet er, for Polen en Solv-Ørn, og for Litauen en Solv-Ryttер.

Ridder Ordenen af den hvide Ørn bæres i et blaat Baand.

§. 6.

Videnskaberne dyrkes kun maadeligen. Der sattes Manufacturer og Fabriker.

§. 7.

Der er nogle hundrede Stæder, men de fleste ere slette, og Handelen er i Under-Ballance.

Polen udfører især: Kornvahre, Hamp, Hør, Humle, Uld, Honning, Vox, Talg, Huder, Potaskе, Salt, Øxen, Heste, med andre Producter, og faaer fra fremmede: Vine, Specerier, alleslags Manufactur- og Fabrik-Vahre, Fløerverk o. m.

§. 8.

§. 8.

Det Polske Rige har 4 **Hoved-Deele:**

1. Stor-Polen.
2. Lille-Polen.
3. Storhertugdømmet Litauen.
4. Hertugdømmet Curland og Semgallen.

De mindre Afdeelinger kaldes **Vojvodskaber.**

§. 9.

I. Stor-Polen indbefatter og Landene **Masau** og **Cujavien.**

a. I **Masau** eller **Masuren** (Malovia) ligger:

Warschava, Warschau, (Varsavia) ved Veichsel, Kongens Residens-Stad, hvor Rigsdagen pleier holdes.

Wola, en Landsbye en halv Miil fra Warschau, hvor Kongerne blive valgte.

Ujezdow og Willenow ere Kongelige Lyst-Slotte.

Plotzk en Stad ved Veichsel, hvor en Vojvod boer.

b. I Cujavien er:

Brzesc (Brzestz, Brestia Cujaviæ) og

Inowroclaw (Inowrozlav) ere Vojvoders Sæder.

Wladislaw det Cujaviske Bispedømmes Sæde.

Cujavien indbefatter de 2 Vojvodskaber: Brzestz og Inowrozlaw med Landet Dobrzyn.

c. I

c. I det øvrige Stor-Polen:

Posen, Posnan, ved Warta, har et Academiskt Gymnasium og en Vojvode.

Gnesen, Gniesno Hovedstaden i Stor-Polen og det fornemste Erke-Bispedomme.

Kalisch har en Vojvode. 1706 blev de Svenske slagne her.

Sieradz.

Lenczyca (Lentschiza Lancitia) og

Rawa ere Vojvoders Sæder.

Piotrkow eller Petersau.

Lowicz (Lowitsch), en Stad og Hertugdom, tilhører Erke-Bispen af Gnesen.

II. Lille Polen indbefatter og Podlachien, Chelm, Wolhyn, Podol, Kiow.

a. I det egentlige Lille Polen:

Krakow, (Cracovia ford. Carodunum) hele Rigets Hovedstad, hvor Kongerne kroines, og Rigets Klenodier forvares, er stor og ligger ved Weichsel.

Czenstochowa (Tschenstokova) ved et befæstet Kloster.

Sendomir, **Sendomirz**, (Sendomiria) og **Lublin** ere Vojvodskabers Hovedstæder.

Hertugdømmet Siewierz eller Severien beherskes ved Bispen af Krakov.

Landskabet Auschwitz har tilforn haft egne Hertuger,

b. I

b. I Podlachien:

Bielsk Vojvodskabets Hovedstad.

c. Det Chelmske Land har:

Chelm.

d. Wolhynien har:

Luck (Lutzk Luccoria) Hovedstaden ved Floden Styr.

Wlodzimierz.

Ostrog, Hovedstaden i Hertugdømmet eller den saa kaldte Ordination Ostrog, som indbefatter den største Deel af Wolhynien.

Hertugdømmerne: Wisnowice, Zaslav, Zabrasch og Olyka, kaldes efter Stæder.

e. Podolien, som er en Deel af det Polske **Ukraine**, har:

Kaminiec (Kaminiez, Caminiecum) med et Slot, som er anseet for den bedste Fæstning i Polen.

Winnitza og

Braclaw (Bratislaw Bratislavia) ere Stæder ved Floden Bog.

Bar, hvor den berygtede Confoederation blev oprettet 1768.

Podolien har tilforn haft egne Hertuger, og er 1569 forenet med Polen.

f. I det Kiovske.

Zycomirz og

Owrucz (Ovratsch.)

Det Kiovske Vojvodskab er og en Deel af Ukraine. Staden Kiov, og hvad der er Østen for Dnepr, tilhører Rusland.

III.

III. Storhertugdømmet **Litauen** indeholder, foruden det egentlige Litauen, det **Litauiske Rusland** og **Schamaiten.**

a. **Litauen** selv har:

Wilna, Storhertugdømmets Hovedstad, er meget stor, har et Universitet, en Vojvode, samt god Handel.

Troki, en stor Stad, Vojvodens Sæde.

Grodno den næst bedste Stad i Litauen.

Braslaw.

b. **Litauisk Rusland** indbefatter **Sorte Rusland**, en Deel af **Hvide Rusland** og **Podlesien.**

Minsk i Hvide Rusland og

Novogrodek i Sorte Rusland har Vojvoder.

Nieszwiesz (Niischvisch) og

Sluck (Sluzk) ere Hovedstæder i 2 Radziwilske Hertugdømmer.

Brzesc (Brsestz), ved Bog, har en Vojvode og en berømt Jøde-Synagoge, ligger i Podlesien, som og

Pinsk en Handelstad.

c. Hertugdømmet Schamaiten (Samogitia Polsk Zmuids.)

Wornie eller Miedniki en liden Stad.

Litauen har fordum udgiort et adskilt Hertugdom, som 1569 blev gandske forcenet med Polen.

Schamaiten har deels haft egne Hertuger, deels været forcenet med Litauen.

IV. **Curland** og **Semgallen** udgiør et eget Hertugdom, som er et Lehn af Polen, og har mest Evangelisk-Lutherske Indbyggere.

a. I

a. I det egentlige **Curland** er:

Windau og

Libau, Handelstæder ved Øster-Søen.

Domesnæs, et Forbierg med en lang Sandbanke, derpaa holdes 2 Fyhr.

b. I **Semgallen:**

Mitau (Mitavia), Hovedstaden, hvor Hertugen residerer, er temmelig stor.

§. 10.

Det meste af Polen og Preussen var en Deel af det gamle SARMATIA EUROPÆA, hvis vestlige Grændse var Veichselen.

De fornemste Nationer vare:

Venedi, Bastarnæ, Agathyrsi, Budini, Geloni.

Finner og andre Nordiske Folk har og nedsat sig her, men Slaver fik siden Overhaand.

I det 10de Hundredaar blev den Christne Religion indført i Polen. Fra Premislaus af (1295) har Regenterne bestandig brugt Konge-Titel.

Casimir den store, den sidste af den Piastiske Stamme, lagde Røde Rusland til Riget.

Stor-Hertugen af Litauen, Jagello eller Uladislaus, blev ved Giftermaal tillige Konge over Polen. Hans Søn Casimir IV. indtog Polsk-Preussen.

Sigismund August, den sidste af den mandlige Jagellonske Stamme, erhvervede Lifland, Volhynien, Podolien, Podlachien og Kiovien samt Lehns Rettighed over Curland.

Siden har Polen haft Konger af mange adskillige Huuse, under hvilke Lifland er tabt, samt nogle Stykker til Rusland, og endelig 1772, 3 store Deele tagne i Besiddelse af Naboe Magterne.

Kon-

Kongeriget Preussen.

§. 1.

Preussen stoder til Oster-Soen mod Norden; til Litauen og Polen mod Osten og Syden; til Pommern mod Vesten.

§. 2.

Det er omtrent 1,260 qvadrat Mile stort, mere jævnt end biergigt, og meget frugtbart, har stort Skove, god Fædrift, Fisterie og Jagt, Osterseen opkaster meget Rav.

§. 3.

De merkeligste **Floder** ere:

1. **Weichsel** (Vistula).
2. **Pregel** (f. Pregora, Pregolla) gaaer ud i det **Frische Hav.**
3. **Memel** (f. Chronus) flyder i det **Curiske Hav.**

Landet har og mange **Søer** og 4 **Kanaler.**

§. 4.

Hoved-**Religionen** er Evangelisk, og de andre Christelige har frie Ovelse.

§. 5.

§. 5.

Regieringen er Monarkisk uindskrænket og arvelig. Kongen besidder adskillige Lande i Tydskland, (*) og kalder sig: Konge i Preussen, Markgreve til Brandenburg, det Hellige Rommerske Rigis Ertz-Kammerer og Churfürste, Souverain og overste Hertug af Schlesien, Souverain Prints af Oranien, Neuschatel, Valengin, saa og af Grevskabet Glatz &c.

Det Preussiske Vaaben er en sort udstrakt krønet Ørn, med gyldne Klever-Blade paa Vingerne, og F. R. paa Brystet.

Rioder-Ordenen af den sorte Ørn bæres i et Orangefarvet Baand, og den af Friderich II. stiftede Orden Pour le merite i et sort med Sølv indfattet Baand.

§. 6.

Videnskaberne blomstre i den Preussiske Stat. Preussen selv har et Universitet.

Manufacturer og Konster forbedres. Glas- og Metal-Fabrikker drives især got.

§. 7.

De betydeligste Handelsvahre ere Korn, Trælast, Potaske, Læder, Rav, Vox, Honning, Hør, Hamp og nogle Fiskevahre. Der indføres: Vin, Salt, Sukker, Silke, alle slags Metaller, Frugter, Specerier samt andre Ost- og Vest-Indiske Vahre.

§. 8.

(*) Alle Kongens af Preussen Lande udgiøre omtrent 2,000 qvadrat Mile. De ere fornemmelig: Mark Brandenburg, det meste af Pommern og Schlesien, Magdeburg, Halberstadt, Cleve, Minden, Ostfriesland, Mørs, Neuschatel o. s.

§. 8.

Dette Rige har 2 **Hoved-Deele:**

1. Øst-Preussen.
2. Vest-Preussen.

§. 9.

I. **Øst-Preussen** hører, 1. deels under det Konigsbergske Departement, 2. deels under det Litauiske.

1. Til det **Konigsbergske Departement** hører:

Konigsberg, (Regiomontum) Rigets Hoved-stad og en af de fornemste Handelstæder i Europa, ligger ved Floden Pregel. Her er de øst-preussiske Regierings-Collegier, et Slot, Universitet og Fæstningen **Friderichsburg.** Staden er 2 Mile i omkreds, og har over 40,000 Indbyggere.

Pillau, en Stad og god Fæstning paa en Odde, med en god Havn.

Holland (Preussisk Holland) en anseelig fast Stad med et Berg-Slot.

Saalfeld en velbygget Stad ved **Elbing-Soen.**

Rastenburg en smuk Stad med et Slot.

Angerburg en god Stad med et fast Slot.

Bartenstein en mandelig Stad.

Labiau, med et fast Slot, og

Heili-

Heiligenbeil ere smaae.

Welau en gammel Stad.

2. Det **Litauiske Departement** indbefatter.

Memel, en Handelstad, Fæstning og god Havn ved det Curiske Hav. Herfra udføres meget Hør og Hamp.

Tilsit er næst Konigsberg den største og vigtigste Stad i Øst-Preussen. Den driver megen polsk Handel med Korn, Hør-Frøe, Træe og Fedevaher.

Gumbinnen en ordentlig Stad.

Lyk, ved en Søe:

Braunsberg en god Handelstad ved Floden **Passarge.**

Heilsberg, hvor Bispen af Ermland residerer.

Frauenburg en mandelig Stad.

Disse 3 Stæder ligge i Ermland, som indtil 1772 hørte til Polsk-Preussen.

II. **Vest-Preussen** bestaaer mest af Lande, som i Aaret 1773 ere afstaaede fra Polen. Disse ere:

1. Det Marienburgske.
2. Det Culmske.
3. Pomerellen. Hertil kommer
4. Nogle Stæder, som tilforn laae under det Konigsbergske Departement.

1. I det **Marienburgske:**

Marienburg har et gammeldags fast Slot. Den har fordum været Hoved-Sædet for den Tydske Ordens Stormester.

Elbing en fast Handelstad ved Floden **Elbing.**

Christburg har et gammelt Bierg-Slot.

2. I det **Culmske.**

Culm, ved Weichsel.

Thorn, den ældste Stad i Preussen, er ligesom Danzig undtagen fra Kongens Herredomme. Her er Nic. Copernicus fød.

Strasburg en fast Stad og Slot.

Graudenz, paa en Ø i Floden Ossa.

3. I **Pommerellen** eller lille Pommern:

Danzig, en berømt og folkerig Handelstad og stærk Festning ved Weichsel, staaer med dens District under sin egen Øvrighed, og har Festningen **Weichselmunde** ved Flodens vestlige Udløb.

Fra Danzig udføres meget Korn, Træe, Potasse, Uld, Læder, Fedevare, Vox o. m.

Oliwa er et Kloster berømt af en Freds-Slutning 1660.

4. I det **Marienwerderske**, som før har hørt til det Konigsbergske Departement, er:

Marienwerder (Insula Mariæ) en velbygget Stad med et Slot. Her er den Vestpreussiske Regiering.

§. 10.

§. 10.

Det meste af Preussen henregnedes fordum til SARMATIA EUROPÆA. *Gothones, Æstii, Alani* o. s. v. vare dets gamle Indbyggere. Preussernes Navn er først opkommet i det 10de Hundredaar.

I det 13de og 14de Hundredaar indtoge Korsherrerne eller de Tydske Riddere Preussen, og indførde Christendommen. Den vestre Deel faldt siden fra dem til Polen, og endelig tog Ordenens Stormester den østre Deel, som et arvelagt Hertugdom, til Læn af samme Rige.

Hertugdommet kom derpaa til Chur-Huset Brandenburg, blev af Frederich Wilhelm aldeles skilt fra Polen, og af hans Søn Friderich ophøyet til et Kongerige, var under den nu regierende Friderich II. i nogle Aar indtaget af Russerne, men er siden ved Tractaten af 18 Sept. 1773 forøget med det forrige Polske Preussen.

Tydskland.

§. 1.

Det Tydske Rige grandser med Norden til Dannmark og Østersøen; mod Østen til Preussen, Polen og de Ungerske Lande; mod Syden til den Venetianske Bugt, Italien og Helvetien; mod Westen til Frankrige, de forenede Neder lande og Nordsøen.

Det er over 12,000 qvadrat Mile stort, og menes at have ved 24 Millioner Mennesker.

§. 2.

Tydskland har mange Bierge, hvoriblant er Kalenberg, Schwarzwald, Harz m. fl., og i forskiellige Egne forskiellige Producter. Der ere de Vexter, som Ager- og Havedyrkning frembringer, Viin, Tobak, Safran og andre Handels-Vexter, Bier, Sille-Ayl og Skove, alle Metaller, Qvægsølv, Antimonium, Kobold, Vismuth, Arsenik, Galmey, Svovl, Steenkul, Bierg- og Kilde-Salt, Marmor, Alabast og flere gode Steen-Arter.

§. 3.

De sellbare **Floder** ere:

1. **Donau** (hvis øvre Deel fordum kaldtes Danubius, og den nedre Ister) kommer fra Schwaben, og gaaer ud i det Sorte Hav.

2. **Rhin,**

2. **Rhein, Rhinstrømmen** (Rhenus) fra Helvetien, og falder i Nordsøen. **Neckar,** (ford. Nicer) **Mayn** (Moenus) **Mosel** (Mosella) og flere løber i den.

3. **Elben, Elven** (Albis) udspringer i Schlesien, og gaaer i Nordsøen.

4. **Oder, Ader** (Odera, ford. Viadrus) fra Mæhren, og falder i Østersøen.

5. **Weser,** (ford. Visurgis) gaaer fra det Calenbergske (*) til Nordsøen.

Der gives mange Indsøer samt Surbrønde og varme Bad.

§. 4.

Den **Evangelisk-Lutherske,** den **Reformerte** og den **Catholske** Religion ere offentlig berettigede i Riget formedelst Religions-Freden 1555.

§. 5.

Det tydske Rige bestaaer af nogle 100 forbundne Stater af forskiellig Vigtighed og Værdighed. Deriblant er et Kongerige, de øvrige kaldes Erkebispedømmer (Erzstifte) Bispedømmer (Hochstifte) Hertugdømmer, Markgrevskaber o. s. v.

Rigets Overhoved er den første Potentat i Europa, har i Riges-Sager en indskrænket Magt, og kaldes: **Udvalgt Romersk Keiser,** altid Rigets Formeer (semper Augustus) Konge i Germanien.

(*) Thi den kaldes Werra, indtil den her bliver forøget ved Floden Fulda.

Derefter følge i Titelen hans Arve-Lande. **Rigsdagen** holdes i Regensburg.

Keiseren vælges (i Frankfurt am Main) af de 9 **Churførster**, hvilke ere:

3 Geistlige:

1. Churførsten af Maynz.
2. - - - Trier.
3. - - - Coln.

og 6 Verdslige, nemlig:

4. Kongen af Boheim.
5. Hertugen af Bayern.
6. - - Sachsen.
7. Markgreven i Brandenburg.
8. Den førstefødde Pfalzgreve ved Rhein.
9. Hertugen af Brunsvig og Lüneburg.

Niaets Vaaben er en sort Ørn med 2 Hoveder og udbredte Vinger i Guld-Feld.

§. 6.

Videnskaberne blomstre. I Tydskland ere 37 Universiteter, hvoraf 18 Protestantiske, 17 Romersk-Catholske og 2 blandede.

Konster, Manufacturer og Fabriker ere mange.

Tydskland har over 2300 Stæder, og driver overalt megen Handel.

§. 7.

Dette Rige bestaaer af 10 Kredse, og nogle Lande, som ere uden Kreds-Forfatning.

De

De 10 Kredse ere efter deres Rang følgende.

1. Den Østerrigske.
2. Burgundiske.
3. Churrhinske.
4. Frankiske.
5. Bayerske.
6. Schwabiske.
7. Over-Rhinske.
8. Vestphalske.
9. Oversachsiske.
10. Nedersachsiske.

I.

Den Østerrigske Kreds.

Denne Kredses Lande har for det meste god Agerdyrkning. Der gives og Vin, Safran, Silke, samt Sølv, Jern, Blye og Alun. Der Kalenberg er en Bierg-Strækning 50 Mile lang.

Floden **Ens** (Anisus) falder i Donau.

Religionen er Romersk-Catholsk. Dog ere nogle græske Walacher i Krain.

Den hele Kreds staaer under det Østerrigske Huuses Herredomme, hvilket nu besidder Keiser-Værdigheden med mange vigtige Lande, Nemlig Bøhmen og Mæhren, de Ungerske Lande, Deele af Italien og af Nederlandene. (*)

(*) Det Østerrigske Huuses samtlige Lande udgiøre omtrent 10,400 qvadrat Mile.

Den fornemſte Oſterrigſke Handel drives paa Tyrkiet med Glas, Klæde og Jern-Arbeide. Derfra indføres igien Bomuld, Kamel-Garn, Læder, Kaffe, Viin o. a.

Den Oſterrigſke Kreds indbefatter:

1. Erke-Hertugdommet Oſterrig eller Nedre-Oſterrig.
2. Indre Oſterrig.
3. Øvre Oſterrig eller Tyrol.
4. For-Oſterrig.

1. I det egentlige **Erke-Hertugdom Oſterrig** (Oeſtreich, Auſtria) eller **Neder-Oſterrig** er:

Wien (Vienna ford. Vindebona) Hovedſtaden, ved en Arm af Donau, er temmelig ſtor og veldefæſtet. Her er et Keiſerligt Reſidens-Slot, et Univerſitet, et Academie for de ſkiønne Konſter og en Bank. Forſtæderne ere ſtørre end Staden ſelv, og har mange Manufacturer. Staden har henved 1400, og Forſtæderne næſten 3,300 Huſe. Indbyggerne ere i alt omtrent 200,000.

Schonbrun og Laxemburg ere Keiſerlige Lyſt-Slotte i Nærheden af Wien.

Linz (ford. Lentia), ved Donau, en folkerig Stad med et Slot.

Ens (Anſis, Anaſum) en befæſtet Stad ved Fl. Ens.

Wels, en velbygget Stad.

Baden (ford. Aquæ Pannonicæ) har varme Bad.

Neuſtadt er befæſtet.

2. **Indre-Oſterrig** (Inner-Oeſtreich) indbefatter:

A. Her-

A. **Hertugdommet Steyermark** (Stiria), hvori:

Grätz (Græcium) Hovedſtaden, er vel befæſtet og har et Univerſitet.

Judenburg (ford. Idunum.)

B. **Hertugdommet Kärnthen** (Carnia), hvor:

Clagenfurt er Hovedſtaden. Den har et Oeconomiſk Selſkab.

C. **Hertugdommet Krain** (Crania, Carniola).

Laybach (Labacum), Hovedſtaden, ligger ved en Flod af ſamme Navn.

D. **Det Oſterrigſke Friaul**, hvor:

Idria ved et Qvægſølv-Biergverk.

Görz (Goritia).

Gradiſca, en liden velbefæſted Stad.

E. **Littorale**:

Trieſt (ford. Tergeſte), en vigtig Handelſtad med en frie Havn ved det Adriatiſke Hav.

St. Veit, Ital. Fiume, en Handelſtad med Havn.

3. **Det forſtlige Grevſkab** (*) **Tyrol** har:

Inſpruch, Hovedſtaden med et Univerſitet.

Bozen (Ital. Bolzano) en ſtor og folkerig Handelſtad ved Floden Eiſack.

Roves

(*) Befæſtede Grafſkab.

Rovereith, (Roveredo ford. Rohroetum) en folkerig Stad ved Floden Len med et fast Slot.

Tyrol (ford. Teriolt) et Slot, hvoraf Landet har Navn.

Trient (Tridentum Ital. Trento) Hovedstaden i Bispedommet Trient. Her er holdet et bekient Mode (1545 — 63).

Brixen (Brixinum Ital. Bressanone) Bispens af Brixen Residens. Begge disse Bisper ere Rigs-Forster.

4. **For-Osterrig** (Vorder-Oestreich) indbefatter: a) Det Osterrigske Breisgau, b) Schwäbisch Oestreich, c) De Vorarlbergske Herskaber.

Freyburg er Hovedstaden i For-Osterrig, og har et Universitet.

Costanz (Costnitz, Constantia) er bekiendt af et Kirke-Mode, (holdet 1414 — 18).

Breysach en Stad ved Rhin.

I den Osterrigske Kreds har den Tydske Orden 2 Balleyer.

II.

Den Burgundiske Kreds.

Indbefattede tilforn de samtlige Nederlande, men nu ikkun Deele af følgende 7 Provinser, som tilhøre det Osterrigske Huus, har Romersk-Catholsk Religion, og iblant andre Producter cadeel Jern-Verker.

1. En Deel af Brabant.
2. - - Limburg.
3. En Deel af Luxemburg.
4. - - Gelderland.
5. - - Flandern.
6. - - Hennegau.
7. - - Namur.

1. Den største Deel af **Hertugdømmet Brabant.** Der er:

Brüssel, (fr. Bruxelles, Bruxellæ) Hovedstaden i de Osterrigske Nederlande, er befæstet, stor og folkerig.

Loeven, Leuven, (fr. Louvain Lovanium) en befæstet Stad med et Universitet.

Antwerpen (fr. Anvers) en stor Stad ved Floden Schelde med en meget god Havn, og et Citadel.

Mechelen (Maline, Mechlinia fr. Malines) en ansee lig Stad, har en Erkebisp. Iblant de brabantske Knipliger ere de, som her forfærdiges, især berømte.

Herskabet Mechelen regnedes for iblant de 17 Nederlandske Provinser.

En Deel af Hertugdømmet Brabant tilhører de forenede Nederlandes Republik.

2. Et Stykke af **Hertugdømmet Limburg.** Der er:

Limburg Hovedstaden.

En Deel af dette Hertugdom tilhører Republiken.

3. Den største Deel af **Hertugdømmet Luxemburg.**

Lüt-

Lützelburg, Luxemburg (ſped. Lucilburgum) Hovedſtaden, er en meget ſtærk Feſtning.

Baſtogne (Baſtonacum) er næſt Luxemburg den beſte Stad.

Rochefort (Rupiſortium), Hovedſtaden i et Grevſkab.

Et Skylle af denne Provins tilhører Frankrige.

4. Den Part af **Hertugdømmet Gelderland**, ſom tilhører Østerrig, har:

Roermonde en faſt Stad, hvor Floden Roer løber ud i Maas.

Det øvrige af Provinſen tilhører deels Kongen af Preuſſen, deels Republiken.

I den **Preuſſiſke** Deel er

Geldern, en faſt Stad.

5. En Deel af **Grevſkabet Flandern**. Der:

Gent, (Gandavum fr. Gand) en ſtor og faſt Handelſtad ved Schelde.

Doornick, (Tornacum fr. Tournay) en ſtor og faſt Stad, ogſaa ved Schelde.

Oſtende, en ſtærk Feſtning med en god Havn.

Brugge, (Brugæ) en temmelig ſtor Handelſtad.

Dendermonde.

Ypern og

Nieuwpoort ere befæſtede Stæder.

Det øvrige af Flanderen tilhører deels Frankrige; deels de forenede Nederlande.

6. En

6. En Deel af **Grevſkabet Hennegau** (Hannonia) Der er:

Mons, Bergen, (Montes Hannoniæ) Hovedſtaden er faſt, temmelig ſtor og ſmuk.

Det øvrige af dette Grevſkab hører til Frankrige.

7. Det meſte af **Grevſkabet Namur.**

Namur (Namurum, Namurcum), en af de ſmukkeſte Stæder i Nederlandene, er ſtærk befæſtet.

Frankrige ejer en liden Deel af dette Landſkab.

III.

Den Churrhinſke Kreds.

Den kaldes og den **Nederrhinſke**, og indbefatter:

1. De Chur-Maynziſke Lande.
2. Erkebiſpedømmet Trier.
3. - Cöln.
4. Pfalz am Rhein.
5. Forſtendømmet Aremberg og
6. Nogle ſmaae Diſtricter.

1. De Chur-Maynziſke Lande

ligge adſpredte, og har meeſt Catholſke, og nogle Evangeliſke Indbyggere ſamt Jøder.

Churforſten af Maynz er den forſte Erkebiſp og forſte Churforſte i Tydſkland. Han beſidder i denne Kreds.

a. Erke-

a. **Erkebispedommet** eller **Erkestiftet Maynz**, hvor:

Maynz (Moguntia, Moguntinacum), Hovedstaden, ved Rhin, er en Rigs-Grandsefæstning, temmelig stor og folkerig, har et Universitet. Det Churfyrstelige Residens-Slot heder Marienburg.

Aschaffenburg en af de bedste Stæder i Stiftet.

b. **Det Erfurtske District**, som ligger i Thüringen.

Erfurt (Erfordia), Hovedstaden i Thüringen, er stor, befæstet, og forsvares ved Castellerne: **Petersburg** og **Cyriatsburg**. Her er et Universitet, som har baade Lutherske og Catholske Professorer.

c. **Das Eichsfeld**, hvor:

Heiligenstadt er Hovedstaden.

2. **Erke-Bispedommet Trier.**

Har god Vin-Avl og mest Rommersk-Catholske Indbyggere.

Trier (ford. Treveri, Augusta Treverorum, fransk: Treves) Hovedstaden, ved **Mosel**, er aldgammel, og har et Universitet.

Koblenz (Confluentia), en velbefæstet Stad ved **Moselens Udløb i Rhinen.**

Ehrenbreitstein, en god Bierg-Fæstning hos en liden Stad, ved Rhin.

St. Maximin et Benedictiner Abbedie, som udgives for det ældste i Tydskland.

3. Erke-

3. **Erke-Stiftet Cöln**, hvor den Catholske Religion alene har offentlig Øvelse, bestaaer af 3 adskilte Deele:

a. **Det egentlige Erkestift Cöln**, hvori:

Bonn, den Churfyrstelige Residens-Stad, ett Fæstning ved Rhin.

Cöln (ford. Colonia Agrippina) en af de ældste og største Stæder i Tydskland, er en Rigs-Stad under Churfyrstens Beskyttelse, men henhører ellers til den Westphalske Kreds.

b. **Grevskabet Recklinghausen**, der er:

Recklinghausen med et befæstet Slot.

c. **Hertugdommet Westphalen**, hvori Stæderne:

Brilon og Arensberg.

4. **Pfalz am Rhein** eller **Nedre-Pfalz.**

Er et frugtbart Land med god Vin-Avl. Af Indbyggerne er nogle Catholske, men de fleste enten Lutherske, eller Reformerte.

Manheim, Churfyrstens Residens, en af de smukkeste Stæder i Tydskland, og en stærk Fæstning, ligger ved Floden Neckars Indløb i Rhin.

Heidelberg, en velbygget Stad ved Neckar, har et Universitet med Lutherske og Catholske Lærere.

Frankenthal en velbygget Stad.

Churfyrsten, eller Pfalzgreven ved Rhin, besidder og Lande i andre Kredse af Tydskland.

5. **Førstendømmet Aremberg** er lidet, og har sin egen Hertug.

Aremberg er en liden Stad.

6. De øvrige Landskaber i denne Kreds ere:

a. Den Tydske Ordens Balley: Coblenz.

b. Herskabet Beilstein, tilhører Huset Nassau-Oranien-Dietz.

c. Grevskabet Neder-Ysenburg, hører deels til Trier, deels til andre Herrer.

d. Burggrevskabet Reineck tilhører Greverne af Zinzendorf.

IV.

Den Frankiske Kreds.

Udgiør det meste af **Frankenland** (Franconia), og indbefatter:

1. Høistiftet Bamberg.
2. - Würzburg.
3. - Eichstett.
4. Den Tydske Ordens Mesterdømme Mergentheim.
5. Førstendømmene Culmbach og Onolzbach.
6. Det førstelige Grevskab Henneberg.
7. - - Schwarzenberg.
8. Førstendømmet Hohenlohe.
9. Fem Rigs-Stæder.
10. Ti Grevskaber og Herskaber.

1. Høi-

1. **Høistiftet** eller **Bispedømmet Bamberg**, hvor:

Bamberg er Hovedstaden med et Universitet.

Dette og de øvrige Høistifters Biskoper ere Romersk-Chatolske Rigs-Førster.

2. **Høistiftet Würzburg** har:

Würzburg (Vircsburgum, Herbipolis), Residens-Staden, ved Mayn, er vel befæstet, beskyttes af Fæstningen **Marienberg**, og har et Universitet.

Kizingen, ved Mayn, har mestendeels Evangeliske Indbyggere.

3. **Høistiftet Eichstett** har:

Eichstett, Bispens Residens-Stad.

St. Willibaldsburg, et fast Slot.

4. **Den Tydske Ordens Mesterdømme Mergentheim og Balleyet Franken** (*).

Mergentheim, en liden Stad, er Høi- og Tydskmesterens Residens.

(*) Den Tydske Ridder-Orden, som er stiftet i Palæstina 1191, og siden bemægtigede sig Preussen, Curland og Lifland, besidder nu i Tydskland, forunden Mesterdømmet, følgende Balleyet, eller Provinser: 1. Franken, 2. Elsas og Burgund, 3. Oestreich, 4. an der Esch und am Sobirge i Tyrol, 5. Coblenz, 6. Alten Bisen, ligger deels i Tydskland, deels i Nederlandene; 7. Westphalen, 8. Lothringen, 9. Hessen, 10. Sachsen, 11. Thüringen og 12. Utrecht, hvilket ligger i de forenede Nederlande, og staaer ikke mere i Forbindelse med Mesterdømmet.

5. Forſtendommene Culmbach og Onolzbach. (*)

Diſſe have een Herre, ſom kaldes tillige

Markgreve til Brandenburg.

Den Evangeliſke-Lutherſke Kirke er den herſkende.

a. Forſtendommet Culmbach eller Bayreuth:

Bayreuth, Bareuth, Markgrevens Reſidens, har et Videnſkabers Academie.

Culmbach, under Bierg-Feſtningen Neu Blaſſenburg.

Erlang, en ſmuk Stad med et Univerſitet, har adſkillige Manufacturer.

b. Forſtendommet Onolzbach eller Anſpach.

Onolzbach, Anſpach (Onoldum), Hovedſtaden.

Schwabach har adſkillige Manufacturer og Fabriker.

Wilzburg, en Feſtning.

6. Det forſtelige Grevſkab (**) Henneberg,

har Lutherſke Indbyggere, frembringer Salv, Kobber, Jern og Kilde-Salt, og er deelt imellem 7 Herrer, hvoriblant:

a. Churhuuſet Sachſen tilhører:

Schleuſingen med et Slot.

Suhla, har Staal- og andre Fabriker.

b. Det

(*) De kaldes tilſammen Burggrevſkabet Nürnberg.

(**) Gefürſtete Grafſchaft.

b. Det hertuglige Huus Sachſen Meiningen har:

Meinungen, Meiningen, med et forſteligt Reſidens-Slot, ved Floden Werra.

c. Landgreven til Heſſen-Caſſel beſidder

Schmalkalden, ſom har Jern- og Salt-Verker.

Den er befeſtet af de Proteſtantiſke Forſters Forening, ſtiftet 1531.

7. Det forſtelige Grevſkab Schwarzenberg

har Lutherſke og Catholſke Indbyggere.

Schwarzenberg, et Bierg-Slot, er Regieringens Sæde.

8. Forſtendommet Hohenlohe

er deelt imellem adſkillige Linier af det forſtelige Huus, og har Lutherſke Indbyggere.

Oehringen er Hovedſtaden.

9. Fem Evangeliſk-Lutherſke **Rigs-Stæder** med deres Gebeter høre til denne Kreds.

Nürnberg (Norimberga), ved Pegnitz, er ſtor og velbygget. Den har mange gode Konſtnere, og de ſieeſte Rigs Klenodier forvares her.

Rothenburg ob der Tauber er noget befæſtet.

Windsheim ved Floden Aiſch.

Schweinfurt (Trajectus Svevarum.)

Weiſſenburg.

10. Grevſkaberne: 1. Caſtell, 2. Wertheim, 3. Rieneck, 4. Erbach.

Herskaberne: 1. Limburg, 2. Seinsheim, 3. Reichelsberg. 4. Wiesentheid, 5. Welzheim. 6. Hausen.

V.

Den Bayerske Kreds.

Bestaaer af:

1. Erkebispedømmet Salzburg.
2. Høistiftet Freysing.
3. Høistiftet og Rigsstaden Regensburg.
4. Høistiftet Passau.
5. Det førstelige Provstie Berchtesgaden.
6. Hertugdømmet Bayern og dets Tilhørende.
7. Førstendømmene Sulzbach og Neuburg.
8. Det førstelige Grevskab Sternstein.
9. Grevskabet Ortenburg.

1. **Erkebispedømmet Salzburg** er biergigt, frembringer meget Salt og Metaller, og har ikke uden Catholske Indbyggere.

Salzburg (Salisburgum f. Juvavum), Hovedstaden, ved Floden **Salza**, med et førsteligt Residens-Slot og et Universitet, er vel befæstet, og har desuden en Bjerg-Fæstning.

Hallein, en Stad ved et vigtigt Salt-Verk.

Werfen, en Bierg-Fæstning.

2. I **Høistiftet** eller **Bispedømmet Freysing** er:

Freysing Biskopens Residens-Stad.

3. I

3. I **Høistiftet Regensburg** ligger.

Regensburg (Ratisbona i Middelald. Imbripolis, Hieropolis, f. Regina), en Evangelisk-Luthersk frie Rigsstad ved Donau og Regen, er befæstet, temmelig stor og folkerig og Rigsdagens Sæde.

Bispen af Regensburg, som er Rommersk-Catholsk, har i Staden, intet at befale.

I Regensburg ere og de 3 førstelige Abbedier: St. Emmeram, Nieder-Münster og Ober-Münster.

4. **Høistiftet Passau** har:

Passau, den velbyggede Hovedstad, hvor en Religions Fred blev sluttet 1552.

5. **Churførstens af Bayern Lande** (*) frembringe Salt og adskillige Metaller. Den Catholske Religion er den herskende. De ere:

a. **Hertugdømmet Bayern**, hvor:

München (Monachium), den Churførstelige Residens-Stad, ved Floden Iser, er befæstet, meget smuk, og har et Videnskabers Academie.

Ingolstadt (s. Aureatum) en Stad og Fæstning ved Donau, med et Universitet.

Landshut, en velbygget Stad.

Hertil hører og Grevskabet Haag og Herskabet Hohen Waldeck.

b. **Hertugdømmet Øvre-Pfalz**, hvor:

Amberg, Hovedstaden, er befæstet.

(*) Churførstens samtlige Lande i denne og den Schwabiske Kreds udgiøre omtrent 729 qvadrat Mile.

Der ligge og Herskaberne: Sulzburg, Pyrbaum og Breiteneck.

c. Det forstelige Landgrevskab Leuctenberg.

6. Forstendommene Sulzbach og Neuburg tilhøre Churpfaltz.

Sulzbach og

Neuburg, som er befæstet, ere Hovedstæder.

Hochstätt og Blindheim ere bekiendte af store Feldslag.

Herskabet Ehrenfels hører hertil.

VI.

Den Schwabiske Kreds.

Indbefatter det meste af Schwabenland (Svevia). Der er Biergstrækninger ise Alp og Swarzwald. Ved Foden af denne udspringer Donau.

Til denne Kreds hører:

1. Hoistiftet Costanz.
2. Hoistiftet Augsburg.
3. Det forstelige Provstie Elvangen.
4. Hertugdommet Würtemberg.
5. Markgrevskabet Baaden-Baaden.
6. Markgrevskabet Baaden-Durlach.
7. De forstelige Hohenzollerske Lande.
8. De Fürstenbergske Lande.
9. Forstendommet Lichtenstein.
10. Det forstelige Landgrevskab Klettgau.
11. Det forstelige Grevskab Tyengen.
12. Grevskabet Oettingen.

13. Adskillige Grevskaber og Herskaber.
14. 31 frie Rigsstæder.
15. 21 Rigs-Stifter eller Klostere.

A. I Bispedommet Costanz er:

Mersburg, Bispens Residens-Stad, ved Bodensøen.

B. I Hoistiftet Augsburg:

Dillingen, Residens-Staden ved Donau, med et Universitet.

C. Hertugdommet Würtemberg

Har Sølv, Kobber, Jern og overflødig Vin.

Floden Neckar har sit Udspring her.

Den Lutherske Kirke er den herskende.

Der er Staderne:

Stuttgardt, Hovedstaden, har et Academie for de smukke Konster.

Tübingen, ved Neckar, har et Universitet.

Ludwigsburg, Hertugens Sommer-Residensstad, ikke langt fra Fæstningen Asperg.

Würtemberg, et Biergslot.

Hohen-Twiel (f. Duellium), en Fæstning.

Grevskabet Justingen tilhører og denne Hertug.

D. Markgrevskabet Baaden-Baaden har:

Baaden, Hovedstaden, hvis varme Bad ere fra gamle Tider berømte.

Rastadt Residens-Staden.

Kehl en Rigs-Fæstning.

Markgreven besidder og Grevskabet Eberstein.

E. I **Markgrevskabet Baaden-Durlach** er:

Durlach, Hovedstaden.

Karlsruhe, den forstelige Residens-Stad.

Pforzheim har gode Manufacturer og Fabriker, samt Træ-Handel.

F. **De Hohenzollerske Lande** (*) ere delte imellem 2 Linier af det forstelige Huus.

Hechingen og

Sigmaringen ere Forsternes Residens-Stæder.

G. De forstelige **Fürstenbergske Lande**: bestaae af Grevskabet Heiligenberg, Herskaberne: Jungnau, Trochtelfingen, Hausen, Möskirch, Gundelfingen: Landgrevskaberne Stülingen og Baar. I dette ligger:

Donaueschingen, en Bye, hvor Forsten residerer.

H. Grevskabet Oettingen er delt imellem en forstelig og 2 grevelige Linier.

Oettingen er Hovedstaden.

I. Endnu høre til denne Kreds:

Grevskaberne: Hohenembs, Bondorf, Hohen Geroldseck, de Waldburgske, Fuggerske og Königseggske Lande.

Herskaberne: Wiesensteig, Mindelheim og Schwerbeck, hvilke tilhøre Churfersten af Bayern, Tetnang og Argen,

(*) De bestaa fornemmelig af det forstelige Grevskab Hohenzollern og Grevskabet Sigmaringen.

Argen, Eglof, Thannhausen, Eglingen, samt nogle af den Tydske Ordens Commender.

K. Af **Rigsstæderne** ere de fornemste:

Augsburg (Augusta Vindelicorum), en stark Stad, har baade Catholske og Lutherske Indbyggere. Her blev 1530 den Evangelisk Troesbekiendelse overleveret paa Rigsdagen, og Religions-Freden sluttet 1555.

Ulm har stort Gebet og Lutherske Indbyggere, ligesom

Schwabisch Hall, (Hala Svevorum) med en god Salt-Kilde, og

Memmingen.

De øvrige ere:

1. Ganske eller for den største Deel Lutherske: Kempten (f. Cambodunum) og Lindau med 2 forstelige Abbedier, Reutlingen, Ealingen, Aalen, Bopfingen, Buchhorn, Gingen, Heilbrun, Nördlingen, Jeny, Leutkirken og Wimpffen.

2. Catholske: Buchau, hvorved er et forsteligt Abbedie, Rothweil, Gengenbach, Gemünd, Offenburg, Pfullendorf, Wangen, Weil, Ueberlingen, Zell am Hammersbach.

3. Af begge Religioner: Ravensburg, Dinkelsbühl, Biberach, Kauffbeuren.

L. De 21 Romerk-Catholske Klostere forestaaes af 17 Abbeder og 4 Abbedinder, hvilke ere Rigsprælater.

Endnu ligge i denne Kreds nogle umiddelbare Rigs-Lande, som ere uden for Kreds-Forfatningen.

VII.

VII.

Den Overrhinske Kreds.

Til denne hører:

1. Høistiftet Worms.
2. - Speyer.
3. - Strasburg.
4. - Basel.
5. - Fulda.
6. Johanniter-Mesterdømmet Heitersheim.
7. Førstendømmet Simmern.
8. - Lautern.
9. - Veldenz.
10. - Zweybrücken.
11. Landgrevskabet Hessen.
12. De førstelige Nassauske Lande.
13. Adskillige Grevskaber.
14. Nogle Herskaber.
15. Endeel frie Rigsstæder.

A. I **Høistiftet Worms**, som har Reformerte og Catholske Indbyggere, ligger:

Worms, (Vormatia) en Evangelisk-Lutherst Rigsstad.

B. I **Høistiftet Speyer** er:

Bruchsal, Bispens egentlige Residensstad, ved Salza. Her er Saltverker, og et rigsfrit Ridderstift.

Speyer (Spira forb. Civitas Nemetum) en Lutherst Rigsstad.

Phi-

Philipsburg en Stad og Rigsfæstning.

C. Af Bispedømmet Strasburg ligger det meste nu under Fransk Herredømme.

D. **Bispedømmet Basel** har Reformerte og Catholske Indbyggere. Bispen er i Forbund med den Schweitzerske Republik, hvorhen og en Deel af Stiftet hører.

Bruntrut, (Brantrutum) er Bispens Residensstad.

E. **Høistiftet Fulda**, har mest Catholske Indbyggere.

Fulda, Residensstaden ved Fl. Fulda, har et Universitet.

F. **Førstendømmene Simmern, Lautern og Veldenz** tilhøre Churførsten af Pfalz.

Simmern og

Lautern ere Hovedstæder deri.

G. **Førstendømmet Zweybrücken** har Bierguerker.

Zweybrücken (Bipontum) er Hovedstaden.

H. **Landgrevskabet Hessen** tilligemed Grevskabet **Kazenellenbogen** er deelt imellem 2 Hovedlinier.

1. Til **Hessen-Cassel**, hvor den Reformerte Kirke hersker, hører:

Cassel (Cassella) Residensstaden, er befæstet.

Hersfeld, Hovedstaden i Førstendømmet Hersfeld.

Ziegenhayn, en liden fast Stad.

Mar-

Marburg, Hovedstaden i Ober-Hessen, har et befæstet Slot og et Universitet.

Rheinfels, en Fæstning. Heraf nævnes en Sidelinie af det fürstelige Huus.

2. Til Hessen-Darmstadt, som er Lutherst, hører:

Darmstadt, hvor Landgreven residerer.

Giessen, en fast Stad med et Universitet.

Homburg (vor der Höhe), hvor en Linie af det fürstelige Huus residerer.

I. De Førstelig-Nassauske Lande

i denne Kreds (*) ere deelte imellem 3 Linier.

1. I de Nassau-Weilburgske Lande er Staden

Weilburg, med et førsteligt Residens-Slot.

2. Til Nassau-Saarbrück-Usingen hører:

Wisbaden, en folkerig Stad, har berømte Varme Bad (**).

Biberach, en Landsbye, hvor Førstens Residens-Slot er:

Usingen, en Stad, var tilforn Førsternes Sæde.

3. I det Nassau-Saarbrück-Saarbrückske er:

Saarbrück, en liden Stad ved Saar, Førsternes Sæde:

K. Grev-

(*) Førsterne til Nassau udgiøre 2 Hovedlinier, den andens lande høre til den Westphalske Kreds.

(**) Formedentlig de Gamles Mattiacæ aquæ.

K. **Grevskaberne** i denne Kreds ere:

1. Hanau-Münzenberg, har Reformerte, Lutherske og Catholske Indbyggere, og regieres af Arve-Prinsen til Hessen-Cassel.

Hanau, Hovedstaden, er befæstet, har gode Manufacturer, betragtelig Handel og et Gymnasium illustre.

Dette Grevskab har et Kobber- og Sølv-Bergværk, og et Saltværk.

2. Solms.

3. Wild- og Rhein-Grevernes Lande tilhøre en førstelig og en grevelig Hovedlinie og bestaae fornemmelig af Grevskabet Salm og Rheingrafenstein.

4. Sponheim er deelt imellem Chur-Pfalz, Baaden-Baaden og Pfalz-Zweybrücken.

5. Ober-Ysenburg.

6. Leiningen.

7. Wittgenstein.

8. Waldeck, hvor

Corbach er Hovedstaden.

9. Königstein tilhører Churmayntz, og Huuset Stolberg.

10. Falkenstein.

11. Reichingen.

12. Wartenberg.

L. Herskaberne: Reipoltskirchen, Bregenheim, Dachstul, Ollbrück.

M. Rigs-

M. Rigsstæderne: (*)

Frankfurt am Mayn, hvor Keiseren vælges og krones, er en befæstet berømt Handelstad. Øvrigheden er Lutherſk, Indbyggerne af alle 3 Religioner.

Friedberg og

Wezlar ere Evangeliſke.

VIII.

Den Weſtphalſke eller Nederrhinſk-Weſtphalſke Kreds.

Beſtaaer for en Deel af det gamle Land **Weſtphalen** og har Floderne **Embs** (Amaſis) **Vecht** og **Lippe**.

Den indbefatter:

1. Hoiſtiftet Münſter.
2. - Paderborn.
3. - Lüttich.
4. - Osnabrück.
5. Hertugdømmet Oldenborg.
6. - Julich og Berg.
7. - Cleve.
8. Forſtendømmet Minden.
9. - Oſt-Friesland.
10. - Mors.
11. - Verden.
12. De Naſſauſke Lande.

13. Adſkillige Grevſkaber og Herſkaber.

(*) Worms og Speyer S. 108.

13. Adſkillige Grevſkaber og Herſkaber.
14. Nogle Rigs-Stifter eller Abbedier.
15. Tre Rigsstæder.

A. I **Biſpedømmet Münſter** er:

Münſter, (Monaſterium) Hovedſtaden. Her er ſluttet en Fred 1648.

Warendorf, en god Stad, hvis Lerred er berømt.

Coesfeld, er temmelig ſtor.

Meppen og **Vechta** ere befæſtede.

B. I **Paderborn** er:

Paderborn, Hovedſtaden med et Univerſitet.

C. **Lüttich**, er omgivet af Nederlandene.

Lüttich (Leodium, Holl. Luyck, fr. Liége) er vel befæſtet, og har god Handel. Her udføres Steenkul, Læder, Gevær o. m.

Spa, en liden Stad, er bekiendt af ſine Surbronde.

D. **Osnabrück** har veyelviis en evangeliſk og en catholſk Biſkop. Indbyggerne ere af begge Religioner.

Osnabrück, er Hovedſtaden, hvor den Weſtphalſke Fred er ſluttet (1648.)

E. **Hertugdømmet Oldenburg** beſtaaer af Grevſkaberne **Oldenburg** og **Delmenhorſt**. Det har nu ſin egen Hertug, ſom er Biſkop i Eutin. Religionen er Lutherſk.

Oldenburg, Hovedſtaden med en Havn, er befæſtet.

Delmenhorſt, en liden Stad.

F. Hertugdommene Jülich og Berg tilhøre Churf-Pfalz.

1. I Jülich er:

Jülich, (Juliacum) en befæstet Hovedstad.

2. I Berg (Ducatus Montensis) er:

Düsseldorf, en velbefæstet Stad ved Rhin.

Solingen, er bekiendt af sit Staal-Arbeide.

Elverfeld, en folkerig Stad med gode Manufacturer.

G. I Hertugdommet Cleve er:

Cleve, (Clivia) Hovedstaden.

Wesel (Vesalia), ved Rhin, er den største Stad i Landet og en stærk Fæstning.

Med dette Hertugdom ere nu forenede:

1. Grevskabet Mark, hvor:

Hamm (Hamonia), Hovedstaden, er befæstet.

Ilteno, en folkerig Stad.

Lippe, en fast Stad, som Brandenburg og Grevен af Lippe besidde tilfælles.

2. Grevskabet Ravensberg, hvori:

Bielefeld, er dett fornemste Stad.

H. I Forstendommet Minden er Hovedstaden

Minden, ved Weser.

Hermed ere Grevskaberne Tecklenburg og Lingen i visse Maader forbundne.

I. Ost-

I. Ostfriesland har:

Emden, en stor og fast Handelstad med Havn.

K. I Forstendommet Mors, ved Rhinen, er:

Crefeld, en ordentlig og folkerig Stad.

Disse Lande (G—K) tilhøre Kongen af Preussen, og have Indbyggere af alle 3 Religioner.

L. I Verden er

Verden Hovedstaden, ved Floden Aller.

M. De Nassauske Lande i denne Kreds har:

Dillenburg, med et fast Slot.

Diez (Decia) og Siegen, Stæder med Slotte.

N. Følgende Grevskaber ere de mærkeligste:

1. Lippe, hvori:

Lemgo er den største Stad.

2. Schauenburg, hvoraf det meste tilhører Hessen-Cassel, der er:

Rinteln, en befæstet Stad med et Universitet.

3. Hoya, hvori:

Nienburg, en fast Stad, og

4. Bentheim besiddes af Brunsvig-Lüneburg.

5. Wied.

6. Sayn.

7. Steinfurt.

Iblant de øvrige smaae Grevskaber og Herskaber har Gr. Pyrmont en berømt Surbrønd.

O. Af Rigs-Stiftelserne ere 4 Mands-Abbedier: Corvey, Stablo, Verden, Cornelis Münster, og 3 Frøkenindes-Stifter: Essen, Thorn, Herford.

P. Rigsstæderne:

Aken (Aquisgranum, fr. Aix la Chapelle), holdtes længe for det Tydske Riges Hovedstad, og er berømt af sine varme Bad. Der forvares en Deel af Rigs-Klenodierne. De fleste Indbyggere ere catholske.

Dortmund (Tremonia) har mest Lutherske Borgere.

Cöln S. 97.

IX.

Den Oversachsiske Kreds.

I denne Kreds hersker den Evangeliske Religion. Floderne: **Saale, Havel, Spree, Warte** ere at mærke.

Den indbefatter:

1. De Chur-Sachsiske Lande.
2. Mark Brandenburg.
3. Hertugdømmet Pommern.
4. Forstendømmet Weimar.
5. - Eisenach.
6. - Coburg.
7. - Gotha.
8. - Altenburg.
9. - Anhalt.
10. - Schwarzburg.
11. Grevskabet Mansfeld og nogle flere.

A. De

A. De Chursachsiske Lande i denne Kreds. (*)

Disse ere frugtbare og have vigtige Mineralier. Konster og Videnskaber blomstre.

De ere:

1. Hertugdømmet Sachsen.
2. Det halve Landgrevskab Thüringen og
3. Det meste af Markgrevskabet Meissen, hvilke tilsammen udgiøre 7 Kredse og 2 Stifter.

1. Hertugdømmet Sachsen eller Churkredsen har:

Wittenberg (Witteberga), ved Elben, har et Universitet, hvor Luther begyndte Reformationen 1517.

Barby, Hovedstaden i et Grevskab.

2. Den nordre Halvdeel af Landgrevskabet Thüringen (**) udgiør den Thuringske Kreds.

Langensalza er den fornemste Stad i Landet.

Weissensels en Stad ved Saale.

Rossbach, en Landsbye, er bekiendt af et Feldslag.

Øverfurt er Hovedstaden i et Forstendømme.

3. Til Markgrevskabet Meissen høre de øvrige Provinser.

a. I den Meisniske Kreds.

Meissen (Misena), ved Elben, har en berømt Porselæn-Fabrik.

(*) Uden for denne Kreds besidder Churhuset Sachsen Lausitz og en Deel af Grevskabet Henneberg. Alle dets Lande udgiøre omtrent 729 qvadrat Mile.

(**) Dette udgiør igien kun en Deel af det gamle Thüringen.

Dresden, den Churførstelige Residensstad, er en af de smukkeste i Tydskland, og vel befæstet. Der er mangeslags Manufacturer og Fabriker.

Königstein, en stærk Fæstning ved en Stad af samme Navn.

b. I Leipsiger Kredsen:

Leipzig (Lipsia), en smuk og vigtig Handelstad, med et berømt Universitet. Der er mange Manufacturer, og holdes aarlig 3 store Messer. Pleissenburg er et fast Slot ved Staden.

c. I den Erzgebirgiske Kreds:

Freyberg, ved et Selv-Verk, er den Churfachsiske Hovedbergstad og Overberganitets Sæde.

d. I Stiftet eller Bispedømmet Merseburg.

Merseburg (Martiburgum) ved Saale.

Lützen, en liden Stad, bekiendt af et Feldslag, hvori K. Gustav Adolph faldt.

e. I Stiftet Naumburg-Zeitz.

Naumburg Hovedstaden.

De øvrige 2 Kredse kaldes: f. den Vogtlandske, og g. den Meisnistadeske.

Grevene af Schönburg besidde under Churfachsen Overherredømme nogle Herskaber, hvori Glauchau og flere Stæder.

B. Mark Brandenburg

Har især vigtig Faare-Avling, betydelige Skove og nogen Silke-Avl.

Videnskaberne blomstre, Konsterne drives med Frembgang, og Handelen befordres ved Kanaler imellem de sildbare Floder.

Kongen

Kongen i Preussen besidder dette Land, som bestaaer af 5 Provinser eller saa kaldede Marke.

1. **Die Mittelmark**, hvor

Berlin, ved Spree, er Kongens Residensstad, en af de største, skiønneste og ordentligste i Europa, har et Videnskabers Academie og et for de skiønne Konster, en Bank, vigtige Manufacturer og ansélig Handel. Indboggernes Tal er over 125,000. Pol-Høiden 52° 30' 38".

Potsdam, en stor og smuk Stad paa en Ø i Havel.

Sans soucy, et skiønt Kongeligt Lysthus nær ved Potsdam.

Frankfurt an der Oder har et Universitet.

Spandau, en Stad med en Fæstning.

Brandenburg og
Neu Ruppin ere gode Stæder.
Zehdenick, en Landsbye, er bekiendt af et Feltslag.

2. **Die alte Mark** (gamle Mark), hvor

Stendal er Hovedstaden.

3. **Die Prignitz** eller **Vormark**, hvor

Perlberg.

4. **Die Uckermark**, hvor

Prenzlow, en velbebygget Stad ved Floden og Søen **Ucker**.

Svedt tilhører Markgreven af Brandenburg-Schwedt.
Templin, en smuk Stad.
Disse 4 Provinser med Herskaberne Beeskow og Storkow udgiøre den saa kaldte Churmark.

5. Die Neumark, hvor:

Küstrin, en Stad og Fæstning.

Königsberg, Landsberg og Friedeberg ere gode Stæder.

Zorndorf, en Landsbye, er bekiendt af et Feltslag.

Det freie verdslige Stift Qvedlinburg med en Stad af samme Navn staaer under Churfyrstens Beskyttelse. Abbedinden er en Rigsfyrstinde.

C. Hertugdømmet Pommern

har megen Skov og god Fædrift.

Det deeles ved Oderen i For- og Bag-Pommern.

1. Forpommern (Pomerania citerior) er deelt imellem Sverrig og Brandenborg.

a. I den Svenske Deel er:

Stralsund, Hovedstaden, er en stærk Fæstning, og driver god Handel.

Gribsvalde, Greifswalde har et Universitet, og noget fra sig ved Østersøen en Havn.

Wolgast, en Stad og Grünschwart en Skandse.

Rügen, en Ø, ligger i Østerseen.

b. I den Brandenborgske eller Preussiske Deel:

Stettin (Stetinum), en stærk befæstet Stad, driver vigtig Søehandel.

Anclam og

Demmin ere Handelstæder.

Per-

Pernamünde-Skandsen og Swine-Skandsen ere paa Øen Usedom.

2. Bagpommern (Pomerania ulterior) tilhører Brandenborg.

Stargard er Hovedstaden, ved Floden Ihna.

Colberg, en velbefæstet Stad, i Forstendømmet Cammin. Den var forhum Hovedstaden i Hertugdømmet Cassuben.

Stolpe ved en Flod, Wollin paa en Ø, Lauenburg i et Herskab, af samme Navn.

D. Forstendømmene Weimar og Eisenach

have begge een Hertug.

Weimar er Hertugens Residensstad.

Eisenach er Hovedstaden i Forstendømmet.

Jena har et bekiendt Universitet, som tilhører den heele Sachsiske Ernestinske Linie.

E. Forstendømmet Coburg

er deelt imellem 4 Linier af det Sachsiske Huus.

Coburg er Hertugens af Sachsen-Saalfeld Residens-Stad.

Hildburghausen er Hertugens af S.-Hildburghausen.

F. Forstendømmet Gotha,

med det meste af Forst. Altenburg, tilhører Hert. af Sachsen-Gotha.

Gotha er en god og smuk Stad ved Residens-Slottet Friedenstein.

Saalfeld besiddes af S. Saalfeld tilligemed en Deel af det Altenburgske.

Over denne Deel saavelsom over Grevskabet Gleichen har S. Gotha Overherredømmet.

G. **Førstendømmet Anhalt** er deelt imellem 4 førstelige Linier, som kaldes efter deres Residensstæder. Disse ere:

Dessau ved Floden Mulde.

Bernburg (Arctopolis), ved Saale.

Zerbst (Servesta), en [illegible] Stad.

Cöthen (Cathenæ).

En Deel af Harz, med adskillige Biergverker, hører til dette Førstendømmet.

H. **Førstendømmet Schwarzburg** ligger i Thüringen, og bestaaer af 2 adskilte Stykker, hvilke begge ere deelte imellem 2 førstelige Linier.

1. I det **nedre** Førstendømme er:

Sondershausen, en Stad ved et førsteligt Residens-Slot.

2. I det **øvre** Førstendømme:

Rudolstadt, den anden førstelige Linies Residensstad.

Schwarzburg, i hvis Egn er et Sølv- og Kobber-Biergverk.

Arnstadt tilhører den Sonderhausiske Linie.

I. Grevskabet Mansfeld tilhører kun før en Deel Førsten af Mansfeld, som Lehn af Chursachsen og Brandenborg.

K. I Grevskaberne Stollberg og Wernigerode ere Stæderne af samme Navne, og i det sidste ligger Blocksberg (M. Bructerus), et af de højeste i Tydskland.

Grev-

Grevskabet Hohenstein er ved Lehn forenet med disse.

L. I de Herskaber, som tilhøre Greverne Reuss, er Gera den bedste Stad.

X.

Den Nedersachsiske Kreds.

Denne Kreds er den anden Evangeliske.

Her ere de seilbare Floder: **Aller, Ilmenau, Steckeniz, Wackeniz.**

Den indbefatter:

1. De Brunsvig-Lyneborgske Lande.
2. De Wolfenbüttelske.
3. 4. Førstendømmene Magdeburg og Halberstad.
4. Meklenborg.
5. Holsteen (*).
6. Bispedømmet Lybek.
7. - Hildesheim.
8. Fem Rigsstæder.

A. **Churførsten af Brunsvig og Lyneborg**, som er Konge af Storbritannien, besidder i denne Kreds.

1. Hertugdømmene Bremen og
2. Lauenburg.
3. Førstendømmene Lüneburg,

4. Ca-

(*) er beskrevet tilligemed Pinneberg og Rantzau, S. 31.

4. Calenberg,
5. Grubenhagen (*).

1. I Hertugdømmet **Bremen** er:

Stade, en Stad og stærk Fæstning.

2. I Hertugdømmet **Sachsen-Lauenburg**:

Razeburg, en fast Stad paa en Ø i **Razeburger Søen**. En Deel af denne Stad hører til Fürstendømmet Razeburg.

3. I Fürstendømmet **Lüneburg** eller **Celle**:

Lüneburg, Hovedstaden, har berømte Saltsyderier.

Celle, Zell, en velbygget og befæstet Stad med et Slot.

Haarburg, ved en Fæstning, driver megen Træ-Handel.

4. Fürstendømmet **Calenberg** har:

Hanover, Hovedstaden for disse Lande, er befæstet, og har et Slot.

Paa den anden Side af Floden Leine ligger Neustadt Hanover.

Hameln, en Stad og Fæstning, ved Weser.

Göttingen, en velbygget Stad, med et berømt Universitet og et Videnskabers Selskab.

5. For-

(*) Og i andre Kredse: Fürstend: Verden Grevsk. Hoya, Diepholz, Bentheim, Steinwerg, Hohenstein.

5. Fürstendømmet **Grubenhagen** indbefatter en Deel af Biergstrækningen **Harz**, (*) som er eig paa Skov og Mineralier.

Der er:

Clausthal, en Bergstad.

B. Hertugen af **Brunsvig-Wolfenbüttel** besidder:

1. Fürstendømmet **Wolfenbüttel**, hvor:

Brunsvig, Braunschweig, en stor og befæstet Stad, hvor Hertugen residerer.

Wolfenbüttel, en fast Stad, har et fürstelig Slot og et Bibliothek, som er et af de vigtigste i Europa.

Helmstedt har et Universitet.

Bevern, en Bye med et Slot, er Sædet for en hertuglig Sidelinie.

2. Fürstendømmet **Blankenburg**:

Blankenburg er Hovedstaden.

C. Fürstendømmet **Halberstadt** og Hertugdømmet **Magdeburg** tilhøre Chur-Brandenburg.

1. I det første er:

Halberstadt Hovedstaden.

2. I

(*) Den er omtrent 12 Mile lang og 4 til 5 bred, og strækker sig fra Fürstendømmet Wolfenbüttel, igiennem Grubenhagen, Wernigerode og Blankenburg, ind i Hohenstein, Stolberg og Anhalt.

2. I Magdeburg:

Magdeburg, en velbygget, god Handelstad og vigtig Fæstning.

Halle, med Tilnavn im Magdeburgischen har et Universitet og rige Saltkilder.

D. De **Mecklenborgske Lande** ere deelte imellem 2 regierende Linier:

1. Den **Schwerinske** har:

a. Den Mecklenborgske Kreds.

Schwerin, Hertugens Residensstad.

Gadebusch, en liden Stad.

b. Den Wendiske Kreds.

Rostok, den sterste Stad i Mecklenburg, driver stor Handel, og har et Universitet.

Güstrow.

c. Förstendömmet Schwerin, hvor:

Bützow, en liden Stad med et Universitet.

2. Den **Strelitzske Linie** besidder

a. Den Stargardske Kreds, hvori:

Neu Strelitz, en Stad, hvor Hertugen residerer.

b. Förstendömmet Razeburg.

✦ ✦

Kronen Sverrig besidder nogle Districter og Staden

Wismar, som har en god Havn i en Bugt af Östersøen.

E. Høy-

F. **Höystiftet Lübeck**, hvis Biskop er Hertug i Oldenborg, har:

Eutin (Utins), en Stad med et Residens-Slot.

F. 3 **Bispedömmet Hildesheim**, hvis Biskop er en catholsk Fyrste, men Jubbyggerne, for den störste Deel, Lutherske, er:

Hildesheim (Hildesia) Hovedstaden.

G. **De Keiserlige frie Rigsstæder** i denne Kreds ere:

Lybek, Lübeck ligger ved Trave, er befæstet, og driver ansselig Handel. Den var fordum Hoved for Hansestæderne. Til dens Gebeet hører **Travemünde**, en liden Stad med en Skandse.

Hamburg, den vigtigste Handelstad i Tydskland, er befæstet, og har en dobbelt, rummelig Havn. Her er en beromt Bank, og et Academisk Gymnasium, gode Manufacturer og Fabriker.

Bremen, ved Weser, er maadelig befæstet driver stærk Handel, og har adskillige Manufacturer.

Disse 3 Stæder staae endnu i Forbund under Navn af Hanse-Stæder.

Goslar ligger ved Harz.

Nordhausen og

Mühlhausen i Thyringen.

XI.

De Rigslande, som ikke henhøre til de 10 Kredse, ere:

Boheim.
Mæhren.
Schlesien.
Glatz.
Lausitz.

1. Boheim.

Dette Kongerige tilligemed Markgrevskabet **Mæhren** tilhører arveligen det **Østerrigske Huus**, og bekiender sig til den Catholske **Religion.**

De ere frugtbare, har og nogen Vinavl, Mis og allestags Metaller. Iblant Biergene er den store Sudetiske Fieldstrækning, imellem disse Lande og Schlesien. Floden Moldau falder i Elben.

Boheim er ikke over 900 quadrat Mile stor, og deeles i 16 Kredse.

De mærkeligste Stæder ere:

Prag, Praha, Hovedstaden, er stor og befæstet. Der er et Universitet og en Erkebisp.

Pilsen og
Eger ere befæstede.
Königsgrætz, ved Elben, og
Leutmeritz ere velbyggede Stæder.
Karlsbad (Thermæ Carolinæ) og
Töplitz har varme Bad.
Karlstein er et berømt Biergslot.

2. Mæh-

2. Mæhren.

Markgrevskabet Mæhren (Moravia) har Navn af Fl. Morau, som flyder der igiennem. Det er deelt i 5 Kredse, hvilke nævnes efter følgende Stæder.

Olmütz, (Holomauz) Hovedstaden, er folkerig og vel befæstet.
Brünn og Iglau ere befæstede.
Hradisch og Znaim.

3. Schlesien (Silesia).

Den største Deel af dette Hertugdom er frugtbar.

Kongen af Preussen er **Herre** over det meste deraf. **Religionen** er blandet.

Landet bestaaer af Førstendømmer, og frie Herskaber. Af Førstendømmerne besidder Kongen af Preussen de fleste umiddelbar, med Overherredømme over den største Deel af dem, som have egne Førster, samt over de fleste Herskaber. Den mindste Deel af dette Hertugdom staaer endnu under Bøhmisk Hoihed, og i Forbindelse med det Tydske Rige.

Schlesien deeles i det **Øvre** og det **Nedre.**

1. **Nedre Schlesien** staaer, paa en liden Deel nær, under Preussisk Herredømme.

Breslau (Vratislavia), Schlesiens Hovedstad, er stor og meget befæstet. Den ligger ved Oder, har et catholsk Universitet, og er Hovedsædet for den schlesiske Handel.

Brieg (Brega), en stor, god og velbefæstet Stad.
Schweidnitz,

I Gros-

Gros-Glogau og

Neysse ere stærke Fæstninger.

Hirschberg og

Lignitz ere gode Stæder.

Alle disse ere Hovedstæder i Førstendømmer af samme Navne.

Silberberg, en Bergstad med en god Fæstning, ved et Sølvverk.

Oels (Olsna), Hovedstaden i et Førstendømme, som tilhører en Linie af det Würtembergske Huus.

2. I Øvre-Schlesien er:

Kosel, en liden Preussisk Stad og stærk Fæstning.

Teschen er Hovedstaden i et Førstendømme, hvilket tilhører en Sachsisk Prints under Boheimsk Øvetherredømme.

Troppau, Hovedstaden for den Boheimske Deel af Schlesien.

4. Grevskabet Glatz.

Tilhører Kongen af Preussen.

Glatz, Hovedstaden, er en stærk Fæstning.

5. Lausitz (Lusatia).

Markgrevskaberne Øvre- og Nedre-Lausitz tilhørt Churhuuset Sachsen.

Den Lutherske Religion er den herskende.

Indbyggernes Høved-Næringer ere Fædrift, Uldte- og Linnet-Manufacturer.

1. I

1. I Øvre-Lausitz er:

Budissin, Bautzen, den velbyggede Hovedstad, ligger ved Spree.

Gørlitz, en folkerig og nærsom Stad.

Zittau, en god Handelstad.

Herrenhut, en bekiendt Bye.

2. I Nedre-Lausitz er

Lübben Hovedstaden.

6. Iblant adskillige umiddelbare Lande og Stæder, som endnu tilhøre det Tydske Rige, er:

Grevskabet Mümpelgard (ved de Franske Grændser) med en Hovedstad af samme Navn (fr. Montbeillard), tilhører Hertugen af Würtemberg.

Tydskland indbefatter den største Deel af det gamle GERMANIA, med VINDELICIA, NORICUM og noget af Gallia, Italia og Pannonia.

Germaniens Grændser var Nordsøen og Østersøen, Veichsel, Donau og Rhin. Thi *Germania prima* og *secunda*, vesten for Rhinen, regnedes til Gallien.

Iblant dets mange Folk nævnes især: *Frisii*, *Catti*, *Svevi*, *Alemanni*, *Hermunduri*, *Narisci*, *Quadi*, *Boji*, *Marcomanni*, *Semnones*, *Gothones*, *Vindili*, *Ingævones*, *Teutones*, *Burgundiones*.

I *Vindelicia* vare Stæderne Brigantia, Augusta, Regina, Cambodunum.

Noricum havde Bojodurum, Lauriacum, Juvavum.

Efter

Efter det Vestlige Romerske Riges Undergang opkom i Tydskland 6 Hoved-Nationer: Svever og Alemanner, Franker, Friser, Sachser, Thüringer og Bajere.

Frankerne bleve Herrer over Gallien, og under Carl den store tillige over Tydskland. Carls Sønnesøn Ludvig fik dette, som et frit Rige, og hans Efterkommere foreenede dermed Keiserværdigheden og de øvrige Lande af det Frankiske Monarkie. Siden har dette Riges Magt og Grændser været mange Forandringer underkastede. De mange smaae Stater deri opkomme efterhaanden, og det har havt Konger og Keisere af adskillige Huuse.

Maximilian indheelede Riget i 10 Kredse. Men det meste af den Burgundiske Kreds er i det 16de og 17de Hundredaar skilt derfra, ligesom den største Deel af Schlesien i dette.

De

De foreenede Nederlande.

Belgium fœderatum.

§. 1.

Denne Republik er omgiven af Nordsøen og Tydskland.

Den er omtrent 625 qvadrat Mile stor, har ved 2 Millioner Mennesker.

§. 2.

Landet er meget moradsigt, og deels sandigt, igiennemskaaret med mange Grøfter og Kanaler, paa sine Stæder lavere end Havet, og beskiermes ved Dæmninger mod Overstrømmelse.

Korn-Avlingen er utilstrækkelig, men Fædriften giver overflødigt. Faareavlen er temmelig stor og god. Alleslags Havedyrkning drives ypperligen. Der avles og Krap og Tobak. Paa Doggersand, imellem Jylland og Engeland, fanges adskillige slags Fisk; men vigtigere er Sild-Fisteriet under de Skotske Kyster, og Hvalfangsten.

§. 3.

Sydersøen er en stor Fiord.

Mærkelige Floder ere:

1. Rhin (Rhenus).
2. Maas (Mosa), kaldes paa nogle Stæder Merwe.
3. Schelde (Scaldis).

§. 4.

§. 4.

Den Reformerte **Religion** er den herskende, dog tagles andre Christelige Secter og Jøder.

§. 5.

Republiken er sammensat af 7 mindre, og deres fælles Deputerede udgiøre Forsamlingen af **de forenede Nederlandes General-Stater.** I Det forstelige Huus **Nassau-Oranien** besidder arvelig den Værdighed af **alle forenede Provinsers Statholder, General-Capitain og Amiral.**

Skioldmærket er en gylden Løve i rødt Felt med et Sverd i den ene Fod og 7 sammenbundne Pile i den anden.

§. 6.

Videnskaberne dyrkes vel ved 5 Universiteter og et Videnskabers Selskab.

Konsterne drives godt. Linned-Værkerne ere især bragte til stor Fuldkommenhed. Porer og Campher raffineres i Mængde.

§. 7.

Handelen er udbredet og fordeelagtig, drives for en stor Deel med andre Landes Producter, deels med egne Fabrikvare, Fisk og Fedevare.

Det Ostindiske Compagnie besidder mange Lande i Asien, handler ene paa Japan, og forsyner hele Europa med de fine Specerier. Derimod fisber disse Lande mange Ting af Fremmede, som Trælast, Metaller, Vin, Olie o. m.

§. 8.

§. 8.

Denne Republik bestaaer af:

I. De 7 forenede Provinser, som ere:
1. Gelderland.
2. Holland.
3. Zeeland.
4. Utrecht.
5. Friesland.
6. Over-Yssel.
7. Groningerland.

II. Landskabet Drenthe.

III. Generalitets-Landene.

§. 9.

I. De forenede Provinser:

1. **Gelderland** er deelt i 3 quarterer 1) Det Nimmegiske, 2) Grevskabet Zutphen og 3) Det Arnhemske.

Nimmegen, Nimwegen (Noviomagum), ved Floden Waal, er stærk befæstet og bekiendt af en Freds-slutning.

Zutphen (Zutphania), ved Fl. Yssel, er vel befæstet.

Doesburg, en liden fast Stad.

Arnhem, en stærk befæstet Stad ved Rhein.

Harderwyk, en gammeldags fast Stad med et Universitet.

Grevskaberne Buren og Kuilenburg, med Stæder af samme Navne, tilhøre Arve-Statholderens Huus.

2. **Holland** er den største og mægtigste Provins (*), deles ved en Vig af Sydersøen, som kaldes **het Y** (Ey), i 2 Dele:

a. **Syd-Holland**, eller det egentlige Holland, har:

Amsterdam (Amstelodamum), den fornemste Handelstad i Europa med en berømt Bank, har gode Fæstningsværker, mange Kanaler, og kan sættes under Vand. Den regnes at have 200,000 Indbyggere.

Dortrecht (gemeenl. Dort, Dordracum, Dortrechtum) paa en Ø i Merwe med en bequem Havn. (Her er holdt et bekiendt Mode 1618.)

Haarlem, en stor Stad, har et Videnskabers-Selskab og berømte Manufacturer. Den ligger ved Fl. Spaaren, som løber af Harlemmer-Søen i Y.

Delft har en berømt Porselen-Fabrik. Her er Provinsens Tøihuus og Prinsernes af Nassau-Oranien, Begravelse.

Leiden (Lugdunum Batavorum) er næst Amsterdam den største Stad i Holland, har det anseeligste Universitet i Nederlandene og gode Manufacturer.

Rotterdam driver næst Amsterdam den stærkeste Handel.

Gravenhage (gemeenlig: Hag Haga comitis), en smuk Stad, Generalitets-Collegiernes Sæde.

Briel

(*) Efter denne Provins kaldes ofte hele Republiken Holland.

Briel og Schoonhoven ere velbefæstede Stæder.

Naarden og Heusden ligefaa.

Gouda har en betydelig Tobakspibe-Fabrik.

Goeree, Voorne og nogle flere Øer høre og til denne Provins.

Grevskabet og Staden Leerdam, samt flere nogle smaa Fælles Herligheder, tilhører Prinsen af Oranien.

b. **Nord-Holland** eller **Vest-Friesland.**

Enkhuizen, en stor befæstet Stad, og

Hoorn har bequeme Havne ved Sydersøen.

Alkmaar, en prydelig Stad.

Edam, har en god Havn.

Monnikkendam, ligefaa, og er befæstet.

Zaardam, en stor og rig Bye.

Texel, som hører en god Rede, og andre Øer, høre hid og op.

3. **Zeeland** bestaaer af Øer i Fl. Scheldes Udløb, hvilke ere inddelte i 2 Quarterer. Her avles megen Krap.

a. Paa **Den Walcheren** ligger:

Middelburg, Provinsens Hovedstad, en stor, velbygget og befæstet.

Vlissingen er vel befæstet, ligger særdeles beleilig til Søefart.

Denne Stad og Øer udgiøre et Markgrevskab, som tilhører Arvestatholderens Familie.

b. Paa **Zuid-Beveland:**

Goes har en befæstet Havn.

c. Paa Schouwen (Scaldia):

Zirkzee har god Handel og Saltsyderie.

De øvrige Øer ere. Wolfersdyk, Nord-Beveland, Duiveland, ter Tholen, St. Phillips-Land.

4. Utrecht.

Utrecht (Ulerajectum, Trajectum ad Rhenum), er temmelig stor og folkerig, med et Universitet.

Her er de 7 Provinsers Forening sluttet 1579.

Amersfoort ved Fl. Eem.

5. Friesland, (Frisia) forfærdiger det fineste europæiske Linned.

Leeuwarden, Lieuwerden, Hovedstaden, den folkerigeste og smukkeste i Provinsen.

Franeker har et Universitet.

Harlingen, en god befæstet Stad med en bequem Havn. Her beredes meget Salt.

Bolsward har god Handel.

Den Ameland tilhører Arve-Statholderen.

Friserne ere et gammelt stridbart Folk, og Almuens Sprog er endnu forskielligt fra det Hollandske.

6. Over-Yssel (Prov. Transisalana).

Zwol, Zwolle, ved Fl. Aa, den rigeste og smukkeste Stad i Provinsen, er en stærk Fæstning.

Deventer (Daventria), en fast og folkerig Handelstad ved Yssel.

Kampen, ved Yssel.

Hasselt, en liden befæstet Stad.

7. Gro-

7. Groningerland.

Groningen Groeningen, Hovedstaden, har et Universitet.

Delfzyl, en vigtig Fæstning.

Winschoten, en liden fast Stad.

II. Landskabet Drenthe

staaer under de forenede Provinsers Beskyttelse.

Koeverden er en Fæstning, som underholdes paa Generalstaternes Bekostning.

III. Generalitets-Landene

er ved Erobringer og Tractater komne under de forenede Provinsers Herredømme. Arve-Statholderen er tillige General-Gouverneur over dem.

De bestaae i:

1. Et Stykke af Brabant, hvori:

Hertogenbosch (fr. Bois le Duc), en god Fæstning og Handelstad.

Bergen op Zoom, en stærk befæstet Stad ved den liden Flod Zoom.

Maastricht (Trajectum ad Mosam), en Stad og stærk Fæstning. Biskoppen af Lüttich har og Deel i Herredømmet over denne Stad.

Breda en befæstet Hovedstad i et Baronie, samt

Grave, en liden Stad og Fæstning, og

Klun-

Eindhoven, en aaben Stad, tilhører Prinsen af Oranien tilligemed adskillige Districter.

Saadanne ere: Willemstadt, Prinsenland, Steenbergen.

Herligheden og Staden Ravenstein samt Markgrevskabet Bergen op Zoom tilhører Churfyrsten af Pfalz som et Lehn af Generalstaterne.

Men Grevskabet Megen tilhører det fyrstelige Huus Croy, og vedkommer ikke Republiken.

2. Landet over Maas, en Stykke af Hertugdømmet Limburg.

Valkenbourg (Falkenburg, fr. Fauquemont), en liden Stad.

3. Et Stykke af Overgeldern.

Venlo, en befæstet Stad ved Maas.

Stevenswaard, en Skandse paa en Ø i Maas.

Baroniet Montfoort tilhører Arve-Stadholderen.

4. Et Stykke af Flandern.

Sluis (fr. Ecluse) den bedste Stad, ligger ved en Bugt af Nordsøen, og er vel befæstet.

Hulst, en Stad og stærk Fæstning med en Havn.

Sas van Gent og

Philippine ere gode Fæstninger.

§. 10.

Republiken besidder adskillige Stæder paa Kysterne af Asien og en stor Deel af Verde; I Africa: Gothaabs Forbierg og nogle Porter paa Ginea; I America en Deel af Guiana og nogle Øer.

§. 11.

§. 11.

Nederlandene regnedes fordum deels til GERMANIA, deels til GALLIA BELGICA, eftersom de laae enten Østen eller Vesten for Rhinen.

Efter det vestlige Riges Undergang, kom de under det Frankiske, og siden under det Lothringiske Herredømme. Derefter ere de forbundne med det Tydske Rige, og besiddede af adskillige Forster.

Det Burgundiske Huus bragte dem efter Haanden til sig.

Keyser Carl V. blev Herre over alle disse Lande, men hans Søn Philip II. i Spanien forraarsagede ved Undertrykkelse og Religions-Forfølgelse, at de 7 Provinser 1579 forenede sig, og forsvarede siden med Fordeel deres Frihed i langvarige Krige.

Stor-

Storbritannien og Ireland.

§. 1.

Den Storbritannien er omgiven af det Atlantiske Hav og Nordsøen, og skilles fra Frankerige ved Kanalen.

Den indholder Kongerigerne England og Scotland, og udgiør tilligemed den hosliggende Øe Ireland en Stat 6,040 qvadrat Mile stor, den har henved 8 Millioner Indbyggere.

§. 2.

Agerdyrkning, Fædrift og Biergverker give disse Lande en ypperlig Mængde af vigtige Naturproducter.

§. 3.

Den **Høie, Bispelige** eller egentlig saa kaldte **Engelske** Kirke er den herskende i England og Ireland; den **Presbyterianske** eller **Reformerte** i Scotland. I London er en Luthersk Kirke. Af Catholiker ere, især i Ireland, mange.

§. 4.

Regieringen er arvelig, og Kongens Magt indskrænket.

Kongen har 800,000 ℔ Sterl. til at gaaede Hofhof Stænfor, nu i 140,000 ℔ Sterl. gaaede 17000 Familier har tilgode ved Ministerium

Stændernes Forsamling kaldes Parliament, som er inddeelt i 2 Huuse: Overhuuset bestaaer af Erkebisper, Bisper og den høye Adel; Underhuuset af Ridderskabets og Byernes Deputerede. Storbritannien har ett Parliament, og Ireland et.

Regentens Titel er: Konge af Storbritannien, Frankrige og Ireland, Troens Beskytter. Kronprinsen kaldes Prints af Wales.

Vaabenet er: 3 gyldne Leoparder for England; en rød Løve for Scotland; de 3 Franske Lilier; og for Ireland en gylden Davidsharpe. Hertil føies nu det Brunsvig-Lyneborgske Vaaben.

Ridderne af Hosebaandet (of the Garter) bære St. Jørgens Billede i et blaat Baand, og desuden et blaat Knæbaand om det venstre Been. Ordenen af Badet (of the Bath) bæres i et rødt Baand, og den Scotske Orden af Tistelen (of the Thistle) i et grønt.

§. 5.

Videnskaber og Konster blomstre. Det Kongelige Videnskabers-Selskab i London er det ældste og et af de berømmeligste i Europa, stiftet 1645. De 7 Universiteter ere mindre berømte.

Fabriker og især uldne Manufacturer ere dreyne til meget stor Fuldkommenhed.

§. 6.

Handelen er fordeelagtig og vidt udbreedet. Der udføres mange Fabrik- og Manufactur-Vahre, Steenkul, Tin, Blye, saltet Kiød og Fedevahre, og ofte Korn. Indførselen bestaaer især af Jern, Kobber, Træeläst, Silke, Hør, Hamp, Olie, Viin, Salt o. m.

Fra de andre Verdens Deele hentes en Mængde Vahre, af hvilke igien en stor Deel udføres.

Det Ostindiske Compagnies Handel og Eiendomme i Asien ere meget betydelige.

§. 7.

§. 7.

England.

Dette Rige har fortreffelig Agerdyrkning, anseelig Fæedrift og næst Spanien de bedste Faar, samt Steenkul, Vallejord, Salt-Kilder, Tin, Blyt og noget Kobber.

Det er over 50 000 qvadrat Mile stort, og har omtrent $5\frac{1}{2}$ Million Mennesker.

De mærkeligste **Floder** ere:

1. **Thames, Thems** (f. Tamesis), den største, gaaer igiennem London.
2. **Severn, Saverne** (f. Sabrina).
3. **Trent** eller **Humber** (f. Abus).

England bestaaer af 2 Hoved-Deele: 1. Det egentlige **England**, 2. Førstendømmet **Wales** (Væles).

I. England i sig selv var fordum deelt i 7 Kongeriger, nu i 40 Shires (Schires) eller Landskaber.

a. Det gamle Kongerige Esser udgjør 2 Shires:

1. Middleser. (Middlser).
2. Esser.

b. Kongeriget Kent udgjør kun Landskabet.

3. Kent.

c. I Kongeriget Sussex er

4. Sussex.
5. Surrey (Sorreh).

d. I Westsex ere 7

6. Cornwal (Kaarnvæll).
7. Devon-Shire.
8. Dorset.
9. Sommerset.
10. Wilt.
11. Hamp-Shire (Hæmpschiir).
12. Berk.

e. I Mercia ere 19

13. Huntington.
14. Bedford.
15. Hartford.
16. Oxford.
17. Buckingham.
18. Gloucester (Gloster).
19. Monmouth.
20. Hereford.
21. Worcester (Vorster).
22. Warwick.
23. Northampton.
24. Rutland.
25. Leicester (Lester).
26. Lincoln.
27. Nottingham.
28. Derby (Derbe).
29. Stafford.
30. Shrop.
31. Chester (Tsjester).

f. Østangeln har 3.

32. Suffolk.
33. Norfolk.
34. Cambridge (Kæmbridsch).

g. Northumberland har 6.

35. York.
36. Durham (Doram).
37. Northumberland.
38. Cumberland.
39. Westmorland.
40. Lancaster (Lankaster).

1. Middlesex.

London, Rigets Hovedstad og Regieringens Sæde, ligger paa begge Sider af Thems, er meget stor og folkerig. Den bestaaer af Stæderne **London** og **Westminster**, samt Forstaden **Southwark** (eller Sødhrik). Kongens Residents Slot kaldes St. James. St. James-Park og Hyde-Park ere bekiendte offentlige Haver. Tower er en gammeldags Fæstning. Staden skal have omtrent 120,000 Huse, 7 til 800,000 Mennesker og omtrent $\frac{2}{3}$ af all den Engelske Handel. Her er adskillige Lærde og andre vigtige Selskaber, saa og en berømt Bank. Pol-Høyden er 51° 29′ 30″.

Chelsea (Tschelsch), en smuk Landsbye med en botanisk Have og et stort Hospital.

Kensington har et kongeligt Slot.

Hampton-Court (Hæmpton Kort) et kongeligt Lystslot ved Thems.

2. Ef-

2. Essex.

Colchester (Koltschester ford. Camalodunum), en stor og folkerig Stad.

Harwich (Hæritsch), ved Udløbet af Fl. Stour, har en stor sikker Havn, beskyttet ved et Fort.

3. Kent.

Canterbury (Kænterburi, Cantuaria, f. Durovernum), hvis Erkebisp er den første Pair i Riget: men boer ikke her.

Dover (f. Portus Dubris), af hvis Havn ugentlig gaae Paketbaade til Calais.

Greenwich (Grinitsch) har et Slot, et stort Sø-Hospital og et berømt Observatorium.

Gravesend ligger og ved Themsen.

Rochester (Raatschester f. Durobrivis).

Tunbridge (Tonbridsch).

Scheerness, en Fæstning med Skibbygger-Værft.

Downs fr. les Dunes kaldes den Egn i Søen ved Dover, Sandwich og Deal, hvor Goodwins Sandbanker ligge, inden for hvilke er en sikker Rede for Skibe.

4. Sussex.

Chichester (Tschitschester, Cicestria) er smuk.

Arundel, hvis Slot er det reneste i England, hvis Besidder altid have Titel af Greve.

5. Surrey.

Southwark regnes til London. Erkebispen af Canterbury boer der.

6. Cornwall.

En Halvø, har vigtige Tin- og gode Kobber-Werker.

Falmouth (Ostium Cenionis) har en god Havn.

Pensance, en Sø-Handelstad.

Landsend (f. Pr. Bolerium) og Lizard (f. Dumnoniam og Ocrinum) ere bekiendte Forbierge.

7. Devon-Shire.

Exeter (f. Isca), en af de fornemste Steder i England.

Plimouth (Plejmouth, ford. Tamaræ Ostium) har en af de berømteste Havne i Riget, og Skibbyggerie.

Dertmouth har en god Havn.

8. Dorset Shire.

Dorchester (ford. Durnovaria).

9. Sommerset.

Bristol (f. Venta Silurum) er stor, folkerig og næst London den rigeste Handelstad i Landet.

Bath (Bæth f. Aquæ Solis) berømt af sine varme Bad.

Wels (f. Tisadorumum), en folkerig Stad.

Glastonbury.

10. Wilt-Shire.

Salisbury er stor, og har blomstrende Manufacturer.

Marlborough (Marlboro, f. Cunetia).

11. Hamp-Shire.

Winchester (f. Venta Belgarum), en gammel Stad.

Ports-

Portsmouth (f. Portus Magnus), en fast og folkerig Handelstad med en berømt befæstet Havn, samt Skibbygger-Werft og Magaziner.

Gosport driver god Handel.

Spithead (Spithæd) en Odde.

Wight (Weit, f. Vectis) er en frugtbar Ø.

Hertil regnes og de smaae Øer ved Kysten af det franske Normandie:

Jersey (Dschersch f. Cæsarea).

Guernsey (Gernseh) og

Alderney el. Origny (f. Arica, Ebodia).
Serke (Sargia).

12. Berk-Shire.

Windsor, en Bye med et befæstet Slot.

Redding er Hovedstaden.

13. Bedford-Shire.

Bedford er stor, folkerig og behagelig.

14. Oxford-Shire.

Oxford (Oxonium) har et Universitet med et berømt Bibliothek.

Woodstock, en Bye.

15. Gloucester-Shire.

Gloucester (f Clanum) er stor.

16. Worcester-Shire.

Worcester har skiønne Manufacturer og offentlige Stiftelser.

17. Warwick-Shire.

Coventry, en stor, folkerig Stad.

18. Leicester-Shire.

Hvor den længste Uld salder.

Leicester (f. Ratæ Coritanorum), den fornemste Stad.

19. Lincoln-Shire.

Lincoln (f. Lindum Colonia), Hovedstaden.

Boston, en gammel Stad.

20. Nottingham-Shire.

Nottingham, en meget smuk Stad med et Slot.

21. Derby-Shire.

Derby eller Darby er folkerig.

22. Stafford-Shire.

Lichfield (Litschfild), en anseelig Stad.

Stafford er Hovedstaden.

23. Shrop-Shire.

Shrewsbury (Schrusbureh) er stor og folkerig.

24. Cheshire ell. County Palatine of Chester.

Chester (f. Deva) har en Fæstning og Havn; driver den største Handel med Oste.

25. Suffolk.

Ipswich (Ipsitsch), en stor Handelstad med Havn.

26. Nor-

26. Norfolk.

Norwich (Noritsch) er stor og folkerig, har berømte Stof-Manufacturer.

Yarmouth, (Jærmauth) en befæstet Stad med en god Havn og Handel.

Lynn, en befæstet Stad med en Havn.

27. Cambridge-Shire.

Cambridge (Kæmbridsch, Cantabrigia) har et bekiendt Universitet.

28. York-Shire.

Er den største af alle.

York (Eboracum), Hovedstaden, er det andet Erkebispe-Sæde i England.

Halifax er meget folkerig.

Hull og

Beverley har god Handel.

Leeds (Lids) og

Doncaster (Donkæster) ere gode Stæder.

29. Durham.

Durham, en gammel Stad med en god Fæstning.

30. Northumberland.

Har ypperlige Steenkul-Gruber.

Newcastle (Njukæstel) er meget folkerig, har en sikker Havn, og driver anseelig Handel.

Berwick, ved Fl. Tweed (Tvid), en befæstet Bye paa Grændsen af Scotland.

31. Cum-

31. Cumberland.

Carliste (Karleil f. Brovoniacum), en folkerig Stad ved Fl. Eden.

32. Lancashire eller Pfalzgrevskabet Lancaster.

Lancaster (Lankæster f. Longovicum) Hovedstaden.

Manchester (Mænitjester, f. Mancunium) en stor, smuk og folkerig Bye ved Fl. Irvel, med skienne Manufacturer.

Liverpool, en Handelstad ved Udløbet af Fl. Mersey, med en bequem Havn.

Hertugen af Bridgewater har anlagt en kostbar og meget nyttig Kanal for Baade.

II. Førstendømmet Wales (Cambria f. Britannia secunda) er meget biergagtigt.

Indbyggerne nedstamme fra de gamle Britter, og deres Sprog kommer af det gamle Gallisk.

Det har 2 Hoved-Deele: South-Wales og North-Wales, af hvilke enhver indeholder 6 Shires.

1. Syd-Wales indbefatter:

Landskaberne: 1. Pembroke- 2. Caermarthen-, 3. Glamorgan-, 4. Brecknock-, 5. Cardigan og 6. Radnor-Shire.

Stæderne:

Pembroke (Pembruk), ved Havnen Milford, driver stærk Handel.

Tenby

Tenby eller Tenbigh og

Haverfordwest ere gode Handelstæder.

Caermarthen (f. Maridunum) og

Cardiff ere folkerige.

Brecknock driver god Handel.

2. Til Nord-Wales hører:

1. Montgomery- 2. Merioneth- 3. Flint- 4. Denbigh- 5. Caernarvon-Shire og 6. Den Anglesey f. Mona.

Wrexham (Rexam), den første Stad i Nord-Wales.

Denbigh (Denbej) har et fast Slot.

Montgomery ligger behagelig.

Man (f. Monabis) er en Ø i det Irske Hav. Der er:

Russin med et fast Slot.

Douglas med den beste Havn.

Førstendømmet er først i det 12de Hundredaar underkastet den Engelske Krone.

§. 8.

Scotland.

Har vigtig Fædrift og Fiskerie, Skov og Steenkul, er omtrent 1600 Qvadrat Mile stort.

Dets nordlige Deel er biergagtig, og Indbyggerne, som kaldes Bierg-Skotter (Highlanders), ere forskiellige i Sprog og Levemaade fra de andre (Lawlanders).

Tay er den fornemste Flod.

Man pleier inddeele det i:

1. Syd-Scotland.
2. Det mellemste og

3. Nord-Scotland.

I alt har det 31 Shires og 2 Stewarties.

1. Syd-Scotland.

Edinburgh, Rigets Hovedstad, er stor og folkerig, har en Bierg-Fæstning, et Universitet og et Kongeligt Slot.

Leith, ved en Flod af samme Navn, har en Havn, hvoraf Edinburgh betiener sig.

Glasgow, en stor, velbygget Handelstad med et Universitet, ved Fl. Clyde.

Saint Andrews har en Havn og et Universitet.

Dumbarton, en Sostad med et fast Slot.

Dunfreis.

Hamilton.

Douglas.

Bute og Arran ere frugtbare Øer.

2. Mellem-Scotland.

Perth har god Handel.

New Aberdeen og

Old-Aberdeen ere gode Handelstæder med Universiteter.

De vestre Skotske Øer kaldes Hebrides (ford. Ebudes).

3. Nord-Scotland.

Inverneſſ, en Stad med en Havn og Fæstning.

William, en Fæstning.

Cromartie har en stor og god Havn.

Weich har en god Havn.

Skye

Skye og Lewis ere temmelig store Øer.

Orkenøerne, Orkneys (f. Orcades, i Tallet 28) har fordum tilhørt Norge, saavelsom

Shetlands-Øerne (46), ved hvilke er den berømte Sildefangst.

§. 9.

Ireland.

Er omtrent 1500 qvadrat Mile stor, og har meget betydelig Fædrift.

Den har sit eget Parliament, og regieres ved en Vice-Konge.

Floden **Shannon** (f. Senus) er den mærkeligste.

Den har 4 Hoved-Deele.

1. Leinster,
2. Ulster,
3. Conaght og
4. Munster,

og deri 32 Grevskaber.

1. Leinſter (Lagenia), har:

Dublin, Landets Hovedstad, Vice-Kongens, Parliamentets og den fornemste Erkebisps Sæde. Den er stor, har en stor Havn og et Academie.

Wicklow og

Wexford, Søestæder.

Catherlagh.

Maryborough.

2. Ul-

2. Ulster (Ultonia, Ulidia).

Londonderry har en beqvem Havn.

Charlemont, ved Fl. Blackwater, har et got Kastel.

Tarrick-Fergus ell. Knock-Fergus har en god Havn, beskyttet ved et fast Slot.

Innifkilling, med 2 Forter, paa en Ø.

3. Conaght eller Connaught.

Gallway, Gallive, en fast Stad med en stor og god Havn.

Athlone, en fast Stad.

Slego har en beqvem Havn.

4. Munster, Mounster (Momonia).

Waterford, en stor folkerig Handelstad med en god Havn.

Corke har en god Havn, og megen Kiød-Handel.

Limerick er befæstet.

Youghall og

Kinsale Handelsstæder med gode Havne.

§. 10.

Til det Brittiske Rige hører endvm:

I Europa: den faste Stad Gibraltar i Spanien og Øen Minorca. Saa besidder og Kongen de Brunsvig-Lyneborgske Lande.

I Asien: Stæderne Bombay, Madras, St. David, Calcutta og mere i Indien; Fortet Marlborough paa Sumatra.

I Africa: adskillige Forter paa Kystene af Senegal og Ginea, samt Øen St. Helena.

En

En meget stor Deel af Nord-America, med mange Øer. Det tilegner sig og de nye opdagede Øer i Syd-Havet.

§. 11.

Albion eller Britannia var for de Gamle den største bekiendte Ø.

Romerne (under Cæsar, Claudius og Domitianus) underkuede den indtil vidt i Scotland, og Severus skilde denne *Britannia Romana* fra *Barbara* ved en Muur over det smaleste af Skotland; ligesom Hadriani Vold havde tilforn været Grændse.

Romernes Britannia deeltes i Superiorem og Inferiorem: Siden regnes 5 Provintser: Prima, Secunda, Flavia Cæsariensis, Maxima Cæsariensis og Valentia.

De-mærkeligste Folk vare:

Cantii, som havde Stæderne: Durovernum, Durobrivis, Rutupiæ, Dubris.

Belgæ: Venta Belgarum.

Dumnonii: Ilea. *Cassiterides* holdtes for Øer, hvorfra man fik Tin.

Hos *Trinobantes* vare Londinium, Verulamium, og Camalodunum, Romernes første Colonie her:

Silures, havde Venta, Ilea.

Brigantes: Eboracum.

Damnii: Victoria og andre steeds.

Caledonii kaldtes Scotlands eldgamle Indbyggere. Siden nævnes *Picti* i den østlige, og *Scoti* i den vestlige Deel af *Brittannia Barbara*.

Forb. Orcas er imod Norden.

Hiber-

HIBERNIA kaldtes og fordum *Jerne*, *Britannia minor*, og siden *Scotia*. Iblant dens Folk nævnes *Brigantes*.

§. 12.

Da Romerne forlode Britannien, bleve Angelsaxerne midt i det 5te Hundredaar kaldte til Hielp af Indbyggerne imod Picter og Skoter. De nedlode sig i Landet, som af dem fik Navnet England, og stiftede de 7 Riger, af hvilke Westsey siden fik Herredommet over alle.

De Danske Konger fik derefter Overmagten, og siden kom Riget til Hertugerne af Normandie.

Henrich II. indtog i det 12de Hundredaar Ireland, og Edvard I. Wales. Henrich V. blev tillige Konge i Frankrige, men hans Efterman tabte endog Normandie og Guienne.

I Jacob I. af det Scotske Huus Stuart fik England og Scotland een Konge, og under Anna bleve de 1706 aldeles forenede under Navn af Storbritannien.

1714 blev Georg I. Churfyrste af Brunsvig-Lyneborg, Konge.

Kon-

Kongeriget Portugal.

§. 1.

Har Spanien mod Norden og Osten; og det Atlantiske Hav mod Synden og Westen.

Det udgier omtrent 1,845 qvadrat Mile: er frugtbart, men slet dyrket: har Vin, Olie, Frugter, Bit-Aal, Silke og Uld, næsten lig den Spanske; saa og Soe-Salt og nyttige Steen-Arter.

Folkemængden skal være ved 2 Millioner.

§. 2.

Floderne:

1. Minho (f. Minius).
2. Lima (f. Limius, Lethe).
3. Douro (f. Durius).
4. Tejo (f. Tagus).
5. Guadiana (f. Anas) kommer fra Spanien.

§. 3.

Den Romerſk-Catholske **Religion** er alene tilladt, og Inquisitionen forfølger Jøder og Kiættere.

Der er: 1 Patriark, 3 Erkebiſper, og nogle hundrede Klostere; saa og 3 Geistlige Ridder-Ordener: 1. Christi Orden 2. af Santiago og 3. Aviz.

§. 4.

§. 4.

Regieringen er monarkisk og arvelig. Paven har tillagt Kongen det Tilnavn Allertroeste. Den Kongelige Titel er: Konge til Portugal og Algarve, paa denne og hiin Side Havet i Africa, Herre over Guinea, Erobring, Skibsfart og Handel i Ethiopien, Arabien, Persien og Indien, ꝛc.

Kron Prinsen kaldes **Prins af Brasilien**, og de øvrige Kongelige Børn **Infanter**.

§. 5.

Videnskaberne ere forsømte, ligesom Konster og Manufacturer.

§. 6.

Vaabenet er for Portugal 5 blaa Skiolde, og for Algarve 7 Kasteller.

§. 7.

Portugal udfører: Salt, Viin, Olie, Rosiner, Mandler, Figen, Citroner, o. s. v. samt Bressel, Ædelsteene og andre Americanske Vahre. Derimod indføres snart alle slags Manufactur- og Fabrik-Vahre, Korn, Metaller, Hæste og Qvæg.

Portugiserne selv beseile ikkun deres Colonier.

§. 8.

Portugal bestaaer af 6 Landskaber:

1. Estremadura.
2. Beira.
3. Entre Douro e Minho.
4. Traz os Montes.

5. Alen-

5. Alentejo.
6. Kongeriget Algarve:

og nogle Øer i det Atlantiske Hav.

§. 9.

De mærkeligste Stæder ere:

1. I Estremadura.

Lisboa, gem. **Lisabon** (f. Olisippo) Hovedstaden, Kongens Residens, ved Tejo Flodens Udløb, har en stor og sikker Havn. Her er et Historisk Academie og en Patriark. 1755 blev den meget ødelagt af Jordskiælv. [illegible]

Setuval (holl. St. Uhes), en befæstet Søestad, har megen Salthandel.

Leiria har et Universitet.

Santarem (f. Scalabis) har et Citadel og et Academie.

Peniche har en Havn og Fæstningsverker.

Thomar har et Videnskabers-Academie.

2. **Beira** har:

Coimbra (f. Colimbria, Conimbriga) har et Universitet.

Guarda, en fast Stad.

Penamacor, en Grændse-Fæstning.

3. **Entre Douro e Minho.**

Porto, Oporto (f. Calle) er næst Lisboa den bedste Stad, har et Castel, og driver beremt Viin-Handel.

Braga (f. Bracara, Augusta) tilhører en Erkebisp, som er Rigets Primas.

Guimaraens har været de første Kongers Sæde.

Vianna, en stor befæstet Bye.

Villa de Conde har en befæstet Havn.

4. Traz os Montes.

Miranda de Douro, en Stad og Grændsefæstning.

Braganza, en Bye, hvorfra det nu værende Konge-Huus udstammer.

5. Alentejo.

Evora (f. Ebora, Liberalitas Julia), en fast Stad, har en Erkebisp.

Estremoz, en af de bedste Fæstninger.

Elvas, en Stad og Grændse-Fæstning.

Olivenza, en god Grændse-Fæstning.

La Lippe, en nye Fæstning anlagt 1763.

Portalegre (f. Portus alacer) og

Beja (f. Pax Julia) ere Kiøbstæder.

Villa Vicosa, en befæstet Bye.

6. Kongeriget Algarve.

Lagos, en befæstet Stad med en Havn, er Statholderens Sæde.

Faro, som tilhører den regierende Dronning, og

Tavira er Stæder med Havne og Fæstningsværker.

Villa

Villa Nova de Portimaon, en befæstet Bye med en stor og sikker Havn.

Cabo San vincente er et bekiendt Forbierg (f. Pr. Sacrum). Saa og

Cabo do Carvoeiro og Cabo de Santa Maria.

7. Øerne.

a. **Madeira** har beromt Viin-Øyl. Der er:

Funchal, en befæstet og ildebygget Bye ved en Bugt.

Denne Ø har en meget lykkelig Beliggenhed, høye Bierge, og derved saa forskiellige Climater, at der kan dyrkes de fleeste europæiske, saavelsom indianske Frugter. Uagtet den dyrkes kun maadelig, nærer den dog ved 80,000 Indbyggere.

b. **Porto Santo** har en Bye af samme Navn.

c. **Azores** ell. **Terceiras**, de **Azoriske Øer** ere 9. De mærkeligste:

1. **Santa Maria** er den, som blev først opdaget (1432).

2. **San Miguel** er den best beboede, der er:

Ponte Delgada.

Villa franca.

3. **Terceira** har:

Angra en befæstet Stad med en Havn.

Sebastiano og Prajo ere befæstede Byer.

4. **Pico** har Navn af et høyt Bierg.

De øvrige ere: 5. San Jorge, 6. Graciosa 7. Fayal. 8. Flores, 9. Corvo.

§. 10.

Kongen af Portugal besidder desuden: Øerne ved Cabo Verde i det Atlantiske Hav samt adskillige Stæder og Fæstninger i Afrika. I Asien Goa Diu, Macao. I America: Brasilien og et Stykke af Paraguay.

§. 11.

De Gamles LUSITANIA indesholdt noget meere og noget mindre end Portugal. Den var en Deel af Hispania, og fulgte mestendeels dette Riges Skiæbne, indtil Portugal blev i det 12te Hundredaar et Rige for sig selv, og derefter forøget med Algarve. I det 16de gjorde Portugiserne store Opdagelser og Erobringer i Africa, Indien og Brasilien, hvilke for største Deelen tabtes, medens dette Rige selv var forenet med Spanien.

Midt i det 17de Hundredaar (1640) gave Portugiserne sig igien en egen Konge.

Kon-

Kongeriget Spanien.

§. 1.

Spanien (i Landets Sprog Espanna) har mod Norden det Biscaiske Hav (en Deel af det Atlantiske); mod Vesten mest Portugal; mod Syden Middelhavet, og skilles mod Osten fra Frankrige ved de Pyrenæiske Bierge.

Dets Størrelse er omtrent 8,500 qvadrat Miile. Det har ved 10 Millioner Indbyggere.

§. 2.

Landet er biergagtigt, har gode Skove, Jernverker, Qvægsølv og meget See-Salt. Vin, Silke og Safran avles i Mængde, saa og noget Bomuld, Sukker og Ris. Ellers er Agerdyrkningen maadelig. Hestene ere gode, og Ulden den bedste i Europa.

§. 3.

Store Floder ere:

1. Minho.
2. Duero.
3. Tajo.
4. Guadiana.
5. Guadalqvivir (f. Boetis)

flyde alle ud i det Atlantiske Hav.

6. Ebro (f. Iberus) falder i Middelhavet.

§. 4.

Den Romerſk-Catholſke **Religion** alene taales. Inquiſitionen er indført. Der ere i Riget 8 Erkebiſpedømmer og over 3000 Kloſtere. De Geiſtlige Ridder-Ordener: 1) San Tiago de Compoſtella, 2) Calatrava, 3) Alcantara og 4) Monteſa har ſtore Indkomſter af Landet, ſaavelſom Johanniter-Ordenen.

§. 5.

Regieringsformen er indſkrænket, og Kronen arvelig. Kongens korte Titel er: Catholſk Konge af Spanien. Kronprintſen kaldes Prinds af Aſturien, de andre Kongelige Børn Infanter.

Det ſædvanlige Vaaben har et gylden Caſtel med 3 Taarne for Caſtilien, en rød Løve for Leon, og 3 Lilier for Anjou.

Ridder-Ordenen af det Gyldne Vlies (eller Skind) er Burgundiſk af oprindelſe, og uddeles baade af det Øſterrigſke Huus og Spanien: den bæres i et ponceau-rødt Baand. Carl III. Orden i et blaat.

§. 6.

I Videnſkaberne ſtage Spanierne endnu langt tilbage.

Konſterne ere ikke i tilbørlig Priſt.

§. 7.

Ved Handelen 'taber Spanien meget af det Guld og Sølv, den tilligemed andre koſtbare Vahre henter fra Americа.

Den ſælger fornemmelig Vin, Olie, Uld, Silke, Soda, Sæbe. Men kiøber fra Frankrige, mange Manufacture- og Fabrik-Vahre, Korn og Fiſk-Vahre.

§. 8.

§. 8.

Spanien er inddeelt i 15 Provinſer, hvilke henhøre deels til det forrige Kongerige **Caſtilien**; deels til Kongeriget **Aragonien** men nogle regnes til ingen af diſſe Riger (endſkiønt dog og-diſſe har en Tid hørt til Caſtilien).

A. De **Caſtilianſke** Lande ere:

1. Nye Caſtilien.
2. Gammel Caſtilien.
3. Aſturien.
4. Gallicia.
5. Leon.
6. Eſtremadura.
7. Andaluſia.
8. Murcia.
9. Granada.

B. De **Aragonſke** Lande.

10. Aragon.
11. Catalunna.
12. Valencia.
13. Kongeriget Mallorca.

C. De **øvrige** Landſkaber ere:

14. Biscaja med Guipuzcoa og Alava.
15. Navarra.

§. 9.

1. **Kongeriget Nye Caſtilla**, ſom beſtaaer af 3 Landſkaber. 1. Alcarria, 2. la Sierra og 3. la Mancha.

Madrid, Hovedstaden, er en stor og folkerig Bye. Her er et smukt kongeligt Residens-Slot og 4 Academier; saa og 2 prægtige Broer over Bekken Manzanares.

Toledo (Toletum) har et Universitet og en Erkebisp, som er Primas for Spanien.

Alcala de Henares (f. Complutum) har et Universitet.

Aranjuez og **Buenretiro** ere Kongelige Lyst-Slotte.

Escorial er en Landsbye ved et prægtigt Slot, i hvis Kirke er den Kongelig. Begravelse kaldet Pantheon. Slottet kaldes San Lorenzo el Real del Escorial.

Cuenca og
Ciudad Real, Stæder.

2. I Kongeriget Gammel Castilla.

Burgos, Hovedstaden, er temmelig stor, og har en Erkebisp.

Valladolid, en af de smukkeste og anseeligste Stæder i Spanien, har et Universitet og et Academie.

Segovia, en Stad med et Slot, har de bedste Manufacturer.

Avila og
Siguenza (Segantia) har Universiteter.
Medina Celi, Hoved-Stedet i et Hertugdom.

3. Forstendømmet de los Asturias

har:

Oviedo (f. Oretum), Hovedstaden, med et Universitet.
Santillana, en Bye.

4. Kongeriget Gallicia.

Corunna, Hovedstaden, med en stor Havn og 2 Casteller.

San Tjago eller **Compostella** har et Universitet og en Erkebisp. I Cathedral Kirken forgives Spaniens Patron St. Jakob den yngre at være begravet.

Ferrol har en berømt befæstet Havn.

Bajona, ved en Havbugt.

Forbierget **Finisterra** (f. Arrabrum, Nerium) er den vestligste Odde af Europa.

5. Kongeriget Leon.

Leon (f. Legio septima Gemanica) Hovedstaden.

Salamanca (f. Salmantica) har et Universitet.
Astorga (f. Asturica augusta) og
Zamora (f. Sentica) ere faste Stæder.

6. Estremadura.

Badajoz (f. Pax augusta), Hovedstaden; ved Fl. Guadiana, er en Grændsefæstning mod Portugal.

Merida (f. Emerita augusta).
Truxillo (f. Turris Julia) og
Alcantara ere befæstede.

I den frugtbare Dal la Vera de Plasencia ligger det Kloster, hvor Keiser Carl V. døde.

7. Det frugtbare Landskab Andalusia

indbefatter de 3 gamle Kongeriger 1. Sevilla 2. Cordova og 3. Jaen.

a. Kongeriget Sevilla.

Sevilla (l. Hispalis), ved Guadalquivir, den største Stad i Spanien, har et Universitet og et Academie for de skiønne Videnskaber, vigtig Handel (med Uld, Olie og Frugter), samt den største Tobaks Fabrik i Europa.

Cadiz (l. Gadir, Gades), en berømt fast Handelstad med en stor og god Havn. Her er det Indianske Comerce-Collegium, i Middelpunctet for den Americanske Handel.

el Puerto de Santa Maria, en Handelstad, hvor Capitan General over Andalusien residerer.

Medina Sidonia (l. Asido) har Titel af et Hertugdom.

I dette Landskab ligger og

Gibraltar, en Handelsstad og stærk Fæstning ved Stredet, med en befæstet Havn, tilhører England (siden 1714). (Den ligger ved Foden af det Bierg, som fordum hedde Calpe).

b. Kongeriget Cordova.

Cordova (l. Colonia Patricia, Corduba) ved Guadalquivir.

c. Kongeriget Jaen.

Jaen (l. Aurgi, Gieno).

8. Kon-

8. Kongeriget Granada.

Granada, en af de største Stæder i Spanien, driver stor Silkehandel, og har et Universitet.

Malaga (l. Malaca), en Handelstad med en stor Havn. Dens Vin er berømt.

Almeria (l. Murgis), en Søestad.

Ronda, en fast Stad.

Indbyggerne i Field-Tgnen las Alpujarras ere Mover af Oprindelse og Levemaade, men har antaget den Christne Religion.

Antiquerie (l. Antiquaria), en stor Stad, ligger imellem Kongerigerne: Granada, Sevilla og Cordova.

9. Kongeriget Murcia.

Murcia, en stor velbebygget Stad.

Cartagena (Carthago nova, Spartaria) har et Fort og en meget god Havn.

10. Kongeriget Aragon.

Zaragoza (l. Salduba, Cæsarea Augusta) er stor og velbygget, driver god Handel, har et Universitet og en Erkebisp.

Tarazona (l. Turiaso).

11. Forstendømmet Catalunna.

Barcelona (Barcino), Hovedstaden, er stor og velbefæstet, har et Academie for de skiønne Videnskaber, en god Havn, og Handel.

Tarragona (l. Tarraco), en fast Handelstad. Her boer en Erkebisp.

Tortose

Tortosa en fast Handelstad (s. Hispala).

12. Kongeriget Valencia.

Valencia, Erkebispens og Gouvernørens Sæde, med et Universitet.

Alicante (s. Lucentum) har en god Havn, og dens Viin er berømt.

13. Kongeriget Mallorca bestaaer af Øerne:

a. De **Baleariske** (Baleares, Gymnesiæ).

1. **Mallorca** har:

Palma, ved en Havbugt, er stor og velbefæstet. Her boer Statholderen, og her er et Universitet.

2. **Minorca** tilhører Storbritannien (siden 1708).

Mahon (s. Portus Magonis) er nu Regieringens Sæde, har en fortræffelig Havn, forsvaret ved Fæstningen **San Phelipe**.

Citadelle er fast og har en liden Havn.

b. De **Pytyusiske**:

1. **Ivica** (s. Ebusus) har en fast Hovedstad af samme Navn.

2. **Fromentera** (s. Frumentaria) er ubeboet.

3. **Moncolobrer** (s. Ophiusa, Colubraria).

14. Biscaja indbefatter tillige Landskaberne Guipuzcoa og Alava.

a. I

a. I **Guipuzcoa** er:

San-Sebastian, en befæstet Stad og Havn, driver stærk Handel, er General-Comandantens Sæde.

Irrunte-Nabia, en fast Søestad.

Phasan-Øen (sp. la Isla de los Faisanes, fr. l'Isle de la conference) i Fl. Bidasoa er bekiendt i Historien især af den Pyrenæiske Freds Slutning.

b. I **Alava**:

Vitoria, en god Handelstad.

c. I **Biscaja** selv.

Bilbao, en Bye med en god Havn og stærk Handel.

Orduña en Stad.

15. Kongeriget Navarra kaldes og Øvre-Navarra for at skilles fra det Franske.

Pamplona (s. Pompejopolis), ved Foden af de Pyrenæiske Bierge, Vice-Kongens Residens, er befæstet, og har et Universitet.

Olite var tilforn Kongernes af Navarra Residens.

§. 10.

Uden for Europa besidder Spanien 1. Nogle Fæstninger i Barbariet. 2. De Canariske Øer i det Atlantiske Hav. 3. De Philippinske og Ladronske i det Indianske Hav. 4. En stor Deel af det faste Land i America og af Øerne.

§. 11.

§. 11.

HISPANIA, kaldtes af Grækerne IBERIA og HESPERIA. Dets sydlige Egne var det *Tarsis*, hvorfra Phœnicer og, en kort Tiid, Israelitey hentede store Rigdomme.

Romerne deelte den i *Ulteriorem* og *Citeriorem*. Augustus delte Ulteriorem igien i 2 Provintser *Lusitaniam* og *Baticam*, og Hilpania Citerior blev kaldet *Tarraconensis*.

1. *Lusitania*, som indeholdt det meste af Portugal, blev beboet af *Lusitani*, *Vettones*, *Turduli* og *Celtici*. Dens fornemste Stæder vare Olisippa, Scalabis, Ebora eller Liberalitas Julia, Augusta emerita, Conimbrica, Salmanticica og Pax Julia.

2. *Batica*, som var den frugtbareste og ved Stibsfarten mest bekiendte Deel, var beboet af *Turdetani*, *Turduli*, *Bastuli* og *Bastitani*.

Stæderne Tartessus og Gadir eller Gades vare Phœniciske Colonier.

Desuden vare der: Julia Traducta, Corduba, hvor Seneca og Lucanus vare fødte; Hispalis, Castulo, Italica Keiser Trajani Fødestad, Asligis, Elbocis.

De 2 Bierge ved Ereum Herculeum: Calpe i Europa og Abyla i Africa kaldtes Herculis Stetter.

3. *Tarraconensis* havde til Indbyggere især de *Gallaici*, *Cantabri*, *Celtiberi*, *Vascones*, *Astures*, *Arevaci*, *Edetani*, *Vaccæi*, *Cretani* og flere.

De fornemste Stæder i denne Deel vare Lucus Asturum, Aquæ Flaviæ, Toletum, Cæsaraugusta, Segontus og Carthago nova, Numantia, Clunia, Emporiæ, Lucentum, Brigantium, Tarraco, Pampelo, Lancia o. f.

Deresuden blev Spanien deelt i *Lusitaniam*, *Callæciam*, *Tarraconensem*, *Carthaginensem* og *Baticam*.

§. 12.

§. 12.

Romerne toge Spanien fra Carthaginenserne. I det 5 Hundredaar blev den indtaget af Sveri, Alani og Vandali, hvilke igien blev overbundne af Vestgotherne.

Disses Herredomme blev i det 8de Hundredaar fuldkastet af Araberne, som erobrede det meste af Spanien, men adskillige smaae Gothiske Stater oprettede sig, udvidedes efterhaanden, og udgiorde omsider de to Riger Castilien og Aragonien. Disse, forenede under Ferdinand og Isabella imiod Slutningen af det 15de Hundredaar giorde alderes Ende paa Moremes Herredomme, opdagede strax derefter ved Columbo, America, og indtoge Navarre. Siden have Portugal, Nederlandene, de Østerrigske og mange Italienske Lande været forenede med dette Rige, men er igien skilte derfra.

Kon-

Kongeriget Frankrige.

§. 1.

Frankrige, la France, grændser mod Norden til Nederlandene og Kanalen; mod Osten til Tydskland, Helvetien og Italien; mod Syden til Middelhavet og Spanien; mod Vesten til det Atlantiske Hav.

Det er 10,000 qvadrat Mile stort, og regnes at have ved 22 Millioner Mennesker.

Landets Korn-Avling er i Almindelighed tilstrækkelig som og Skovene. Det har overflødig Vin, ansselig Silke-Avl, maadelig Uld, fiint Olie, Saffran, Hør og Hamp. Saa og Salt, Steenkul, Jern og Kobber.

§. 3.

De fornemste **Floder** ere:

1. **Seine** (fordum Seqvana) falder ud i Kanalen.

2. **Loire** (Liger) og

3. **Garonne** (Garunna) løbe ud i det Atlantiske Hav. Disse 3 Floder udspringe i Frankrige.

4. **Rhone** (f. Rhodanus) kommer fra Helvetien og gaaer ud i Middelhavet.

§. 4.

§. 4.

Den Romerſk-Catholſke Religion er den Herskende.

Der gives nogle Millioner Reformerte, som kaldes Hugenotter og nægtes Religions-Friehed. Denne har dog de Evangeliske i Elsas, og paa nogle Stæder Jderne.

§. 5.

Kongens Magt er uindskrænket og arvelig paa Sverdsiden. Titelen er: Konge af Frankrige og Navarra. Udenlandske kalde ham og: Hans allerchristeligste Majestet. Kronprinsen kaldes Dauphin.

Vaabenet er 3 gyldne Lilier for Frankrige og en Guldkiede for Navarra.

Ridderordenerne ere: 1. Den Helligaands Orden bæres i et blaat Baand. 2. St. Ludvigs i et brandgult. 3. St. Michaels i en Kiede. 4. St. Lazari er en Geistlig Orden. 5. Den af Ludvig XV. stiftede Orden for Krigs-Fortieneste, bæres af Protestantiske Officerer i et mørt blaat Baand.

§. 6.

Videnskaberne, især de skionne, blomstre. De smukke Konster ligesaa.

Iblant de mange gode Manufacturer og Fabriker ere især Silkevæverierne ypperlige.

§. 7.

Handelen er vigtig. De fornemste udgaaende Vahre ere: Vin, Brændevin, Eddike, Olie, Saffran, Salt, Silke-Vahre, fiint Linnet, Papir, og mange andre Fabrik- og Galanterie-Vahre. Der indføres: Silke, Uld, Tin, Blye, Hesie og undertiden Korn.

§. 8.

Frankrige bestod forhen af 12 store Provintser: 1. Isle de France, 2. Orleans, 3. Lion, 4. Bretagne, 5. Normandie, 6. Picardie, 7. Champagne, 8. Bourgogne, 9. Dauphine, 10. Provence, 11. Languedoc, 12. Guienne. I dette og det forrige Hundredaar ere endnu adskillige Lande lagte dertil.

Nu er heele Riget inddelt i 39 Gouvernements, af hvilke:

A. De 12 gamle Provintser udgier 31:

I. Omkring Hovedstaden ligge:

1. Gouvernementet af Paris.
2. Isle de France.

II. Paa den østlige Side ligge:

3. Picardie.
4. Boulenois.
5. Champagne og Brie.
6. Sedan.
7. Bourgogne.
8. Dauphine.

III. Ved Middelhavet og de Spanske Grændser:

9. Provence.
10. Languedoc.
11. Foix.
12. Navarre og Bearn.
13. Guienne og Gascogne.

IV. Ved det Atlantiske Hav og Kanalen.

14. Saintonge og Angoumois.

15. Au-

15. Aunis.
16. Poitou.
17. Bretagne.
18. Normandie.
19. Havre de Grace.

V. Midt i Landet ligge:

a. Mod Norden:

20. Maine og Perche.
21. Orleanois.
22. Nivernois.
23. Berry.
24. Touraine.
25. Anjou.
26. Saumur.

b. Mod Syden:

27. Bourbonois.
28. Lyonois.
29. Auvergne.
30. Limosin.
31. La Marche.

B. De nye tillagte Lande udgiøre 8 Gouvernements:

32. Roussillon.
33. Artois.
34. Flandern.
35. Metz.
36. Lothringen og Barr.

37. Toulois.
38. Elsas.
39. Franche Comte'.

§. 9.

1. I Gouvernementet af Paris

er:

Paris (l. Lutetia Parisiorum, siden Parisii). Hovedstaden i Riget, er særdeles stor, prægtig og folkerig. Den bestaaer af 3 Dele, la Cite', la Ville og l'Universite', og 12 Forstæder, har Louvre og 2 andre Kongelige-Slotte, et Universitet og adskillige Academier. L'Hotel Dieu er et stort Hospital. Byen skal have over 23,560 Huse og 600,000 Indbyggere.

2. Isle de France.

Soissons (l. Augusta Suessionum) er Hovedstaden.

Saint Denis en France, en Stad, hvor de Kongelige Lig begraves, og Rigets Klenodier forvares.

Montmorency; Brie; Crepy en Valois; Laon; Beauvais (l. Cæsaromagus s. Bellovaci). Melun (Melodunum); Nemours; Estampes ere Stæder.

Versailles et prægtigt, berømt Slot, som er Kongens ordentlige Residens. En Stad er anlagt derved.

Marly le Roy og Fontainebleau ere Kongelige Lyst-Slotte.

St. Germain en Laye en Stad med 2 Kongelige Slotte.

3. Pi-

3. Picardie.

Amiens (l. Samarobriva s. Ambiani) Hovedstaden, har et Citadel, et Academie og gode Manufacturer.

Calais, en befæstet Stad ved Kanalen, med en Havn. Imellem denne og Dover gaaer ugentlig Paketbaade.

Abbeville og
Montreuil ere faste Stæder.

Conti, en Bye, har Titel af et Forstendomme.

4. Boulonois.

Boulogne (l. Gesoriacum, Bononia), ved Canalen, har en Havn.

5. Champagne og Brie.

Rheims (Durocortorum s. Remi), en af de ældste og berømteste Stæder i Frankrige, hvor Kongerne krones; den har et Universitet, og driver god Handel.

Troyes (Augustobona s. Tricasses) har god Handel og Manufacturer.

Mezieres (Maceria) en fast Stad paa en Ø i Maas; Chalons ved Marne (Catalaunum); Retel (Rogitella); Joinville; Langres (Andemantunum); Chaumont; Chateau-Thierry o. s.

6. Sedan.

Sedan, ved Maas, er befæstet.

7. Bourgogne.

Dijon, (l. Divio) Hovedstaden, er fast og velbyg-

get, har et Parlament og et Videnskabers Academie.

Auxerre (f. Autissiodorum), en Handelstad.

Autun (Augustodunum, Civitas Æquorum).

Chalon (Cabillonum); Maçon (Matisco);

Bourg og flere Stæder.

Le Fort del'Ecluse en Fæstning ved Rhone.

Trevoux (Trivultium) er Hovedstaden i Forstendømmet **Dombes**, hvilket nu tilhører Kongen.

8. Dauphine.

Grenoble (Gratianopolis), et Parlaments Sæde, er befæstet.

Vienne (Vienna Allobrogum), en temmelig stor Stad, hvis Erkebisp kaldes Over-Primas af Gallien.

Amberun (Ebrodunum).

Valence (Valentia), en af de ældste Stæder i Riget.

Montelimart har et Citadel.

Orange (f. Arausio) er Hovedstaden i Forstendømmet Orange, eller **Oranien**, som tilhører Printsen af Conti.

9. Provence.

Aix (f. Aquæ Sextiæ), en af de smukkeste Stæder i Frankrige, et Parlaments Sæde, saa og et Universiteets og et Academies for de skiønne Videnskaber. Dens fornemste Handel er med Olie. Her er en fra gamle Tider berømt varm Kilde.

Mar-

Marseille (f. Massilia), en berømt Handelstad med en Havn, og et Videnskabers Academie.

Toulon (f. Telo Martius), en befæstet Stad, i hvis Havn ligge Krigs-Skibe.

Arles (f. Arelate), en stor Stad ved Rhone, med et Videnskabers-Academie. Den har været det Burgundiske Riges Hovedstad.

St. Remy tilhører Fyrsten af Monaco.

Hieres (Areæ), en Søestad, af hvilken de 3 Hieriske Øer (l. Stœchades) har Navn.

Frejus (f. Forum Julii), en fast Stad.

Antibes (f. Antipolis) har et Citadel og en Havn.

De Lerinske Øer, Isles des Lerins, høre og hertil.

Landskabet **Avignon** og **Venaissin** tilhører Papen.

10. **Langvedoc** har mange Bierge, hvoriblant **Sevennes** ere de høieste. Her er og den bekiendte **Kanal**, som ved hielp af Fl. Garonne forbinder Middelhavet med det Atlantiske.

Thoulouse (f. Tolosa), Hovedstaden, ved Garonne, er stor, har et Parlament, et Universitet og Academie.

Narbonne (f. Narbo Martius), en fast Stad ved en Kanal.

Montpellier (Mons pessulanus), en stor Stad med et Citadel, har et Universitet og et Videnskabers Academie.

Nimes (f. Nemausus) med et Citadel, har et Skiønne Videnskabers-Academie, og skiønne Manufacturer. Her ere mange romerske Antiquiteter.

11. Gouvernementet af Foix.

Foix har et Slot.

12. Navarre og Bearn

har fordum hørt til Kongeriget Navarra.

Pau (Palum) er et Parlaments Sæde, har og et Universitet og et Academie.

St. Jean Pie de Port er Hovedstaden i Navarre.

13. Guienne og Gascogne.

Bourdeaux (f. Burdigala) driver stærk Handel, og har en Havn med stærke Fæstningsverker. Her er et Parlament, Universitet og Academie.

Montauban har et Videnskabers-Academie.

Agen og Aiguillon.

Auch (f. Augusta, fld. Ausci), Hovedstaden i Gascogne.

Bayonne, en fast Stad med en god Havn.

14. Saintonge og Angoumois.

Saintes (f. Mediolanum, fld. Santones) og

Angoulême (f. Iculisma) ere de fornemste Stæder.

Hertugdømmet Rochefoucaut ligger her.

15. Aunis.

Rochelle, en fast Stad med en Havn, har et Academie for de skiønne Videnskaber.

Rochefort, en nye Stad ved Fl. Charente, hvis Munding er befæstet.

Øerne Oleron (f. Uliarus) og Ré (Radis) høre hertil.

16. Poi-

16. Poitou.

Poitiers (f. Limonum, fld. Pictavi), en stor Stad.

Lusignan, en liden Stad.

17. Bretagne.

Rennes (f. Condate, Redones) har et Parlament.

Nantes (f. Condivicnum f. Namnetes) med et Universitet, driver stærk Handel.

St. Malo (Maclovium), en Handelstad paa en liden Ø i Kanalen, har en stor, befæstet Havn.

Brest (f. Brivates Portus), en fast Stad med en stor Reede, og den beste Havn i Frankrige. Her er og den franske Sømagts Hoved-Sæde.

Port-Louis, en befæstet Stad med en god Havn.

L'Orient, en liden Stad med en berømt Havn.

Morlaix, en Handelstad.

18. Normandie.

Rouen (f. Rothomagus fld. Rodomum), en stor, folkerig og vigtig Handelstad, her er et Parlament, og mange Manufacturer.

Dieppe og
Cherbourg ere faste Stæder med Havne.

19. Gouvernementet af Havre de Grace.

Le Havre de Grace, en fast Stad med en god Havn ved Udløbet af Seine.

20. Maine og Perche.

Le Mans (f. Syndinum, Cenomani).

21. Orleanois.

Orleans (f. Genabum fid. Aureliani), en ſtor Stad med Titel af et Hertugdom. Her er et Univerſitet og en Bro over Loire, ſom er den ſmukkeſte i Frankrige.

Chartres (f. Autricum, Carnutes).

Vendome, ligger ved Fl. Loir.

Blois ved Loire.

22. Nivernois.

Nevers (f. Noviodunum Æduorum fid. Nevirnum) har ſtiønne Fabriker.

23. Berry.

Bourges (f. Avaricum Bituriges) har et Univerſitet. Det ſouveraine Førſtendømme Boisbelle tilhører Hertugerne af Huſet Bethune.

Henrichemont er Hovedſtaden.

24. Touraine.

Tours (f. Cæſaradunum, Turones) ved Loire.

25. Anjou.

Angers (f. Juliomagus, Andecavi), Hovedſtaden, har et Slot, et Univerſitet og Skiønne Videnſkabers-Academie.

26. Saumur.

Saumur (Salmurus) ved Loire.

27. Bour-

27. Bourbonois

af hvis forrige Hertuger det regierende Konge-Huus nedſtammer. Det tilhører Prinſerne af Conde.

Mölllins er Hovedſtaden.

28. Gouvernementet Lyonois.

Lyon (Lugdunum Segusianorum fid. Leoni) driver ſtærk Handel, har ſtiønne Manufacturer og Fabriker, ſamt en Veterinariſk Skole.

Ville-Franche har et Skiønne Videnſkabers-Academie.

29. Auvergne.

Clermont (f. Augustonemetum, Arverni), den fornemſte Stad.

30. Limoſin.

Limoges (f. Augustoritum, fid. Lemovices) og Turenne.

31. La Marche.

Gueret Hovedſtaden.

32. Rouſſillon.

Perpignan (Perpiniacum) er velbefæſtet, har et Kongeligt Raad og et Univerſitet.

Mont-Louis en velbefæſtet Stad ved de Pyrenciſke Bierge.

33. Artois.

Arras (Nemetacum f. Atrebatæ), Hovedſtaden, er ordentlig befæſtet. De Tapeter, ſom her forfærdiges, ere bekiendte.

Saint Omer (Audomaropolis), en Stad og ſtærk Fæſtning ved Fl. Aa.

Hedin; Aire; St. Venant; Bethune ere faſte Stæder.

Riche-

Richelieu Hovedstaden i et Hertugdom, anlagt af Cardinal Richelieu.

34. Gouvernementet Flandern

indeholder Deele af de Nederlandske Provinser Flandern, Hennegau, Namur.

Lille, l'Isle ell. Ryssel, Hovedstaden, er en vigtig Fæstning, har skiønne Manufacturer og stærk Handel.

Douay (Duacum) er Parlamentets Sæde, og har et Universitet.

Cassel (f. Castellum Morinorum); Bergue; Gravelines ell. Grevelingen ere faste Stæder.

Cambray, (Kameryk f. Cameracum), en fast Stad. Herfra har Kamerdug sit Navn.

Valenciennes, (Valencyn, Valentinianæ), en fast Stad i Hennegau, ved Schelde.

Charlemont, (Karelsberg), en Fæstning i Namur.

Dunkerqve, Dynkerken, en fast Stad med en Havn ved Nordsøen.

35. Metz.

Metz (f. Divodurum sid. Metis) en fast Stad ved Mosel, har et Parlament og et kongeligt Vid. Selskab.

Bouillon, et Hertugdoms Hovedstad, ligger i Prov: Luxembourg.

Sarlouis, en Fæstning ved Saar.

Verdun (f. Verodunum) en fast Stad.

36. Lo-

36. Lothringen (fr. Lorraine) og Barr.

Disse Hertugdømmer har været overladte til den forrige Polske Konge Stanislaus.

Nancy, Hovedstaden i Lothringen, er befæstet, og har et Vid. Selskab.

Luneville har et prægtigt kongeligt Slot.

Bar le Duc, Hovedstaden i Barr.

Pont a Mousson ved Mosel.

37. Toulois.

Toul (Tullum), er en fast Stad ved Mosel.

38. Elsas, Alsace,

har deels Lutherske, deels Reformerte eller Catholske Indbyggere, som mest tale Tydsk.

Strasburg (f. Argentoratum sid. Argentina), Hovedstaden, er stærk befæstet, stor og folkerig, har et Univ. og Vid. Selskab, Her er Bogtrykkerkonsten egentlig opfundet 1436 af Johan Gutenberg. Staden har ved 50,000 Indbyggere.

Fort Louis, en Fæstning paa en Øe i Rhin.

Weissenburg am Rhein ell. Kron Weissenburg, en befæstet Stad.

Colmar, en Stad og

Neu Breisach, en Fæstning nær ved Fortet Mortier.

Belfort, en fast Stad, ligger i Sundgau.

39. Franche Comte, eller Grevskabet Burgund, Øvre Burgundien.

Besançon (f. Vesontio, Besontium), Hovedstaden, er en

en ſtærk Feſtning og et Parlaments Sæde, har og et Univerſitet.

Salins (Salinæ), en Stad, ſom har meget rige Salt-Kilder.

§. 10.

Frankrige har endnu Øen Corſica; Et par Forter i Africa; Øen Goree ſamt Iſle de France og Bourbon; Staden Pondicheri i Indien og endeel gode Øer i America.

§. 11.

Det gamle **Galliens** Grændſer (*Gallia cisalpina* i Italien iberegnet) udſtrakkede ſig videre, end det nu værende Frankriges.

Det første (ſydlige) Stykke, ſom Romerne erobrede deraf, kaldte de *Provincia* eller *Provincia ulterior* og *Gallia Braccata*. Cæſar indtog det øvrige, hvis Deele da nævnedes efter Landets fornemſte Folk, *Celtæ*, *Belgæ* og *Aquitani*.

Auguſtus forandrede Inddeelingen: Til *Aquitania* og *Belgica* blev lagte Stykker af *Celtica*. Det øvrige af denne fik Navnet *Lugdunenſis*, og den gamle *Provincia* blev kaldet *Narbonenſis*.

Enhver af diſſe blev ſiden deelt i flere, ſaa at Gallien endelig beſtod af 17 Provinſer.

1. I *GALLIA NARBONENSIS* boede: *Volcæ*, *Salluvii*, *Vocontii*, *Helvii*, *Allobroges*, *Centrones*, *Ligures* og flere Folk. De mærkeligſte Byer vare: Nemauſus, Tolola, Narbo Martius, Valentia, Ebrodunum, Avenio, Uiberis eſl. Helena, Maſſilia, en Græſk Colonie med dens Døttre Agatha og Antipolis.

2. I *GALLIA LUGDUNENSIS* vare *Segusiani*, *Ædui*, *Lingones*, *Senones*, *Pariſii*, *Veneti* og mange flere. Stæderne:

dette: Lugdunum, Lutetia, Rotomagus, Britates Portus, Melodunum, Genabum, Conſtantia o. ſ. *Armoricus tractus* kaldtes Kyſten ved Kanalen.

3. *Aquitani*, *Bituriges*, *Santones*, *Pictones* eſl. *Pictavi*, *Lemovices*, *Arverni*, *Cadurci* og andre Nationer boede i *AQVITANIA*. Der vare Stæderne: Avaricum, Gergovia, Burdigala, Albiga, Uxellodunum, Eluſa o. a.

4. I *GALLIA BELGICA* fandtes *Bellovaci* og *Ambiani*, hvis Landſkaber egentlig kaldtes *BELGIUM*; *Morini*, *Atrebates*, *Nervii*, *Remi*, *Treveri*, *Leuci*, *Sequani*, o. ſ. Durocortorum, Catalaunigus, Sabarobriva, Nimetacum, Geſoriacum, Vindoniſſa, Velloctio o. ſ. vare bekiendte.

I de Deele af Belgica, ſom ſiden giordes til Provinſer under Navne af *Germania prima* og *ſecunda* eller *ſuperior* og *inferior*, boede: *Nemetes*, *Vangiones*, *Ubii*, *Tungri*, *Menapii*. Der vare: Moguntiacum, Salatio, Colonia Agrippina, Colonia Trajana, Bonna, Noviomagus ſid. Nemetes og flere Stæder. Paa *Batavorum Inſula* imellem 2 Arme af Rhinen var Lugdunum og Intorodurum.

§. 12.

I det femte Hundredaar indtoge Veſt-Gother, Burgunder, Britter og Franker adſkillige Deele af Gallien, og gave dem Navne. Frankerne fik ſiden Overhaand og oprettede et ſtort Rige, hvilket for en Tid blev deelt i de 2 Hoved-Deele, Auſtraſien og Neuſtrien, men under Carl den ſtore meget udvidet, ſom og forenede Keiſer-Værdigheden derved.

Efter mange Forandringer og ſtore indvortes Uroeligheder ſtig endelig Frankriges Magt igien under Ludvig XIV. høiſt, da en ſtor Deel af Nederlandene, ſamt Elſas, Franche Comté, Oranien og Rouſſillon blev lagte dertil. Ludvig XV fik Lothringen, men tabte Canada, Louiſiana og nogle Øer i America, ſamt nogle Steder i Africa.

◇ ◇ ◇

Hel-

Helvetien.

§. 1.

Helvetien, eller Schweitz (*), har Tydskland mod Norden og Osten; Italien mod Syden, Frankrige mod Vesten.

Det er omtrent 1,090 qvadrat Mile stort, og for en stor Deel højt og biergagtigt.

§. 2.

De störste **Floder**, som har sit Udspring i dette Land, ere:

1. **Rhein** (Rhenus) udspringer i Graue Bund.
2. **Aar, Aren** (Arola) falder i Rhin.
3. **Reiss Russ** (Ursa, Rusa) leber i Aren.
4. **Rohne, Rhodan** (Rhodanus) gaaer igiennem Genfer-Seen og ind i Frankrige.
5. **Tessin** (Ticinus) falder endelig i Po.
6. **Ziel** forbinder Neuenburger og Bieler Seen.

De störste Söer ere:

1. Genfer 2. Neuenburger 3. Bieler 4. Zürcher 5. Vier Waldstædten 6. Thurer 7. Brienzer og 8. Baden-See.

§. 3.

(*) Som det og urigtigen kaldes.

§. 3.

Fædriften er Landets Hoved-Nering. Korn-Avlingen er ikke tilstrækkelig; Men Skov i de fleste Egne. Hamp og Lin, Tobak, Safran og Viin avles. Landet har Jernverker, Marmor og andre nyttige Steene.

Indbyggerne skal være over 1,800,000. De fleste tale Tydsk, andre Fransk, Italiensk eller Churvelsk.

§. 4.

De fleste Indbyggere ere Reformerte eller Catholske og nogle Lutherske.

§. 5.

Videnskaberne ere ikke forsömte. Manufacturer og Fabriker sættes ikke.

§. 6.

Hesie, Qvæg, Fede-Vahre, noget Viin og Manufactur-Vahre udföres. Men der indföres fornemmelig: Uld, Hamp, Hor, Korn, Salt, Asiatiske og Americanske Vare.

§. 7.

Helvetien bestaaer af sinaae frie Stater, som deels kaldes Eidgenossen, eedelig Forening; deels Zugewandte Orte, tilvendte Steder.

Disse Staters særskilte Regieringer ere enten Monarkiske, Aristocratiske, Democratiske eller blandede. Fælles Anliggender afgjöres enten skriftlig, ved Gesandter, eller i Sammenkomster.

Den eedelige Forening, Eidgenossenschaft, bestaaer af 13 Stæder og Cantoner, som har forbundet sig til fælles Sikkerhed, og besidde tillige samtlig 19 Provinser.

De tilvendte Steder, som har Sæde og Stemme i Forbundets Sammenkomster kaldes Associerede, Socii; De øvrige Allierede, Confœderati.

§. 8.

Landskaberne og Stæderne, som høre til denne Republik, ere altsaa 3 slags.

1. Tretten Eedelig forenede Cantoner.
2. De fælles Provinser og Stæder.
3. Ellevé Tilvendte Steder.

§. 9.

I. De 13 Cantoner ere:

a. De 8 Gamle Steder:

1. Zurich.
2. Bern.
3. Lucern.
4. Uri.
5. Schweitz.
6. Unterwalden.
7. Zug.
8. Glarus.

b. De 5 Yngere,

9. Basel.
10. Freiburg.
11. Solothurn.
12. Schafhausen.
13. Appenzell.

1. Zu-

1. Zurich

har Reformert Religion og mest democratisk Regiering.

Zurich (ford. Turicum) har første Rang iblant de foreenede Stæder, er temmelig stor og vel befæstet, har et Academie og gode Manufacturer.

De 2 frie Stæder:

Stein am Rhein staaer under Zurichs Beskyttelse, og Winthertur under dens Overherredømme.

2. Bern

er det største og vigtigste Canton.

Religionen er Reformert, Regieringen aristocratisk. De hertil hørende Lande kaldes deels Tydske, hvor dette Sprog tales: deels Wælske, hvor der tales Fransk.

Bern, ved Aar, er befæstet, har et Academiskt Gymnasium og et bekiendt oeconomiskt Selskab.

Lausanne, Losanne (ford. Lausodunum, Lausone) som har et Academie, og

Iverdon, Iverdun (Ebredunum) ligger i de vælske Lande.

Habsburg, et fordum bekiendt Slot, og

Burgdorf, en Stad, ligge i de tydske Lande.

De 4 frie Stæder:

Bruck (Pons arolæ).

Lenzburg.

Arau (Aravis).

Zoffingen (Tobinium) staae under Berns Overherredømme.

Paa Grændserne af dette Canton er den store Biergstrækning Jurten eller Leberberg (Jura, Jurassus).

3. Lucern

er Romerskcatholsk og aristocratisk.

Lucern (Lucerna, Lucetia) har megen Handel med Italien. En pavelig Nuntius opholder sig her.

Sempach og

Sursee (Suria) ere smaae frie Stæder som dette Canton behersker.

Pilatus-Berg er af de mest bekiendte i Helvetien.

4. Uri er en liden Stat, hvori

Altorf er den beste Bye.

Det meget høie Gothards Bierg ligger i dette Canton.

5. Schweitz har

Schweitz, Hovedstaden.

Brunnen, hvor det første Forbund imellem Cantonerne er sluttet.

Art og Küssnacht ere store Byer.

Landskabet Einsidlen staaer under dette Cantons Beskyttelse.

6. Unterwalden (Subsilvania).

Stanz er deres beste Byer.

7. Zug er det mindste af alle, men meget behageligt.

Zug (Tugium) er folkerig.

Uri, Schweitz, Unterwalden og Zug kaldes **die vier Waldstädte** (Waldlænder o: Skovbøygder). De ere Romerskcatholske, og har democratiske Regierings Forfatninger.

8. Gla-

8. Glarus

har mest Reformerte og nogle Catholske Indbyggere. Regieringen er democratisk.

Glarus ell. Glaris (Glarona) er stor og velbygget.

Tödiberg, et af de høieste Bierge i heele Landet, og Freyberg ligge her.

9. Basel

er Reformert. Regieringen er en Blanding af Aristocratie og Democratie.

Basel (Basilea fr. Basle), ved Rhein, den største Stad i Forbundet, er befæstet, har et Universitet, og god Handel.

10. Freyburg

er Romerskcatholsk med aristocratisk Regiering.

Freyburg, Hovedstaden, er befæstet.

Griers (fr. Gruyere) og

Stäffis (Stavisium fr. Estavayé) ere Stæder med Slotte.

11. Salothurn

er for det meste Catholsk, dog gives der og Reformerte. Regieringen er sammensat af Aristocratie og Democratie.

Solothurn (ford. Salodurum fr. Soleure), den ældste Stad i Helvetien, ligger ved Aar, og er befæstet.

12. Schafhausen

er Reformert og har en sammensat Regierings Form.

Schafhausen (Scaphusium), ved Rhin, har en Bierg-Fæstning kaldet Unoth.

13. Appenzell

er deels Reformert, deels Catholsk, under demiocratisk Regiering.

Appenzell (Abbatis cella), den fornemste Bye.

Troggen ikke langt fra et berømt Bad.

§. 10.

II. De fælles Provinser,

hvilke visse Cantoner tilsammen besidde en eller flere af, bestaae i 21 Landfogderier og 2 Stæder; samt 2 frie Stæder.

Baden, (Ober-Baden s. Aquæ Helveticæ) er fra gamle Tider berømt af varme Bad, og siden af en Freds-slutning (1714).

Disse Landskaber og Stæder ere følgende.

a. De 8 gamle Cantoner tilhøre Landfogderierne:

1. Thurgau hvori Staden Frauenfeld.
2. Sargans, hvori Wallenstadt og Sargans samt det berømte Pfefferbad.
3. De øvrige frie Amter;

b. De gamle Cantoner tillige med Appenzell besidde

4. Rheinthal, hvori Rheineck.

c. Schweitz og Glarus har;

5. Gaster.
6. Utznach.
7. Gambs.

d. Under Zurich, Bern og Glarus staaer:

8. Baden hvori Staden Baden ligger.
9. De nedre frie Amter.
10. Staden Bremgarten.
11. Staden Mellingen.

c. Zurich og Bern har;

12. Staden Rapperschweil med dens District.

f. Bern og Freyburg besidde:

13. Schwarzenburg.
14. Murten.
15. Grandson, hvor Staden Grandson.
16. Eschallens.

g. Uri, Schweitz og Unterwalden beherske 3 af de Italienske Landfogderier ureulig;

17. Bellenz, hvori Staden Bellinzona.
18. Riviera ell. Polese.
19. Bellenz (Vallis Brennia) Valle di Bregno.

h. Enhelig tilhøre alle Cantoner uden Appenzell de 4 øvrige Italienske Landfogderier:

20. Lauis,
21. Luggarus, hvori Byen Locarno.
22. Maynthal, ital. Valmaggia.
23. Mendrio.

De 2 Frie-Stæder, under Beskyttelse af de 4 Waldstædte, ere:

1. Stiftet Engelberg.
2. Byen Gersau med sit lidet District.

§. 11.

III. De 11 tilvendte Stæder.

a. De Associerede.

1. **Stiftet St. Gallen,** hvis Abbed er en Rigs-Første. Der er:

Lichtensteig en liden Stad.

2. Staden St. Gallen er Reformert.

3. Staden Biel er ligesaa, (samt en Deel af Bispedømmet Basel, som er et allieret Landskab).

b. De Allierede.

4-6. Graubündnernes Republik, som er deels Reformert, deels Catholsk, og deelt i 3 Bunde eller Forbunde. Der er:

Chur (f. Curia Rhætorum fr. Coire), Republikens Hovedstad.

St. Luciensteig, er en saavel befæstet Vei.

Wormser- eller St. Martins-bad er et berømt varmt Bad.

De 3 Forbunde hede: 1. Der graue ell. øbere Bund. 2. Der Bund des Huses Gottes og 3. der Bund der Tehngerichte. Denne democratiske Republik besidder og 3 eroberede Landskaber; Men Friherskabet Haldenstein staaer ikun under dens Beskyttelse.

7. Landet Wallis er en Catholsk Republik, hvis Forfatning er mestendeels democratisk.

Sitten (Sedunum fr. Sion), et Hovedstaden.

St. Bernhardsberg (f. Mons Penninus) er mærkelig. Paa det meget høie Bierg Enke er Rhone-Flodens Udspring.

8. Staden Mühlhausen er reformeret, ligger ved Grandsen af Sundgau i Elsas.

9. Forstendømmet Neuenburg, Neufchatel tilhører Kongen af Preussen. Indbyggerne ere mestendeels Reformerte og tale fransk.

Neu-

Neuenburg, Neufchatel (Noscomum), Hovedstaden, ligger ved en Soe.

Herskabet Vallangin hører herunder.

10. Staden Genf, Geneve, (Genes) med dens Landskab udgior en frie Republik, som har mest reformerte Indbyggere. Staden er temmelig stor og velbefæstet, har et Academie.

11. En Deel af Bispens af Basel Land, hvori (foruden Biel) ligger:

Neueustadt en liden Stad.

§. 12.

Det nu værende Helvetien hørte fordum deels til GALLIA deels til RHÆTIA.

Iblant dets gamle Indbyggere vare, foruden *Helvetii* og *Rheti*, *Sarunetes* og *Lepontii*.

Helveliernes Landskab var delt i 4 Pagi, som kaldedes: *Ambronicus*, *Cobigenus*, *Tigurinus* og *Tugenus*.

§. 13.

Romerne underkuede disse Lande under Cæsar og i Augusti Tid. De blev i det 5te Aarhundrede indtagne af Østgother, Allemanner og Burgunder, siden af Franker, og kom efterhaanden under det Tydske Riges og det Østerrigske Huses Overherskab, uden vare deelte i adskillige Stater.

Da Keiser Albert vilde betage Stederne Schweitz, Uri og Unterwalden deres Friheder, foreenede de sig og stiftede 1308 Aagt. Denne Forening er siden bleven befæstet, og efterhaanden tiltrædet af de øvrige Landskaber og Steder.

Italien.

§. 1.

Italien skilles mod Norden ved **Alperne** fra Frankrige, Helvetien og Tydskland; Mod Vesten, Syden og Østen er den omgivet af det Middellandske og Adriatiske Hav.

Størrelsen er omtrent 5,625 qvadrat Mile.

§. 2.

Floderne:

1. **Po** (Padus, Eridanus) og
2. **Adige** (ell. Etsch, Athesis) falde i det Adriatiske Hav (f. Mare Hadriaticum eller Superum).
3. **Arno** (Arnus) og
4. **Tiber, Tivere** (Tiberis) i det Toskanske Hav (ford. Mare Tuscum eller Tyrrhenum)!

§. 3.

Italien har rigeligen: Korn, Viin, Frugter, og andre gode Naturproducter, dog ere ikke alle dens Lande lige frugtbare eller veldyrkede.

De **Apenninske Bierge** strække sig midt igiennem den.

§. 4.

§. 4.

Den herskende **Religion** er den Romersk-Catholske.

§. 5.

De skiønne Konster blomstre, saa og Manufacturer og Handel. Videnskaberne dyrkes nogenlunde.

§. 6.

Italien har især at overlade andre: Olie, Oliver, Viin, Anis, Marmor, Alun, Silke og andre Manufactur-Vahre, Sæbe, Papir. Der indføres, Fiske-Vahre, Iserkram, Chinesiske og Indiske Vare, o. m.

§. 7.

Under Navnet Italien indbefattes et stort fast Land og nogle Øer.

Det faste Land deeles i:

A. **Det øverste,**
B. **Mellemste og**
C. **Nederste Italien.**

§. 8.

Øvre Italien

har 7 store Hertugdømmer, 10 smaae Forstendømmer og 2 Republiker, hvilket alt henhører til følgende 9 Stater:

1. **Kongens af Sardinien Lande.**
2. **De Østerrigske Lande.**

3. Her-

3. Hertugens af Parma eller den Spanske Infants Stater.
4. Hertugens af Modena Stater.
5. Tre frie Førstendømmer.
6. Republiken Venedig.
7. - - Genoua.

I. Kongens af Sardinien Stater

ere foruden Øen Sardinien (*).

a. Savojen.
b. Montferrat.
c. Piemont.
d. En Deel af Meiland

hvilke Lande med Sardinien tilsammen udgiøre omtrent, 1,224 qvadrat Mile.

Kongens Magt er uindskrænket han kaldes: Konge af Sardinien, Cypern og Jerusalem; Hertug af Savojen, Monferat, Chablais, Aosta og Genevois, Første af Piemont, Oneglia v. s. f.

Vaabenet er; for Sardinien et rødt Kors med 4 Mohr-Hoveder i Sølv-Feld: for Savojen et Sølv-Kors i rødt Feld v. s. v.

Den fornemste Ridder-Orden, della S. S. Annunciata, bæres i en Guldkiæde om Halsen. Den anden de S. S. Maurizio e Lazaro i et grønt Baand.

a. Hertugdommet Savoyen (Sabaudia) Savoja, er fuldt af Bierge.

Det er egentlig en Rigsstand og et Lehn af det Tydske Rige. Indbyggerne tale Fransk.

Det indbefatter Hertugdommene: 1. Det egentlige Savojen, 2. Chablais, 3. Genevois; Grævskabene: 4. Ta-

(*) Denne beskrives ved de øvrige Øer.

4. Tarantaise, 5. Maurienne, Moriana og 6. Friherskabet Fossigny.

Chambery (Camberium), Hovedstaden.

Montmelian har en Fæstning.

Aix er berømt af varme Bade.

Annecy er næst Chambery den største.

Moutiers har en Erkebisp.

Sanis er et af Alperne, hvorover Vejen gaaer til Piemont.

b. Førstendømmet Piemont (Pedemontium)

er meget frugtbart, har overflødigt Korn, Vin, Olie, Agrumen og andre Frugter; og udfører stor Mængde af Silke, Hamp og Qvæg. Sproget er en Blanding af Fransk og Italiensk.

Det bestaaer af 4 Hoved-Deele: 1 Det egentlige Førstendømme Piemont, 2 Hertugdommet Aosta 3 Herskabet Vercelli og 4 Grevskabet Nizza.

Torino, Turin (ford. Augusta Taurinorum) Hovedstaden og Kongens Residens, ved Po, er temmelig stor, smuk og vel befæstet. Har og et Citadel, Universitet og en Erkebisp. Indbyggernes Tal regnes at være 50 til 60,000.

Nizza og

Villa franca ere faste Stæder med frie Havne.

Fort de la Brunette, en stærk Biergfæstning mod Frankrige.

Susa (f. Segusio).

Vercelli.

Aosta (f. Augusta Prætoria) ere temmelige Stæder.

Rivoli og la Venerie ere kongelige Lyst-Slotte.

Superga, Supergue, en Stiftelse, i hvilken den kongelige Begravelse er.

I Da-

I Dalene: Lucerne, Perouse og St. Martin bue Valdenserne, en gammel Christen Menighed, som er adskilt fra den Catholske, og har derfor udstaaet mange Forfølgelser.

Bierget Rochemelon er det høieste af de Italienske Alper.

c. **Hertugdømmet Montferrat**, et meget frugtbart Land.

Casale, Hovedstaden, ved Po, er befæstet.

d. **En Deel af Hertugdømmet Majland** hvor:

Allessandria della Paglia en fast Stad med et fortreffeligt Citadel.

Novara, (f. Novaria) en Stad og Bisp-Sæde.

II. De Østerrigske Lande i Lombardiet (*) ere:

1. En Deel af Hertugdømmet Meiland.
2. Hertugdømmet Mantua.

De udgiøre tilsammen omtrent 210 qvadrat Mile.

I. Meiland er et af de frugtbareste Lande i Europa, og har de 3 Ind-Søer: **Lago Maggiore** (den store Soe), **Lago di Lugano** og **Lago di Como** (f. Lacus Larius).

Det er et Lehn af det Tydske Rige.

I den Østerrigske Deel er:

Mi-

(*) Den største Deel af Over-Italien er hiven kaldet Lombardiet efter Longobarderne.

Milano, Meiland (f. Mediolanum) er stor og folkerig, har et Citadel, gode Manufacturer og Handel; samt et Mathematisk og et Bygnings- og Bildhugger-Academie. Her er en Erkebisp.

Pavia (ford. Ticinum siden Papia) er stor og gammel, har et Universitet.

Cremona, er fast, og har et Universitet.

Lodi har et fast Slot. Her laver man nu den berømte Parmesanske Ost.

2. Hertugdømmet Mantua; er og et Lehn af det Tydske Rige.

Mantua, Hovedstaden, er stor, velbygget og befæstet, og har et Universitet.

III. Den Spanske Infants Stater

ere Lehn af det Romerske Rige, og udgiøre 90 qvadrat Mile.

De bestaae i Hertugdømmene:

1. Parma, hvor:

Parma, en stor og folkerig Stad, har et got Citadel, et Universitet og Academie.

2. Piacenza.

Piacenza (f. Placentia) er smuk, har et Universitet og et Citadel.

3. Guastalla, hvor:

Guastalla, en liden befæstet Stad.

IV. Hertugens af Modena Lande

ere Hertugdømmene:

I. Mo-

1. Modena, hvor:

Modena (Mutina), Hertugens Residens-Stad, er befæstet, temmelig stor og folkerig.

Reggio er fast og velbygget.

2. Mirandola.

Mirandola er befæstet.

3. Massa og 4. Forstendømmet Novellara.

Disse have og Hovedstæder af samme Navne.

Disse Lande er et Lehn af Riget, og udgiøre over 100 qvadrat Mile.

V. De tre Forstendømmer.

1. Monaco.
2. Masserano.
3. Castiglione og Solferino

regieres af egne Forster.

Hovedstæderne hede **Monaco, Masserano, Castiglione.**

VI. Venedig.

Denne frie Stat er en aristocratisk Republik, hvis Hoved kaldes **Doge**, og vælges paa Livstid.

Vaabenet er en ringet gaul Løve, som holder en aaben Bog, hvori staaer Pax tibi, Marce, Evangelista meus.

Ridder-Ordenerne ere: Den h. Marcus-Orden og Constantiner-Ridderens.

Pro-

Proveditore Generale eller Governatore kaldes den, som forestaaer et Landskab, og Podesta eller Castellano, den som er over en stor Stad. Saadanne vælges iblant Republikens meget rige Adel, paa visse Aar.

Republikken eier og Lande udyn for Italien. I alt udgier dens Herredømme, foruden Oerne, henved 800 qvadrat Mile.

A. Il Dominio Veneto i Italien er deelt i 11 Landskaber:

1. Hertugdømmet Venezia, 2. il Padouano 3. Rovigo 4. Veronese 5. Vicentino 6. Bressano 7. Bergamasco 8. Cremasky 9. la Maria Trevigiana 10. Friaul 11. Istria.

Venezia, Venedig (Venetia), Republikens Hovedstad og Sode, er bygget paa mange smaae Oer, stor, fost, og folkerig; har en meget berømt Bank, et rigt Tøjhuus og stærk Handel, især med Speilglas og Silkevahre. Patriarken, som er Republikens øverste Geistlige, bor her. S. Marcos Plads og Broen Rialto ere mærkelige blant Byens Zirater.

Padoua (l. Patavium) er gammel og stor, har et Universitet.

Verona, ved Adige, er folkerig og befæstet, har et Academie og et berømt romersk Amphitheater.

Vicenza (ford. Vicentia) har et Academie.

Brescia (l. Brixia) er befæstet, og har berømte Gevær-Fabriker.

Udine (l. Vtinum) i Landskabet Friaul.

Rovigo.

Bergamo (ford. Bergomum).

Crema.

Treviso (f. Tarvisium).

Capo d' Istria (f. Ægida) ere faste Stæder.

B. Uden for Italien har Republiken:

1. En Deel af Dalmatien bert:

Zara (ford. Jadera), Hovedstaden med en god Havn, er vel befæstet. Guvernøren og en Ertebiisp boer her.

Castello nuovo (tilf. Neocastro), en vigtig Fæstning, har tilforn Hovedstaden i Hertugdømmet Herzegovina.

Nona (ford. Aenona).

Sebenico ere faste Stæder med Havne.

Trau (f. Tragurium) og
Spalatro (tilforn Aspalathos) ligesaa.

Clissa (f. Andretium), en Fæstning.

Gerne Osero (f. Apsorus), Chevso (f. Cropsa) og flere har Stæder af samme Navne.

2. Nogle Stæder i Albanien:

Larta er stor, ligger ved en Havbugt af samme Navn.

Voiniza, en liden Fæstning.

Prevese og Butrinto ere Søestæder.

3. Nogle frugtbare Øer i Middelhavet.

De vigtigste ere:

1. **Corfu** (ford. Corcyra) har Saltværket.

Corfu, Hovedstaden, er en stærk Fæstning. Republiken har her et Regierings-Raad, en Ertebiisp og en Flode.

2. **Santa Maura.**

3. Ce-

3. **Cefalonia** og

4. **Zante** (f. Zacynthus) har Hovedstæder af samme Navne.

Venedi vare et gammelt Folk, hvilket ligesom andre Italienske kom under Romerne. Formedelst de Nordiske Folks Indfald flygtede siden mange Veneter til de smaae Øer, hvor nu Venezia er. Deres Tal forøgedes siden med andre, og deraf opkom en Republik, som i Aaret 697. valgte Paulucius Anafestus til Hertug, var en Tid meget mægtig, men har siden tabt Candia, Cypern, Morea og flere Lande.

VII. Republiken Genoua

har et Land af maadelig Frugtbarhed, omtrent 90 qvadrat Mile stort. Det frembringer dog rigelig Olie, Vin og Frugter.

Regieringsformen er aristocratisk, og Dogen (Hertugen) vælges paa 2 Aar.

Vaabenet er et rødt Kors i Sølv-Feld med en Kongelig Krone.

Landet indeeles i det **Østre og Vestre Distrikt** (Riviera di Levante og Riviera di Ponente).

Stæderne:

Genoua (Genua), Republikens Sæde, er stor, vel bebygget og befæstet, har en Erke-Biisp, Frihavn, og et Maler-Bildhugger- og Bygnings-Akademie.

Savona (ford. Vada Sabatia) er temmelig stor og folkerig og næst Genoua den beste.

San Remo, en Søestad, er med sit Distrikt et Rigs-Leyn.

Finale, en fast Stad med en god Havn, er Hovedstaden i et Markgrevskab, som er et Rigs-Lehn.

Noli har en Havn og Fæstning.

✣ ✣ ✣

Genoua, en gammel Stad, har haft mange adskillige Herrer. Til Slutning undbrog den sig fra de Tydske Keiseres Magt, udvidede sit Herredømme, og blev endog Mester af det Sorte Hav; men i de seenere Tider er dens Magt igien meget svækket.

§. 9.

Den mellemste Deel af Italien.

Dertil regnes følgende Lande:

1. Storhertugdømmet Toscana.
2. Stato degli Presidii.
3. Kirkestaten.
4. Republiken Lucca.
5. - - San Marino.

I. Storhertugdømmet Toscana

regieres af en uindskrænket Storhertug.

Det er et Lehn af det Tydske Rige og omtrent 440 qvadrat Mile stort.

Det bestaar af Il Dominio, Fiorentino, Il Territorio Pisano, Il Territorio di Siena og adskillige Øer i det Toscaniske Hav.

Vaabenet er 6 røde Kugler i guldfarvet Feld. Den hellige Stephans-Ordens Tegn er et rødt Kors, som bæres paa Brystet.

Fiorenza, Florenz (f. Florentia), Hovedstaden, er stor og smuk, og har næst Rom de fleeste Merk-

Merkværdigheder, samt adskillige Academier og en Erkebisp. Staden forsvares ved et Citadel.

I Nærheden heraf brydes berømt Marmor.

Pisa (ford. Pisæ), har et Universitet, og en Erkebisp.

Livorno (f. Portus Herculis Labronis ell. Iubuini) en ordentlig, velbefæstet, anseelig Handelstad, med en frie Havn. Jøder, Armenier og Græker have her offentlig, men de Evangeliske hemmelig Gudstieneste.

Siena (f. Sena Julia) har en Erkebisp og Universitet.

Porto Ferrajo (ford. Portus Argous), en Fæstning paa en liden Øe Elba.

II. Stato degli Presidii

kaldes nogle smaae Districter, som ere skilte fra Toscana, og nu tilhøre Kongen af begge Sicilier, deri:

Orbitello, en Fæstning med god Havn.

Piombino (f. Populonium) Hovedstaden i et Førstendømme.

III. Kirkestaten, Stato della Chiesa

er 800 qvadrat Mile stor, har meget frugtbart Land, men faae Indbyggere, slet Agerdyrkning, og saare lidet af Manufacturer og Handel.

Dens uindskrænkede Regent er Paven, den Romerst-Catholske Kirkes Hoved, som vælges af Cardinalerne, i Conclave.

Det øverste Stats Collegium kaldes Consistorium, de andre Congregationer. Legater kaldes Cardinaler, som forestaae Provinser.

Den indbefatter 13 Provinser, som ere: 1. Il Bolognese. Hertugdømmerne: 2. Ferrara, 3. Urbino, 4. Spoleto

leto og 5. Castro tilligemed Grevskabet Ronciglione. Landskaberne: 6. Romagna, 7. La Marca d' Ancona, 8. Sabina, 9. Il Patrimonio di Pietro og 10. Campagna di Roma, 11. Il Territorio di Perugia, og 12. d' Orvieto, samt 13. Grevskabet Citta di Castello.

Roma, Rom, Hovedstaden, er stor og overmaade rig paa Mærkværdigheder af Ælde og Konst, har et Universitet og adskillige Academier for Videnskaber og skionne Konster. St. Peders Kirke er den prægtigste i Verden. Castello di S. Angelo, Engelsborg er et fast Slot (ford. Moles Hadrianis). De pavelige Palladser di Monte Cavallo ell. Quirinali og Vatican samt mange flere Slotte og Kirker indeholde megen Pragt og Konst. Staden har over 155,000 Indbyggere.

Gandolfo, et Castel og Lyst-Slot.

Civita Vechia (f. Centum cellæ), en befæstet Stad med en god Havn, i hvilken de pavelige Galejer ligge.

Viterbo (f. Fanum Volumnæ) er stor og velbygget.

Ancona har en god Havn og Handel.

Loreto er berømt af det hellige Huus (*), hvortil giøres Pilegrims-Reiser og gives mange Kostbarheder.

Bologna, (Bononia f. Felsina), en stor og folkerig Stad, med blomstrende Handel, og Manufacturer, har et Universitet og Videnskabers Academie.

Ferrara er stor og fast, men slet beboet, har et Universitet.

Urbi-

(*) Huset, sige de Catholske, er det samme, som Maria har beboet i Nazareth, og er af Engle flyttet hid.

Urbino (f. Urbinum hortense), har det ældste Academie i Italien.

Ravenna var fordum anseelig.

Faenza (f. Faventia), af hvilken det nægte Porselen kaldes Faience.

Cervia, ved hvilken vickes meget Søe-Salt.

Spoleto (f. Spoletium). Macerata.

Perugia (f. Perusia). Pesaro (f. Pisaurum).

Cesena. Rimini (f. Ariminum).

Endnu besidder Paven:

1. **Hertugdommet Benevento,** som har en befæstet Hovedstad af samme Navn (f. Beneventum), og ligger i Kongeriget Napoli.

2. **Landskabet Avignon** med **Venaissin,** hvori er:

Avignon (f. Avenio), og flere Stæder, ligger i Frankrige.

IV. Republiken Lucca

har et lidet, men besonderlig frugtbart og folkerigt Land. Regieringen er Aristocratisk, og den fornemste i Raadet kaldes Gonfaloniere. Vaabenet er et Lasur blaat Skiold, hvorpaa det ord Libertas imellem 2 Straae-Bielker.

Lucca (f. Luca) Hovedstaden og Republikens Sæde, er fast og folkerig. Dens Manufacturer og Handel er god.

V. Den liden democratiske Republik San Marino staaer under Pavelig Beskyttelse, og besiaaer af lidet mere end Staden San Marino, som ligger paa et Bierg, og haved 5,000 Indbyggere.

§. 10.

Den nederste Deel af Italien er:

Kongeriget Napoli.

Dette Land grændser til Kirkestaten, og er ellers omgivet af det Middellandske og Adriatiske Hav. Størelsen er 1260 qvadrat Mile.

Indbyggerne ere over 3,800,000. Jøderne har særdeles store Friheder.

Landet er meget frugtbart, men har meget ofte lidet ved Jordskielv. Riis og alleslags Korn, Olie, Viin, Agrumer og andre Frugter, Safran, Manna, Lakriz, Liin, Silke, avles her overflødig. Fædriften er forsømt. Her gives ædle Metaller, Jern og nyttige Mineralier.

Her er gode Silke- og Ulden-Manufacturer, og Handelen med disse Manufactur-Vahre og Landets Producter drives uvgenledes.

Kongen regierer uindskrænket, tillige over Øen Sicilien, og kalder sig derfor **Konge af begge Sicilierne.**

Vaabenet er et blaat Feld, besirret med gyldene Lilier, tilligemed en Turneer-Krave.

Ridderne af den Hellige Januarii Orden bære denne Helgens Billede i et aufigtfarvet Baand.

Riget er deelt i 12 Landskaber.

1. Terra di Lavoro.
2. Principato citra.
3. - - ultra.
4. Basilicata.
5. Colabria citra.

Cola-

6. Colabria ultra.
7. Terra d' Otranto.
8. Terra di Bari.
9. Capitanata.

Disse 3 Landskaber (7 — 9) kaldes under et Apuglia.

10. Grevskabet Molisi.
11. Abruzzo citra.
12. - - ultra.

De merkeligste Stæder ere:

a. I Terra di Lavoro.

Napoli (ford. Parthenope, siden Neapolis), Hovedstaden og Kongens Residens, er stærk befæstet, meget stor og folkerig. Deß har et Universitet, 5 Casteller og en rummelig Havn, samt gode Silke-Manufacturer og stærk Handel. Indbyggerne skal være over 330,000.

Gaeta (f. Cajeta), en befæstet Stad, og

Puzzuolo (f. Puteoli) har begge meget gode Havne.

Capua ligger ikke paa samme Sted, som det fordum berømte Capua.

Portici, en Landsbye med et kongeligt Slot.

Ikke langt derfra opgraves Leoninger af den undergaaede Stad Herculaneum.

Vesuvius er et berømt ildsprudende Bierg, og Solfatara en rygende Dal, som har Sammenhæng dermed.

Her findes desuden Sørne: Agnano med en Hule ved, hvori opstiger dødelig Damp; og Averno; den saa kaldte Grotta di Sybilla Cumana; de Elysiske Marke, og andre Mærkværdigheder.

b. I Principato citra.

Salerno (f. Salernum), en fast Stad med et Universitet.

Amalfi har tilforn været en Republiks Sæde.

Øen Capri med en Stad af samme Navn er den fordum berømte Capreæ. Sirenum scopuli ere lagt ved den.

c. I Principato ultra.

Conza (f. Compsa) har Titel af et Hertugdom.

d. I Calabria ultra.

Sciglio, en tidlig befæstet Stad ved et Forbierg af samme Navn, (hvilket fordum kaldtes Scylla).

Reggio (f. Rhegium), ved det Sicilianske Sund.

e. I Terra d' Otranto.

Lecce (f. Lupiæ), en af de prægtigste Steder i Italien.

Otranto (f. Hydruntum), en befæstet Stad paa en Ø med en god Havn.

Gallipoli (f. Callipolis), en befæstet Handelstad.

Taranto (f. Tarentum) ved Golfo di Taranto har et fast Slot, men fordærvet Havn.

f. I Terra di Bari.

Bari (fordum Barium), en velbebygget, folkerig Handelstad.

g. I Abruzzo ere:

Civita di Chieti eller Teti (f. Teate) og

Aquila, Hovedstæder.

Nedre

Nedre Italiens og Sicilien blive i det 11 Hundredaar tagne fra Longobarder og Saracener ved Normanner fra Normandie, og i det 12 saldte Roger II. sig Konge af begge Sicilier. Dette Rige har siden deels havt egne Konger, deels staaet under Spanien eller de tydske Keisere. Nu har det igien (fra 1736 af) egne Konger af det Spanske Huus.

§. II.

De Italienske Øer.

De fornemste Øer, som regnes til Italien ere:

1. Sicilien.
2. Sardinien.
3. Corsica.
4. Malta.

1. Sicilien

skilles fra Calabrien ved Sundet **Faro di Messina** (f. Fretum Siculum). I dette er ofte særk Strøm. Den giør en Hvirvel ikke langt fra Messina, hvilken nu ikke frygtes saa meget, som fordum under det Navn Carybdis.

Øen er omtrent 576 qvadrat Mile stor, varm og frugtbar, men ofte plaget af Jordskielv. Den har alle Italienske Producter, især en ansælig Deel Silke, samt Sukker, Salt og Coral-Fiskerie.

Kongen af begge Sicilierne regierer Landet ved en geistlig Tribunal og en Vice-Konge.

Øen deeles i 3 Landskaber, hvortil endnu kommer nogle smaae Øer.

1. Val

1. Val di Mazzara, deri:

Palermo (ford. Panormus), Hovedstaden, er stor og vel befæstet, har et Universitet, en Havn og god Handel.

Trapani (f. Drepanum) har en god Havn og et Biergstot i Nærheden, (som ford. hedte Erzx).

2. Val Demone, deri:

Messina (f. Zancle siden Messana) er temmelig stor og velbefæstet, har en Frihavn og god Handel.

Melazzo (f. Mylæ) er fast, og har en god Havn.

3. Val di Noto.

Siragosa (en Deel af den gamle berømte Hoved-Stad Syracusæ) er befæstet, og har en Havn.

Catania (f. Catana) ved Foden af det ildsprudende Bierg Ætna.

Forbierget Passaro (f. Pachynum).

4. De Siciliænske smaae Øer.

a. Aegates ligger mod Vesten.

b. Isole di Lipari (f. Æoliæ og Vulcaniæ), hvoriblant Lipari, den største, er bebøet. Strombolt har et ildsprudende Bierg.

c. Pantalaria er et Førstendøm.

Sicilien har over 300 Hertugdømmer, Førstendømmer, Grevskaber ꝛc.

* * *

Efter Saracenernes Uddrivelse har Sicilien for det meste været forteenet med Napoli, dog har den i det hele 14 Hundredaar havt Aragoniske Konger.

2. Sar-

2. Sardinien

er adskilt fra Corsica ved Sunder Bonifacio (f. Taphros).

Den er ved 440 qvadrat Mile stor, frugtbar, men har usund Luft. Der gives Korn, Olie og Agrumer (*), Metaller og Corall-Fiskerie.

Øen deeles i

1. Capo di Cagliari, hvor:

Cagliari, Calari (f. Calaris), Hovedstaden ved en stor Havbugt (Golfo di Cagliari), er befæstet, har et Universitet og en skiøn Havn.

Oristano, en fast Stad med Havn ved en Bugt.

2. Capo di Logodori, hvor:

Sassari, en temmelig stor Stad.

Bosa og

Castello Aragonese, har Havne.

Vandalerne toge Sardinien fra Romerne. Den blev igien erobret af de østerlandske Keisere, siden af Saracenerne, derefter af Pisanerne. Disse tvistede med Genueserne og Paverne om Øens Besiddelse, indtil de Spanske toge den. Endelig er den efter nogle Forandringer (1720) kommen til Hertugerne af Savojen.

3. Corsica

er en biergagtig og temmelig frugtbar Øe, som nu tilhører Frankrige.

Dens vigtigste Handels-Vahre ere: Olie, Kastanier, og Qvæg.

Bier-

(*) D. e. Citroner, Pommeranser o. d. Frugter.

Biergene deele den i 2 Deele:

1. Landet paa denne Side af Biergene, der er:

Bastia, Hovedstaden, har en Fæstning og liden Havn.

Calvi, en Søestad og Fæstning.

San Fiorenzo har en god Havn.

Corte har et lidet Universitet.

2. Landet paa denne Side Biergene, dets:

Ajaccio, Ajazzo, den smukkeste Stad paa Øen, har et maadeligt Citadel.

Bonifacio, en befæstet Stad med en sikker Havn.

Porto Vechio har den beste Havn.

Genueserne toge dette Kongerige fra Saracenerne, maatte siden overlade det til Pisanerne, men fik det igien, og beholdte det, indtil de misfornøiede Corser ikke mere kunde bringes til Adlydighed. Genueserne overdrøge da Øen (1768) som et Pant til Frankrige, som indtog den.

4. Malta

en liden Ø, som tilhører Johanniter-Ordenen, er i Grunden en Kalksteens Klippe, har gode Frugter, Bomuld og Salt, men lider Korn og Skov. Indbyggerne tale deels Italiensk, deels forderbet Arabisk.

Le Valetta eller Citta nuova, Hovedstaden, hvor Ordenens Stormester residerer, er stærk befæstet, og har 2 Havne, hvis Indløb forsvares ved Castellet St. Elmo.

Citta

Citta vittoriosa eller Borgo, en fast Stad, nær ved den forrige, med San Angelo, et Kastel.

Gozo (f. Gaulos) og Comino (f. Hephæstia) ere smaae frugtbare og befæstede Øer, som og tilhøre Ordenen.

Phœacer, Phœnicer, Grækere, Carthaginienser, Romere, Gother, Araber og Normanner, have efter hinanden besiddet Malta. Siden har den havt samme Herrer med Sicilien, indtil den af Carl V. blev givet Johanniter-Ordenen (*) i Aaret 1529.

§. 12.

ITALIA, som og kaldtes SATURNIA, OENOTRIA, AUSONIA og HESPERIA, var i de ældste Tider deelt i mange smaae Stater. Man nævnede siden 3 Hoved-Deele deraf; *Gallia Cisalpina*; *Italia* og *Magna Græcia*.

I. Den øverste Deel, hvor *Etrusci* eller *Tusci*, *Ligures*, *Taurini*, *Veneti*, *Carni* boede, blev kaldet GALLIA CISALPINA, da Gallisk Folk: *Boji*, *Lingones*, *Senones*, *Insubres*, *Cenomani*, *Libici*, havde sat sig fast der.

Mærkelige Stæder vare Felsina, siden kaldet Bononia; Adria; Spina; Patavium; Alba Pompeja; Vada Sabatia; Mediolanum; Genua; Fidentia; Ravenna; som siden blev Grækernes Sæde, og mange flere.

Raudii Campi ere bestrøede af Cimbrernes Nederlag.

II. Det mellemste eller egentlige ITALIA indbefattede følgende:

1. *Etruria*, hvis Indbyggere havde sit Stamme-Land i Øvre-Italien, og vare før Romerne de mægtigste Folk i

Italie

(*) Johanniter-Ordenen blev i det ni Hundrede og fiirte i det Herrestede Land. I Begyndelsen af det 12de eroverede den Øen Rhodus (hvoraf de blere kaldet Rhodiser) som den igien mistede 1522, hvorefter Keiser Carl V. skienkede dem dette Øer, hvoraf de kaldes Maltheser-Riddere.

Ordenen bestaaer af 8 Tunger eller Nationer. Den er en Catholsk, Geistlig Ridder-Orden; dog kan Ridderne i den Tydske Tunge være Evangelske og gifte.

Italien. Iblant Stæderne i deres 12 Stater vare: Veji, Vulsinii, Falerii, Clusium, Cære, Tarquinii, Vetulonii, Lucus &c. Trasimenus Lacus hedder nu Lago di Perugia.

2. *Umbria* havde Ariminum, Pisaurum, Ameria, Urbinum.

3. *Picenum*: Ancona og Hadria, hvor *Praetutii* boede.

4. *Sabini* havde Cures, Tibur, Fidenæ.

5. *Latium* blev det Landskab kaldet, som var beboet af *Latini*, *Rasuli*, *Volsci*, *Ausones*, *Hernici* og *Æqui*. Der vare: Lavinium, Alba longa, Præneste, Tusculum, Anagnia, Ostia, Suessa Pometia, Antium, Circeji, Corioli, Arpinum; Ciceros Fødested, Ardea &c. og den berømte Rom, som blev bygget paa de 7 Høje: Palatinus, Capitolinus, Quirinalis, Viminalis, Esquilinus, Cælius og Aventinus.

6. *Campania*: Capua, Nola, Puteoli, Misenum, Bajæ. Cumæ var en Græsk Colonie, som siden byggede Neapolis. Salernum tilhørte *Picentini*. De gamle Opicer eller Osker boede og i dette Landskab.

7. *Samnium*: herunder befattedes adskillige Folk og Stæder:

a. *Marsi* havde Marrubium.

b. *Peligni*: Sulmo, Ovidii Fødestad, og Corfinium.

c. *Vestini*: Pinna.

d. *Marrucini*: Teate.

e. *Frentani*: Anxanum.

f. *Hirpini*: Beneventum; Compsa og Abellinum.

g. I det egentlige Samnium var Boviana, Æsernia, Aufidena.

III. Store Grækerland blev Nedre-Italien kaldet af de mange græske Colonier: Arpi, Metapontum, Petilia, Tarentum, Crotone, Sybaris, Caulon, Locri, Rhegium.

De mærkelige Landskaber og Folk vare:

1. *Apulia*, hvoraf en Del kaldtes *Daunia*. Der var Canuæ; Venusia, Horatii Fødeby; Sipontum, Lucera.

2. *Peucetia*: Barium.

3. *Japygia* er og til dels kaldet *Messapia*. Der fandtes og de gamle *Calabri* og *Salentini*, og Stæderne: Brundusium, Hydruntum, Callipolis. Forbjerget Japygium eller Salentinum.

4. *Lucania*, hvor Oenotrer i de ældste Tider boede, havde Pæstum el. Poseidonia, Abellinum Marticum, Potentia, Siris &c.

5. *Brutii* havde Pandosia, Consentia, Metaurum. Forbjergene Lacinium og Zephyrium. Ikke langt fra det første er Calypsos Ø.

De store Veje, som Romerne anlagde fra Hoved-Staden, ere blevne meget berømte. *Via Appia* gik henad Capua og Beneventum; *Aurelia* igiennem Etruriens Søestæder ind i Gallien; *Valeria* førte til Corfinium og Alemum; *Salaria* til Ancona; *Flaminia* til det Adriatiske Hav og Ariminum, og *Æmilia* derfra ind i Gallia Cisalpina.

Augustus indeelede Italien i 11 Regiones.

I de sildigere Tider vare *Longobardia*, *Tuscia*, *Exarchatus*, *Apulia*, *Calabria* Hoved-Dele deraf.

Sicilia (sidst og har hedt Sikania og Trinacria) var i de ældste Tider beboet af Cyclopер, Læstrigoner, og andre Folk; siden af Sicaner, Siculer, og græske Colonier.

Den havde 3 befæstede Forbjerge: Pelorum mod Italien, Pachynum mod Grækerland og Lilybæum mod Afrika, samt Floden *Himera*.

De mærkværdigste Stæder vare: Syracuse, den rigeste og mægtigste; Naxum; Catana; Thapsum; Zancle, siden kaldet Messene; Panormus; Hybla, siden Megara; Agrigentum; Leontium; Solois; Eryx; Enna &c.

Corsica kaldtes af Grækerne Cyrnos, har været beboet af Ligurer Etruver og Carthaginienser, af siden 2 Romerske Colonier: *Mariana* og *Aleria*. Alalia var en meget gammel Bye. Promontorium sacrum hedte Dens Nordligste Odde.

Sardinia, ena græsk Ichnusa, har faaet Indbyggere fra adskillige Kanter. Byerne Calaris og Sulci vare bygte af Carthaginenser; Turris Libisonis var en Romersk, og Olbia en gammel Græsk Bye. *Taphros* kaldede Grækerne Sundet imellem disse to Her.

§. 13.

Etrurerne, havde besiddet et stort Land, Carthaginenserne havde indtaget Herne; men Romerne underkastede sig først heele Italien, og den blev efter Keiserdømmets Deeling det vestlige Riges Sæde, indtil Hernier og Gother i det 5te Hundredaar fik Overmagten der. I det 6te fordrere vel de Østerlandske Keisere Ostgotherne, men Longobarderne udbreedede sig Norden fra, Saracenerne toge Herne, og trængde ind i Neapolis. Carl den store indtog i Aaret 800 det Longobardiske Rige, og tog Titel af Romersk Keiser. Men siden aftog Keisernes Magt i Italien, Pavernes Herredom udvidedes, og mange, adskillige Stater opkomme.

De

De Ungerske Lande

ere:

1. Kongeriget Hungarn.
2. Bannatet Temesvar.
3. Storførstendømmet Siebenbürgen.
4. Det Ungerske Illyrien.
5. Det østerrigske Polen eller Gallicien og Lodomerien.

§. 2.

De stode mod Norden til Polen; mod Østen og Syden til de Tyrkiske Lande, og det Adriatiske Hav; mod Vesten til Tydskland.

Disse Lande udgiere henved 6,400 qvadrat Mile.

§. 3.

Donau Floden gaaer her igiennem. I den falde de mindre Floder:

2. Theis (f. Tibiscus, Ung. Tissa).
3. Drau (Drovus) og
4. Sau (Savus).
5. Marosch (f. Marisus) falder i Theis.

Der ere mange Surbrønde og varme Bad.

§. 4.

De nordlige Dele har Guld, Sølv, Kobber, Jern, Qvægsølv, Antimonium, Salt og andre Mineralier. De sydlige har fruglbar Agerdyrkning, Vinavl og Fædrift, samt Tobak, Safran o. d.

De Carpathiske Bierge indslutte Ungern og Siebenbürgen paa den nordre Side.

§. 5.

Indbyggerne ere af forskiellig Herkomst. Der er 4 Hoved Sprog: det Ungerske, Tydske, Slavoniske og Valakiske. Det Latiniske tales og meget.

§. 6.

Religionen er deels Catholsk, som er den herskende, deels Lutherst, Reformert og Græsk.

§. 7.

De Ungerske Lande tilhøre arveligen det Østerrigske Huus. Den egentlige Ungerske Regiering er indskrænket Monarkisk. Kongerne ere af Paven saldte Apostoliske.

Hungarns Vaaben er i det eene Feld 4 Sølv-Striber, og i det andet et Erkebispeligt Sølv Kors paa en tredobbelt grøn Høi.

Den fornøede St. Stephans Ridder-Orden bæres i et rødt Baand med grønne Striber i Kanterne.

§. 8.

Videnskaber og Konster ere forsømte. Den Ungerske Læder-Beredning er berømt.

§. 9.

§. 9.

Udgaaende Handels-Vahre ere fornemmelig: Vin, Safran, Korn, Qvæg, Læder, Uld, Talg, samt Metaller, Salt og andre Mineralier. Men Thee, Silke, Specerier v. d. føres ind.

§. 10.

Kongeriget Hungarn
eller Ungarn

deeles i 4 Kredse, af hvilke:

1. Den oven for Donau og
2. Den neden for Donau høre til **Nedre-Ungarn.**
3. Kredsen paa denne Side og
4. Den paa hiin Side Theis udgiøre **Øvre-Ungarn.**

Kredserne er inddelte i Gespanschafter eller Grevskaber.

A. Nedre-Ungarn.

1. **Kredsen oven for Donau** (Circulus cis-Danubianus) har:

Presburg Ung. **Posony** (Posonium), ved Donau, Rigets Hovedstad, hvor Kongerne kroues, og Rigsdageне holdes. Erkebispen af Gran, som er Primas regni, residerer her, og paa Slottet forvares Rigets Klenodier. Her er og et Lutherst Gymnasium.

Ofen Ung. **Buda** (f. Aquincum) var fordum Hovedstaden.

Pesth (Pestum) ansees nu for den smukkeste og beste Stad i Lander.

Schemnitz og
Kremnitz ere Bergſtæder ved berømte Guld- og Sølv-Bergværker.
Gran (Strigonium) og
Trentſchin, Stæder med faſte Slotte,
Leopoldſtadt og
Ujtica (Nitria) ere Fæſtninger.
Tirnau, en velbygget Stad.
Neuhäuſel var fordum en berømt Fæſtning.

2. Kredſen paa hiin Side Donau (Circulus trans-Danubianus).

Råb (Ung. Györ ſ. Arrabona), en Stad og ſtærk Fæſtning.
Stuhl-Weiſſenburg (Alba regalis) var tilforn befæſtet.
Ruſt, ſom har ypperlig Viin,
Edenburg (Ung. Schopron, Sopronium),
Komorn og
Gränz ere kongelige Friſtæder (*).

B. Øvre-Ungarn.

3. Kredſen paa denne Side Theis (Circulus cis-Tibiſcanus). Der er:

Kaſchau (Ung. Kaſſa) har en Fæſtning og et Universitet.
Nagy-Bánya (Rivulus dominarum) og
Hungariſch Neuſtadt (Ung. Felſö-Bánya) har Guld- og Sølv-Bergværker.

Tokai

(*) Saa kaldes de Stæder i Ungarn, ſom indkaldes til Rigsdagene.

Tokai har den meſt berømte Ungerſke Viin.
Roſenau har Guld-, Kobber- og Zinober-Bjergværker.
Eperies ell. Pleſſov. har et Lutherſk Collegium.

Jazygernes Land, og Cumanien eller Kumer-Land ligger i denne Kreds.

4. Kredſen paa hiin Side Theis.

Gros Wardein, en Fæſtning.
Debreczen en ſtor follerig Stad.
Ved Kapnik ere gode Guld- og Sølv-Gruber.

§. 11.

Banatet Temesvar

Der er:

Temesvar (Temeſa, Temevarinum ford. Tibiſcus), en vigtig Fæſtning og velbygget Stad ved Bog, beboes meſt af Tydſke.
Lippa,
Panczova (Pantſchova) og
Neu Palanka ere Fæſtninger.

Dette Banat er nu ganſke adſkilt fra Ungern, og regieres efter ſiſerrigſke Love. Det har faaet mange Tydſke Nybyggere.

§. 12.

Storfyrſtendømmet Siebenbürgen
Tranſilvania.

har 3 Hoved-Dele:

1. Sachſernes Land, hvori:

Hermanſtadt (Ung. Szeben, Cibinium) Hovedſta-

den i Forstendømmet og Regieringens Sæde, er befæstet, og har et Lutherskt Gymnasium.

Kronstadt driver stærk Handel.

2. **Hungarernes Land**, hvor:

Karlsburg (Alba Carolina) en Fæstning ved Byen **Weissenburg** (Alba Julia).

Clausenburg, en vidløftig og folkerig Stad.

Pöstent, en Fæstning ved den snevre Pas: Jern-Porten.

Gros Schlatten (Auraria) har Guld- og Sølv-Verker.

3. **Seklernes Land.**

Siebenbürgen, som fordum havde høre til Ungarn, men en Tid lang havt egns Forsær under store Uroligheder, er igien 1713 fuldkommen forenet med Riget, og derefter (1765) ophøjet til et Storforstendom.

§. 13.

Det Ungerske Illyrien

indbefatter Rigerne.

1. **Slavonien**, hvor:

Esset, (f. Mursa) en temmelig stor og stærk befæstet Bye.

Semlin, hvor Reisende fra Tyrkiet maae holde Qvarantaine, og Vahre, som komme derfra, blive ved et Sundheds-Raad undersøgte.

Carlovitz den Græske Patriarks Sæde. Her er 1699 sluttet en Fred.

Gradisk, en last Bye.

Petervardein (f. Acumum) en stærk Fæstning.

2. Croati-

2. **Croatien** deeles ved Floden Sau i 2 Deele. Deri:

Warasdin og **Petrina** ere befæstede Stæder.

Zagrab eller Agram, Rigets Hovedstad.

Karlstadt, en anseelig Fæstning.

Uscocherne, som leve mest af Fædrift i en Field-Egn, ere Valaker, fordum flygtede fra det Tyrkiske Dalmatien.

Saadanne Field-Folk ere og Morlacherne, som boe i disse Lande.

Af Croatien besidde Tyrkerne endnu en Deel.

3. **Det Ungerske Dalmatien** hører nu mestendeels til den Østerrigske Kreds.

§. 14.

Kongerigerne Gallicien og Lodomerien

bestaae af de i Aaret 1772 tillagte Polske Landskaber, **Røde-Rusland**, **Pokutien** med flere Stykker af **Lille-Polen**. De udgiøre i alt meer end 1600 qvadrat Mile. Deri er.

Lemberg (Leopolis), en stor Handelstad ved Floden Pelter.

Bochnia og

Wielitschka har vigtige og berømte Salt-Gruber.

Halitsch har Saltsyderie.

Zamosc er befæstet.

§. 15.

De nu værende Ungerske Lande hørde fordum til PANNONIA, SARMATIA, DACIA og ILLYRI-

 CUM-

CUM. JAZYGUM METANASTARUM REGIO var den nordøstlige Deel af Ungern.

1. PANNONIA indbefattede det meste af Ungern og noget af Tydskland. Den deeledes i *Superiorem* og *Inferiorem*, og siden i *Primam*, *Secundam* eller *Saviam* og *Valeriam*. Dens vigtigste Stæder vare: Vindebona (nu Wien), Sirmium, Carnuntum, Arrabona, Taurunum, Seiscia. Iblant Pannoniens Folkeslag vare *Scordisci* og *Taurisci*.

2. I det Stykke af DACIA eller PROVINCIA TRAJANI, som nu hører til de Ungerske Lande, laae den fornemste Stad *Zarmisag ethusa* siden kaldet Ulpia Trajana ell. Augusta Dacarum; Tibiscus, Apulum, Napoca.

3. Det gamle ILLYRICUM eller ILLYRIS indbefattede *Liburniam* og *Dalmatiam*.

a. I LIBURNIA boede *Japydes*, hvis Hovedstad var Metulum, og *Liburni*, som havde Jadera og Æmona.

b. I DALMATIA boede *Ausuriatæ* og *Ardyæi*. Der var Stæderne: Salona, Delminium, Epidaurus, Olcinium.

En Deel af Dalmatien blev i de seenere Tider kaldet *Prævalitana*, og der forstødes da under ILLYRICUM MAGNUM eller ORIENTIS alle Romerske Provinser i Europa Østen for det adriatiske Hav.

§. 16.

Efter Romerne ere de Ungerske Lande indtagne Tid efter anden af Vandaler, Gother, Hunner, Gepider, Avarer og Ungarer, og tildeels af Servier og Croater.

Først i det 11te Hundredaar kaldte Stephan I. sig Konge af Ungarn, indførde den Christelige Religion, og lagde Sidenbyrgen dertil. I samme Hundredaar blev Riget forøget med Croatien og Dalmatien, som før havde havt egne Konger.

I det 16de Hundredaar kom det til det Østerrigske Huus, og blev 1687 et Arve-Rige.

Det

Det Tyrkiske Rige.

§. 1.

Tyrkiet eller det Othmanniske Rige indbefatter Lande i Europa, i Asia og Africa.

§. 2.

Den Mohammedanske Religion, og deraf Secten **Sunni**, hersker, og Tyrkerne kalde sig i den Henseende **Muslemin** (d: rettroende). De **Christelige** Religioner ere tilladte. **Jøderne** taales og.

Den Græske og Armeniske Nation har hver en Patriark i Constantinopel. Copterne, Maroniterne, Syrerne ell. Jacobiterne og Nestorianerne har deres i Provinserne. Ei allene i Moldau og Valakiet, men og i Bulgarien, Servien, Bosnien og Grækerland finder man flere Christne end Mohammedaner.

§. 3.

Regieringen er Despotisk, og bliver i den samme Familie.

Det Tyrkiske Hof kaldes den Othmanniske Port. Divân kaldes det store Raad, hvilket Sultânen maae forelægge alle vigtige Regierings-Sager. De Øverste for Geistligheden kaldes Mufti. Under den i Constantinopel staae alle øvrige Muftier i det Tyrkiske Rige, saavelsom Dommerne i Stæderne, hvilke kaldes Kadi. En Statsminister heder Vissîr.

Admi-

Admiralen Kapitän Pascha. En Statholder Paschä, eller Beglerbegk, naar han forestaaer en stor Provins (*).

Rigets Vaaben er en tiltagende Maane.

§. 4.

Folkemængden er mindre, end den efter Landets naturlige Frugtbarhed burde være.

Agerdyrkningen forsømmes meget. Videnskaberne have faa Dyrkere. Af Manufacturer og Handverker ere adskillige i god Gang.

§. 5.

Den indenlandske Handel, (hvoraf Slavehandelen ikke mere udgior nogen betydelig Deel) drives mest af Armenier, og Jøder. Den Udenlandske, hvori Tyrkerne vinde fra Europa, men tabe til Arabien og Indien, føres mest af andre europæiske Nationer. Disse kalde de Tyrkiske Handelsstæder ved Middelhavet under et Navn: Levante, og der kaldes igien de vestlige Europæer Franker.

De fornemste Vahre, som hentes fra Tyrkiet, ere: Silke, Kamelgarn, Bomuldsgarn, Skagrin, Kardnan, Sæbe, Riis, Hvede, Tobak, Dadler, Mandeler, Rosiner, Figen, Viin, Olie. Safran og adskillige andre Apotheker-Vahre.

Der indføres især Uldne og Silke-Manufactur-Vahre, Isenkram og Juvelerer-Arbeide, Østindiske Specerier, og Vestindiske Vahre: Sukker, Indigo, Kaffe.

Tyrkernes egen Søefart er ikke betydelig.

De tyrkiske Mynter ere af slet Gehalt. Af andre Landes Mynter ere især Venetianske Ducater og Romersk-Keiserlige Species-Daler mest gængse i Tyrkiet.

De

(*) Alle tyrkiske Statholdere ere Militære. Til Tegn paa deres Værdighed bæres for dem, naar de drage i Marken, et Slags Qvaster, meget net forfærdigede af farvede Hestehaar, og satte paa lange Stokke. Tok kalde Tyrkerne saadant Ærestegn. En Pascha af første Rang har 3 deslige, en af anden Rang to, og en Begk; som gemeensig kun forestaaer et lidet District, har een Tok.

De Tyrkiske Lande i Europa.

§. 1.

Det Europæiske Tyrkie grændser mod Norden til Rusland, Polen og de Ungerske Lande; i øvrigt er det omgivet af det Middellandske Hav og dets Bugter. Disse ere: mod Vesten det Adriatiske Hav; mod Østen **Arkipelagus** (ford. mare Ægæum), **Søen Marmora** (Mar di Marmora, ford. Propontis) og **det Sorte Hav** (ford. Pontus euxinus).

To **Sunde** imellem Europa og Asia ere at merke:

1. **Kanalen ved Dardanellerne** (ford. Hellespontus).

2. **Sundet ved Constantinopel** (ford. Bosporus thracicus).

§. 2.

De merkeligste **Floder** ere:

1. **Donau** kommer fra Tydskland.

2. **Dniester** (**Nister**, Danastris, ford. Thyras) og

3. **Bog** (ford. Hypanis, sib. Bogus) kommer fra Polen.

4. Dnie-

4. **Dniper** (Danapris f. Borysthenes) fra Rusland. De falde alle ud i det Sorte Hav.

5. **Pruth** (ford. Porctus ell. Hiercasus) falder i Donau.

6. Sereth (f. Ararus) og 7. Aluta ligesaa.

§. 3.

Det Europæiske Tyrkie udgior, tilligemed Krim, omtrent 10,544 qvadrat Mile.

Det bestaaer af følgende Landskaber:

1. Romanien.
2. Bulgarien.
3. Servien.
4. Bosnien.
5. Valakiet.
6. Moldau.
7. Det Tyrkiske Tatarie.
8. Grækerland.

Men Republiken Ragusa staaer kun under Tyrkisk Beskyttelse.

§. 4.

I. Romanien (tyrk. Rum-Ili) her:

Constantinopel (tyrk. Constantinie, Stambûl, Islambûl, ford. Byzantium, sid. Constantinopolis) det Ottomanniske Riges Hovedstad, er omgivet med en Mure, har en stor og god Havn. Sultanens **Seroj** eller Slots-Bygninger udgior en egen Deel af Staden. Polheiden = 41° 1'.

For-

Forstæderne **Gálata** og **Pera**, hvor de Christne Gesandter boe, ligge paa den anden Side af Havnen, og beboes for en stor Deel af Christne.

Adrianopel (tyrk. Eddrene f. Hadrianopolis), en stor og noget befæstet Handelstad med et Keiserligt Slot, ved Floden Marica, var en Tidlang Sultanens Residens.

Sóphia, en folkerig, aaben Handelstad, nær ved det gamle Sardica.

Menastîr, hvor Beglerbegk af Rumili residerer. Han ansees som den fornemste europæiske Paschâ.

Tatar Basardsjik, en Handelstad.

Philippopel (f. Philippopolis) en gammel Stad.

Gallipoli (f. Callipolis) har en rummelig Havn ved Hellespont.

Dardanellerne ere 2 Fæstninger paa begge Sider af Kanalen.

Ved Udløbet af det sorte Hav ligge og 2 Slotte. De skal alle bevare Indløbene til Constantinopel.

Hæmus ell. Bâlkan og Rhodope ere bekiendte Bierge.

II. Bulgarien (tyrk. Bulgar-Ili)

et bierget Land har Jern-Gruber og mange varme og mineraliske Kilder.

Silístra (ford. Durostorus) en befæstet Stad ved Donau.

Viddin (f. Bononis) ligesaa.

Nicopoli, (tyrk. Mehôl f. Nicopolis) en stor Stad med et fast Slot.

Rustjyk, en ansselig, aaben Handelstad ved Donau.

Varna, ved det Sorte Hav.

Silistra og Viddin har gemeenlig hver en Pascha af 3 Tôt.

III. Ser-

III. Kongeriget Servien

har gode Bomulds Fabriker. Her:

Belgrad, Græsk Weissenburg, (Alba Græca ford. Singidunum) en berømt Festning ved Donau og Sau, som ofte har været indtaget af de Christne og Tyrkerne. herbetales Told af alt, hvad der gaaer imellem Wien og Constantinopel. En Pascha af første Rang commanderer her.

Semendrial og Nissa (ford. Naissus), faste Stæder.

Passarowitz er kun bekiendt af en Freds-Slutning.

Toktali og Demir kapi (gem. Cataractæ Danubii) ere farlige Stæder i Donau.

IV. Bosnien (tyrk. Bosna)

har Sølv-Ertz og Vin, regieres ved en Paschâ af første Rang.

Banjaluka er en Stad og Fæstning ved Floden Verbas.

Jaicza, en Berg-Fæstning, var fordum Kongernes Residence.

Bosna-Seroj Hovedstaden i Bosnien, en bekiendt Handels-Stad.

Under Paschâ af Bosnien staaer og:

a. Et Stykke af **Croatien,** hvori Staden Vihats.

b. Et Stykke af **Dalmatien,** hvori:

Skardin eller Scardona.

Det øvrige af Croatien og Dalmatien tilhører Ungarn, Venedig og Ragusa.

V. Walakiet

regieres ved en Græsk Første (Voivode, Hospodar,

dar, tyrk. Begk), hvilken beskikkes og afsættes efter eget Behag af den Tyrkiske Keiser, og betaler en anseelig Tribut. Fæstningerne med deres Besætninger staae under tyrkiske Paschaer.

Landet er frugtbart paa Korn og Vin, har Salt-Gruber, men især fortræffelig Fædrift og Heste.

Fersten og den største Deel af Folket ere græske Christne.

Bukarest, en stor aaben Stad ved Fl. Dombovitz, Hospodarens og en Erkebisps Residens. Der er et Universitet og Bogtrykkerie.

Tergovisti var forhen Ferstens Residens.

Brailov ell. Ibraël, en liden Fæstning ved Donau.

Schurschy (Gzergjevo, Gorsova, tyrk. Ugry), er en vidløftig Stæd. Der er en tyrkisk Besætning og et lidet Castel paa en Ø i Donau.

VI. Moldau.

I dette Fersteendømme er Religionen og Statsforfatningen den samme som i Walakiet. Landets Beskaffenhed er omtrent ligedan.

Jassi ell. **Jasch,** Ferstens Residens.

Kotsjim, Chotzim (tyrk. Hotcyn), en Grændsefæstning ved Dniester. Her residerer en Pascha af 3 Tök.

Galatsch, en Handelstad og Fæstning ved Donau, staaer under Paschâ af Silistra.

VII. Det Tyrkiske Tatarie,

ved det Sorte Hav imellem Donau og Dneper, bestaaer af slet Land og Heder uden Skov.

Tatarerne vanke mest om med deres Qvæg i vilde Horder eller Stammer. Stæderne bebees fornemmelig af Tyrker, Christne og Jøder.

Dette Land indbefatter:

1. **Bessarabien**, hvor,

Bender, en stærk Grændsefæstning ved Duisters Udløb. Der residerer en Pascha af 3 Tøi, til hvilken de Tatariske Stammer betale deres Skat.

Kilia, (f. Lycostomon) ved et af Donaus Udløb, driver megen Handel.

Akiermen (Bielogrod, Alba Julia) en befæstet Stad.

Ismaeil, en Fæstning.

2. Den Otschakovske Provins. Der er:

Otschakov (e. Osi), en stærk Fæstning ved Dnepers Udløb. Der er en Pascha af første Rang.

Kaffkermen, en Fæstning.

VIII. Grækerland

bestaaer, foruden Øerne, af 5 Landskaber:

1. Macedonien.
2. Albanien
3. Janiah.
4. Livadien.
5. Morea.

1. Macedonien (tyrk. Makdonia ell Filiba Vilajeti) bringer meget Korn, Vin, Olie, Frugter.

Her er Floderne Vardar og Strymon, og 4 bekiendte Havbugter.

Salonik (ford. Thessalonica) en anseelig Handels-Stad, ved en Bugt, som kaldes deraf, har endnu Levninger af de gamle Tiders Pragt. En Paschå af første Rang residerer her.

Okri-

Okrida (Aftrida, f. Lychnidus), en stor Handelsstad ved en Sø.

Athos (Ital. Monte santo o: det hellige Bierg, tyrk. Ajanoros) er et berømt Bierg i en stor Fieldstrækning, hvilket bebos af nogle tusende græske Munke og Eremiter i 33 Klostere, mange Celler og Grotter og en Landsbye Kareis.

2. Albanien (ford. Epirus og en Deel af Illyris), har Floden Deliki (ford. Acheron).

Skudar (ford. Scodra), en vidløftig og befæstet Stad med et Bierg-Slot, driver stærk Handel.

Den var fordum de Illyriske Kongers Residens, nu en Paschås af 2 Tøi.

Dulcigno (f. Olcinium), en Søestad og Fæstning, hvis Indbyggere drive stærk Sø-Røverie, og ere de bedste Søefolk i Tyrkiet.

Durazzo (Durasch ford. Epidamnus siden Durachium), en Handels-Stad med et Slot og en anseelig Havn.

Antivari, en Stad og Fæstning.

Alessio (f. Lissus) en Stad.

Det biergfulde District Montenegro er bekiendt af sine krigske Indbyggere, som deels skulde erkiende Venetianernes, deels Tyrkernes Overherredømme.

Venetianerne eje og nogle Albaniske Stæder.

Macedonien og Albanien kaldes tilsammen af Tyrkerne Arnaut.

3. Janiah (ford. Thessalia), et fordeles behageligt og frugtbart Landskab, bringer Bomuld, Vin, Oliver, Figen, Agrumer, og andre Frugter.

Larissa, Hovedstaden ved Floden Salampria (ford. Peneus), driver god Handel.

Ternovo, en stor og behagelig Stad.

Janiah, Janina, en Stad, hvis Paschâ, ligesom den i Lepante, snart er af første, snart af anden Rang.

4. Livadien her er:

Lepante (tyrk. Ain Nabochte ford. Naupactus) ved den **Lepantiske Bugt** (f. Sinus Corinthiacus) i en frugtbar Egn, har et lidet Castell.

Livadia, en stor og folkerig Handelsstad med en Bierg-Fæstning, ved samme Bugt.

Athiniah, Setines (ford. Athenæ) har nu faar Levninger af den forrige Herlighed.

Thiva (ford. Thebæ) er nu ubetydelig.

To smaae Casteller forsvare Indløbet til den Lepantiske Bugt (Golfo di lepante), hvilket er vanskeligt.

5. Morea (ford. Peloponesus) en Halvøe,

hænger sammen med Livadien ved den **Corinthiske Tange**, har mange Havbugter og gode Havne. Den regieres ved en Paschâ af første Rang.

Corint (f. Corinthus), er nu en uordentlig Stad med et Castell.

Napoli di Romania (f. Nauplia) en Stad og Fæstning ved en Havbugt, som kaldes deraf.

Misitra (ikke langt fra det gamle Sparta) en vidløftig Stad med et Castell.

Napoli di Malvesia (ford. Epidaurus) en stærk Fæstning og temmelig god Havn. Herfra kommer den berømte Malvasier-Viin.

Coron (ford. Corone) og

Modon (f. Methone), faste Handelsstæder.

Navarino (f. Pylus), en befæstet Stad med den beste rummeligste Havn paa hele Morea.

Patras-

Patrasso, en Stad og Fæstning.

Maina, et Sted og District, hvis Indbyggere (Efterkommere af de gamle Lacedemonier) er et haardt og krigske Folk, endnu ikke undertvunget af Tyrkerne.

Forbierget Matapan (f. Tænarium), den sydligste Odde af Landet, har 2 Havne.

6. Øerne ved Græckerland ere mange, hvoraf de fleste ligge i Arkipelagus. De merkværdigste ere:

1. **Candia** (ford. Creta) 70 Mile lang og 10 Mile breed, er biergagtig og tillige meget frugtbar, har Viin, Olie, Silke o. s. v. her er:

Candia, (tyrk. Krêt) Hovedstaden, er meget ødelagt, og Havnen tilstoppet. Her er en Paschâ af første Rang (*).

Spina Longa (f. Chersonesus) et Citadel og Havn.

Retimo (f. Rhitymna) en folkerig Stad, men Havnen er opfyldt med Sand.

Canea, en Fæstning og maadelig Havn.

Suda, en liden Øe med en Fæstning.

Psiloriti (ford. Ida) er det høieste Bierg paa Øen. Labyrinten en besynderlig underjordisk Hule med mange Gange. Man veed ikke vist, om det er den i gamle Dage berømte Labyrinth.

2. **Santorin** (f. Callista siden Thera) skal ved et heftigt Jordskielv være opkommen af Havet, ligesom og siden 4 mindre Øer nær ved den. Dens Viin er berømt. Her er:

Aponarmia med en bundløs Havn.

Scaro ell. Castro et Castell.

3. **Cerigo** (f. Cythera) har et Castell.

(*) Han kaldes og Sar Askar eller General over Øen. I Retimo og Canea ere og Paschaer.

4. **Milo** (f. Melos) har Jern og andre Mineralier; varme Kilder og Spor af underjordisk Ild. Her er en ypperlig Havn.

5. **Siphanto** (f. Siphnus ell. Meropis) har herlige Frugter og 5 gode Havne.

6. **Paros** har en Stad og 2 gode Havne.

7. **Naria** (f. Naxus) berømt af sin Vin og herlige Frugtbarhed. Her hentes Smergel. Øen har en Stad med et Castell.

8. **Mycone** har en Stad og 2 ikke ret gode Havne.

9. **Tine** (f. Tenos) har en Stad og Castell.

10. **Andros** er meget frugtbar her er Sætsaden Arna.

11. **Negropont** (f. Euboea) har en Stad og Havn. Den regieres ved en Paschâ af første Rang. Imellem Øen og det faste Land af Livadien er Sundet (som fordum kaldtes Euripus) mærkværdigt af sin besynderlige Ebbe og Flod.

12. **Stalimene** (f. Lemnus) her er;

Lemno (f. Myrina).

Cokino (f. Hephestias).

13. Sikino (f. Sicinus) 14. Amorgus, 15. Antiparos (f. Oliaros) 16. Serpho (f. Seriphus) 17. Thermia (Cythnus) 18. Syre (Syros) 19. Zia (Ceos) 20. Engia (Ægina) 21. Colluri (Salamis) 22. Sciro (Scyrus) 23. Thassia (Thasus) 24. Embro (Imbrus) og flere. De fleste af disse Øer staae under Capudân Paschâ.

§. 5.

Det Europæiske Tyrkie bestaaer af de Lande, som fordum hedte THRACIA, MOESIA, GRÆCIA, samt

samt Deele af ILLYRIS, DACIA af SCHYTHIA og SARMATIA EUROPÆA.

A. I Thracien har bort *Triballi*, *Odryse*, *Bessi*, *Thyni*, *Asse*. Der var Stæderne: Byzantium, siden Constantinopolis; Abdera; Democriti Fødested; Orellias, siden Hadrianopolis; Beroea; Trajanopolis; Nicopolis; Scapta-hyla. Bjergene: Hæmus og Rhodope. Floderne: Hebrus og Ægus. Pan *Chersonesus* laae: Sestos; Callipolis; Lysimachia.

B. MOESIA, (Mysia) hvor nu Servien og Bulgarien er, deeledes i *Superiorem* eller *Primam* og *Inferiorem* ell. *Secundam*. Det midterste Stykke af Moesien blev siden kaldet *Dacia Aureliani*, som deeledes i *Ripensem* og *Mediterraneam* indbefattende det gamle Landskab DARDANIA. Stæderne: Sardica; Naissus, hvor Constantinus den store var fød; Viminacium, Ratiaria; Nicopolis, og en anden af samme Navn, Marcianopolis; Odessus o. f. Tomi, hvorhen Naso var forvist, blev Hovedstaden i den Provins, som i de seenere Tider kaldedes *Scythia*.

C. Til det gamle ILLYRICUM (*) hører Dalmatien, Bosnien og Croatien.

D. DACIA udgjør nu Bessarabien, Moldau og Valakiet, foruden Siebenbürgen og et Stykke af Ungarn (**). *Daci* og *Getæ* vare dens fornemste Indbyggere.

E. Det fordum berømte **Grækerland** var i de ældste Tider delt imellem Thracer, Pelasger, Leleger, Eoler og Dorer. Indbyrdes Krige gjorde siden mange Forandringer.

I dets mest blomstrende Tider vare følgende Lande og Stæder mærkværdigst:

I. MACEDONIA indbefattede Landskaberne: *Paonia*, *Lyncestis*, *Emathia*, *Pieria*, *Mygdonia*. Stæderne: Edessa ell. Ægæ, det ældgamle Kongesæde; Berœa; Pella; Pydna eller Citron; Therma, siden kaldet Thessalonica; Chalcis;

(*) S. 234.
(**) S. 234.

cis; Stagira, Aristot. lis Fødestæd; Amphipolis; Philippi; Heraclea Sintica og en anden Heraclea. Floderne: Strymon og Axius. Bjerget Athos.

II. Det græske Illyrien, som Romerne sagde til Macedonien, og siden gjorde til en nye Provins under Navn af *Epirus nova*, havde Apollonia en Corinthisk og Epidamnus, en Corcyrisk Colonie, hvilken siden blev kaldet Dyrrachium.

III. Epirus indbefattede Landskaberne: *Chaonia*, *Thesprotia*, *Molossis*, *Athamania*. Stæderne: Dodone, bekiendt af et gammelt Orakel; Panormus; Cassiope; Amphracia; Nicopolis. Floderne; Acheron og Cocytus, og de Acro-Ceraunisse Bierge.

IV. Thessalia, hvori fandtes *Estiæotis*, *Pelasgiotis*, *Thessaliotis*, *Phtiotis*, *Dolopia*, *Magnesia* og flere Landskaber; Stæderne: Larissa, Thebæ Phtioticæ, Magnelia, Lamia, Hypata, Trachys ell. Heraclea, Trachiniæ, o. s. Bjergene; Pindus, Olympus, Pelion, Ossa, Oeta. Den bekiendte Dal Tempe og Floden: Peneus.

V. Landene: Attica, Megaris, Boeotia, Phocis, Locris, Doris, Ætolia, Acarnania, udgiorde Grækerland i den mest indskrænkede Meening.

1. Attica havde Stæderne: Athenæ, Konstrenes Sæde med Havnene Pyræus, Phalerus og Munychia; samt Eleusis; Oenone; Magathon.

2. I det lidet Landskab Megaris laae Megara.

3. I Boeotia Thebæ med Slottet Cadmea; Platea; Leuctra; Chæronæa; Lebadeæ; Aulis; Orchomenus. Biergene: Helicon, Pamphlea, Cithæron. Kilderne: Hippocrene, Arethusa.

4. Phocis havde: Delphi med Apollos Orakel; Crissa; Anticyra. Bierget Parnassus og Kilden Castalia, som vare Muserne og Apollo hellige.

5. Lo-

5. Locræ havde to adskilte Landstrækninger: De, som beboede den vestlige kaldtes *Ocelæ* eller *Hesperii*, og deres Hovedstad var Naupactus. De østlige Locrer kaldtes deels *Opuntii* af Staden Opus; deels *Epi-Cnemidii* af Bierget Cnemis, i disses Land var den smalre Vei Thermopylæ.

6. Doris havde 4 Byer.

7. I Ætolia vare Calydon, Lysimachia, Thermus.

8. Acarnania havde: Anactorium; Actium; Argos Amphilochicum; Leucas, hvoraf Halvøen *Leucadia*, som siden er bleven en Ø, havde Navn.

VI. Peloponesus var deelt i mange smaae Stater:

1. Corinthia, hvis Hovedstad var den berømte Corinthus med de to Havne; Lechæum ved den Corinthiske Bugt og Cenchreæ ved den Saroniske.

2. Achaja (propria), hvor: Patræ, Pellene, Ægium. Sicyon og

Phlius vare Hovedstæder for meget smaae Stater.

3. Elis havde en Hovedstad af samme Navn. Olympia, bekiendt af Legene; Cyllene; Pylus Triphyliacus. Floden Alpheus leder ud her.

4. Messenia havde Messene, Pylus, Cyparissa, Mothone, Corone, Stenyclarus. Fæstningerne: Ithome og Ira. Fl. Pamisus.

5. I Laconia var det berømte Sparta eller Lacedæmon ved Fl. Eurotas, Amyclæ, Helos, Gythium.

6. I Argolis fandtes: Argi ell. Argos, Mycenæ, Nauplia, Nemea. Søen Lerna, Floden Inachus og det Scylleiske Forbierg.

Epidaurus, Hermione og Troezene vare frie Stæder.

7. Arcadia havde: Herea, Tegea, Mantinea, Orchomenus, Megalopolis, Gortys. Biergene: Erymanthus, Cyllene, Lycæus, Mænalus. Fl. Erymanthus og Ladon. Kilden Styx; Søen: Stymphalus.

VII. Af Øerne omkring Grækerland vare mest bekiendte:

a. Nede i Middelhavet:

Creta et ældgammelt Rige, hvor Cydonia, Gnossus, Gortynia og Bierget Ida.

Cythera.

b. I det Ægæiske Hav:

Delos.
Paros.
Salamis.
Euboea havde Stæderne Chalcis og Eretria.
Andros. *Scyros.*
Ægina. *Lemnos.*
Naxos. *Thasus.* samt
Samothrace og *Imbros* ved Thracien.

De Øer, som ligge noget samlede omkring Delus, kaldtes *Cycladæs*, de øvrige adspredte *Sporadæs*, hvilke mest regnes til Asien.

c. I det Joniske Hav:

Corcyra, tilforn *Scheria*, hvor Phæacerne boede:
Cephallenia med *Ithaca* i Nærheden.
Zycynthus.
Strophades, et par smaae Holmer bekiendte i Fablerne.

§. 6.

De fleste af det Europæiske Tyrkies Lande bleve forestrede under det Græske Monarkie, derefter alle indtagne af Romerne, og faldt ved Deelingen til det Østlige Rige.

En Deel bleve saa indtagne af Nordiske og Asiatiske Folk, og Bosnien, Servien, Valakiet havde en Tidlang egne

egne Fyrster. Endelig ere de efterhaanden komne i Tyrkernes Vold.

✦ ✦ ✦ ✦

Republiken Ragusa.

Den liden frie Aristocratiske Republik **Ragusa** er en Deel af Dalmatien, vælger hvert Maaned en Rector, staaer under Tyrkisk Beskyttelse og betaler derfor en Sum Penge.

Religionen er Romersk-Catholsk.

Ragusa er Regieringens og Erkebispens Sæde, driver stor Handel, og forsvares ved en Fæstning. (I denne Egn laae det gamle Epidaurus).

Genovese, den ypperligste Havn paa den hele Kyst.

Stagno (Tirruntum) en liden falkerig og velbefæstet Stad.

Iblant de smaae Øer, som høre til denne Stat, er Milet eller Melada (Melita) en af de behageligste og frugtbar paa Viin og Agrumer.

Det-

Det Krimske Tatarie.

§. 1.

Den Krimske Khåns Lande grændse mod Norden til Rusland; mod Vesten og Syden til det Sorte Hav; mod Østen til den Asovske Søe (ford. Palus mæotis).

§. 2.

Religionen er Mohammedansk.

§. 3.

Regenten er af den Familie Gjeraj. Han har:

1. En Deel af det faste Land imellem Dniper og det Asovske Hav, hvilken beboes af de omvankende Nogajske Tatarer.

2. Halvøen Krim (ford. Chersonesus Taurica) har mange Stæder og Landsbyer og en Søe hvoraf virkes Salt, er frugtbar paa Viin og Korn, skiønt Tatarerne selv ikke gierne dyrke Jorden.

Or ell. Perecop, en Fæstning ved Indgangen fra det faste Land.

Kife ell. Kaffa (ford. Theodosia) den største Stad i Krim, med en maadelig Havn, tilhørte længe Genueserne.

Baktski-

Baktschisarai, Khanens Residens, er stet.

Koslov, ell. Gosleve en fast Handelsstad med en liden Havn.

Balaklava (f. Halmyris Taurica) en Fæstning og Havn.

Russerne tilhøre Stæderne Kertsch og Jenicala med deres District.

§. 4.

Disse Lande med det Otschakovske tilhørte i de ældste Tider Cimmerier og Taurer dernæst Schyter, siden Saurmater og Geter, maatte saa erkiende Romernes Overmagt, og kom under de Græske Keisere, bleve indtagne af Tatarerne, disse underkastede Tyrkernes Overherredømme, hvor fra de nu ved Russerne ere befriede.

§. 5.

Iblant de gamle Stæder ere at mærke: Olbia og paa Halvøen: Taphræ samt Theodosia, Panticapæum ell. Bosporus og Cherson, græske Colonier.

II. Bog

II. Bog
om
Asia.

§. 1.

Asia grændser mod Vesten til Europa, de Levantiske Vande, og Africa; i øvrigt er den omgiven af det store Verdens Hav, som faaer adskillige Navne efter de Lande, det støder til.

Denne Verdens Deel er vel 4 gange større end Europa (da den indgiver omtrent 641,000 qvadrat Mile), men den er ikke i samme Forhold dyrket og beboet.

Indbyggernes Tal regner man til 300 Millioner.

§. 2.

Den har adskillige Producter, som Europa mangler, især Specerier, Caffe, Thee, Sagu, Kamelgarn, Thinkal, Ædelstene, Gummi o. a.

Iblant de asiatiske Dyr ere især bekiendte Elephant, Kameel, Angorisk Geed og Zobel.

§. 3.

Asiatiske Hoved-Sprog er: Arabisk, Persisk, Tamulisk (eller Malabarisk,) Chinesisk, Tyrkisk. Desuden er Russisk i den nordlige, og Portugisisk i den sydlige Deel meget gængse.

§. 4.

Af **Havbugterne** omkring Asia ere at mærke: 1. Den **Arabiske** (som ellers kaldes **det Røde Hav**) 2. Den **Persiske** 3. Den store **Bengalske** 4. Den **Siamske** og 5. Den **Penschinske**.

De mærkværdigste **Sunde** eller **Strader** ere:

1. **Bab el Mandeb** imellem Arabien og Africa.
2. **Sunda**, 3. **Sungar**, 4. **Waigats**.

Det **Caspiske Hav** (Mare Caspium, Hyrcanum) er en Ind-Sø 140 Mile lang, som har intet Udløb.

§. 5.

Foruden **Øerne** indbefatter Asien 7 Hoved-Dele.

1. **De Tyrkiske Lande.**
2. **Arabien.**
3. **Persien.**
4. **Indien.**
5. **China.**
6. **De Russiske Lande.**
7. **Det frie Tatarie.**

Det

Det Asiatiske Tyrkie.

§. 1.

De Tyrkiske Lande i Asia udgiøre over 34,000 qvadrat Mile og har mod Norden det Sorte Hav og de Tscherkassiske Lande; mod Syden Arabien; Osten Persien; Vesten de Levantiske Lande og Egypten.

§. 2.

Floden Tiger (Didsele Tigris) løber ud i den Persiske Havbugt, Euphrat, (Frat, Euphrates) løber i Tiger (*).

Biergene: Taurus, som strækker sig langt ind i Asien, og Caucasus, ere meget bekiendte.

§. 3.

Det Asiatiske Tyrkie kan inddeeles i 6 Landskaber:

1. Natolien.
2. Syrien.
3. Georgien.
4. Armenien.
5. Diesire.
6. Det Arabiske Eraak.

Disse Lande regieres ved 20 Paschaer af første Rang.

Nogle

(*) Den samlede Flod kaldes Schat el Arab.

Nogle af disse ere mægtige, andre besiøre ikkun smaae Distrikter. Midt i de syve Provinser findes Distrikter, som regieres arveligen af visse Familier imod aarlig Afgift til Paschaa. Denne Forfatning giver Anledning til mange indvortes Uroeligheder.

I den biergige Egn paa Grændsen af Persien gives endnu Distrikter, som ere gandske frie.

§. 4.

1. Natolien (f. Asia)

er inddeelt i 8 Statholderskaber under Paschaer af første Rang (*).

a. I Statholderskabet Anadoli er:

Kutahja, en liden Stad, hvor Beglerbeg af Amadoli residerer, hvilken er den fornemste asiatiske Paschaa.

Smyrna (tyrk. Ismir) en berømt Handelstad og Hovedsædet for den Levantiske Handel. Her ere mange europæiske Consuler, Havnen er god, og forsvares ved nogle stærke Casteller. Til denne Stad sendes fra Constantinopel en Statholder, som kaldes Mutasillim.

Angora (t. Angor f. Ancyra), en anseelig Stad. I dens Egn hayes fornemmelig de Angoriske Gieder, af hvis Haar spindes Kamelgarn. Man finder her og nogle europæiske Kiøbmænd.

Bursa (ford. Prusa), den største og smukkeste Stad i Natolien, var tilforn den Tyrkiske Sultans Residens. Den ligger ved Bierget Olympus i en

velbe-

(*) Der er desuden adskillige af anden Rang og mange Begler.

velbebygget Egn, som avler megen Silke, har varme Bad, og berømte Fløjels-Manufacturer.

Skúder (Scutari), en stor Stad lige over for Constantinopel. Ikke langt herfra laae fordum Chalcedon, som nu er en slet Landsbye kaldet Kadi Koi.

Kûm Kalâ, (f. Abydus) et Castel ved en stor Landsbye, hvor de Skibe, som komme fra Constantinopel, blive visiterede. Dette Castel, og det lige over for i Europa kaldes Dardanellerne (*).

Karâ Hissâr (det sorte Castel) en anseelig Stad.

Mudânia er en Havn for Bursa.

b. I Statholderskabet Aidin.

Gysel Hissâr, Paschas Residents.

c. I Karamanien,

Kónje (f. Iconium) en Stad med en Muur om.

d. I Natschbele (Cilicia Trachea) er:

Mûd Hovedstaden.

e. Under Paschâ af Adene.

Adene, en anseelig Stad.

Denne Egn kaldedes i de mildere Tider lille Armenien.

f. Under Paschâ af Maràsch.

Maràsch, en anseelig Stad med et stort Distrikt.

Malatja (Melite, Melitene), en gammel Stad, som endnu driver temmelig Handel.

g. Under Paschâ af Sivâs, som har et stort Distrikt.

Tokât, en anseelig Stad, driver stor Handel (med Kobber og rød Saffian).

Om Sommeren komme i dette District adskillige Stammer af Turkmanner og Kurder, hvilke leve under Telte, og nære sig af Fædrift.

Kaisari (f. Cæsarea Cappadociæ) og

Amasia ere anseelige Handelsstæder.

b. Un-

(*) S. 239.

b. Under Paschâ af Trabizân.

Trabizân (Trabesun f. Trapezus) en Havn ved det sorte Hav, var fordum det Trabesundiske Riges Hovedstad.

I dette Distrikt gives nogle Biergverker.

Øerne omkring Natolien

staae under Kapudân Paschâ og beboes for det meste af Grækere.

1. **Cypern** (Cyprus) udfører fortræffelig Viin, Silke, Bomuld o. m.

Larneca (f. Citium), en Soestad, besøges af de fleste Skibe, som fare paa Syrien.

Nicósia (f. Ledra), hvor Øens Statholder, som kaldes Mutasillim, boer.

Famagusta, en befæstet Stad i slet Stand.

Cypern har Tid efter anden været indtagen af Phæniccer, Græker, Perser, Egyptier, Romere, Saracener; havde i det 12de og 14de Hundredaar egne Konger, kom saa under Venetianerne, og blev endelig indtagen af Tyrkerne 1570.

2. **Rodos** (Rhodus) hvor:

Rodos (Rhodis f. Rhodus), Hovedstaden, har en sikker og befæstet Havn.

Denne Ø beboedes Johanniter-Ridderne i mere end 200 Aar (*).

3. **Scio** (f. Chius) har Terpentin og Mastix-Træe. Scio er en befæstet Stad med en Havn.

4. **Mytilene** (Lesbos) har Olie, Viin og Figener.

Castro (f. Mytilene), Hovedstaden, har to Havne og Castteller.

Molivo (f. Methymna).

(*) S. 223.

5. Stankio ell. Lango (f. Cos) 6. Nicaria (f. Ico-
ria) 7. Samos 8. Patmo ell. Palmosa (f. Palmos)
9. Tenedos, ikke langt fra Dardanellerne, o. s. ere smaae Øer.

2. Syrien.

Til dette Landskab regnes de Gamles *Syria*, *Phœnicia* og *Palæstina*.

De fornemste Floder ere: **Dront** (Orontes) som falder i Middelhavet, og **Jordan** i det **Døde Hav**, hvilket er en mærkelig Indsee.

Man finder det 4 Statholderskaber.

a. Under Paschá af Damask.

Damask (f. Damascus), en stor Stad paa en frugtbar Slette. Den driver stærk Handel, og har mange Fabriker. Damask og Damascener Klinger have Navne herfra.

Jerusalem (Hierosolyma, arab: Kuds) en anseelig Stad omgiven med en Mur. Den ligger paa en Deel af det gamle Jerusalem, ved Bekken **Kedron** og ligger over for **Olie-Bierget**, (under 31° 47' Polhøide). Der hvor Tempelen forhum stoed, er nu den fornemste Moské. Ikke langt derfra er den store Kirke, hvor man viser Christi Grav. I denne Kirke boe Catholske, Græske, Armenske, Syriske, Coptiske Munke, som desuden have Klostere i Byen. Ved Paaske giøre de Østerlandske Christne i stor Mængde Andagts Reiser til Graven. I Staden boe og mange Jøder. Dens Handel er ubetydelig. Bierget Zion ligger uden for Stadens Mur.

Bethlehem (ar. Beit Lahhem) er en stor Landsbye. Her er en stor Kirke, i hvilken man viser den Grotte, hvori Christus er fød.

Jaffa (f. Joppe), en Søestad er i de sidste Uroligheder næsten ødelagt.

Rama,

Rama, en aaben Stad, hvor de Catholske har et stort Closter.

Gaza, en slet Stad ved Grændsen af Egypten.

Acca (f. Ptolemais, f. St Jean d'Acre) var for nogle Aar siden en Steenhob, men blev sat i god Stand af den Arabiske Scheik Dahher Omar. Han forpagtede denne, ligesom forhen nogle andre Stæder og Distrikter af Pascha. Endelig nægtede han at betale Tribut, og blev efter nogle Aars Regiering fangen af Tyrkerne og hengiettet.

Paa den anden Side af Bugten ved Acca ligger Bierget Carmel.

Hebron, Ascalon, Jericó, og andre berømte Stæder ere nu slette Landsbyer.

Paschá af Damask hæver Tribut, stundt ofte med vabnet Haand, af nogle Druser og adskillige Stammer Arabier, som vanke om i den Syriske Ørk. I disse Arabiens Gebeet findes de prægtige Ruiner af Palmyra, som Araberne kalde Tadmór.

b. Paschá af Seide har:

Seide (f. Sidon) en Søestad, er ikke stor, men driver stærk Handel. Her ophølde sig endeel fransk Kiøbmænd.

Pascha af Sejde hæver Tribut af adskillige smaae arvelige Herrer. Disse ere:

1. **Druserne** paa Bierget **Libanon**, hvilke regieres af et Overhoved, som man kalder **Emir**. Denne er mægtigere end Pascha, og udgiver sig hos de fornemme Tyrker for en Mohammedaner, men Druserne holde deres virkelige Religion meget hemmelig.

Deir el Kammer, en stor Landsbye, er den regierende Emirs Residents, hvor de fornemme Schekker og Emirer af denne Nation forsamle sig.

Beirût (f. Berytus) er den eneste Stad under Drusernes Herredømme. Den driver stor Handel med Silke og andre Libanons Producter.

Under Druserne staaer et lidet fengtbart Distrikt Kearoân, som beboes allene af Maroniter. Denne, tilforn adskilte Christne Menighed har alt i mange Aar været forenet med den Catholske.

Ghasîr er deres fornemste Sted.

2. Nogle Stammer **Metaueli**, som ere Mohammedaner af Secten Schia.

Sôr (Tyrus) er en Landsbye ved Middelhavet, hvor en Schek boer.

Bâalbek (Syr. Beth Schemes, f. Heliopolis), som ligger paa Øst-Siden af Libanon, regieres og af en Stamme Metaueli.

c. Paschâ af Trábulos.

Trábulos (Tripolis Syrien) en anseelig men usund Stad.

Lattakîa (f. Laodicea) fordum en berømt og prægtig, men nu en liden Stad. Herfra drives stor Handel med Tobak, og her saavelsom i Trabulos boe europæiske Kiøbmænd.

Erroâd (f. Aradus) en liden Øe med et Castel, har fordum været en Stad.

I dette Gouvernement boe arvelige Familier af Mohammedaner, Græker, Metaueli og Nassairîe. Disse sidste ere opkomne længe efter Mohammed, og holde deres Religion hemmelig.

d. Paschâ af Haleb.

Háleb, Aleppo, (ford. Chalybon) en af de skiønneste Stæder i det Tyrkiske Rige, driver me-

gen Handel med Asia og Europa. Der finder man og mange Europæiske Kiøbmænd.

Skienderûn (Scanderona, Alexandrette, f. Alexandria kata Islân) en slet Bye, hvorigiennem mange Vahre gaae til Haleb.

Antâki, (f. Antiochia), af denne fordum berømte Stad staae endnu Ringmurene, inden for hvilke kun en liden Deel er beboet.

I dette Statholderskab boe nogle Stammer af Kurder i biergige Egne. Mange Araber, Kurder og Turkmanner drage om i Ørken med deres Qvæg, og Pascha maae betale noget anseeligt til en af de store Arabiske Stammer for at ledsage Karbanerne imellem Haleb, Basra og Bagdad.

3. Georgien.

I Georgien (tyrk. Gurdschistân) have Tyrkerne lidet at befale.

Akiska er en Grændsefæstning; hvor Paschâ boer.

Batûn, en Havn ved det sorte Hav, paa Grændsen af Guriel. I begge disse Stæder ligge stærke Besætninger af Janitscharer.

De 3 Førstendømmer:

Mingrelien,
Imereti og
Guriel

have arvelige Prinser, som betale Tribut til Pascha, og bekiende sig med deres fleste Undersaatter til den græske Religion.

Iblant den Tribut, Sultânen faaer fra Georgien, er et lidet Antal Drenge og Piger. Men Tyrkernes Slave-Handel her er afskaffet.

4. Armenien.

Dette fordum bekiendte Rige beboes endnu af flere Christne end Mohammedaner, og udgiør omtrent de 3 Statholderskaber: Erzerum, Kars og Van.

Erzerum (f. Arze), en anseelig Stad med et stort Distrikt.

Arabkir, en anseelig Stad, hvor de Christne har mange Friheder.

I dette Statholderskab drives mange Bergverker, især Kobberverker.

Kars, en Grændsefæstning med en stark Besætning.

Van, en stor Stad ved en Indsee, i en meget frugtbar Egn.

Paschá af Van beherster en stor Provins, hvori ere mange smaae arvelige Forster, og deriblant nogle Christne.

5. Dsjesire.

Landet imellem Euphrat og Tiger kaldes Dsjesire (d. e. Øen, fordi Mesopotamia). Man kan regne dertil de 3 Guvernementer: Orfa, Diarbekr og Mosul.

Omvankende Araber, Turkmanner og Kurder ere de, som fornemmelig benytte sig af dette Lands frugtbare Grund (*).

Orfa (f. Edessa), en anseelig Stad, hvor Pascha residerer. Her boe mange Armenier.

Haran.

(*) Nogle Stammers Overhoveder have Turkerne maaskee gjort en Tiek, og erkiende dem for Herrer over Districter, hvor de forhen have opslagt Stæder og Byer.

Haran er nu en slet Landsbye. Vie en liden Stad ved Euphrat.

Diarbekr (Amid), en anseelig befæstet Stad ved Tiger. Der ere 2 Patriarker: Jacobiternes og Chaldæernes (*).

Af den berømte Stad Nisibin er nu lidet tilovers.

Mosul, en stor Stad ved Tigers vestre Bred.

Lige over paa den anden Side af Floden laae fordum Ninive, hvor man endnu viser Prophetens Jonas Grav i en Moské.

I dette District gives mange Nestorianer, ja heele Landsbyer, hvor der ikke tales uden Chaldæisk. Deres Patriark boer i Landsbyen El Kösch, hvor Pr. Nahum skal være begraven.

Sindjâr er et frugtbart Bierg med mange Landsbyer, som beboes af Christne og Jesidie, hvilke sidste holde deres Religion hemmelig af Frygt for Turkerne, ligesom Druserne og Nassairierne.

6. Det Arabiske Erak

har een Paschá af første Rang. I de sidste 40 Aar har disse Paschaer regieret næsten selvraadende, og ere blevne valgte af Folket, og confirmerede af Sultanen.

Landet beboes for den største Deel af Beduiner, af hvilke endeel Stammer beherske mange Landsbyer, og tvinges ofte vanskeligen til at betale Skat.

Bagdad, hvor Paschá residerer, er en stor og fast Handelstad ved Tiger.

(*) Denne sidder paa sin fra Paven, og er de østerlandske Christnes Overhoved, som have forenet sig med den Romerske Kirke.

Básrg, en stor Handelstad ved Schat el Arrab, ikke langt fra den Persiske Bugt. Englænderne have her et stort Handelshuus, og de Franske en Consul.

Mardin en anselig, aaben Stad, ikke langt fra Diarbekr.

Helle, en Stad ikke langt fra Ruinerne af Babylon.

Korne, en Fæstning ved Euphrats og Tigers Sammenløb.

Kurdestân er et stort bierrigt Landskab, hvori adskillige Herrer regiere imod en vis Afgift til Tyrkerne. Kurderne har endnu deres eget Sprog.

Kerkûk er en temmelig Stad, hvor Sultanen sætter en Paschâ af 2 Tôk. Her besøge Inderne Daniels, Hananias, Mischaels og Asarias Grave; ligesom Ezechiels nogle Mile fra Helle, og Esras nær ved Korne.

§. 5.

Det Tyrkiske Asien indbefatter omtrent det samme, som fordum Landene: ASIA (siden kaldet ASIA MINOR), SYRIA, PHOENICIA, PALÆSTINA, COLCHIS, ARMENIA, MESOPOTAMIA, ASSYRIA, BABYLONIA.

§. 6.

Disse Lande udgiorde i de gamle Tider mange adskilte Stater, som ofte blevne forskielligen forenede i større og mindre Riger, og har efterhaanden været underkastede de bekiendte store Monarkier: Det Persiske, Græske, Romerske, Saracenske, Tatariske og endelig det Tyrkiske.

§. 7.

De mærkværdigste gamle Stater vare følgende:

I. Af Lille Asien var

a. Den vestlige Kant besat af de Græske Colonier:

1. CARIA,

I CARIA, hvis sydvestlige Deel kaldtes *Doris*, havde Stæderne: Aphrodisias, Mylasa, Stratonicea, Jassus, Cnidus og Halicarnassus, hvor Kongens Mausoli prægtige Gravstad var.

2. JONIA havde Miletus, Ephesus berømt af Dianæ Tempel, Clazomene, Smyrna, Colophon, Phocea, Panjonium, ved Bierget *Mycale*. Floderne Mæander og Caystrus løbe ud her.

3. EOLIA havde Cumæ, Magnesia.

b. Norden for disse var MYSIA med Stæderne Pergamus, Alexandria Troas, Lampsacus og de smaae Floder Simois og Scamander el. Xanthus.

Her var i de ældste Tider det Trojanske Rige med sin Hovedstad Troja eller Ilium. Dette Landskab blev siden kaldet *Phrygia minor*.

c. Langs med det Sorte Hav var:

BITHYNIA, hvor: Chalcedon, Nicomedia, Nicea, Heraclea.

PAPHLAGONIA: Amastris, Sinope. Floden Halys løber ud her.

PONTUS: Amisus, Polemonium, Cotyora, Cerasus, Trapezus, Zela, Neocæsarea. Floden Thermodon.

d. Ved den sydlige Havbred laae.

I LYCIA: Telmissus, Patara, Xanthus, ved en Flod af samme Navn, Olympus, Pinara. *Chimæra* var et Ildspruende Bierg.

I PAMPHYLIA: Attalia, Perga, Side.

I CILICIA, hvoraf den vestre Deel kaldedes *Trachea* (siden *Isauria*) og den østre *Campestris*, var: Selinus el. Trajanopolis, Seleucia Trachea, Soli, Tarsus, Issus. Floden Cydnus.

e. Inde i lille Asien vare:

PHRYGIA hvori Stæderne: Celænæ, Apamea, Colossæ, Hierapolis, Laodicea, Synnada, Ipsus, Antiochia ad Pisidiam. De smaae Floder: Lycus og Marsyas. Ny-

MYGIA

mærke deelede siden Phrygien i 2 Provintser: *Phr. Pacatiana* og *Salutaris*.

Galatia, hvor: Ancyra, Gordium, Pessinus.

Lydia ell. Maeonia havde Sardes, Philadelphia, Thyatira.

Pisidia og de smaae Lande *Milyæ* og *Lauria*, hvori Lystra og Derbe.

Lycaonia: Iconium, og Laodicea combusta.

Cappadocia, hvoraf en Deel blev siden kaldet: *Armenia minor*, havde: Mazaca ell. Cæsarea ad Argæum, Melitene, Nazianzus, Nyssa, Sebaste, Neapolis.

5. Af Øerne omkring lille Asien mærkes:

Lesbos med Stæderne Mytilene og Methymna.

Rhodus, hvor Stæderne Lindus og Rhodus; hvor den bekiendte Colossus var.

Cyprus havde en Tid 9 Forstendommer; Stæderne: Paphos, Salamis og flere.(*)

II. Af **Syrien** kaldedes sydligere Deele: *Comagene*, *Seleucis*, *Coelesyria* og *Palmyrene*. De vigtigste Stæder vare: Antiochia med Tilnavnet Epi-Daphnes, de Syriske Kongers Residens; Seleucia med Tilnavn Pieria; Apamea; Emesa; Laodicea Libani; Damascus paa Hovedpassiet Chrysorroas; Hierapolis Syr. Bambyce ell. Mabbog; Heroea (nu Rose el berha, som er ruineret) Chalybon; Thapsacus; Palmyra.

III. Til Phenice hørde: Laodicea ad mare; Aradus, paa en liden Ø; Tripolis; Byblis; Berytus; men især vare Sidon og Tyrus mægtige.

I de seenere Tider inddeelede Romerne Syrien og Phænicien i 5 Provintser.

IV. **Palestina, Canaans Land, det forjettede Land, det hellige Land.** var i de ældste Tider deelt imellem mange smaae Nationer. Da det var indtaget af **Israelitterne**, blev det deelt efter de 12 Stammer.

Under

(*) Flere Oer see S. 259 og 260.

Under **Romerne** var det inddeelt i 4 Landskaber: *Judæa*, *Samaria*, *Galilæa* og *Peræa*. Floden Jordan kommer fra Biergene Hermon, og gaaer igiennem Gennesareth ell. Kinneret Sø (*) i det Døde Hav, Lacus Asphaltites.

1. *Judæa* indbefattede de 4 Stammer: Juda, Simeon, Dan og Benjamin (**). Der var:

Jerusalem (tilforn kaldet Jebus, hos Herodot. Cadytis) paa Grændsen af Juda og Benjamin, var bygget paa meget høye, hyerkiælnt Moriah, hvor Tempelen stod, og Zion. Den var først heele Landets, siden det Jødiske Riges Hovedstad. Efter dens Ødelæggelse lod Hadrianus en Deel deraf igien bebygge og kalde Ælia Capitolina.

Bethlehem i Juda.

Hebron, tilforn Kiriat-Arbah; Joar, Jiph, Carmel, Jericho (Hierichus), Emmaus siden kaldet Nicopolis; Gibeon, Gibea, Ramah, Bethania, Bethphage, Gilgal, Bethel, Engeddi, Mahada, Bersabee, Joppe ell. Japho.

Philistrernes Hovedstæder vare: Gaza, Askalon, Asdod, Gath og Ekron.

2. *Samaria*, omtrent, hvor Ephraim og den halve Manasse Stamme havde haft deres Lodder. Der var: Thirsa; Sichem siden kaldet Neapolis (Nabulus), fid. Sebaste, hvilke efter hinanden vare de Israelitiske Kongers Residens; Stæder: Endor, Ophra og Cæsarea, en ny Stad.

Biergene: Garisim og Ebal.

3. *Galilæa* deeltes i den Øvre, som og kaldtes Hedningernes, og den Nedre. Dens indbefattede, omtrent de 4 Stammer Issakar, Sebulon, Naphtali og Asser.

Der fandtes: Jesreel, Sunem, Nazaret, Nain, Sipphori siden kaldet Diocæsarea, Bethsan ell. Scythopolis, Jo-

(*) Det kaldes og den Galilæiske ell. Tiberiadis Sø.

(**) Den sydlige Deel af Landet blev en Tid kaldet *Daromas* og et Strøg deraf inddeelt under Navnet *Idumæa*. *Samaria* kaldedes et Distrikt ved Havet.

lis, Jotapata Tiberias, Bethsaida, Capernaum, Cana, Acco, ell. Ptolemais og Cæsarea Philippi. Biergene Carmel og Thabor.

4. *Perea* holdt Landet østen for Jordan, men især tillagdes dette Navn de Dele, som havde været Rubens og Gads. Til denne Stammes Land hørte *Gileaditis*. Til den halve Manasse *Gaulonitis* og *Batanæa*.

Hesbon, Bethabara, Machærus, Pella, Ramoth, Gergesa, Gadara, Chorazain ell. Julias og flere Stæder vare til adskillige Tider bekiendte, ligesom Biergstrækningerne: Abarim, Gilead og Hermon samt Bierget Nebo og Pisga og Moabs Sletter.

De 10 forbundne Stæder, som kaldedes *Decapolis* laae mestendeels i Peræa. Scythopolis, Gadara og Hippos vare de fornemste deriblant.

Ved de østlige Grænser af Palæstina vare Landene: Trachonitis og Ituræa, Auranitis, Ammonitis og Moabitis.

V. Colchis, som siden blev kaldet Lazica, havde Cyta, Æa, Archæopolis o. s.

Imellem dette Land, Armenien og Iberien boede *Mosschi*.

VI. I **Armenien** var: den fornemste Stad Artaxata samt Artamocerta, Tigranocerta o. s.

Imellem Armenien og Assyrien boede *Carduchi* i den Gordyæiske Fieldstrækning.

VII. **Assyriens** berømte Hovedstad var Ninive. Der var og Arbela i Landskabet *Adiabene*, samt Gaugamela, Demetrias og Floden Zabatus, Zerbis ell. Lycus.

VIII. I **Mesopotamien**, hvoraf en Deel kaldedes *Osroene*, var Edessa ell. Callichoe, Charan ell. Carræ, Nisibis, ell. Anthiochia Mygdoniæ, Singara.

XI. Af **Babylonien** blev egentlig den sydlige Deel kaldet Chaldæa. Babylon holdes for den ældste Bye i Verden. Seleucia og Ctesiphon vare siden vigtige Stæder.

Ara-

Arabien.

§. 1.

Arabien grændser mod Norden til de Tyrkiske Lande; mod Osten til den Persiske Havbugt; mod Syden til Oceanen; og mod Vesten til den Arabiske Fiord.

Den er omtrent 4,500 qvadrat Mile stor.

Araberne, har og udbredet sig i de tilgrændsende Tyrkiske Lande, paa Kysten af Persien, paa de nordlige og østlige Kyster af Africa.

§. 2.

Arabien bestaaer deels af frugtbare Egne, hvis Beboere have faste Boepæle, og drive Agerdyrkning og Handel; deels af Ørker eller udyrket Land, som beboes af de saa kaldte Bedoviner, hvilke flytte om med deres Qvæg, især med Kameler, og bye i Telte, endskiønt de iblant har Herreboliger over nogle Stæder og Landsbyer. De rove ofte Reisende.

§. 3.

Araberne ere **Mohammedaner**, men af adskillige Secter.

§. 4.

Araberne ere deelte i mange Stammer og Stater, hvis Overhoveder kaldes **Scherif, Imâm, Schech.**

Den

Den Tyrkiske Keiser har allene at befale i nogle faa Stæder i Hedsjâs.

§. 5.

Kaffebønner samt Daddeler, Mandeler, Aloe, Myrrha, Sennesblade og Viral er Arabiens fornemste Handelsvahre. Der indføres Jern, Speile og Ostindiske-Vahre.

§. 6.

De fornemste Landskaber i Arabien ere:

1. Ørken ved Sinai.
2. Hedsjâs.
3. Jemen.
4. Hadramaut.
5. Omân.
6. Hadsjâr.
7. Nedsjed.

Den egentlige Arabiske Ørk regnes til Nedsjed, Jemen og Hadsjâr, ligesom de tilgrændsende Ørker af Syrien, Dsjesîre og Erâk regnes til adskillige Tyrkiske Statholderskaber.

§. 7.

1. Ørken om Bierget Sinai (en Deel af det Petræiske Arabien) er beboet af omvankende Araber.

Ved Havbugten ere nogle slette Byer, hvoriblant:

Akaba (Atlah f. Elath). Der er et Castell med tyrkisk Besætning.

Tôr en Havn.

Ved

Ved Foden af Bierget Sinai er et græsk Kloster, som besøges af Pilegrimme.

2. Hedsjâs.

Mékke, Mohámmeds Fødebye. Der er det Hellige Huus (ar. Kabá), til hvilket Mohammedanerne giøre Pilegrims-Reiser. Regenten i Mekke kaldes Scherif, og er af den falske Prophets Afkom, dog taales her nogle Janitscharer, for de store Fordeeles Skyld, som Staden drager af de Tyrkiske Lande.

Medîne, en liden Stad, hvor Mohammeds Grav er. Denne Stad og

Jâmbo tilhøre Scherifen i Mekke, skiønt i denne ligge nogle Tyrkiske Soldater.

Dsjidda, en Stad, til hvilken er megen Skibsfart. Her er en Tyrkisk Paschâ af 3 Tôk, hvilken sender en Aga ell. Comandant til Øerne Masaua og Sauâken ved Kysten af Habbesch.

Iblant Bedøninerne i Hedsjâs er Stammen Harb den mægtigste, til hvilken de store Karvaner mage give Foræringer.

I den biergige Egn Kheibar skal nogle Jøder leve i Fattigdom under deres egne Schecher.

3. Jemen er en stor Deel af de Gamles Lykkelige Arabien.

Saná, Residens-Staden for en Imâm, den mægtigste Første i Jemen.

Mokha, den fornemste Handels-Stad, hvor Englænderne drive megen Handel fra Indien af.

Hadeida og

Loheija, Handelstæder med Havne.

Beit el fakih har megen Handel med Caffe.

Aden (f. Arabia Emporium) en Søestad i en liden Stat af samme Navn.

De bierge Egne af Jemen kaldes Dsjæbbâl, hvilke have Overflødighed af Korn og Caffe; Tehâma kaldes Eletterne ved Fiorden.

4. Hadramaut har:

Reschin en Søestad, hvor en Schech residerer. Denne tilhører og

Gocatra (f. Dioscoridis Insula) en Øe bekiendt af sit Aloe.

Gehedâm en Schechs Residens.

Dafâr (f. Sephar) en Havn.

5. Omân, hvor:

Maskât, (f. Moscha) en bekiendt Handelstad, med en ypperlig Havn.

Rostâk, hvor en Imâm, den fornemste Første i Omân, residerer.

Gêr er en Schechs Residens.

6. Hadsjâr kaldes og efter dets Hovedstad Laksa, beherskes af Beni Khâled, en Stamme Bedouiner. Der findes og endeel Sabiere eller St. Johannes-Christne.

Katif er en Havn ved den Persiske Fiord.

Paa denne Kyst ligger Øen Bâhhrein (ar. Aual f. Tylos) som er berømt af Perlefangst, og har en Tid tilhørt Portugiserne.

7. Nedsjed er et stort Landskab midt i Arabien, fuldt af smaae selvraadende Herskaber.

El Ared og El Kheedsje kaldes de fornemste Deele deraf.

§. 8

§. 8.

Arabien betragtedes fordum i 3 Deele: 1. Det Øde, 2. Det Petræiske og 3. Det Lykkelige.

I de nordlige Deele, ARABIA DESERTA og PETRÆA boede i gamle Tider, Amoriter, Moabiter, Edomiter o. f. Der vare Stæderne: Rabba, Bozra, Petra, samt Elath, Eziongeber og Madian ved den Arabiske Bugt, Bierget Sinai og Horeb.

I det sydlige, ARABIA FELIX, var mest bekiendt Saba og et Ophir, Muza, Arabia emporium, Sephar, Raema.

§. 9.

Den bekiendte Mohammed stiftede sin Religion i Arabien, og oprettede sit Rige der, hvilket Kaliferne, hans Efterfølgere meget udvidede. Disse bleve endelig overvundne af Tyrkerne, og Arabiens Stammer gave sig igien egne Regenter.

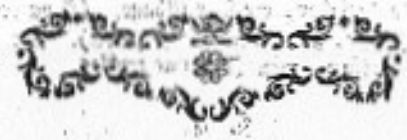

Persien.

§. 1.

Mod Norden stoder Persien til Tatariet, det Caspiske Hav og det Russiske Rige; mod Vesten til Tyrkiet; mod Syden til den Persiske Fiord og Oceanen; mod Osten til Indien.

§. 2.

Det er omtrent 50,000 quadrat Mile stort. Men formedelst Uroligheder og voldsomme Statsforandringer er dets Folkemængde og Dyrkning langt ringere end i de gamle Tider. Der avles Vin, Sukker, Ris, Silke, Bomuld.

§. 3.

Perserne ere i Almindelighed Mohammedaner af den Sect, hvis Tilhængere kalde sig Schia (*).

Af de gamle Ildens Tilbedere, som følge Zoroasters Lære, og kaldes Geber, ere faae tilbage. (Jo ved Surátt ere mange af disse, hvilke der kaldes Pärsi). De Christne ere agtede i Persien, men Jøderne trykkes.

§. 4.

Kongen af Persien kaldes Schah, og hersker despotisk, som i Almindelighed de Osterlandske Regenter.

Kerim Khân, som nu regierer den største Deel af Riget, kalder sig Vekil = Statholder, og foregiver at ville bringe det til Lydighed for Ismael Schah, en ung Person, som

(*) Imellem denne og Steten Sunni (S. 235) er et meget skarpt Had.

som nedstammer fra det forrige Konge-Hus. Det øvrige af Persien er deelt imellem adskillige selvraadende Herrer.

§. 5.

Silke, Bomuld, Kamelgarn, Manna, ere de fornemste persiske Handelsvahre. Der indføres ulden, og Indianske Manufactur-Vahre, Indigo, Cochenille, Kaffe. Handelen drives fra Rusland over det Caspiske Hav, igiennem Tyrkiet, og igiennem de sydlige Havne.

§. 6.

De Provinser som erkiende Kerim Khâns Myndighed ere:

1. Det Persiske Eråk (Eråk Adjemi).
2. Aserbeidjân.
3. Masanderân.
4. Luristân.
5. Fars ell. Farsistân.
6. Laristân.
7. Kermân.

De øvrige Landskaber, som have adskillige selvraadende Herrer, ere:

8. En Deel af Georgien.
9. Erivân.
10. Schirvân.
11. Ghilân.
12. Khorasân.
13. Afganistân.
14. Segistân.
15. Mekrân.

§. 7.

De mærkeligste Steder ere:

a. I det Persiske Eråk.

Isfahân, Landets Hovedstad, har neppe den femte Deel af sine forrige Indbyggere.

Kandân, (s. Ecbatana) en ansselig Stad.

Casbin har været en falkerig Stad.

D. I Aserbeidsjân.

Tauris ell. **Tebris**, en Stad og Fæstning.

Urmia, Urumia, en Stad ved en Indsee.

c. Masanderân (s. Margiana).

Asterabâd, en Stad og Havn ved det Caspiske Hav.

d. I Fars ell. Farsistân (s. Persis).

Schirâs, Hovedstaden i Provintsen, ligger paa en frugtbar Slette.

Tschihminâr, 7 Mile fra Schirâs, er de prægtige Levninger af de Persiske Kongers Pallads i Persepolis.

Abuschahr, en Stad ved den Persiske Fjord, er ligesom en Havn for Schirâs.

Kareesch (Karek), en liden Ø, hvor Hollænderne have haft et Casteel og en Bye, men ere fordrevne derfra af Mir Mahénna, som er Herre over Stadens Bynderrigk.

e. I Laristân.

Gambrôn ell. **Bender Abbâs** var i Begyndelsen af dette Hundredaar en stor Stad, som besøgtes af mange europæiske Skibe fra Indien.

Kâr er Provintsens Hovedstad, hvor en Khân residerer.

Hormyz, Ormus, en liden ufrugtbar Ø, var tilforn Portugisernes Hoved-Plads i det Persiske Hav. Den har den egen Herre, hvilken ligesom adskillige Arabiske Skeicher paa denne Kyst, bryde sig lidet om Kerim Khân.

Kischme ell. Dârâ, en stor og frugtbar Ø.

f. I

f. I Kermân (Carmania) er

Kermân Hovedstaden.

I denne Provints have ingen Angoriske Geder, og Indbyggerne drive megen Handel med Kamelhaar.

g. Den Persiske Deel af **Georgien** indbefatter Forstendømmene **Kacheti** og **Kartval**. Indbyggerne ere Christne, gode Krigsfolk og meget agtede i Persien, hvor de endog kan naae den Værdighed af Khân.

Teflis er Hovedstaden.

h. Eriwân, en Deel af Armenien, har en Hovedstad af samme Navn.

Edsch Miazin, er den øverste Armeniske Patriarks Residens.

i. I **Schirvân** er

Derbend Hovedstaden.

k. I Ghilân.

Reschd en Handelsstad ved det Caspiske Hav.

l. **Khorasân** er et stort Landskab, deelt imellem adskillige selvraadende Herrer.

Mesched, en berømt Stad.

Herât, en ansselig Stad.

m. **Afganistân**, hvis Indbyggere (*), et haardt og krigsk Folk, have nu sin egen Regent.

Kandahâr er Hovedstaden.

§. 8

I det nu værende Persien vare i gamle Tider følgende Lande beliggende:

1. Susiana. Det laae Susa, hvor de Persiske Konger om Vinteren residerede.

(*) De kaldes i Persien Afganer, i Indien Pataner. De eroverede Persien i dette Aarhundredaar.

2. Persis eller det egentlige Persien havde Persepolis og Pasargadæ.

I Biergstrækningerne ved disse Lande boede de frie og krigske Cossæer, Uxier o. s.

3. Media havde Ecbatana, de Persiske Kongers Sommer-Residence, og Gaza.

4. Iberia og Albania vare beboede af adskillige Nationer, hvoriblant Saspiver og Allorodier.

Ved det Caspiske Hav boede *Cadusii*, *Caspii*, *Mardi*, *Gelæ* o. s.

5. Hyrcaniens Hovedstad var Zadracarta.

6. Parthia, blev i de seenere Tider den østlige Deel af Medien faldet, og dens Hovedstad var Hecatompylos. Men det gamle *Parthiene* var en Deel af Syrcanien. En smever Pas imellem Parthien og Medien kaldtes de Caspiske Porte.

7. *Aria.*

8. *Margiana.*

9. *Paraponisas.*

10. *Drangiana*, hvor og Ariaspерne boede.

11. *Arachosia.*

12. *Gedrosia*, med Arabiters og Oriters Landskaber, og

13. *Carmania.*

§. 8.

Disse Lande har været mange voldsomme Forandringer underkastede. Fornemmeligen har Meder, Perser, Macedonier, Parther og igien Perser efter hinanden haft Overmagten. I de seenere Tider have Arader, Turkmanner, Tatarer, Afganer, vexelvis overvældet og ødelagt dette frugtbare Land.

Indien.

§. 1.

Indien (Ostindien) (*) grændser mod Norden til Tatariet, mod Vesten til Persien, mod Osten til Sjina, mod Syden til det Indiske Hav.

§. 2.

Indien er for det meste frugtbar. Ris er det almindelige Korn.

Clima er meget varmt, Veirliget vissere og stadigere end i Europa.

§. 3.

De største Floder ere:

Indus eller **Sind**, henved Persiens Grændser.

Ganges, som deler Indien i 2 Hoved-Dele.

I. Indien vesten for Ganges.

§. 1.

Indien paa denne Side Ganges er omtrent 69,700 qvadrat Mile stor.

§. 2.

Den fornemste Regent er den store Mo-

(*) Under Navn af Ostindien forstaaes ofte tillige Oerne i det Indiske Hav.

Ostindien kaldes den, fordi America kaldes til Deels Vest-Indien.

gol (*), hvis Rige har sit Sæde i det egentlige Hindistân eller dette Indiens nordlige Deel, har udbredet sig over en stor Deel af Halv-Øen, men er i de sidste Tider meget svækket.

Der ere ellers mange Forster, som enten ere gandske frie, eller erkiende i mere eller mindre Grad Mogols Høihed. Overalt har de Indiske Landes Magt og Tilstand i de sidste Aar været heel foranderlig og urolig.

De hedenske Forster kaldes gemeenlig Raja og Naik. De, som kaldes Nabâb eller Subâh, ere, eller have været Mogolske Statholdere.

Europæerne besidde mange Stæder paa Kysterne.

§. 3.

Af Indbyggerne ere nogle Mogóller (ell. Morer) (**) et Tatarisk Folkeslag. De allerfleste Hindu eller gamle Indianer, og nogle Europæer.

Hinduerne har indbeelt sig i adskillige Kaster eller Klasser: Kaspur kaldes den, hvoraf Rajaer og Krigsfolk tages; Bramanernes Kaste giver Præster og Spaamænd; Banjanernes Kiøbmændi.

§. 4.

Mogollerne ere Mohammedaner. Den største Deel af Indianerne, ere Hedninger, af Europæiske Christne og omvendte Indianer er et temmeligt Antal,

(*) Han kaldes i Indien Schah, ligesom de Persiske Konger. Det Persiske Sprog er og mest brugeligt iblant de fornemme Mohammedaner i Indien.

(**) Saa kalde Europæerne Indiens Mohammedaner. De stamme ud fra Tatarier, ere altsaa ikke sorte.

tal. Der gives og nogle St. Thomas-Christne, som have en Biskop fra Syrien.

Indien er rig paa kostbare Naturprodukter. Her udføres især Cattun og andre Bomulds-Tøier, Silke-Tøier, Peber, Salpeter, Indigo, Lak, Thinkal (*), Riis, Ædelstene, Perler, Perlemor, Apotheker-Vahre.

Her indføres noget Jern, Kobber og uldene Vare, samt Specerier fra Øerne.

§. 6.

Dette Indien kan best deeles i:

1. Hindistân eller den nordlige Deel og
2. Halvøen.

§. 7.

A. Hindistân indbefatter mange Landskaber, hvoraf især ere at mærke:

1. Dehli, hvor:

Dehli (ell. Sjehân Abâd) er Mogols Residens. Den er i dette Seculo bleven to gange plyndret fra Persien, først af Nadir Schah, siden af Achmed Schah, Afganernes Forste. Pol. H. er 28° 25'.

2. Agra.

Agra (ell. Akber Abâd) var tilforn Hovedstaden. Disse og de fleste øvrige Indiske Stæder have tabt deres forrige Herlighed, og en stor Deel ere næsten ødelagte.

3. Bengâl, hvor Englænderne har Overmagten.

Cal-

(*) Heraf tillaves Borrax, et Salt, som bruges meget af Metal-Arbeidere.

Cálcutta (ell. Calecatta), den Brittiske Hovedstad med **Fortet Villiam**, er stor og folkerig.

Friderikſnagör et Dansk Factorie.

Patna, en stor Stad, hvorfra man faaer det beste Salpeter. Der er et Dansk Factorie.

Hugli bandar. Tsjandernagör, Tsjättigan. Morsjed abåd.

4. **Orira** (ell. Oressa).

Brampur og Ganjam ere Søestæder.

5. **Golconda** har rige Diamant-Gruber.

Masulipatnam tilhører Englænderne.

Bagngår er Landets Hovedstad.

6. **Gutsjerât** ell. **Guzarate** giver Cardamome og Ingefer.

Surátt, en stor Stad ved Floden Tapi, hvis fornemste Handel nu er i Englændernes Hænder. Thi den Engelske Regiering i Bombay har en Bestalling, og tillige mange Indkomster, som Mogóls Admiral og Gouverneur over Castellet i Surátt. Pol. H. 21° 13'.

Kambay (Kienbait, Cambahat) ved Bugten, som kaldes deraf. Der er Engelske og Hollandske Factorier.

Achmed abåd er i slet Tilstand.

Din en Portugisisk Stad og Fæstning paa en liden Øe.

7. **Decan** og **Vidsjapur** (*) (ell. Bezapor) er bekiendt af sine Diamant-Gruber.

Sarata er **Maratternes** Hovedstad, et krigskt og reveragtigt Folks, som er blevet mægtigt i Indien, og regieres af hedenske Forster.

Da-

(*) Disse Navne bruges saaledes om hinanden, at det ikke lettelig kan bestemmes, hvad et hvert bør indbefatte.

Damân, Basaim ell. Bassahi, Sjaûl og flere Stæder har Maratterne erobret fra Portugiserne.

Ved denne Kyst ligger:

Bombay, en stærk befæstet Øe og Stad, som har den skiønneste Havn i heele Indien, tilhører Englænderne, som og nu skal have taget fra Maratterne den nær hos liggende frugtbare Øe Salsét. Under Regieringen i Bombay staae alle Engelske Factorier fra Cap Comorîn til Basra.

Goa, paa en Øe, Portugisernes fornemste Stad i Indien, har tabt sin forrig Herlighed. Der er en Vice-Konge, en Erkebisp og Inqvisition.

8. Kaschmîr er et lidet, meget frugtbart og sundt Landskab omgivet med Bierge, i hvilket de Angoriske Gieder trives vel.

9. Lahôr og

10. Multân have Hovedstæder af samme Navne.

11. Sindi, hvor Englænderne have et Factorie for Salpeter-Handelen.

Tatta heder Hovedstaden.

B. Halvøen hiden for Ganges

deeles ved den **Gadiske** Biergstrækning, som gaaer Nord efter fra Forbierget **Comorîn** (f. Comaria Prom:) Den vestlige Deel kaldes **Malabâr**; Den østlige **Coromandel**.

I. Den Malabarske Kyst indbefatter:

a. **Landskabet Canara**, hvor:

Carvar med et befæstet Engelsk Factorie.

Onôr med et Hollandsk Castell.

Manga-

Mangalör og Barcelör er frie Handelsstæder, hvor Hollænderne og Portugiserne have Factorier.

b. Det egentlige Malabar eller Peberkysten indbefattet adskillige Riger.

1. Calicut har en Hovedstad af samme Navn med et Dansk Factorie.

2. Cananor.

3. Cranganor.

4. Cossin.

5. Coulang.

6. Travancor kaldes efter deres Hovedstæder, hvilke ere befæstede og tilhøre Hollænderne.

Tellifjerri, hvor de Engelske har et stort Factorie og Besætning, ligger i Cananor.

Anjengo, en Engelsk Bye og lidet Fort i Travancor.

Peber, Riis, og nogle Specerier ere Malabarske Handelsvahre.

2. Paa den Coromandelske Side er:

a. Landskabet Karnate, (*), hvor:

Paliacat med Fortet Geldria er Hollandsk.

Madras med Fortet St. Georg, en velbefæstet Stad er Englændernes vigtigste paa denne Kyst.

Arcate (ell. Arcadu) er Hovedstaden, inde i Landet.

Meliapur ell. St. Thome en Søestad.

b. Gingi har en Hovedstad af samme Navn. Paa Kysten ligger:

Cudelur med Fortet Sanct David tilhører Englænderne.

Pan-

(*) Er og kaldet Bisnagar og Narsinga.

Pondisjérri, de Franskes fornemste Stad.

Porto novo har nogle europæiske Factorier.

c. Tansjaur, et lidet frugtbart Landskab. Der er:

Trankebar med Fæstningen Dansborg og et lidet folkerigt Distrikt, som har mange Manufakturer, tilhører Danmark, hvis Asiatiske Compagnie har her en Gouverneur og Garnison. Her ere berømmelige Missions Anstalter og et Bogtrykkerie.

Denne Colonie er anlagt 1620, da Grunden blev kiøbt af en Naik i Tansjaur. 1689 udholdt Fortet 6 Maaneders Beleiring af Naiken. For kort siden er dens Distrikt blevet forøget. Staden har omtrent 15000 Indbyggere.

Negapatnám, en Stad med en Fæstning, er en af de vigtigste Hollandske Besiddelser.

Disse Landskaber, tilligemed Maissur, høre til det egentlige Coromandél.

d. Madure, hvor:

Tutucurin, en vigtig Hollandsk Handelstad med en god Havn.

Tiratschinapalli er Kongens Residens-Stad.

Til dette og det lidet Rige Marava, hører Perlekysten eller Fiskerie-Kysten (fr. la Cote de la Pecherie), hvor det rige Perlefiskerie er i Hollændernes Hænder.

II. Indien østen for Ganges.

§. 1.

Indien østen for Ganges, regnes at være henimod 32,000 quadrat Mile stor.

§. 2.

§. 2.

Religionen er den Lamaiske eller Tatarjske Hedenske (*), og de Romersk Catholske Missionærer, har ikke kundet besæste den Christne Religion.

§. 3.

Landet er frugtbart, og giver Riis, Specerier, Silke, Bomuld, Ædelstene, Metaller, (Guld, Tin), Elephanter.

Her indføres Jsenkram, lette Stoffer og Klædevahre, Baand, og Cattuner.

§. 4.

Her er fornemmelig følgende Kongeriger.

1. Assam, hvor:

Kargaum er Hovedstaden.

2. Arrakan.

3. Pégu og Ava, hvor:

Sirjan en Søestad.

4. Lao.

5. Siam, hvor:

Siyotia, Hovedstaden og Bankok.

6. Malakka.

Malákka, en Hollandsk Fæstning og Søestad.

7. Kambodsja.

8. Kotsjinsjina.

Kehue er Hovedstaden.

9. Tong-

(*) Denne er noget forskiellig fra Braminernes Religion i Hindistan.

9. Tongking.

Kachao eller Keßio er Hovedstaden.

Indien var i gamle Tider deelt i mange Stater, havde Mængde af Folk og blomstrende Stæder, men var lidet bekiendt med den øvrige Verden.

Et Stykke af den nordvestlige Deel har hørt under det Persiske Rige.

Stæderne: Alexandria, Bucephala, Nicea, vare Mindesmærker af Alexanders Tog.

De Gamle talede og om India Intra og Extra Gangem, og denne Flod gav den Bengalske Bugt Navnet Sinus Gangeticus. Malacca kaldedes *Aurea Chersonesus*. Men det, som er østen for Siam, hedte Sinarum Regio, hvilken end ikke var bekiendt i meget gamle Tider.

Indien og de østlige Asiatiske Lande ere fornemmeligen blevne Europæerne bekiendte, siden Portugiserne i Aaret 1498 fandt Veien til Søes omkring Got Haabs Forbierg. Disse giorde da mange Erøbringer; Men deres fleste Besiddelser ere dem siden fratagne af Hollænderne, hvilke nu ere de mægtigste paa Øerne, ligesom Englænderne paa det faste Land.

Det Sjinesiske Rige.

§. 1.

Det Sjinesiske (Chinesiske) Rige grændser mod Norden til Sibirien; mod Vesten til det frie Tatarie og Indien; mod Østen og Syden til det store Hav.

§. 2.

I dette Rige ere adskillige Religions Secter. Den største Mængde af Folket er hengiven til de nærmeste Indianers Afguderie. De klogere dyrke een Gud. Der er faae Mohammedaner. Den Christne Religion er undertrykt. Dog ere i Peking endnu 4 Romersk-Catholske Missions Huse, og Missionærerne ere i Keiserens Tieneste, som Mathematici og Konstnere.

I Landet ere og endeel skiulte Christne og Missionærer, hvilke undertiden forfølges.

§. 3.

Dette Riges Monark regierer over:

1. Sjina selv.
2. Det østlige Tatarie.
3. Halvøen Korea.
4. Nogle Øer.

§. 4.

§. 4.

1. Sjina.

Sjina eller China siges at være omtrent 69,000 qvadrat Mile stort.

Det er frugtbart, og vel dyrket, har meget stor Mængde Folk, Slæder og blomstrende Næringer.

Europæerne hente herfra især, Thee, Porselen, Silke, Rhabarber, Kina-Rod. Indføre lidet af Uldene Mannfactur-Vahre, Uhre, Rav og Specerier, men mest reent Sølv.

Floderne:

Hoángho (ell. den gule Flod), og

Jang-tse (den blaae Flod) ere de største. Desuden befordres den indenlandske Handel ved mange Canaler.

Landet er deelt i 15 Provinser.

Af de mange Stæder mærkes især:

Peking, Keiserens Residens, er større og folkerigere end de største i Europa. Pol-Høiden er 39° 54'.

Nan-king, den største Stad i Riget, var fordum Hovedstaden. Her er det beremte, med Porselen belagte Taarn.

Kantong eller **Qvang-chev**, en stor Søestad, hvor al europæisk Handel skeer.

Makao, en liden Stad paa en Øe, hvor Portugiserne har svage Fæstningsverker, og en liden Besætning, samt en Biskop.

2. Det Chinesiske Tatarie.

I det Østlige eller Sjinesiske Tatarie er Floden **Amur** eller **Saghalian** at mærke.

Det indbefatter:

a. Mandsjuernes Fædreneland, hvilke nu beherske Sjina.

Sjin-jang eller Mugden er der Hovedstaden.

b. Mongalernes og Kalkaernes Land, som staaer under Sjinesisk Beskyttelse.

3. Halvøen Korea har en Konge, som er Keiseren af China underkastet.

Ring-ki-tau er Hovedstaden.

4. Af de Sjinesiske Øer mærkes:

a. De frugtbare Leu-Kieu udgiøre et lidet Rige, hvis Konge og er en Sjinesisk Vasall.

b. Af Formosa eller Taj-Wan høre en Deel under Sjina; saa og

c. Kysterne af Hajnan, som har Perlefangst.

§. 5.

Chinafarerne seile fra Europa ned imod Brasilien, forbi Godt-Haabs Forbiergi, igiennem Strædet Sunda, op over Øerne til Canton.

Af seile Norden om Asia har hidtil ikke ret, og Norden om Amerika, slet ikke vildet lykkes.

Det

Det Russiske Asien

er beskrevet S. 69. o. f.

Det frie eller vestlige Tatarie.

§. 1.

Det Asiatiske Tatarie har 3 Hoved-Deele: 1. det Nordlige eller Russiske, 2. det Østlige eller Sjinesiske og 3. det vestlige eller frie Tatarie.

§. 2.

De frie Tatarer bebor 2 adskilte Landstrækninger.

§. 3.

A. Den største strækker sig midt inde i Asien fra det Caspiske Hav til de Chinesiske Grendser, imellem Rusland paa den ene, Persien og Indien paa den anden Side.

§. 4.

Landet har store Bierge og Sletter, ufrugtbare, men og meget frugtbare Egne. Det giver Silke, Bomuld, Vin, Rhabarber.

§. 5.

De fleste af Asiens store Floder komme herfra. Iblant Søerne mærkes **Aral**.

§. 6.

Tatarerne ere deelte i mange Stater og Stammer eller **Order**, hvis Overhoved gemeenlig kaldes **Khân**.

En stor Deel flytter om med sine Hytter, og lever af Jagt og Fædrift, nogle har taget sig faste Boepæle.

§. 7.

De ere deels Hedninger, deels Mohammedaner.

§. 8.

Følgende Mærkes især:

1. **Thibet**, ved Grændserne af Sina og Indien, beherskes af **Dalai Lama**, Hoveder for den Tatariske hedenske Religion.

Bayaun Tala kaldes hans Residens.

2. **Eloternes** eller **Kalmykkernes** Land, hvoraf nogle har givet sig under Russisk Beskyttelse.

Jarkian og Kaogar ere Byer i det sig kaldte lille Bukaria.

3. **Turkmannernes** Landskab, ved det Caspiske Hav. Disse vanke og om i de Tyrkiske Lande.

4. **Usbekerne** har de frugtbare Landskaber **Chiva** og **Bukâria**.

Bak-

Bukharia, Samarkând og **Balk** ere de mærkeligste Stæder.

§. 9.

B. De Tatariske Lande imellem det Sorte og Caspiske Hav,

hvilke grændse til Rusland, Georgien og Persien, ere:

I. **Cuban**, hvis Indbyggere komme meget overeens med de tilgrændsende Europæiske Tatarer.

II. **De Tsirkassiske** eller **Cabardinske** Lande, vorden for **Caucasus**, har mangfoldige Floder, hvoriblant **Terek** er den største.

Rette Stæder ere her neppe, men mange Landsbyer og enkelte Boepæle.

Indbyggerne ere af adskillige Folkeslag, som tale temmelig forskiellige Sprog. De har god Korn-Avling, Mængde af Heste og Qvæg, vilde Bier, mange og ypperlige Frugter, Jagt og Fiskerie, drive endeel Handværker, og tilvirke noget Jern og Kobber.

De bekiende den Mohammedanske Religion, men mange kiende den kun lidet.

De regieres af adskillige smaae Forster, som staae i nogen indbyrdes Forbindelse, og har nu til deels erkiendt Ruslands Overmagt.

1. **Askasien** eller det egentlige **Tsirkassien**,

2. 3. Det **store** og **lille Cabarda** ere de fornemste Landskaber.

4. Gorsky kaldes adskillige Folk paa Nord-Siden, af Caucasus. Disse saavelsom

5. Kumizerne ere mere uvidende og roveragtige, end de andre.

6. Kubeschah er en stor fast Sted, behoet mest af Handverksfolk, som skal nedstamme fra Genueser, men ere nu Mohammedaner.

7. Lesgi, Kisti, Oseti, Abasa, Soni, Odischi, kaldes nogle af disse Landes adskillige Folkeslag. Tschecher ere Christne Efterkommere af Mæhriske Brødre.

§. 10.

Endeel af det vestlige Tatarie var fordum forenet med Persien. Der hoede Bactrianer, hvis Hovedstad var Bactra; Sogder, som havde Stæderne Maracanda og Cyropolis eller Cyreschata; Derbicer; Chorasmier; Massageter, Sacer.

Folkene i de nordlige og østlige Dele af Asien kaldte de Gamle Sarmater, Schyter og Serer, hvis Lande vare lidet eller intet bekiendte.

Biergstrækningen Imaus gav anledning til at nævne Scythia intra og Scythia extra Imaum.

De

De Asiatiske Øer.

De merkeligste Asiatiske eller Ostindiske Øer ere:

1. **Maldiverne, de Maldiviske** Øer har Mohammedanske Indbyggere.

Europæerne hente her et slags smage Skiell kaldet Coris, hvilke bruges som Mynt paa Kysterne af Africa og i nogle Egne af Indien.

2. **Selân** (gem. **Ceilon**), en rig Øe, (1700 qvadrat Mile stor) har Elephanter, Ædelstene, Perler, samt Kaneel og Cardamome.

Kandi er Kongens Residens-Stad, som behersker det inderste af Øen: Kysterne med Handelen besidde Hollænderne.

Deres fornemste Stæder ere Kolumbo, Punta de Gale, Jasnapatnâm, Trinkonomale.

3. **De Nikobarske** og **Andamanske** Øer. De Danske har en liden Colonie paa de første.

4. **Sunda-Øerne** kaldes af Strædet **Sunda**, de største ere:

a. **Sumatra** har Guld, Peber, Campher.

Atsjen er en frie Handelsstad, hvor en af Øens Konger residerer.

Hollænderne har endeel Factorier samt Guldgruber paa Øen.

Marl-

Marlborough, et Fort, er Engelændernes, hvilke og handle i Benculen og Sillebar.

b. **Java**, hvis Handel (med Kaffe, Sukker, Riis, Peber, Cardamome, Ingefer, Indigo) er i Hollændernes Magt. Her ligger.

Batavia, Hovedstaden for Hollændernes Handel og Eiendomme i Indien, er stor, ordentlig, folkerig og befæstet, men usund. Indbyggerne ere Europæer af mange Nationer, alleslags Indianer, Chineser og Negere.

Bantam, en Kongens Residens.

c. **Borneo**, en stor Øe, har Guld, Diamanter, Campher, Specerier, men ikke megen Handel med Europæerne.

Paa enhver af disse Øer ere adskillige Riger.

5. **De Molukkiske Øer**, hvor Hollænderne har Overmagten. Iblant disse mærkes især.

a. **Celebes** har adskillige Konger og Mohammedanske Indbyggere. Her er:

Makassar, en hollandsk Fæstning.

b. **Amboina** og de 3 næstliggende Øer, har allene Nellik-Træer. Her er:

Victoria, en stærk hollandsk Fæstning.

c. **Øerne Banda** har allene Muskat-Træer. Paa Øen Neira ligger, Nassau Gouverneurens Residens.

Hollænderne har udrøddet Nellik- og Muskat-Træer paa alle de andre Øer.

De

De øvrige Molukkiske Øer ere Gilolo, Ceram, Timor, hvor Hollænderne har Fortet Concordia; Rotte, Savu, Ternate, Tidor, Matir, Bachian og flere hvilke har Sukker, Riis, Arek (en Indiansk Frugt).

6. **De Philippinske Øer** tilhøre Spanien, give Guld, Specerie, Farvetræe.

Luson ell. **Lusonia** er den største, hvor:

Manilla er Hovedstaden for de spanske Lande i Ostindien.

Disse Øer ere opdagede 1520 af Magalhaens.

Der ere endnu Mindano, Paragoa, Panaj, Negros, Mindoro og flere, samt længer mod Østen endeel, som kaldes nye Philippinske eller Carolinske.

7. De **Ladroniske** Øer (ɔ: Tyve-Øerne) eller **Marie-Øerne** tilhøre og Spanierne, som har Colonier paa Øen **Guan** (ell. St. Johannes.)

Paa disse Øer voxer Bomuld, og Indigo, der findes og Perler.

8. **Japan**, et blomstrende Rige, bestaaer af 3 store og adskillige smaae Øer, og regieres af en despotisk Konge, som kaldes **Kubo**.

Religionen er Afgudisk. Den Catholske var i forrige Hundredaar meget udbredet, men blev igien gandske udrøddet.

Fra Japan føres især Thee, fiint Porselen, Ambra, Sølv, Kobber. Did føres Glas, Uldene-Vahre, Specerier, Sukker og adskilligt mere. Hollænderne ere nu de eneste Europæer, som, dog under skarpeste Opsyn, ere tilladte at handle der.

Af Stæderne merkes:

Miako, hvor Dairo, den ypperste Præst, residerer.

Jeddo,

Jeddo, Keiserens Residens-Stad. Disse ligge paa Nison, den største Øe.

Nangazak, paa den næst største Øe. Ved denne Stad har Hollænderne et Factorie, og andenstæds maae de ikke komme, at handle.

9. De Kuriliske Øer, ere opdagede af Russerne imellem Kamschatka og Japan.

Iblant de Asiatiske Øer talede de Gamle om Taprobane, som synes at være Ceilon. Bonæ fortunæ insulæ, Maniolæ og Barussæ &c. som beboedes af Menneskeædere, ere uden Tvil de Andamanske og Nikobarske Øer, og Jabadii Insula Sumatra.

III.

III. Bog

om

Africa.

§. 1.

Africa er næsten en Øe, steder mod Norden til Middelhavet; mod Østen til Asia og den Arabiske Fiord; mod Syden og Vesten til den Indiske, Æthiopiske og Atlantiske Ocean.

Den er omtrent 531,600 qvadrat Mile stor, og dens største Deel ligger i det hede Jordstrøg.

§. 2.

Samt Qvæg og Hæste gives der, og iblandt de vilde Dyr mange Løver, Tigre, Crocodiler, Aber, Zebra, samt mange besværlige Insecter.

Europæerne hente fornemmelig fra Africa: Slaver, Guld, Vin, Gummi, Fibeth, Elfenbeen o. a.

§. 3.

Indbyggerne ere uslebne, for det meste sorte, og en stor Deel vilde. Morer og Araber ere Mohamedaner, Negere og Caffere ere mest Hedninger.

§. 4.

Som Hoved Sprog i Africa regnes det saa kaldte Africanske og det Arabiske i de Nordlige, Negernes i de

de Vestlige, det Æthiopiske i de Østlige Dele, og Hottentotternes.

§. 5.

Mærkværdige Sunde ere: 1. Strædet ved Gibraltar, 2. Bâb el. Mándeb. 3. Kanalen ved Mosambik.

§. 6.

Africa kan betragtes under 8 Hovedstykker:

1. Landene ved Nilen.
2. Barbariet.
3. Neger-Kysterne.
4. Kafer-Kysterne.
5. De østlige Kyster.
6. De indere Lande. Hertil kommer:
7. Øerne.

I.

Landene ved Nilen

ere:

1. Egypten.
2. Nubien og
3. Habessinien.

Egypten.

§. 1.

Egypten grændser mod Norden til Middelhavet; mod Østen til Asien og den Arabiske Fiord; mod Syden til Nubien; mod Vesten til Barka. Den er henved 9000 qvadrat Mile stor.

§. 2.

Nil-Floden kommer fra Habessinien, og gior Egypten frugtbar ved aarlige Overstrømmelser.

§. 3.

Den Mohammedanske Religion hersker. Her ere og mange Christne, især Copter, hvilke nedstamme fra Landets gamle Indbyggere. I Hovedstederne finder man Grækere, Armenier og Jøder.

§. 4.

§. 4.

Landet er den Tyrkiske Sultân underkastet, men regieres ved et Raad af Beier, hvori den Tyrkiske Paschâ har ikke megen Magt. Der ere og adskillige Arabiske Stammer under deres egne Schecher, hvoraf nogle statte til Porten, andre ikke.

§. 5.

Fra Egypten udføres Huder, Bomuld, Riis, Salmiak, samt nogle Arabiske og Africanske Drogerier. Til Egypten føres især: Klæde, Jern og Staal Arbeide, Blye, Tin, Cosienille, Papir, Ostindiske Specerier.

De vigtigste Stæder ere:

Káhira (gem. Cairo ar. Masr), en stor Stad med et Castel, Regieringens Sæde. Her er en Græsk og en Coptisk Patriark, samt nogle Europæiske Consuler og Kiøbmænd. Polhøyden er henved 30° 2'.

Alexandria (arab. Skanderie), ved Middelhavet. Her ere Europæiske Consuler og Kiøbmænd. Staden har 2 Havne, Europæerne maae ankre i den østre, som er slet.

Raschid (gem. Rosette), en temmelig Handelstad ved en Arm af Nilen, hvis Indløb er farligt.

Damiât, ved Nilens østlige Arm.

Mehálle, en stor Handelstad i Delta.

Suès, en liden Bye ved en Arm af den Arabiske Fiord.

Kossir en Stad og Havn ved Fiorden.

Dsirse, Hovedstaden i Øvre-Egypten.

Af de gamle Tiders Pragt findes i Egypten endnu mange Levninger, hvoriblandt Pyramiderne især opvække Forundring.

Nu-

Nubien.

§. 1.

Nubien ar. **Sennâr** ligger imellem Egypten og Habessinien, og har adskillige Regenter.

§. 2.

Landet er frugtbart. Herfra forhandles til Egypten især Sennesblade, imod Glasperler, Jernarbeide o. a.

§. 3.

Indbyggerne ere Mohammedaner.

§. 4.

Sennâr skal være den fornemste Bye.

Dette Land er Europæerne lidet bekiendt.

Habessinien.

§. 1.

Habessinien eller **Habbesch** ligger syden for Nubien.

§. 2.

Det bestaaer af adskillige Riger og Provinser under en Konges Overherredømme, som i Landets Sprog kaldes **Nechus**.

§. 3.

Regenten og de fleste Indbyggere ere **Christne**, som bekiende sig til den Coptiske Kirke. Patriarken i Egypten sender en Biskop hid.

§. 4.

Adskillige **Floder** samle sig her, og udgiøre siden **Nilen** (*).

§. 5.

Landet har store Bierge, er frugtbart, men ikke nok dyrket, har Qvæg i Mængde, samt Elefanter, Guld, Vindruer og andre Frugter, Sennesblade, Gummi, Zibet og fleere Drogerier.

§. 6.

Med disse Producter og med Slaver drives Handel ved Karvaner til Egypten, og til Søes over Massaua.

§. 7.

Gondâr er Hovedstaden, som ligger ved Fl. Tonbul.

Sumhâr er en Handelstad i en Provins af samme Navn.

Indbyggerne i Provinserne ved den Arabiske Fiord ere Mohammedaner, og ikke Undersaatter af Nechûs.

Dâchlak er en stor Øe, ved hvilken fiskes mange Perler.

Massâua og Sauâken er smaae Øer, som tilhøre Tyrkerne.

(*) Det er Regn-Tiden i Habessinien, som foraarsager Nilens Overstrømmelser i Egypten.

II.

II.

Barbariet.

§. 1.

Barbariet kaldes den nordlige Deel af Africa, som strækker sig langs med Middelhavet fra Egypten til det Atlantiske Hav.

§. 2.

Disse Lande ere af Naturen frugtbare og begavede med herlige Producter, men Jordens Dyrkning og den øvrige Vindskibelighed er slet,

Salt, Kobber, Hvede, Riis, Byg, Vindruer, Oliver, Mandeler, Agrumer, Sukker, Gummi, skiønne Heste, Kameler, Faar o. m. gives her.

§. 3.

Søefarten gaaer ud paa Sørøverie, mod hvilket de Europæiske Nationer maae sætte sig i Sikkerhed ved Freds-Tractater og Aarlige Foræringer til de Barbariske Regieringer. Europæerne tilbringe disse Stater næsten alt hvad der hører til Skibes Bygning og Udrustning.

I Hovedstæderne har de Europæiske handlende Nationer sine Consuler.

§. 4.

Indbyggerne ere Mohrer og omvankende Araber, samt Negere og endeel Jøder. De Stammer af Bedouinerne, som ville græsse deres Qvæg i Nærheden af Stæder, maae betale noget til Regieringerne. De øvrige intet.

I Biergene boe Stammer af et gammelt frit Folkeslag, som kaldes Cabeiler (d. Biergfolk).

§. 5.

Mohammeds **Religion** er den herskende.

§. 6.

Biergstrækningen **Atlas** er bekiendt fra gamle Tider af.

§. 7.

Barbariet indbefatter følgende Lande:

1. Marocco.
2. Algsir.
3. Tunis.
4. Tripolis.
5. Sahara.

Marocco.

§. 1.

De Marocanske Lande strække sig fra Algsir til det Atlantiske Hav, holdes for at være over 130,000 qvadrat Mile store og regnes af en despotisk Konge, som Indbyggerne kalde Scherif el. Sidi: Herre.

§. 2.

Deres fornemste Handels-Vahre ere: Kobber, Gummi, Oliver, Rosiner, Mandeler, Elephant-Tænder, Strudsfiere, Uld, Kardouan. Korns Udførsel er almindelig forbuden.

Europæerne tilføre dem især: Klæde og andre Tøier, Jern, Bly, Isenkram, Vaaben, Krud, Svovl, Planter.

§. 3.

Dette Rige indbefatter adskillige Lande, de vigtigste ere **Fez**, **Marocco**, **Tafilet**, **Suz**.

§. 4.

Mærkelige Stæder ere:

Miknez, hvor Kongen residerer,
Marocco og
Fez ere Hovedstæder.
Sallé.
Saffi.
Lárasch eller Arzis (ford. Lixus).
Tetuân (ford. Tetuanum).
Tanssir, (Tanger) eller Tinsia (f. Tingis).
Mazagan har tilhørt Portugal.
Ceuta, en befæstet Stad ved Stræder, tilhører Spanien, saavelsom,
Melilla, og **Pennon de Velez**.
Mogadôr, en Ø.

Algsir.

§. 1.

Riget Algsir ligger imellem Marocco og Tunis; regnes at indeholde omtrent 9000 qvadrat Mile.

§. 2.

Regieringen føres af en **Dey** el. **Bey** og et **Divân**.

De fornemste Tropper bestaae af Tyrker, som ere hvervede i Levante. Disse have for lang Tid siden bemægtiget sig Regieringen, og Bejen (som og kaldet sig Pascha) er altid en af disse.

Sultanen i Constantinopel har intet at befale i Aldsjir. Regieringen sender ham i Krigstider Skibe, som en Allieret, og undertiden en Foræring, for at faae mere tilbage.

§. 3.

Landet har at afhænde: Korn, Olie, Daddeler, Strudsfiere, Vox, Læder, Uld, Tepper o. a. Modtager igien rige Stoffer, Silke-Uldene og Bomulds-Tøjer, Papir, Isenkram, Specerier, Farve-Materier.

§. 4.

Alsjir, (gem. Algier) Hovedstaden, er folkerig, forsvares ved adskillige Kasteller og Fæstningsverker, og har en stor, god Havn.

Budsja (g. Bugia), en befæstet Søe-Handelstad.

Bone har temmelig Handel, skiønt Havnen er fordervet, og Reeden ei ret sikker.

Constantina (ford. Cirta), Hovedstaden i en Provins.

Orân ell. **Varran** og

Mazalkibir ell. **Mers el Kibir** ere Spanske Fæstninger ved Havet.

Bastion de France, en liden fransk Fæstning, hvorved fanges Coraller.

Tunis.

§. 1.

Landskabet Tunis ligger imellem Alsjir og Tripolis, og holdes for at være 3,400 quadrat Miile stort.

§. 2.

§. 2.

Regieringsformen er ligesom i Aldsjir. Dog have Bejerne i de seenere Tider været Sønner af de forrige. Denne Republik maae og nu omstunder i visse Maader lyde Alsjirenerne.

§. 3.

Handels-Vahrene ere omtrent de samme, som de Alsjirske.

§. 4.

Tunis (ford. Tunes, ikke langt fra det gamle Carthago) Hovedstaden, har meere Orden og Vindskibelighed, end de andre barbariske Stæder. Havnen er fordervet, saa Skibene maae ankre paa Reeden.

Biserta (ford. Hippo Zaritus), en befæstet Stad med en grund Havn.

Portofarina har en sikker Havn.

Susa en af de betydeligste Handelstæder.

Sfax ell. El-Sfakuss, en velhavende Handelstad med god Havn.

Forbierget **Serra** (Cap Serra) er den norderste Odde af Africa.

Ved den sydestlige Kyst af dette Landskab ere lave Grunde (de Gamles Syrtis minor).

Landskabet Bollæd el Sjerid (*) (o: Daddel-Træernes Land) ligger mod Syden, og beboes fornemmelig af Arabbe.

Tripolis.

§. 1.

Tripolis, imellem Tunis og Egypten, foregives at indbefatte henved 6500 quadrat Miile.

§. 2.

(*) Det kaldes uriglygen Biledulgerid.

§. 2.

Regieringen er som de to foregaaende, men har i 60 Aar været i een Familie, og ingen Tyrk kommer mere dertil.

Denne er den svageste af de 3 Røver-Stater.

§. 3.

Herfra udføres fornemmelig Salt, Alcali, Safran, Olie, Vox, Sennesblade; indføres endeel Europeiske Tøier og Jsenkram.

§. 4.

Tripolis (ar. Trablôs) Hovedstaden, har en temmelig god Havn med vanskeligt Indløb.

Ved Svara faaes meget Salt.

Maurâte en Stad med et stort Gebeet.

Benghâse og Derna ere Stæder paa Veien til Egypten.

Maslâte og Gharian ere biergige og frugtbare Provinser.

Barca er en stor Ørk henved Egypten. Af Staden Barca, er intet tilovers.

Sahra.

Sahra kaldes et stort Strøg af udyrkede Lande Syden for de 4 barbariske Stater; hvilket deels bestaaer af sandige Ørker, deels beboes af omvankende Morer og Araber, hvis fornemste Næring er af Qvæg, især Kameler, og af Palme-Træer.

Nogle af disse Folk skatte til de næst grændsende Barbariske Regieringer.

Paa Kysten har de Franske, især for Gummi Handelen,

Argum, et Fort paa en liden Øe ikke langt fra det **Hvide Forbierg** (Cabo blanco).

III.

III.

Neger-Kysterne.

De vestlige Kyster af Africa, omtrent imellem Floderne Senega og det **Sorte Forbierg**, beboes af de sorte Negere, som udgiøre mangfoldige smaae Riger, under despotiske Regenter, forsømme Landenes Dyrkning, men fange, stiele og sælge hinanden til Europerne, hvilke bruge disse Slaver til at arbeide i deres Americanske Colonier.

Man deeler disse Kyster i 3 Hovedstrækninger.

1. Senegal eller Kysten af Nigritien.
2. Ginea.
3. Congo, (som nogle kalde Nedre Ginea).

Senegal.

§. 1.

Senegal eller Kysten af Nigritien (*) imellem Sahara og Ginea, omtrent 150 Mile lang, har god Fædrift.

§. 2.

Indbyggerne ere deels slette Mohammedaner, deels Afgudsdyrkere.

(*) Under Navn af Nigritien forstaaet man Landene ved Fl. Niger, hvilket Navn tillægges den øvre Deel af Senega; men egentlig skal de Gamles Nigir være en Flod inde i Landet, som gaaer fra Vesten til Østen.

§. 3.

De Mærkeligste Floder ere:

Senegal (Senega, Sanaga ford. Daradus) og

Gambia (f. Stabbis).

Det grønne Forbierg (Cabo verde f. Pr. Arsenarium) er den vestligste Odde af Africa.

§. 4.

Landet er deelt imellem mange Folk og Riger, hvoriblant: Fuller, som ere de bedste og vindskibeligste, Jaloffer, Mundinger, Portugiser blandede med Sorte.

Landene: Uli, Galam, Jani, Barsalli o. s.

§. 5.

Europæerne kiøbe her med Fordeel Slaver, Guld, Elfenbeen, Strudsfier, Vox, Gummi og andre Drogerier for europæiske Manufactur og Fabrik-Vahre af Tøyer, Isenkram, Glas-Sager, Brændeviin.

§. 6.

De har derfor her adskillige Pladser, hvoraf merkes:

Goreé, en vel befæstet Øe, ved det grønne Forbierg, tilhører de Franske.

St. Louis, et Fort paa en liden Øe i Senega, og

James Fort, paa en Øe i Gambia, tilhøre England.

Cachao, ved Floden Cacheo eller St. Domingo, er Portugisisk.

Gi-

Ginea.

§. 1.

Kysten **Ginea**, **Gvinea**, over 400 Mile lang, beboes af mange Hedenske Nationer, hvis idelige Krigs og Slave-Salg stædse formindsker Folke-Mængden og Landets Dyrkning.

§. 2.

Floderne: **Sierra-Leona** og **Volta** mærkes.

§. 3.

Slaver samt lidet Guld og Elefant-Tænder hentes herfra; imod Brændeviin, Uldene og Bomsilds-Tøier, Lerred, Skydegevær, Krud, Metal-Arbeide o. m. samt Cyris (et slags Musel-Skaller fra Maldiverne).

§. 4.

Man har givet Deelene af denne Kyst Navne af 1. **Korn-Kysten**, 2. **Tand-** 3. **Guld-** og 4. **Slave-Kysten**.

§. 5.

Akra, Aqvambo, Asiante, Dahome, Akim, Krepe, Fida, Benin, Biafara, Majomba ere Riger, hvoraf snart et, snart et andet har Overmagt.

§. 6.

Paa Guld-Kysten har Europerne især sat sig fast.

Chri-

Christiansborg og
Fredensborg ere Danske Forter.
Ved Ada og Ovita har de 2 Loger.
Cap-Coast (el. Cabo corso) er det fornemste Engelske Fort.
Elmina (el. St. Georgio della Mina), det vigtigste af de Hollandske Forter.

Disse har ellers Nassau, Conradsborg, Orange og fl.

Congo.

§. 1.

Landene Congo ligge imellem Ginea og Kaffer-Kysterne.

§. 2.

De lyde Salt, Jern, Elefanter, Fædrift og nogen Agerdyrkning.

§. 3.

Europæerne drive Slave-Handel her, som paa de andre Neger-Kyster.

§. 4.

Floderne Zaire og Cuenza lobe ud her.

§. 5.

Af de Hedenske Indbyggere har Portugiserne bragt mange til at bekiende den Romerst-Catholske Religion.

§. 6.

§. 6.

Disse Lande skal tilforn have havt een Regent. Nu mærkes her Rigerne.

1. Loango.
2. Congo har Christne Konger.

San Salvador er Hovedstaden.

3. Angola og Bengela, hvor Portugiserne har Overmagten, og har anlagt adskillige Fæstninger.

Loanda St. Paulo er deres Hovedstad.

4. Matamba, hvor den herskende Dronning Anna Zinga har regieret.

IV.

Kafer-Kysterne.

Kafer-Kysterne ere de sydligste Lande af Africa.

Got Haabs Forbierg (*) tilhører Hollænderne med en stor Strækning, ikke meget frugtbart, Land, som dog dyrkes vel, og giver Korn og andre Frugter, Viin og Oxen.

Cap-Staden er ordentlig og velbygende, med en Fæstning, som forsvarer Reeden.

De har og nogle faste Pladser her, og adspredte Boepæle inde i Landet.

Tafelbierget er de Seefarende vel bekiendt, samt Tafelbaien og den Falske Baj.

Oven for Cap, samt paa en Deel af den vestlige og østlige Kyst boe **Hottentotterne**, vilde og vankundige Folk, hvoraf dog nogle har Forbund og Handel med Hollænderne.

Landskabet **Sofala** er meget rigt paa Guld. Staden **Sofala** tilhører Portugal.

Monomotapa er lidet bekiendt. Portugiserne har sat sig fast der.

De øvrige Kafer-Kyster, især paa den ufrugtbare vestlige Side, kiende Europæerne lidet til.

(*) Caput bonæ spei, fr. Cap de bonne esperance, det kaldes gemeenlig slet hen Cap. Pol. holden 34° 25'. Det er opdaget af Bartholomæus Diaz en Portugiser 1486.

V.

De Østlige Kyster.

§. 1.

De østlige Kyster af Africa (i en Længde af henved 580 Mile), indeholde adskillige Lande, som ere os lidet bekiendte.

§. 2.

Indbyggerne ere deels Hedninger, deels Mohammedaner.

§. 3.

1. **Zangebar** (Zanzebär) kalder man den nedere Deel af denne Kyst.

Portugiserne tilhandle sig der Guld, Salv, Elfenbeen, Slaver for Viin, Linned, Silke- og Bomuldstøier, Coraller, Dukketøy.

Herne **Mosambik, Qvirimba** (Kirimba) **Sena** o. s. tilhøre Portugiserne.

Herne Zanzibär og Kiloa tilhøre Imâm af Omân.

Mokadischu, Marica, Batte, Lam, Mafia o. s. v. ere Arabiske Colonier, som regieres af smaae selvraadende Sultaner og Scheeker.

2. **Ajan** pleier man kalde den øvre Deel, som skal være mest udyrket, og beboes af omvankende Folk.

Forbierget **Guardafui** (f. Prom. Aromatum) er den østligste Odde af Africa.

Imellem dette og Habessinien bore Gelle, en Hedensk Nation, som beskrives meget barbarisk, og driver slet ingen Handel med Fremmede.

Landskabet Adel tilhører selvraadende Mohammedaner, tildeels af Arabisk Oprindelse. Men Zeila, en Søestad, staaer under Imâm af Jémen.

IV.

De indere Lande.

Det Inderste af Africa er lidet eller intet bekiendt. Der skal være mange Ørker, Slanger og andre vilde Dyr og meget Guld.

Ved en stor Flod, som Araberne kalde **Nil**, ligge to Riger **Bernu** og **Afnu**, af hvilke et hvert skal have flere Indbyggere, end Kongeriget Marocco.

Kiøbmænd af disse Nationer bringe i store Karvaner til Egypten og Barbariet: Guldstøv, Slaver, Elefant-Tænder, Gummi, Zibeth og andre Vahre, og tage derfor Klæde, lette Stoffer, Knive, smaae Speile, Glasperler, Skrivpapir og Solv-Penge. Mynt har man her ikke, men Guldet veies ud, og i Stedet for smaae Penge bruges Muskel-Skaller (Coris). Indbyggerne ere sorte, og veed endnu ikke at bruge Skyde-Gevær.

Kongeriget **Bernu** grændser til Habessinien. Regenten og mange af Indbyggerne ere Mohammedaner. Mange ere Hedninger og 2 Provinser Beghérmi og Andâm beboes af Christne.

Bernu heder Hovedstaden, som driver megen Handel.

Jámjam, en liden Nation, som Mohammedanerne holde for at være Menneskeædere, boer i denne Egn.

I **Afnu** er

Sæmfara, Landsherrens Residens, en stor, men slet bygget Stad.

Kaschne og Tuärik ere Handelstæder imellem Sæmfara og Fæsän, en stor Stad, som driver Handel ved Karvaner med Tripolis, Kahira, Bernu, Tomboctu og flere Stæder.

Odsjele og Ghadämes ere Handelstæder.

Tomboctu er et andet Land, med en Stad af samme Navn, hvilken modtager Karvaner fra Marocco og fra Fæsän.

Bambuk, henimod Senegal, og Monoemussi, i den sydlige Deel, skal have meget Guld.

Jaga skal være et vildt og barbariske Folk, ved Grændserne af Congo.

VII.

Øerne.

De merkværdige Øer omkring Africa ere:

a. Paa den vestre Side.

I. **De Canariske** (f. Ins. Fortunatæ) tilhøre Spanien (siden 1522), frembringe berømt Viin samt Frugter og Korn.

1. **Canaria**, den største, har Byen **Las Palmas**, hvor den spanske Gouverneur boer.

2. **Teneriffa** har det bekiendte høie Bierg **Pico**.

De øvrige ere: 3. Palma, 4. Gomera, 5. Ferro, 6. Lancelot og 7. Forteventura.

II. **Det grønne Forbiergs Øer:** (Øerne ved Cabo Verde) tilhøre Portugiserne, som har opdaget dem (1449), og indført den Catholske Religion.

De ere slet dyrkede. Deres fornemste Handels-Vahre ere Salt og Skind. Her voxer noget Indigo og Bomuld.

Øerne er 10. Den vigtigste er:

St. Jago som har Hovedstaden **Ribeira**, **Grande** og den bekiendte Havn **Praja** (Porto Praj).

De øvrige heder 2. S. Nicolao, 3. S. Vincente, 4. Santa Lucia, 5. S. Antonio, 6. Fuego, 7. Brava, 8. Sal, 9. Bonavista, 10. Majo.

Englænderne handle fornemmelig her. Skibe pleie ellers tage Forfriskninger paa disse Øer, hvilke behøve europæiske Vahre.

III. **St. Thome**, lige under Linien, har Sukker-Plantasier, tilhører Portugal, saavelsom,

Prinsens Øe (do Principe), et lidet frugtbart Land, og nogle deromkringliggende smaae Øer. Det ere opdagede 1471.

IV. **St. Helena**, en liden, sund og frugtbar Øe, (opdaget af Portugiserne 1502) tilhører England.

Indbyggerne ere af Oprindelse, Engelske og fordrevne Franske.

Ascension er en liden ubeboet Øe uden Vand, hvor Skibe pleie lande, for at fange Skildpadder.

b. Paa den østre Side.

V. **Madagaskar**, den største Africanske Øe, opdaget af Portugiserne 1506, har Riis, Frugter, Sukker, Peber, Bomuld, Gummi og meget Qvæg.

De Hedenske Indbyggere staae under adskillige Førster.

Europæerne kan afsætte her, imod Øens Producter, Brændevin, Jernvoy, Skydegevær, Glas-Sager v. m.

Englænderne har nu her Fortet Dauphin.

De inderste biergige Egne paa denne Øe beboer en feje Nation af en besynderlig Menneske-Art, som er neppe 2 Alen høi, har lange Arme, og er mindre sort, end de øvrige Africaner. Dette Folk kaldes der Kinoss.

VI. **De Comorriske Øer**, i den Mosambikiske Canal, har egne Førster.

VII. De Franske Øer, **Bourbon** (før: Maskarenhas) og **Isle de France** (tilforn Mauritius) med Byen **Port-Louis**, frembringe Riis, Sukker, Kaffe, Kaneel.

Det

Det gamle Africa.

Af Africa, som Grækerne kaldede LIBYA, var i de gamle Tider egentlig ikkun de nordlige Deele bekiendte. ÆGYPTUS, LIBYA, SYRTICA, AFRICA, NUMIDIA, MAURETANIA, ÆTHIOPIA, vare Landenes Navne.

I. Ægyptus, Skriftens Misraim, et ældgammelt Rige, var frugtbart, folkerigt og fuldt af Stæder. Nilus var en af de mest berømte Floder. Det havde 3 Hoved-Deele.

1. I det Nederste, *Ægyptus inferior*, var: Søen Mareotis, Stæderne; Pelusium; Tanis, Skriftens Zoan; Heliopolis, Skr. Ons; Heroopolis, Skr. Pithom; Bubastus, Skr. Pibeset; Canopus; det siden berømte Alexandria v. f. *Delta* kaldedes Landet imellem Nilens Arme og Havet.

I det mellemste Egypten, *Heptanomis*, siden *Arcadia*, var Søen, Moeris; Hovedstaden Memphis, Skriftens Noph; samt Heracleopolis; Arsinoe og Hermopolis.

Det Øverste, *Thebais*, som Skriften kalder Pathros, havde det herlige Thebæ, Ptolemais, Abydus, Tentyra, Coptos, Syene og Øen Elephantine ved Æthiopiens Grændser, Berenice ved den Arabiske Fiord.

Perser, Græker, Romere, Araber og Tyrker have efter hinanden beherslet Egypten.

II. Det egentlige Libya var Vesten for Egypten, med hvilket det og har været forbundet. Det indbefattede.

1. *Marmarica*. Der var Hammon med Jupiters Orakel, Paratonium og Catabathmus magnus, hvor nogle Gamle sætte Africas østre Grændse.

2. *Cyrenaica* eller *Pentapolis*, som havde Cyrene; Berenice eller Hesperis, ved hvilken var den hellige Have; Darnis; Apollonia eller Sozusa; Ptolemais v. f.

Psylli og de ravnagtige *Nasamones* boede i Libyen.

III. Tripolis er og kaldet Regio Syrtica af de farlige Havbugter Syrtis major og minor. Der vare Stæderne: Leptis magna, Oea og Sabrata.

Syden for dette var Landskabet *Phazania*.

IV. Af de Gamles egentlige Africa (hvor nu Tunis er) kaldtes den sydligt Deel *Byzacium* eller *Emporiæ*, og den nordlige *Zeugitana*. Det berømte Carthago, Utica, Hippo Zarytos, Hadrumetum, Capsa, Zama, Vacca vare bekiendte Stæder.

V. Numidia var deelt imellem *Massyli* og *Massæsyli*. En Deel deraf blev under Augustus lagt til *Mauretania*. Dens meest bekiendte Stæder vare: Hippo Regius; Cirta, som siden blev kaldet Sittianorum Colonia, og endelig Constantina; Millevis; Rusicade.

VI. Mauretania blev under Romerne deelt i 2 Provinser.

1. *Cæsariensis*, som tilforn havde været en Deel af *Numidia*, havde Stæderne: Cæsarea (hedte tilforn Jol), Saldæ, Siga, Sicca o. s.

2. Det egentlige *Mauretania*, som blev kaldet *Tingitana*. Der var: Tingis, Lixus, Sala, den sidste Romerske Bye paa denne Kant. Biergstrækningen Atlas er meget bekiendt saavelsom Abyla, en af, de saa kaldte, Herculis Stotter.

Efter Keiserdømmets Deeling blev Mauretania Tingitana anseet som en Provins af Spanien, og er undertiden kaldet *Hispania transfretana*.

VII. Æthiopia, Syden for Egypten, havde Stæderne: Auxumis, Meroe, Berenice. *Blemmyes* boede i dette Land.

Ved den Arabiske Fiord boede *Troglodytæ* eller Suchiter.

VIII. Det øvrige Africa kaldte de Gamle Libya Interior, hvor *Getuli*, *Garamantes*, *Autololes*, *Nigritæ* og *Hesperii Æthiopes* boede.

Salo-

Salomons Ophir synes at have været paa Africas østlige Kyst, maaske ved Sofala.

I det nordlige Africa har først Carthago haft et udbredet Herredømme, siden Romere, Vandaler, igien de Østlige Romere og endelig Saracener og Tyrker.

De sydligste Africanske Kyster ere egentlig først blevne Europæerne nogenlunde bekiendte, siden Portugiserne i det 15 Hundredaar begyndte at befare dem. Disse opdagede i Aaret 1440 Det hvide Forbierg, 1446 Det grønne Forbierg, 1484 Congo, 1486 Got Haabs Forbierg, og 1498 de østlige Kyster.

IV. Bog

om

America.

§. 1.

America (*) er adskilt fra de andre Verdens Deele ved Have.

Paa den østre Side er det Atlantiske; mod Vesten og Syden er det Stille eller Sydhavet; mod Norden er Beskaffenheden ikke ret bekiendt.

§. 2.

I de midterste Egne, hvilke gemeenlig kaldes Vest-Indien er Heeden stærk, dog noget taaleligere end ellers i det heede Jordstrog. De nordligste og sydligste Lande har særdeles streng Kulde.

§. 3.

Fra denne nye Verden faae Europæerne mange Producter, som de deels har forefundet her, deels selv begyndt at dyrke (**). De vigtigste ere: Guld, Sølv, Sukker, Caffe, Cacao, Tobak, Bomuld, Vigogne-Uld, Farve-Materier og Drogerier.

Euro-

(*) Den er udilligen kaldet saa efter Amerigo Vespuggi, en Florentiner, som var med ved en af de første Reiser til det faste Land.

(**) Kartofler, Majs ell. Tyrkisk Hvede og Tobak ere forplantede fra America til Europa; Korn og samt Qvæg fra Europa derhen.

Europæerne tilføre deres Colonier Asiatiske-Vahre, Europæisk Manufactur-Arbeide, samt til nogle deraf Fødevahre.

Af de Vilde kiøbe Colonierne især Foerverk, for Isenkram og deslige.

§. 4.

Dyrene ere deels saadanne, som og findes i den gamle Verden, deels gandske andre Arter. De varme Lande er og her plagede med giftige og besværlige, især Insecter.

§. 5.

America beboes deels af dens gamle Indbyggere, som formodentlig ere komne did fra Asiens østlige Lande; deels af Europæiske Colonister og deres Neger-Slaver, samt Blandinger.

§. 6.

Europæerne har medbragt deres Landes Christelige **Religioner**, og søge til deels at udbreede dem iblant de Indfødde.

§. 7.

De Vildes (*) forvirrede Religion er ikke hos alle ens, ligesom heller ikke deres **Levemaade**, hvilken i Almindelighed har lidet over det nødvendige.

Mændenes Arbeide er at føre Kriig, da de ere grusomme Fiender, at jage og fiske. Huusarbeide og Jordens Dyrkning, som de sydlige drive tilligemed Qvæg-Avl, er Fruentimmernes. Mange boe i temmelig vel forskandsede Byer.

De have Forster deels ved Valg, deels ved Arvefølge.

 Deres

(*) Saa kalder man de Americaner, som ikke ere Europæerne underkastede.

Deres egne og Europæernes Vaaben har meget ødelagt dem, men end mere disses Brændevin.

§. 8

Japaneserne have fordum kiendt denne Verdens Deel, og det er ikke utrolig, at Carthagenenserne har seilet did.

Dens nordlige Deel er i det 10 Hundredaar besøgt af Nordmænd. Disse kaldede det Land, de fandt, Vinland.

Den var (igien) gandske ubekiendt, da Christopher Colombo, en Genueser i Spansk Tieneste i Aaret 1492 opdagede nogle af Øerne, og nogle Aar derefter det faste Land.

§. 9.

Naturligen deeles den i

1. Nord-America,
2. Syd-America og
3. Øerne.

I. Nord-

I.

Nord-America.

§. 1.

Nord-America strækker sig fra den Panamiske Tange Nord efter.

§. 2.

Den har endeel mærkværdige Havbugter:

1. Den Mericanske Bugt.
2. St. Laurents.
3. Hudsons Bugt, (el. James Bay), hvortil Indløbet kaldes Hudsons Stræde.
4. Baffins Bugt Norden for Davis Stræde (gem. Strat-Davis).
5. Bugten ved Californ ia (som kaldes det røde Hav, Sp. Mare vermejo).

§. 3.

De mærkeligste Floder ere:

1. Kristino falder ud i Hudsons Bugt.
2. St. Laurents gaaer igiennem adskillige Søer, gier den største bekiendte Foss eller Vandfald Niagara, og leber ud i Bugten St. Laurents.

3. Mis-

3. Missisipi falder i den Mexicanske Bugt.

De store Floder: 4. Ohio og 5. Missuri løbe i Missisipi.

Den Apalakiske Bjergstrækning mærkes. I Mexico er nogle ildsprudende Bjerge.

§. 4.

Nord-America er deelt imellem 1. De Spanske, 2. De Engelske og 3. De Vilde (*).

(*) Frankrige eiede forhen store Deele af Nord-America, men ved Freden 1763 fik England alt Norden og Østen for Missisipi, det som er Veiten for dette Flod, er siden overladt Spanien.

De

De Spanske Lande.

§. 1.

Spanien ejer den sydlige Deel af Nord-America, som skilles fra de Engelske Lande ved Floden Missisipi.

§. 2.

Disse Lande har Guld, Sølv, Perler, Silke, Bomuld, Campesie-Træe, Cacao; foruden Korn, Qvæg, Skov o. m. Vanille, Indigo, Cosseniille ere de fornemste udgaaende Handelsvahre.

§. 3.

De bestaae af:

1. Mexico eller Nye Spanien, hvis Længde regnes for 350 Mile, og Bredden fra 30 til 130. Her er:

Mexico, en stor og prægtig Hovedstad med et Universitet, er Vice Kongens og Erkebispens Residens.

Acapulco, ved Sydhavet, har Handelen med de Philippinske Øer.

Guatimala, en rig Stad.

Tlaskala, en gammel Stad, var forhum en stridbar Republik.

Vera-

Vera Cruz, Campesche og Truxillo (Truchillio) ved Hondurras Bugt ere Søe Stæder.

Mexico, opdaget 1517 og 1518, var ved Spaniernes Ankomst et mægtigt Rige. Spanierne eroberede det ved Hernando Cortes, og har nu deelt det i 3 Audientias: 1. Mexico, 2. Guatimala og 3. Guadalajara.

2. Nye Mexico, Norden for Mexico, er opdaget 1528, her er:

Santa Fe de Granada, Guvernørens og Biskopens Residens.

3. California, en lang ufrugtbar Halvøe, paa hvis Kyster er Perlefangst. Spanierne har Colonier der, og de Jesuitiske Missionærer har bragt nogle af Indbyggerne til ordentlig Levemaade. De øvrige har hverken Huse eller Klæder.

4. En Deel af, det forhen Franske, **Louisiana** ved Mississipi. Der er:

Nye Orleans, anlagt af de Franske.

De

De Engelske Lande (*).

§. 1.

De Brittiske Lande i Nord-America strække sig fra Mississipi op til Hudsons Bay, over 500 Mile langs mod Søe-Kysterne, og deres Besiddelser udvides esterhaanden ind ad Landet.

§. 2.

De skal have over 2 Millioner Indbyggere foruden sorte Slaver.

§. 3.

Disse Lande ere i Almindelighed koldere, end de, som ligge paa samme Høide i Europa.

§. 4.

De besidde Korn og Oxe-Øl, og have desuden mange vigtige Handels-Vahre som: Jern, Træelast, Hamp, Lin, Terpentin, Potaske, Tiære, Fiskevahre, Fyrverk; og de sydlige: Ris, Tobak, Indigo, Silke, Viin, Olie.

§. 5.

De bestaae af følgende Lande:

1. 2. Vest- og Øst-Florida.
3. Georgia.
4. 5. Syd- og Nord-Carolina.

6. Vir-

(*) Disse Colonier ere nu i Krig med Storbritannien.

6. Virginien.
7. Maryland.
8. Pensylvanien.
9. Nye Jersey.
10. Nye York.
11. Nye England.
12. Acadia eller Nye-Skotland.
13. Canada eller Quebec.
14. Labrador eller Nye Britannien.

§. 6.

1. **I Vest-Florida** er **Pensacola** Hovedstaden.

2. **Ost-Florida** har Staden **St. Augustin** med et Fort.

Den vestligste Deel af Florida hørte forhen til de Franskes Louisiana: den østlige tilhørte Spanien. England fik det alt ved Freden 1763.

3. **Georgia** er bleven bebygget 1732.

Savannja, ved en Flod af samme Navn, er Hovedstaden.

Nogle smaae, frugtbare Øer høre til denne Provins.

4. **Syd-Carolina**, hvor:

Charlestown (Carls Stad) er Hovedstaden.

5. **Nord-Carolina** der er:

Wilmington, den største Handelstad.

Carolina

Carolina er opdaget 1497 af Engelsmænd. Franske og Spanske tvistede siden derom. Endelig tog Englænderne det i Besiddelse 1670.

6. **Virginien**, ved Havbugten **Chesapeac.**

Williamsburg (imellem York og James Floderne), Regieringens Sæde, har et rigt Collegium eller Academie for Studerende.

Norfolk er ødelagt af Englænderne i nærværende Krig.

Denne Colonie er efter mange ulykkelige Forsøg stiftet 1606, og har især berømt Tobaks-Avl.

7. **Maryland** har ingen betydelige Stæder.

Annapolis er den fornemste Bye.

Den første Colonie er stiftet her 1634.

8. **Pensylvanien** er særdeles frugtbar og folkerig.

Philadelphia, Hovedstaden, er velbygget i en frugtbar Egn (imellem Floderne Delavare og Shulkill), har et Academie og Videnskabers Selskab.

Lancaster, en god Stad.

Denne Colonie er stiftet af den retsindige Quæker Penn 1681. Det inderste af dette Land beboes af mange Tydske.

9. **Nye Jersey** hvor:

Nye Brunsvik er den bedste Bye.

10. **Nye York**, hvis Hovedstad heder og **Nye York**, paa en Ø i Udløbet af Hudsons Flod, har en sikker Havn, et got Academie, og et Oeconomisk Selskab.

Svenske havde nedsat sig i disse Egne, men bleve fortrængte af Hollænderne, som kaldte dette Landskab med Nye Jersey Nye Nederland (nov. Belg.). 1664 tog England, fra hvilket disse Lande først vare opdagede, dem i Besiddelse.

11. **Nye England** indbefatter 4 Provinser:

1. **Massachusets Bay** (hvorunder og herer Mainland eller Grevskabet York), hvor:

Boston, Hovedstaden, er stor og velbygget.

Cambridge har et Collegium eller Academie.

2. **Connecticut** har:

Nye London, Hartford og flere smukke Stæder.

3. **Rhode Eilands Colonie** har:

Newport (Nuvohrt = Nyehavn), paa Rhode Øen.

Providence, ved en Flod af samme Navn.

4. **Nye Hampshire**, hvor:

Portsmouth er Hovedstaden.

De hviide Bierge ere meget høye.

Nye England er opdaget 1602, og den første Colonie der blev anlagt 1621.

12. **Acadia** eller **Nye Scotland.**

Halifax er Hovedstaden, hvis Havn holdes for den bedste i America.

Denne Provins har undertiden været i de Franskes Hænder.

13. **Canada** eller **Qvebec** (*) strækker sig meget langt paa begge Sider af St. Laurents Floden.

Qve-

(*) Dette Engelske Statholderskab kaldes egentlig Qvebek efter Hovedstaden. Navnet Canada er mere ubestemt, og derunder befattes gemeenlig meget af de Vildes tilgrændsende Land.

Qvebec er en smuk og vel befæstet Stad.

Montreal paa en frugtbar Øe i St. Lorents. Chamblee og St. John ere Forter.

Orleans er en liden Øe i St. Lorents, som ikke mage forvirres med Staden nye Orleans ved Mississipi.

De Franske nedsatte sig i Qvebec 1605, de kaldte Landet Nye Frankrige (nouvelle France), søgte aldtid at udviide dets Grændser, og at sætte det i Sammenhæng med Louisiana ved Mississipi. England erobrede det i sidste Krig og beholdt det i Freden 1763, tilligemed den Deel af Louisiana, som er hiden for Mississipi.

14. Af Landet **Labrador**, som og kaldes **Nye Britannien**, imellem Canada og Hudsons Bugt, har Engelænderne tilegnet sig Kysterne.

De Mæhriske Brødre have bygget Huuse, og anlagt Missioner i dette haarde Land.

De Vildes Lande.

Hvad Europæerne ikke have tilegnet sig, er endnu de Vildes.

Disses Grændser kan ikke bestemmes. Mod Norden og Vesten er Landene endnu ikke bekiendte. Efterdi Europæiske nedbrydte sig fra den sidige Sædkant, har de Vilde meest trukket sig tilbage; dog blive nogle hörende imellem Colonierne, og tildeels antage disses Levemaade og Religion. Endeel har Europæerne sandske dragt under Magt.

Folkenes og Landenes indbyrdes Grændser ere uvisse og forandrelige.

De meest bekiendte ere følgende:

Eskimo, i Landskabet Labrador ved Hudsons Vand, ere af samme Folkeslag, og have samme Sprog, som Grønlænderne.

De saa kaldte fem Nationer (*) ere Englænderne allierede. Mohakker ere de fornemste af dem. Chokonavago, ved St. Laurents, er en af deres Byer.

Huroner.
Christino.
Delavarer.
Cheyokeer.
Ottovavaer.

Assinipoiler skal bøe ved en stor Sø.

Landet Quivira skal ligge øven for Californien o. s. v.

(*) Englænderne kalde dem og de forenede Indianer, de Franske har kaldet dem Iroquois.

II.

Syd-America.

§. 1.

Syd-America begynder med det smale land Panama, og rækker (omtrent 1000 Mile lang) mod Syden til det Magalhanske Stræde, som skiller den fra Ild-Landet.

Den regnes at være henved 341,000 qvadrat Mile stor.

§. 2.

De mærkeligste **Floder** ere:

1. **Magdalene-Floden** eller **Den store Flod.**
2. **Oreneco.**
3. **Amazon-Floden** (*) eller **Orellana,** den største Flod, man kiender.
4. **Rio de la Plata** d: Selv-Floden eller **Paraguaj.**

§. 3.

Biergene Cordilleras eller Andes strække sig langs ned igiennem det sydlige America.

(*) Den har faaet Navnet deraf, at de første Europæer, som undersøgte den, fandt Modstand af Fruentimmer eller og af usædvanlige Mandspersoner. Nogle har og ville kalde Landene ved denne Flod, Amazonernes Landskab.

De skal være de høyeste i Verden; og af disse er Bierget Chimborásso 19,320 Pariſiſke Fod over Havet.

§. 4.

Man inddeeler Syd-America i 7 Landſkaber, ſom ere deelte imellem Spanien, Portugal, Frankrige, Holland, og de Indfødte.

a. **Spanien** har tilegnet ſig:
1. Terra firma.
2. Peru.
3. Chili.
4. Paraguaj.
5. Det Magellanſke Land eller Patagonien.

b. **Portugal.**
6. Braſilien (og noget af Paraguai).

c. **Frankrige** og d. **Holland.**
7. Gujana.

e. **De Vildes** Eiendeele indbefattes med under diſſe Navne:

§. 5.

I. Terra firma (d: det faſte Land) (*) hvis ſtørſte Længde er 250 Mile, ligger imellem det Atlantiſke og Syd-Havet.

Det har Guld, Sølv, Perler, Ædelſtene, Sukker, Bomuld, Frugter, og adſkillige Drogerier.

Der

(*) Har og været kaldet det Gyldene Caſtillen.

Der er Staderne:

Puerto bello, en velbefæſtet Stad med en ſikker Havn for den Spanſke Sølv-Flode.

Cartagena, en folkerig og god Stad med en ſtor Havn. Guvernøren og en Biſkop boer her.

Santa Fe de Bogota.

Venezuela har Salt-Kilder i Nærværelſen.

Panama, ved Sydhavet.

Toxima, i en rig og frugtbar Egn.

Dette var det førſte faſte Land af America, ſom Columbo opdagede 1498. Spanierne ſandt her adſkillige Stater, hvilke de for det meſte har underkaſtet ſig med ſtor Blods Udgydelſe.

Det er inddeelt i adſkillige Diſtrikter: 1. Panama. 2. Cartagena. 3. St. Martha, 4. Venezuela. 5. Nye Andaluſien, 6. Nye Granada. 7. Popajan.

II. Peru

ligger ved Syd-Havet, Syden for Terra firma (i en Længde af 370 Mile).

Det giver meget Guld ſamt Sølv, Kinabark, Sukker og Vigogne-Uld.

Quito, en ſtor Stad med et Univerſitet, er Hovedſtaden i Provinſen Quito (*).

Loxa.

Lima, en ſtor Stad, er Vice-Kongens og Erkebiſpens Reſidens, og har et Univerſitet.

Callao, en befæſtet Bye med en ypperlig Reede.

(*) Provinſen kan og efter Spaniernes Indretning regnes under Terra firma.

Cusco, den ældste Stad i Peru, de gamle Kongers Sæde, er stor og velbygget.

Arica, en Stad og Havn.

La Plata har en Erkebisp og et Universitet.

Potosi ved det berømte rige Solv-Bergværk. Dette er nu meget forfaldet.

Peru var tilforn et ordentligt indrettet, mægtigt Rige. Spanierne fandt det 1527, og Fransisco Pizarro erobrede det med megen Grumhed.

III. Chili.

Chili, Syden for Peru, strækker sig omtrent 300 Mile langs ved Sydhavet, har Guld og andre Metaller, Olie, Korn og Qvæg.

St. Jago er Hovedstaden.

Valdivia og
Valparaiso ere Havne og slette Fæstninger.

Coqvimba og
Conception ere maadelige Byer.

Øerne: Chiloe, Juan Fernandes, som er befæstet af de Spanske, og den ode Øe Mas a Fuero regnes og til Chili.

Det meste af Chili hørte fordum under Peru. Spanierne kom did 1535.

IV. Patagonien.

Den sydostlige Deel af America (henimod 300 Mile lang) som kaldes det **Magellanske Land** eller **Patagonien**, tilegnes og Spanierne, skiønt de hidtil ikke med nogen Fremgang har taget det i Besiddelse.

Adskillige Forbierge og Bugter har faaet Navne, hvoraf kan mærkes Jomfruernes Forbierg, Hungers Havn hvor en Spansk Colonie har været, som mest omkom af Hunger.

Disse

Disse Kyster er fundne 1520 af Fernando de Magalhaens (*), saavelsom Strædet, der har Navn af ham.

V. Paraguai.

Der er Stæderne:

Buenos Aires ved Udløbet af Fl. de la Plata.

Montevideo den beste Havn og Fæstning ved denne Flod.

Assumtion.

St. Jago del Estero ligger i Landskabet Tucuman eller Tucma, som regnes til Paraguai.

St. Sacrament er en Portugisisk Colonie.

Dette Land har Bomuld, Kosienille, Salpeter, Paraguai-Thee.

I en Deel af Paraguai havde Jesuitiske Missionærer indrettet meget, ved at bringe Indbyggerne til den Christne Religion og ordentlig Levemaade.

VI. Brasilien

er det østligste Landskab af Syd-America, imellem Gujana og Paraguai.

Det giver fornemmelig: Guld, Sølv, Ædelsteene, Sukker, Bressel, (Brasilie-Træe) Tobak, Bomuld.

Portugiserne har underkastet sig Kysterne, og deelt dem i adskillige Distrikter. Det inderste besiddes af frie, vilde Folkeslag.

De fornemste, befæstede, Portugisiske Stæder ere:

Rio-Janeiro, ved en Flod af samme Navn, er Hovedstaden, hvor Vice-Kongen residerer. Derved er Fæstningen St. Sebastian og 2 Forter ved Indløbet til Havnen, hvilken er god.

(*) Spanierne kalde ham Hernando-Magalhanes, de Franske Magellan.

S. Salvador eller Bahia ved alle Helgens Bugt (Bahia de todos los Santos).

Olinda, i Provinsen Fernambuco har en yperlig Havn.

Maragnan, paa en frugtbar Ø af samme Navn.

I Aaret 1801 udrustede nogle Portugisiske Skibe af en Handelse dette Land. Kronprinsen af Portugal bærer Titel heraf.

VII. Guiana.

Guiana, imellem Terra firma og Brasilien, tilhører, saavidt de Vilde ikke endnu beside den, deels de Franske, deels Hollænderne.

Handels-Varene ere fornemmelig Sukker, Indigo, Ryen, Cacao, Vanille, Ingefer.

1. Hen Cajenne, hvor der er en befæstet Plads, tilhører de Franske tilligemed et Stykke af det faste Land. Her dyrkes Canel-Træer.

2. Ved Floden Surinam er Hollændernes fornemste Colonie med Fortet Zeeland og Byen Paramaribo.

De Franske begyndte at forske sig ned her 1635, Hollænderne 1688.

Naar man under Navnet Guiana forstaaer alt Landet imellem Orinoco og Amazon Floden, indbefatter det og nogle af Spaniens og Portugals Lande, hvilke her ere henregnede til Terra firma og til Brasilien.

De Vilde i Syd-America.

Af de gamle Americaner ere endeel bragte under Aaget af Europæerne, især af Spanierne; Nogle ere omvendte af Missionærerne; Andre ere endnu frie, og i mindre eller mindre Grad vilde.

De

De beboe fornemmelig den sydlige Deel og de inderste biergagtige Strækninger, ogsaa af de Lande, Europæerne kalde sine.

Der ere mange Folkeslag, som deels føre Krige, deels drive Handel med Europæernes, deels ere dem ubekiendte.

Patagonierne i det saa kaldte Magellanske Land ere meget omtalte for deres noget større end almindelige Størrelse.

Borgerlig Forfatning har og endeel Syd-Americanske Vilde i nogen Maade; men nogen virkelig Stat kiender man ikke iblandt dem siden Perus Undergang.

III.

III.

Øerne.

De vigtigste Americanske Øer ere:

1. De Canadiske.
2. Bermudas eller Sommers Øer.
3. De Lucayiske.
4. De store Antiller.
5. De Caraibiske.
6. Falklands Øerne.
7. Ildlandet.

I. **De Canadiske Øer** er vigtige for deres rige Fiskebanker, og tilhøre England.

a. **Nye Fundland** (New foundland fr. Terre neuve) er den største, hvor: **St. John**, en liden Bye og Fæstning.

b. **Cap Breton** (ell. Isle Rojal) har adskillige Havne.

c. St Johannes Øe er meget frugtbar.

Alene de 2 smaa Øer St. Pierre og Miqvelon tilhøre de Franske, som og fiske her omkring.

2. **Bermudas** (eller Sommers Øerne) ere mange, smaae og frugtbare, har især ypperligt Tømmer.

St. Georg, den største, er befæstet ved Natur og Konst.

St. Da-

St. David, Sommerset, Yarvik ere dernest de fornemste.

3. **De Lucayiske Øer** ere mange, men de fleeste ubeboede Klipper. De tilhøre Spanien.

Guanahani er den første Øe, Colombo opdagede, og kaldte **San Salvador**.

4. **De store Antiller**, som give Kaffe, Sukker, Tobak, Bomuld, Indigo, Ingeser, Alspice, Cacao, Vanille.

a. **Cuba**, hvis Hovedstad er **Havana**, tilhører Spanien saavelsom,

b. **Porto Ricco**.

c. Af **Hispaniola** eller **St. Domingo** tilhører den vestlige Deel Frankrige, den østlige Spanien tilligemed Staden **St. Domingo**.

d. **Jamaica**, en vigtig Engelsk Øe. Der er Søestæderne.

Kingston og

Port rojal med en ypperlig Havn.

5. **De Caribiske Øer** har samme Handelsfahre, som de store Antiller (*).

De ere deelte imellem 5 Europæiske Nationer.

a. Iblandt **Englands** er **Barbados** mest bekiendt.

De

(*) Nogle af de Caraibiske kaldes Øerne under Vinden, Luvarts Øerne (Sotto Vento, Leewards Islands), de andre i (for) Vinden ell. Luvarts Øerne (Barlo Vento, Windwards Islands). De Lucayiske og Caraibiske Øer kaldes tilsammen De smaae Antiller.

De øvrige ere:

Barbudos. Dominik.
Anguille. St. Vincent.
St. Christopher. Tabago.
Nevis. Grenada, og de saa kaldede
Antigoa. Grenadiller.
Montserrat. Jomfrue-Øerne.

b. **Frankrige** har **Martinique** og flere:

Guadeloupe St. Lucie.
Desirade. Endeel af St. Martin.
Mariegalante. St Barthelemi.
Les Saintes o: de hellige.

c. **Trinidad** og nogle flere; som tilhører **Spanien**, ere i slet Stand.

De ere Margerita, Cubagua o. s.

d. **De forenede Nederlande** besidde **St. Eustachius** og nogle andre:

Saba. Aruba.
Curassao. Bonaire.
En Deel af St. Martin.

e. **Kongen af Dannmark og Norge** eier **St. Croix, St. Thomas** og **St. Jan**, hvilke frembringe meget Sukker, samt Bomuld, Caffe, Ingefer.

De regieres ved en General Gouverneur og et Regierings-Raad paa St. Croix. Der er og, for de to mindste Øer, et Raad paa St. Thomas, hvori Commandanten i General Gouverneurens Fraværelse præsidederer.

Indbyggerne ere af Oprindelse deels Danske og Norske, deels Hollændere, Franske og, især paa St. Croix, Engelske.

1. St.

1. **St. Croix** eller **St. Crux** er en fordeles frugtbar Ø.

Den er 9 Mile lang og 1½ til hemmed 4 Mile breed, deelt i 350 Plantasier, giver en 30,000 Fade Sukker aarlig, en god Deel Bomuld, noget Caffe og Ingefer, og holder nogle og fyrretyve Skibe i Gang for de Danske Hovedstæder. Folkemængden regnes at udgiøre mod 2,000 Blanke og 18 til 20,000 Negere.

Christianstad har et Fort, som beskiermer Havnen.

Friderikstad, paa Vestenden, har ingen egentlig Havn.

I hver af Byerne er et Byeting og en Toldbod.

2. **St. Thomas**

er fra Østen til Vesten 4 Mile lang, men over Landet en halv, men paa Enderne til 2 Mile breed. Den er biergig, har mangel paa Vand, og er kun halv dyrket. Den har 87 Plantasier, som giøre aarlig en 3600 Fade Sukker samt Rum og endeel Bomuld. Caffen er ikke betydelig i Mængde, men holdes for den beste i Vestindien; ligesom den, der falder paa St. Jan. Folkemængden regnes til en 300 Hvide og en 4000 Negere.

Byen **St. Thomas** har en ypperlig Havn med

frie Handel (fra 1767 af). Der er, foruden Raadet, et Byeting og en Over-Ret, hvorunder Landretten paa St. Jan hører:

3. **St. Jan** har en frie Havn, men ingen Bye.

Den er ikke fuldelig saa stor, som St. Thomas og endnu mindre dyrket. Den ligger et par Mile fra dem. Der findes omtrent 77 Plantasier, en 200 Blanke og et par Tusinde Sorte.

Der opstod en farlig Neger-Rebellion i Aaret 1733, som dog blev dæmpet.

Af dis-

Af disse Øer er St. Thomas blevet først beboet. Allerede forend 1666 gav Kong Frid. III. Skipper Erich, som ligger der begraven, Lov at seile derpaa. 1671 blev et Vestindisk Compagnie oprettet i Kiøbenhavn, hvilket dog Øen 1672, som et øde Land i Besiddelse, dog efter nogen Mellemhandling med England, som formeente at have et slags Ret dertil.

St. Jan er regnet under eet med denne, men er først bleven besat af de Danske 1719.

St. Croix kiøbte det Danske Vestindiske Compagnie 1733 af Frankrige, og 1754 kiøbte Kong Frederik V. den igien af Compagniet, og gav sine Undersaatter en fri Handel paa Vestindien.

6. Falkland-Øerne (*), som Englænderne have taget i Besiddelse, ere ellers ubeboede. Havnen Egmont er meget god.

7. Ild-Landet (**) kaldes nogle Øer, som skilles fra Syd-America ved det Magalhaenske Stræde, og fra Staternes Land (en endnu ikke undersøgt Ø) ved Sundet Le Maire.

Dette meget kolde og vilde Land beboes af Folk, som kiende neppe Livets mundværligste Fornødenheder. Forbierget Horn er den sydligste Odde deraf.

8. Sydostligen fra disse Øer har den Engelske Capt. **Cook** i Aaret 1775 opdaget Kysterne af et stort Land, som han har kaldet Georgia.

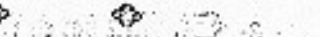

Iblant de Americanske Øer, som Europæerne har indtaget, fandt de nogle ubeboede, og de øvrige ere de gamle Indbyggere for en stor Deel enten fordrevne eller udslagte.

(*) Spanierne kalde den Malouines.
(**) Terra del Fuego, Terre de Feu.

V. Bog
om
Landene
imellem
Asia og America.

I Havet imellem Asia og America ligge mange Lande, hvoraf nogle for længe siden har været seete af Søefarende; men de ere først i disse seenere Aaringer nøiere undersøgte, og mange flere opdagede deels af Russiske, men især af Engelske Skibe.

De merkeligste ere:

1. **Nord-Archipelagus** (*) eller en heel Deel store og smaae Øer, imellem Kamschatka og America, hvis vankundige Indbyggere nære sig af Fiskerie.

Disse Øer henføres til 4 Afdelinger:

a. Øerne Saßignan ere 6 i Tallet.
b. Chao ere 8.
c. Aleg-

(*) Archipelagus er en fordervet Udtale af Egeo Pelago og betegner egentlig det Ægeiske Hav (S. 237). Men det bliver nu brugt, som en appellativ Benævnelse, om saadanne Egne af Havet, der ere fulde af Øer, saaledes kaldes de Ladroniske og deriblandt liggende Øer St. Lazari-Archipelagus.

c. Negho eller de Andrianske Øer ere 16, hvoraf 2 har ildsprudende Bierge.

d. Kavalang ell. Ræve-Øerne har sorte Ræve.

Russerne har Tid efter anden i dette Hundredaar opdaget disse Øer, men de ere ikke endnu fuldkommen bekiendte.

2. **Otahaiti** en sund og behagelig Øe, hvis velskabte Indbyggere har nogle borgerlige og huslige Indretninger.

De ere af Farve ikkun lidet brunagtige, klæde sig nogenledes med Tøi, som de selv forfærdige, og har Piroger eller Fartøier, som bære indtil 40 Mand, endskiønt Europæerne have først lært dem at kiende Metaller. De leve af Fisk, Cocos og andre Frugter, som de ved Dyrkning formere, at tamme Fugle, Svin og Hunde. Andre firefoddede Dyr har Øen ikke. Man har mærket, at dette Folk troer Sielens Udødelighed, usynlige Guddomme og en øverste Gud.

Øen er opdaget af Capt. Wallis 1767.

Selskabs Øerne, hvis Indbyggere have Leighed og nogen Omgang med Otahaitierne, ere opdagede af Cook 1769.

3. **Nye Irland** har Muskat-Træer. Indbyggerne ere sorte med Uld paa Hovedet.

4. **Nye Britannien** skilles fra Nye Irland ved St. Georgs Canal.

Disse, saavelsom Dronning Charlottes Øer, Nye Hanover, Admiraliteits Øerne og nogle flere ere fundne af Capt. Carteret 1767. Dog er Nye Britannien seet af Dampier i Aaret 1700.

5. **Nye Ginea** har brune Indbyggere, Cocos og andre Frugter samt Muskat.

Den er opdaget af Dampier 1699.

6. **Nye Holland**, et meget stort Land, har brune, vilde, nogne Indbyggere, som leve af Fiskerie, Jagt og nogle Vexter.

Landet

Landet er mange Steder frugtbart, men udyrket. Adskillige Kyster deraf ere Tid efter anden opdagede, og har faaet Navne af Diemens-, Nuits-, Witts-Land, Carpentaria o. f. Den østlige Kyst er opdaget 1770 af Cook og kaldet Nye Syd-Wales.

Imellem Nye Ginea og Nye Holland er Sundet Endeavour-Canal (Indevor) og adskillige Øer.

7. **Nye Zeland** bestaaer af 2 Øer, som skilles ad ved **Cooks Sund**.

Indbyggerne komme i Farve, Sprog og Religion temmelig overeens med de Otahaitiske. De fiske, dyrke nogle Rødder, klæde sig nogenledes, har forskandsede Bopæle og Fartøier til 100 Mand. De adskillige Stammer føre Krig med hinanden, og æde deres Fiender. Metaller kiendte heller ikke disse før Europæernes Ankomst. Øerne har Tømmer, og af firefoddede Dyr kun Hunde og Rotter.

Dette Land er seet af Abel Tasmon 1642, men ganske omseilet af Cook 1769.

8. **Nye Caledonia**, en stor Øe med sorte Indbyggere, er opdaget af Cook 1774.

Kong Georgs Øer og Mislingelse-Øerne (Disappointment Isles) ere opdagede af Commodore Byron 1765.

Margresas-Øerne ere opdagede 1595 af Mendanna. Spanierne har tilegnet sig dem.

Kongen af Storbritannien har i en ti Aars Tid udrustet adskillige Skibe under Byron, Carteret, Wallis, Cook og Fourneaux til at giøre og udvide disse Opdagelser. Som Naturkyndige have Banks, Solander og Forster opdaget mangfoldige nye Ting.

Den Franske Konge har og imidlertid ladet Sydhavet igiennemseile ved Bougainville og den lærde Commerson.

Register.

A.

	Pag.
Aa	138, 187
Aabo	54
Aakirkebye	23
Aaland	54
Aalborg	26
Aalen	197
Aangermanland	53
Aar, Aren	192
Aarhuus	27
Abarim	270
Abbatis Cella	198
Abbeville	181
Abdera	247
Abellinum	224
— Marsicum	225
Aberdeen New)	
— Old)	154
Abna	54
Abruzzo Ultra)	
— Citra)	217
Abus	144
Abuschahr	278
Abydus	258, 325
Abyla	174, 326
Acadia	338
Acaja	249
Acapulco	333
Acarnania	248
Acca	261
Acco	270
Acheron	243, 248
Achmed-Abad	284
Acken	116
Acre	187
Acroceraunische Bierge	248
Aisch	101
Actium	249
Accunum	232
Ada	316
Adel	320
Aden	274
Adene	258
Adige	202
Adiabene	270
Admiralitets Ort	354
Adria	223
Adrianopel	239
Aegates	220
Æa	270
Ægo	247
Ægida	219
Ægina	246, 250
Ægium	249
Ægos	247
Ægyptus	325
Ælia Capitolina	269
Æmona	234
Ænona	210
Æoliæ	220
Æroe	25, 29, 31
Æroeskiobing	31
Ærzerum	264
Æsernia	224
Æthiopia	326
Ætna	220
Ætolia	248

Afgani-

Afganistan	279
Afkasien	295
Afan	321
Agatha	190
Agder	56
Agen	184
Agnano	217
Agra	283
Agram	233
Agrigentum	225
Ajaccio, Ajazzo	222
Ajan	320
Ajanoros	243
Aidin	258
Aiguillon	184
Ailoh	272
Aire	187
Aix	182, 205
Aix la Chapelle	116
Akaba	272
Akber-Abad	283
Akierman	242
Akim	315
Aliska	263
Akra	315
Alalia	225
Alava	172
Alba-Carolina	232
— Græca	240
— Julia	232, 242
— Longa	224
— Pompeja	223
— Regalis	230
Albania	280
Albanien	243
Albigo	191
Albion	131
Alcala	168
Alcantara	169
Alcarria	167
Alderney	149
Alcuteio	162
Aleppo	262
Alesia	225
Alessandria della Paglia	206
Alessio	248
Alexandrette	263
Alexandria	263, 289, 325
— Troas	267
Alexandria	304
Alfheim	56
Algarve	162
Algier	310
Alheden	28
Alicante	172
Alings-Aas	51
Alkmaar	137
Aller	123
Almeria	171
Alp	104
Alpheus	249
Alpujarras	171
Als	25, 30
Alsace	189
Alster	309
Alte-Mark	119
Altenburg	124
Altona	32
Altorf	196
Aluta	238
Amager	21
Amalfi	218
Amasia	258
Amasis	112
Amastris	267
Amazon-Floden	341
Amberg	108
Ambiani	181
Amboina	298
Ambracia	248

Ambrun

Ambrun — 182
Ameland — 138
Ameria — 224
Amicus — 181
Amisus — 267
Ammerssoort — 138
Ammonitis — 270
Amorgus — 246
Amphipolis — 248
Amron — 29
Amstelodamum) Amsterdam) — 136
Ampur — 291
Amyclæ — 249
Anactorium — 249
Anadoli — 257
Anagnia — 224
Anas — 159
Anssum — 90
Anclam — 100
Ancona — 214
Ancona — 224
Ancyra — 257, 268
Andalusia — 170
Andam — 321
Andamanske Oer — 257
Andecavi — 186
Andemantunum — 181
Andes — 341
Andretium — 210
Andrianske Oer — 354
Andros — 246, 250
Angeln — 30
Angerburg — 82
Angermannia — 53
Angers — 186
Anglesey — 153
Angola — 317
Angora — 257
Angouleme — 184
Angoumois — 184
Angra — 263
Angvilla — 350
Anhalt — 122
Anholt — 28
Anjengo — 286
Anjou — 186
Anilia — 90
Anisus — 89
Annapolis — 337
Annecy — 205
Antaki — 263
Antibes — 183
Antigoa — 350
Antiller — 349
Antiochia — 263
— Epidaphnes 268
— Mygdoniæ 270
— ad Pisidiam 267
Antiparos — 246
Antipolis — 183, 190
Antiquaria — 171
Antiqvera — ibid.
Antium — 224
Antivari — 243
St. Antonio — 323
Antwerpen — 93
Anxanum — 224
Aosta — 205
Apalakiske Bierge — 332
Apamea — 267, 268
Apenninske Bierge — 202
Apenrade — 30
Aphrodisias — 267
Apollonea — 248, 325
Aponarmia — 245
Appenzel — 198
Aplorus — 210
Apuglia — 217

Apulia

Apulia — 224
Apulum — 234
Aquæ Flaviæ — 174
— Helveticæ — 198
— Pannonicæ — 90
— Sextiæ — 182
— Solis — 148
Aquincum — 229
Aquis granum — 116
Aquitania — 191
Aquambo — 315
Aquila — 218
Arabia — 275
Arabia Emporium — 274
Arabiske Havbugt — 255
Arabkir — 264
Arachosia — 280
Aradus — 262, 268
Aragon — 171
Arais — 309
Aran — 195
Aranjuez — 168
Ararus — 238
Aravia — 195
Araxis — 62
Arbela — 270
Arcadia — 249, 325
Arcate-Arcadu — 286
Archangelopolis — 65
Archangel. — ibid.
Archæopolis — 270
Arctopolis — 122
Ardea — 224
Areæ — 183
Arelate — ibid.
Aremberg — 98
Arendal — 40
Arensberg — 97
Arethusa — 248
Argen — 107
Argentina) Argentoratum) — 189
Argeum — 268
Argolis — 249
Argos Amphilochicum ibid.
Arguin — 312
Aria — 280
Arica — 149
Arica — 215
Ariminum — 215, 224
Arkipelagus — 237
Arles — 183
Armenia — 266
— minor — 268
Armenien — 264
Armoricus Tractus — 191
Arnhem — 135
Arica — 202
Arnstadt — 122
Arnus — 202
Arola — 192
Aromatum Pr. — 320
Arpi) Arpinum) — 224
Arrabona — 230, 234
Arrakan — 288
Arran — 154
Arras — 187
Arsamocerta — 270
Arsenarium Pr. — 314
Arsinae — 325
Art — 196
Artabrum Pr. — 169
Artaxata — 270
Artois — 187
Aruba — 350
Arundel — 147
Arze — 264
Asberg — 105
Ascension — 324

Aschaffen-

Aschaffenburg — 96
Asdod — 269
Aserbeidsjân — 278
Asgaard — 72
Asia — 266
Asiam — 288
Asiante — 315
Asiatiske Øer — 297
Asido — 170
Askalon — 269
Asow — 68
Asowske Hav — 63
Aspalathos — 210
Assens — 24
Assumtion — 345
Assyria — 266
Aster-Abád — 278
Astigis — 174
Astorga — 169
Astrakan — 70
Asturias — 168
Asturica Augusta — 169
Athamania — 248
Athenæ — 244, 248
Athesis — 202
Athiniah — 244
Athlone — 156
Athos — 243, 248
Atlas — 308, 336
Atrebatæ — 187
Atsjen — 297
Attalia — 267
Attica — 248
Auch — 184
Audemaropolis — 187
Aufidena — 224
Augsburg — 105, 107
Augusta — 131, 162, 184
— Dacorum 234
— Emerita 174
— Prætoria 205
— Suessionum 186
— Taurinorum 205
— Treverorum 96
— Vindelicorum 107
Augustenborg — 31
St. Augustin — 338
Augustobona — 181
Augustodunum — 182
Augustonemetum — 187
Augustoritum — ibid.
Aulis — 248
Aunis — 184
Auranitis — 270
Auraria — 232
Aurasio — 182
Aureatum — 103
Aureliani — 186
Aurgi — 107
Ausci — 184
Auschwitz — 76
Ausonia — 223
Austfold — 56
Austrasien — 191
Austria — 90
Autissiodorum — 182
Autricum — 186
Autun — 182
Auvergne — 187
Auxerre — 182
Avaricum, Bituriges 186
Avenio — 190, 215
Averno — 217
Avignon — 183, 213
Avila — 168
Axius — 248
Azores — 163

B.

B.

Baaden — 105
Baaden-Baaden — ibid.
Baaden-Durlach — 106
Baalbek — 262
Baals-Riveer — 45
Baar — 106
Bab el Mandeb — 225, 302
Babylon — 270
Babylonia — 266, 270
Bachian — 299
Bachmut — 67
Baetia — 296
Badajoz — 169
Baden — 90, 198
Baffins Bugt — 44, 331
Bagdad — 265
Bagnagar — 284
Bahhrein — 274
Bahia — 346
Bahus el. Bohus — 51
Baikal — 71
Baja — 224
Bajona — 169
Baktskisarai — 253
Balachna — 66
Balaklava — ibid.
Baldivia — 344
Baleares — 172
Balk — 295
Balthia — 55
Bamberg — 99
Bambuk — 322
Banda — 298
Banialuka — 240
Bantam — 298
Bar — 77
Baraun-Tala — 294
Barbados — 345
Barbariet — 307
Barbudes — 350
Barby — 117
Barcelona — 171
Barcelor — 286
Barcino — 171
Bari — 218
Barium — 218, 225
Barka — 312
Bar-le Duc — 189
Barr — ibid.
Barsalli — 314
Barthelemi — 359
Bartenstein — 82
Barussæ — 300
Basaim el. Basahi — 285
Basel — 109, 197
Basilea — 197
Basilicata — 216
Basra — 266
Bastia — 222
Bastion de France — 318
Bastogne — 94
Bastonacum — ibid.
Batanæa — 270
Batavia — 298
Batavodurum — 197
Bath — 348
Batie — 319
Batum — 263
Bayern — 103
Bayonne — 184
Bayreuth — 100
Bearn — 184
Beauvais — 180
Bedford — 149
Beeskow — 117
Beghermi — 321
Beilstein — 98

Beira — 161
Beirut — 262
Beit el fakih — 274
Beja — 162
Belfort — 189
Belgium — 191
Belgorod — 68
Belgrad — 240
Bellæd el Sjerid — 311
Bellenz — 199
Bellinzona — ibid.
Belovoci — 180
Bender — 242
Bender abbâs — 278
Benevento — 215
Beneventum — ibid.
Bengâl — 283
Bengalske Havbugt — 255
Bengela — 327
Benghâse — 312
Benin — 315
Bentheim — 115
Berchtesgaden — 102
Berenice — 325, 326
Berg — 114
Bergamasco — 209
Bergamo — ibid.
Bergen — 40, 95
Bergen op Zoom (Stad) 139
— (Markgrevskab) 140
Bergomum — 209
Bergue — 188
Berk — 149
Berlin — 119
Bern — 195
Bernburg — 122
Bernhardsberg — 200
Bernu — 321
Bernudas — 348
Beroea — 247, 268
Berry — 186
Bersaba — 269
Berwick — 151
Berytus — 262, 268
Besancon — 189
Besontium — ibid.
Besarabien — 242
Bethabara — 270
Bethania — 269
Bethel — ibid.
Bethlehem — 260, 269
Bethphage — ibid.
Bethsaida — 270
Bethsan — 269
Bethune — 187
Beveland-Zuid — 137
— Nord — 138
Beverley — 151
Bevern — 125
Bezapor — 284
Biafara — 315
Bialogrod — 242
Biarmeland — 72
Biberach — 107, 110
Biel — 200
Bieler-See — 192
Bielfeld — 114
Bielsk — 77
Bilbao — 173
Biorneborg — 54
Bipontum — 109
Bir — 265
Birca — 57
Biscaja — 173
Biserta — 311
Bithynia — 267
Blackwater — 156

Blakier — 39
Blankenburg — 225
Bleking — 52, 58
Blindheim — 104
Blois — 186
Blokeberg — 102
Bochnia — 233
Bodensoen — 105, 192
Boetia — 248
Boetis — 165
Bog — 73, 257
Bogense — 24
Bogoe — 25
Bogus — 237
Boheim — 128
Bois belle — 186
Bois le Duc — 139
Bojodurum — 131
Bolerium prom. — 148
Bollenz — 199
Bolbgna — 214
Bolbgnese — 213
Bolswerd — 138
Bombay — 285
Bona — 316
Bonæ Fortunæ Insulæ — 300
Bonaire — 350
Bonavista — 323
Bondorf — 106
Bonifacio — 222
Bonn — 97
Bonna — 191
Bononia 181, 214, 224, 239
Bopfingen — 107
Borg — 30
Borgholm — 51
Borgo — 223
Borgundaland — 58
Borgundarholm — ibid.
Borneo — 298
Bornholm — 22
Borysthenes — 62, 238
Bosa — 221
Bosna Seroj — 240
Bosnien — ibid.
Bosporus — 253
Bosporus Cimmerius — 68
— traricus — 237
Boston — 150, 338
Bouillon — 188
Boulogne — 181
Boulonois — ibid.
Bourbon — 324
Bourbonois — 187
Bourdaux — 184
Bourg — 182
Bourges — 186
Bourgogne — 181
Boriana — 224
Bozen — 91
Bozra — 275
Brabant — 93, 139
Bracara — 162
Bratlaw — 77
Braga — 162
Braganza — ibid.
Braques — 38
Brahestad — 54
Braila — 241
Brampur — 284
Bramstadt — 32
Brandenburg — 119
Brasilien — 345
Braslaw — 78
Bratislavia — 77
Braunsberg — 83
Brava — 323
Brecknock — 152, 153
Breda — 139
Brega — 129

Bregentreb — 22
Breidefiord — 44
Breiteneck — 104
Bremen Hertugd. — 124
— (Rigsstad) — 127
Bremgarten — 198
Brescia — 209
Breslau — 129
Bressano — 209
Brest — 185
Brestia Cujaviæ — 75
Bretagne — 185
Brevig — 39
Breysach — 92
Brezenheim — 111
Brie (Stad) — 180
— (Prov.) — 181
Brieg — 129
Briel — 137
Brienzer-See — 192
Brigantia — 131
Brigantium — 174
Brilon — 97
Bristol — 148
Britannia — 157
Briten — 92
Brixia — 209
Brixinum — 192
Brivates Portus — 185, 191
Bromsebroe — 51
Brovoniacum — 152
Bruchsal — 108
Bruck — 195
Bructerus — 122
Brugæ — 94
Brugge — ibid.
Brundusium — 225
Brunn — 129
Brunnen — 196
Brunette — 205
Brunsvig el. Braunschweig — 135
Bruntut — 109
Bruntutum — ibid.
Brüssel — 93
Bruxellæ — ibid.
Brzesc el. Brestz — 75, 78
Bubastus — 325
Bucephala — 289
Buchau — 107
Buchingham — 145
Buchorn — 107
Budissen el. Bautzen — 131
Budsia el. Bugia — 347
Buenos aires — 345
Buenretiro — 168
Bukarest — 241
Bukharia — 295
Bulgarien — 239
Burgigala — 184
Buren — 135
Burgdorf — 165
Burgos — 168
Burgund — 189
Bursa — 267
Bute — 164
Butrinto — 210
Butzau — 126
Byblus — 268
Byzacium — 326
Byzantium — 238, 248

C.

Cabarda — 295
Cabillonum — 182
Cabo blanco — 312
— Corso — 316
— do Carvoeiro — 163
— de santa Maria — ibid.
— san. Vincente — ibid.
— Verde — 314

Cachao — 314
Cachoo — ibid.
Cadix — 179
Cadmea — 248
Caerdiff — 153
Caermarthen (Landstab) 152
— (en Stad) 153
Caernarvon — 153
Cære — 224
Cæsarea — 149, 269, 326
— Augusta — 171, 174
— ad Argæum — 268
— Cappadociæ — 258
— Philippi — 270
Cæsaroduntum — 185
Cæsaromagus — 180, 191
Cagliari, Calari — 221
Cajenne — 346
Cajeta — 217
Calabria — 225
Calais — 181
Calaris — 221, 226
Calcutta el. Calecatta — 284
Calenberg — 124
Calicut — 286
California — 334
Callao — 343
Calle — 161
Callipolis — 218, 225, 239, 247
Callichoe — 270
Calliste — 245
Calmar — 51, 57
Calpe — 170, 174
Calvi — 222
Calydon — 249
Calypsos Oe — 225
Camalodunum — 147, 157
Camaracum — 188
Cambodunum — 107, 131
Camberium — 205
Chambery — 205
Cambray — 188
Cambria — 152
Cambridge — 151, 338
Caminiocum — 77
Cammire — 121
Campagna di Roma — 214
Campania — 224
Campesche — 334
Canade — 270
Canada — 338
Canadiske Oer — 348
Canaver — 286
Canara — 285
Canaria — 323
Candia — 245
Canea — 245
Cannæ — 224
Canopus — 325
Cantabrigia — 151
Canterbury — 147
Cantnaria — ibid.
Cap Breton — 348
— Coasi — 316
— di Cagliari — 221
— di Logodori — 16
— Staden — 318
Capernaum — 270
Capitanata — 217
Capo d'Istria — 216
Cappadocia — 268
Caprea — 218
Capri — 26
Capsa — 326
Capua — 217
Capua — 217, 224
Caput bonæ spei — 318
Cardigan — 152
Caris — 267
Caribiske Oer — 349

Carlebye — 54
Carliſle — 152
Carlovitz — 232
Carlöhamn — 52
Carlskrona — ibid.
Carlſtad — 51
Carlſteen — ibid.
Carmania — 279 280
Carmel (en Stad) — 269
— (et Bierg) 261, 270
Carnia — 91
Carniola — ibid.
Carnuntum — 234
Carnutes — 186
Carodunum — 76
Carolina Syd — 336
— Nord — ibid.
Carpentaria — 355
Carra — 270
Carthago — 326
— nova — 171, 174
Cartagena — 174, 343
Carvar — 285
Carybdis — 219
Caſale — 206
Caſbin — 278
Caſpiſke Porte — 280
Caſtel — 109, 188
Caſtellæ — 109
Caſtiope — 248
Caſtricenſes — 157
Caſſaben — 121
Caſtalia — 248
Caſtell — 181
— (aragoneſe — 211
Caſtello (nuovo — — 210
— (di S. Angelo 214
Caſtellum Morinum 188
Caſtilla nye — 167
— gammel — 168
Caſtiglione — 208
Caſtulo — 174
Caſtro — 214, 245, 259
Catabathmus Magnus 325
Catalaunum — 181
Catalaunna — 171
Catania — 220
Catana — 220, 225
Catarracte Danubii — 249
Catharinenburg — 71
Catherlagh — 155
Caucaſus — 256
Caulon — 224
Caveſtrus — 267
Cefalonia — 211
Ceilon — 297
Celænæ — 267
Celtibes — 298
Celle — 124
Celtica — 190
Cimbrer — 249
Cenabum — 186
Centum cellæ — 214
Ceos — 249
Cephallenia — 250
Ceram — 289
Cerſus — 267
Ceriga — 245
Ceroia — 215
Ceſena — ibid.
Ceuta — 339
Chablais — 204
Chalcedon — 278, 287
Chalcis — 247, 250
Chaldæa — 279
Chalon — 182
Chalons — 181
Chalybon — 263, 268
Chamblee — 259

Champagne — 181
Chao — 353
Chaonia — 248
Charan — 270
Charenſe — 184
Charkov — 68
Charlemont — 156, 188
Charlestown, Carls-Stad 336
Charlottenborg — 21
Charlottes Oer — 354
Chartres — 186
Chateau-Thierry — 181
Chaumont — ibid.
Chelm — 177
Cherbourg — 185
Cheronæa — 248
Cherſoneſus — 245
Cherſo — 210
Cherſon — 253
Cherſoneſus Cimbrica — 58
— Taurica — 252
Cheſapeac (Havbugt) — 337
Cheſhire — 150
Cheſter — 150
Chicheſter — 147
Chili — 344
Chiloe — ibid.
Chimæra — 267
Chimboraſſo — 342
China — 291
Chiva — 294
Chius — 259
Chokodavago — 340
Chorazain — 270
Chottin — 241
Chriſtiburg — 84
Chriſtiania — 37
Chriſtiansborg — 21, 316
Chriſtianshaab — 45
Chriſtianshavn — 21
Chriſtiansholm — 84
Chriſtians-ø — 28
Chriſtianſand — 40
Chriſtianſund — 42
Chriſtiansſøde — 24
Chriſtianſtad — 52, 54, 351
St. Chriſtopher — 350
Chronus — 73, 89
Chur — 209
Cibinium — 231
Ciceſtria — 147
Cilicia Campeſtris — 267
— Trachea — 258, 267
Circeji — 264
Circulus cisdanubianus 229
— transdanubianus 330
— cisribitanus ibid.
Cirta — 310, 326
Cirkæon — 248
Citium — 259
Citron — 247
Citta di Caſtello — 214
— nuova — 222
— vittoriosa — 223
Civita Vechia — 214
— di Chieti el. Teti 218
Civitas æquorum — 182
Clagenfurt — 91
Clanum — 149
Clauſenburg — 232
Clauſthal — 125
Clazomene — 267
Clermont — 187
Cleve — 214
Cliſſa — 210
Clivia — 114
Clonia — 174
Cluſium — 224
Clyde — 154
Chemis — 249

Cnidus — 267
Coblens — 98
Cocytus — 248
Codanonia — 55
Coelesyria — 268
Coesfeld — 113
Coimbra — 151
Cokino — 246
Calabria citra — 216
— ultra — 217
Colberg — 121
Colburg — ibid.
Colchester — 147
Colchis — 270
Colimbria — 161
Colmar — 189
Colonia Agrippina 97, 191
— patricia — 170
— Trajana — 191
Colophon — 267
Colossæ — ibid.
Colubraria — 172
Coluri — 246
Cola — 97, 116
Comagene — 268
Comaria — 285
Comino — 223
Comorin — 285
Comorriske Her — 324
Complutum — 168
Compostella — 169
Compsa — 218, 224
Conaght el. Connaught — 156
Conception — 344
Concordia — 299
Condate — 185
Condivicnum — ibid.
Confluentia — 96
Congo — 317
Conimbriga — 161, 174
Connecticut — 338
Condradsborg — 316
Consentia — 225
Constantia — 92, 191
Constantina — 316
Constantino — 326
Constantinopel — 238
Constantinopolis 238, 247
Conti — 181
Conza — 218
Cooks Sund — 355
Coptos — 325
Coqvimba — 344
Corbach — 111
Corcyra — 210, 250
Cordilleras — 341
Cordova — 170
Corduba — 170, 174
Corfinium — 224
Corfu — 210
Corint — 244
Corinthia — 249
Corinthiske Bugt — ibid.
Corinthus — 244, 249
Corioli — 224
Corke — 156
Cornelis Münster — 116
Cornwall — 148
Coromandel — 285
Coron — 244
Corone — 244, 249
Corsica — 221
Corsica, Cyrnos — 225
Corte — 222
Corunna — 169
Corvey — 116
Corvo — 163
Cos — 269
Costin — 286
Costanz — 92, 105

Cöthen

Cöthen — 122
Cothenæ — ibid.
Cotyora — 267
Coulang — 286
Coventry — 150
Cracovia — 76
Cranganör — 286
Crania — 91
Crefeld — 115
Crema — 210
Cremasco — 209
Cremona — 207
Crepsa — 210
Crepy en Valois — 180
Creta — 245, 250
Crim — 68
Crissa — 248
Croatien — 233, 234
St. Croix el. Crux — 351
Cromartie — 154
Crotone — 224
Ctesiphon — 270
Cuba — 349
Cubagua — 350
Cuban — 295
Cudelur — 286
Cuenca — 168
Cuenza — 316
Cuidadella — 172
Cuidad Real — 168
Culm — 84
Culmbach — 100
Cumæ — 224, 267
Cumanien — 231
Cumberland — 152
Cumeria — 148
Curassao — 350
Cures — 224
Curia Rhætorum — 200
Curland — 78
Cusco — 344
Cyclades — 250
Cydnus — 267
Cydonia — 250
Cyllene — 249
Cyparissa — 249
Cypern — 259
Cyprus — 259, 268
Cyrenaica — 325
Cyrene — ibid.
Cyreschata — 295
Cyropolis — ibid.
Cyta — 270
Cythera — 245, 250
Cythnus — 246

D.

Dáchlak — 306
Dachstul — 111
Dacia — 233, 247
Dafár — 274
Dahome — 315
Dalarne — 50
Dalia, Dalecarlia — ibid.
Dalmatia — 234
Dalmatien (Ungersk) — 233
— Tyrkisk — 240
Daman — 285
Damascus — 260, 268
Damask — 260
Damiät — 304
Danapris — 62, 73, 238
Danastris — 73, 237
Dansborg — 287
Danubius — 86
Danzig — 84
Darodus — 314
Dardania — 247
Dardanellerne — 239

Darmstadt — 110
Darnis — 325
Daventria — 138
St. David (en Stad) — 349
— (et Fort) — 286
Dauphin — 324
Dauphine — 182
Deal — 147
Debreczen — 231
Decan og Vidsjapur — 284
Decapolis — 270
Decia — 115
Dehli — 283
Deir el Kammer — 261
Delavare — 337
Delfe — 136
Delfzyl — 139
Deliki — 243
Delmenhorst — 113
Delminium — 234
Delos — 250
Delphi — 248
Delta — 325
Delus — 250
Demetrias — 270
Demir kapi — 240
Demmin — 120
Denbigh — 153
Dendermonde — 94
Derbe — 268
Derbend — 279
Derby, Darby — 150
Derna — 312
Dertmouth — 148
Dertoss — 172
Desirade — 350
Desian — 122
Deya — 150
Deventer — 138
Devonshire — 148
Diarbekr (Gouvern.) — 264
— (en Stad — 265
Didsiele — 256
Diemens-Land — 355
Dieppe — 185
Diez — 115
Dijon — 181
Dillenburg — 115
Dillingen — 105
Dinkelsbühl — 107
Dioczsarea — 269
Dioscoridis Ins. — 274
Divio — 181
Divodurum — 188
Diu — 284
Dnepr el. Dniper 62, 73, 238
Dnieperste Linie — 67
Dniester — 73, 237
Dodone — 248
Donsburg — 135
Dolopia — 248
Dombes — 182
Dombovitz — 241
Domesnæs — 79
St. Domingo — 314, 349
Dominik — 350
U. Dominio Fiorent. — 212
U. Dominio Veneto — 209
Don — 62
Donau — 86, 237
Donaueschingen — 106
Doncaster — 151
Doornick — 94
Dorchester — 148
Dordracum, Dortrechtum 136
Doris — 248
Dorset — 148
Dortrecht, Dort — 136
Dortmund — 116

Danay — 188
Douglas (i Engl.) — 153
Douglas (i Skotl.) — 154
Douro — 159
Dover — 147
Downs — 147
Drangiana — 280
Drås — 278
Dran — 227
Dravus — ibid.
Drepanum — 220
Drenthe — 139
Dresden — 118
Drobak — 39
Drotningholm — 49
Druserne — 261
Dsiesire — 264
Dsjidda — 273
Dstirse — 304
Duacum — 188
Dublin — 155
Dubris — 157
Ducatus Montensis — 114
Dvellium — 105
Duero — 165
Dvina — 62
Duiveland — 138
Dulcigno — 243
Dumbarton — 154
Dumnonium prom. — 148
Duna — 62, 73
les Dunes — 147
Dunfreis — 154
Dunkerque, Dynkerken 188
Durachium — 243
Durazzo, Duradsch — 243
Durham — 151
Durius — 159
Durlach — 106
Durnovaria — 148
Durobrivis — 147, 157
Durocottorum — 181, 191
Durostorus — 239
Durovernum — 147, 157
Dyrrachium — 248
Düsseldorf — 114

E.

Ebal — 269
Eheltoft — 27
Eberstein — 106
Ebodia — 149
Ebora — 162, 174
Eboracum — 151, 157
Ebredunum — 195
Ebro — 165
Ebrodunum — 182, 190
Ebudes — 154
Ebusus — 172
Echatana — 278, 280
Ecluse — 140, 182
Edam — 137
Eden — 152
Edenburg — 239
Edessis — 247, 264, 279
Edinburgh — 154
Eein — 138
Egedesminde — 45
Eger — 128
Egersund — 40
Eglingen — 107
Eglok — ibid.
Egypten — 303
Ehrenbreitstein — 96
Ehrenfels — 104
Eichsfeld — 96
Eichstett — 99
Eindhoven — 140
Eindsidlen — 196
Eisack — 91
Eisenach — 121

Eistridal — 56
Elernforde — 30
Ekron — 269
Elath — 272, 275
Elba — 213
Elben — 87
Elbing — 84
Elephantine — 325
Elensis — 248
Eliberis — 174
Elis — 249
Elmina — 316
Elmo — 222
Eloternes Land — 294
Elsas — 189
Elvangen — 105
Elvas — 162
Elverfeld — 114
Elusa — 191
Elysiske marke — 217
Emathia — 247
Embro — 246
Embs — 112
Emden — 115
Emerita augusta — 169
Emesa — 268
Emmaus — 269
Emmeram — 103
Emporiæ — 174
Endeavour Canal — 355
Endor — 269
Engaddi — ibid.
Engelberg — 199
Engelholm — 52
Engelsburg — 214
Engia — 246
Enkhuizen — 137
Enna — 225
Entre Douro e Mincho — 161
Ens (Flod) — 89
— (Stad) — 90
Eolia — 267
Eperies — 231
Ephesus — 267
Epidaurus — 243, 248
Epidaurus — 234, 244, 249
Epirus — 243, 248
Erak — 265, 277
Erbach — 101
Eretria — 250
Erfurdia) Erfurt) — 96
Eridanus — 202
Erivan — 279
Erlang — 100
Ermland — 83
Ercoad — 262
Erymanthus — 249
Eryx — 220, 225
Eschassens — 199
Escorial — 168
Eskimo — 340
Eskingen — 107
Esras — 266
Essek — 232
Essen — 116
Essex — 137
Estamyes — 180
Estiæotis — 248
Estland — 64
Estremadura — 161, 169
Estremoz — 162
Etruria — 223
Etsch — 202
Euboea — 246, 250
Evora — 162
Euphrat — 256
Eurippus — 246
Eurotas — 249
St. Eustachius — 350
Eutin — 127
Eyder — 31

Exarcha-

Exarchatus — 225
Exeter — 148
Eziongeber — 275

F.

Faaborg — 24
Fægoe — 24
Fæmoe — ibid.
Faenza — 215
Færoerne — 42
Fæsan — 322
Falerii — 224
Falkenberg — 52
Falkenburg — 140
Falkenstein — 111
Falkland Herne — 352
Falmouth — 148
Falskebaj — 318
Falster — 24, 58
Falun — 50
Famagusta — 259
Fanoe — 59
Fanum Vultumnæ — 214
Faro — 162
Faro di Messina — 219
Fars el. Farsistan — 278
Farvel — 45
Facentia — 215
Fanqvemont — 140
Fayal — 163
Faca-Fiordur — 44
Felsina — 214, 223
Femern — 36
Fernambuco — 346
Ferrara — 213, 214
Ferro — 323
Ferrol — 169
Fez — 309
Fida — 315
Fidenæ — 224
Fidentia — 223
Finale — 212
Finisterra — 169
Finland — 53
Finmark — 41, 56
Finske-Vig — 62
Fion — 58
Fiorenza — 212
Fiume — 91
Fladstrand — 26
Flandern — 94, 140, 188
Flavia cæsariensis — 157
Flekkefiord — 40
Flekkerøe el. Friderichsholm 40
Flensborg — 30
Flint — 153
Florenz, Florentia — 212
Flores — 163
Florida Vest- — 336
— Ost- — ibid.
Foix — 184
Foor — 29
Formosa — 292
Forteventura — 323
Fort Louis — 189
Fortunatæ ins. — ibid.
Forum Julii — 183
Fossigny — 205
Franche Comte — 189
Franconia — 98
Francker — 138
Franken — 98, 99
Frankenthal — 97
Frankfurt am Mayn — 112
— an der Oder — 119
Frauenburg — 83
Frauenfeld — 198
Fredensborg — 22, 316
Freius — 183
Fretum Siculum — 219
Freyberg — 118, 197

Freyburg — 92, ibid.
Freysing — 102
Friaul — 209
Friderichshaab — 45
Friderichshavn — 21
Friderichsberg — 22
Friderichsborg — ibid.
Friderichsburg — 82
Friderichsstad — 30
Friderichssund — 22
Fridericia — 28
Friderikshald — 38
Friderikshagor — 284
Friderikstad — 38
Friderikssteen — 38
Friderikswærn — 38
Friedberg — 112
Friedeberg — 120
Friedenstein — 121
Friesland — 138
Frisenborg — 28
Frisia — ibid.
Fromentera — 172
Frumentaria — 172
Fuente Rabia — 173
Fuego — 323
Fulda — 109
Funchal — 163
Furke — 200
Fyen — 23

G.

Ghadames — 322
Gadara — 270
Gadara — ibid.
Gadebusch — 126
Gadir ell. Gades — 170, 174
Gadiske Bergstrækning — 285
Gaeta — 217
Galam — 314
Galata — 239
Galatia — 268
Galatsch — 241
Galilæa — 269
St. Gallen — 199, 200
Gallia — 190, 191
— Cis-alpina — 223
Gallicia — 169
Gallicien — 233
Gallipoli — 218
Gallipoli — 239
Gallivey, Gallive — 156
Gambia — 314
Gambron — 278
Gambs — 198
Gand, Gandavum — 94
Gandolfo — 214
Ganges — 281
Ganjam — 284
Gharian — 312
Garisim — 269
Garonne — 176
Garumna — ibid.
Gascogne — 184
Ghaster — 262
Gaster — 198
Gath — 269
Gaugamela — 270
Gaulonitis — ibid.
Gaulos — 228
Gaza — 261
Gaza — 280
Gazaz — 269
Gazosia — 280
Gesse — 53
Gegenbach — 107
Gelder — 94, 185
Geldria — 286
Gemund — 107
Genabum — 186, 191
Geneva — 201

Genevois

Genevois — 204
Genf el. Geneve — ibid.
Genfer-See — 192
Genona — 211
Genovese — 251
Gent — 94
Genua — 211, 223
St. Georg — 348, 386
Georgia — 336
Georgien — 263
St. Georgio della Mina 316
Georgs Canal — 354
Georgs Øer — 355
Gera — 123
Gergesa — 270
Gergoria — 191
St. Germain en Laye 180
Gersau — 299
Gesoriacum — 181, 191
Gestricia — 52
Geralia — 53
Giæstrikland — 52
Gibea — 269
Gibeon — ibid.
Gibraltar — 170
Giene — 170
Giergievo — 241
Giessen — 110
Ghilan — 279
Gilead — 270
Gileaditis — 270
Gilgal — 269
Gillebek — 39
Gilolo — 299
Ginea; el. Guinea — 315
Gingen — 107
Gingi — 286
Glaamen — 34
Glamorgan — 152
Glarona — ibid.
Glarus el Glaris — 197
Glasgow — 154
Glostonbury — 148
Glatz — 130
Glauchau — 118
Gloucester — 149
Gluchov — 67
Glückstad — 32
Gnesen, Gniesno — 76
Gnossus — 250
Goa — 285
Goerce — 137
Gors — ibid.
Golconda — 284
Gomera — 323
Gondâr — 306
Goodwins-Sandbanker 147
Gordium — 268
Gordyæiske Fieldstrækning 270
Gorté — 314
Gorlitz — 131
Gortz, Goritia — 91
Gortynia — 250
Gortys — 249
Goslar — 127
Goslere — 253
Gosport — 149
Goza Elven — 47
Gothaab — 44
Got Haabs Forbierg — 318
Gotha — 121
Gothards Bierg — 196
Gotheborg, Gothenborg 51
Gotland — 50, 51, 55
Göttingen — 124
Gottland, Gulland — 51
Gottorf — 30
Gonda — 137
Gozo — [illegible]
Graciosa — 163

 Gradisca

Gradiſca — 91
Gradiſt — 232
Græcia — 246
Græcium — 91
Græferland 242, 247, 248
Grænland — 56
Gran — 230
Granada — 171
Grandſon — 199
Gratianopolis — 182
Grätz — 91
Graubundernes Rep. — 200
Graudenz — 84
Grave — 139
Gravelines, Grevelingen 188
Gravenhage — 136
Gravesend — 147
Greenwich — 147
Grenada — 350
Grenadines — ibid.
Grenoble — 182
Gribswalde, Greifswalde 120
Griers — 197
Grimaae — 27
Grodno — 78
Groningen, Groeningen 139
Groningerland — ibid.
Grønland — 44
Gronne Forbierg — 314
Gronne Forbiergs Her 323
Grønsund — 25
Gros-Glogau — 130
Gros-Schlatten — 232
Grus-warderin — 231
Grotta di Sybilla Cumana 217
Grubenhagen — 125
Grünschwatt — 120
Guadalquivir — 165
Guadeloupe — 350
Guadiana — 159, 165
Guam — 299
Guanahani — 349
Guarda — 161
Guardafui (Forb.) — 320
Guastalla — 207
Guatimala — 333
Gudbrandsdal — 56
Gudenaarn — 25
Gueret — 187
Guernsey — 149
Guiana — 346
Guienne — 184
Guimaraens — 162
Guipuzcoa — 172
Guldborgsund — 25
Guldkyſten — 315
Gumbinnen — 83
Gundelfingen — 106
Gunz — 230
Guriel — 263
Güſtrow — 126
Gutsierät, Guzarate — 284
Gyldenſteen — 24
Gymnasiæ — 172
Gythium — 249

H.

Hang — 103
Haarburg — 124
Haarlem — 136
Habeſſinien cf. Habbeſch 305
Habsburg — 195
Hadaland — 56
Hadersleben — 30
Hadingiadal — 56
Hadramaut — 274
Hadria — 224
Hadrianopolis — 239, 247
Hadrumetum — 326
Hadſar — 274

Halſingland — 52
Hamus — 239, 247
Harjedalen — 53
Harte cf. Hartebye — 58
Haz, Haga Comitis — 136
Hainau — 292
Hala Svevorum — 107
Halberſtadt — 125
Haldenſtein — 200
Haleb — 262
Haliacmallus — 267
Halifax — 151, 338
Halitſch — 233
Hall (Schwabiſch) — 107
Halland — 52, 58
Halle (im Magdeb.) — 126
Hallein — 102
Halmſtad — 52
Halmyris Taurica — 253
Halogaland — 56
Halys — 267
Hamburg — 127
Handan — 278
Hameln — 124
Hamilton — 154
Hamm — 114
Hammer — 57
Hammon — 325
Hammona — 114
Hampſhire — 148
Hampton-Court — 146
Hanau — 111
Hannonia — 95
Hanover — 124
Haran — 265
Hardertwyk — 135
Harlemmer-See — 136
Harlingen — 138
Hartford — 145, 338
Harwich — 147
Hartz — 125
Haſle — 23
Haſelt — 138
Havana — 349
Havel — 116
Haverfordweſt — 153
Haurdaland — 56
Havre de Grace — 185
Hauſen — 102, 106
Hebrides — 154
Hebron — 261, 269
Hebrus — 247
Hecatompylos — 280
Hechingen — 106
Hedin — 187
Hedſias — 273
Heidelberg — 97
Heidemark — 56
Heilbrun — 107
Heiligenbeil — 83
Heiligenberg — 106
Hilsberg — 83
Heitersheim — 108
Helia — 42
St. Helena — 324
Helena — 190
Helgeland — 31
alle Helgens Bugt — 346
Helicon — 248
Heliopolis — 262, 268, 325
Helle — 266
Hellespontus — 237
Helmſtedt — 125
Helos — 249
Helſingborg — 52
Helſingfors — 54
Hellingis — 52
Helſingia Botn — 46
Helſingia Land — 57
Helſingoer — 21

Hennegau — 95, 188
Henrichemont — 186
Hephæstia — 223
Hephæstias — 246
Heraclea — 248, 267
Heraclea sintica — 248
Heracleopolis — 325
Herzen — 249
Herat — 279
Herculaneum — 217
Herculis Stotter — 174
Herdalia — 53
Hereford — 145
Herford — 116
Herjulfsdal — 57
Hermanstadt — 231
Hermione — 249
Hermon — 270
Hermopolis — 325
Hernosand — 53
Heroopolis — 325
Herrenhut — 131
Herthedal — 58
Hertogenbosch — 139
Hersfeld — 109
Herzegovina — 210
Hesbon — 270
Hesperia — 223
Hesperis — 325
Hessen — 109
Heusden — 137
Hibernia — 158
Hierapolis — 267, 268
Hierassus — 238
Hieres — 183
Hierichus — 269
Hieriske Oer — 183
Hieropolis — 103
Hierosolyma — 260
Hierting — 29
Hildburghausen — 121
Hildesheim — 127
Hildesia — 127
Hillerod — 22
Himera — 225
Hindisian — 283
Hioring — 26
Hippo-Zegius — 326
— Zaritus — 311, 326
Hippocrene — 248
Hippos — 270
Hirschberg — 130
Hirsholm — 22
Hispalis — 170, 174
Hispania s. Hesperia — 174
Hispaniola — 349
Hlessey — 58
Hoangho — 291
Hobroe — 28
Hochstät — 104
Hodeida — 273
Hohenembs — 106
Hohen Geroldsdeck — ibid.
Hohenlohe — 101
Hohenstein — 123
Hohen-Twiel — 105
Hohenwaldeck — 103
Hohenzollern — 106
Holbek — 22
Holberg — 22
Hölen — 39
Holland — 136
Holland Preussisk — 82
Holmestrand — 38
Holonia — 49
Holstebroe — 28
Holsteen — 31
Holsteenborg — 22
Holsteinborg — 45
Holum — 43

Homburg

Homburg — 110
Hoorn — 137
Horeb — 275
Hormys — 278
Horsens — 27
Horsova — 241
Hothersbye — 58
Hottentotterne — 318
Hoya — 115
Hradisch — 129
Hringerike — 56
Hudsons Bugt — 331
— Stræde — ibid.
Hudwikswal — 53
Hveen — 52
Huglibandar — 284
Hvide Bierge — 388
— Forbierg — 312
— Hav — 62
— Rusland — 64
Hull — 151
Hulst — 140
Humber — 144
Hungers Havn — 344
Huntington — 145
Husum — 30
Hybla — 225
Hyde Park — 146
Hydruntum — 218, 225
Hypanis — 237
Hypata — 248
Hyrcania — 280

J.

Jabadii Insula — 300
Jacobshavn — 45
Jadar — 56
Jadera — 210, 234
Jægerspris — 22
Jæmtland — 53
Jaen — 170
Jafa — 260
Jafnapatnam — 297
St. Jago (Ge) — 323
— (Stad) — 344
St. Jago del Estero — 345
Jakobstad — 54
Jaicza — 240
Jaik — 69
Jamaica — 349
Jambo — 273
St. James — 146
James-Flod — 337
— Fort — 314
Jamptaland — 57
St. Jan — 351
Jangtse — 291
Jani — 314
Janiah (Landst) — 243
— el. Janina (Stad) — 244
Japan — 299
Japho — 269
Japygia — 225
Japygium prom. — ibid.
Jarkian — 294
Jarksberg — 37
Jaroslavl — 66
Jassi el. Jasch — 241
Jassus — 267
Java — 298
Jazygernes land — 231
Jazygum regio — 234
Ibaria (Eur) 174 (As.) — 280
Iberus — 165
Ibrael — 241
Icaria — 260
Ichnusa — 225
Iconium — 258, 268
Ieulisna — 184
Ida — 245, 250
Idria — 91

Iduuum

Idunum — ibid.
St. Jean d'acre — 261
St. Jean Pie de Port — 184
Jeddo — 300
Jemen — 273
Jenitia — 53
Jena — 121
Jenicala — 68
Jenisei — 69
Jeniseisk — 71
Jerico — 261, 269
Jernbæraland — 57
Jerne — 158
Jersey — 149
Jerusalem — 260, 269
Jesreel — 269
Jalan — 129
Ihna — 121
Ildlandet — 352
Ilium — 267
Illiberis el. Helena — 190
Illyricum Illyris 234, 247, 248
Illyrien Ungersk — 232
Ilmenau — 123
Imaus — 296
Imbripolis — 103
Imbros — 246, 250
Intereti — 263
Inachus — 249
India — 289
Indien — 281
Indus — 281
Ingermanland — 64
Ingolstad — 103
Inniskilling — 156
Inowroclaw — 75
Inspruch — 91
Inuita Mariæ — 84
Invernes — 154
St. Johannes — 348
St. John Bye — 348
— Fort — 339
Joinville — 181
Jol — 326
Jomfrue Gerne — 350
Jomfruernes Forbierg — 344
Jonia — 267
Jonkieping — 52
Joppe — 260
Joppe el. Japho — 269
Jordan — 260, 269
S. Jorge — 183
Jork, York Fl. — 337
Jotapata — 270
Jotunheim — 72
Ipswich — 140
Iptus — 267
Ira — 249
Irkutsk — 71
Irtisch — ibid.
Irvel — 158
Isa-Fiordur — 144
Ilauria — 269
Ischa — 148, 157
Isfahan — 278
Isola de los saisanes — 173
Island — 43
l'Isle — 188
Isle de la conference — 173
Isle de france — 180, 304
— Royal — 348
Isles des Lerris — 183
Ismaeil — 242
Isny — 107
Isole di Lipari — 220
Iser — 103
Issus — 267
Ister — 89
Istria — 209
Italia — 233

Italica

Italica — 174
Ithaca — 250
Ithome — 249
Iturea — 270
Itzehoe — 32
Juan Fernardes — 344
Judæa — 269
Judenburg — 91
Iverdon, Iverdun — 195
Joiza — 172
Juliacum, Jülich — 114
Julia Traducta — 174
Julias — 270
Juliomagus — 186
Jungnau — 106
Jura, Jurassus — 175
Jurten — ibid.
Justingen — 105
Juva — 298
Juvavum — 102, 131

K.

Kachao el. Kessio — 289
Kacheti — 279
Kabi-kai — 258
Kaferkysterne — 318
Kaffa — 252
Kahira — 304
Kaisari — 258
Kalenberg — 89
Kalisch — 76
Kalkaernes Land — 292
Kallundborg — 22
Kalmykkernes Land — 294
Kambay — 284
Kambodsia — 288
Kamerik — 188
Kaminice — 77
Kampen — 138
Kamschatka — 72
Kanalen — 183
Kandahar — 279
Kandi — 297
Kantong — 291
Kapnik — 231
Kara Hissar — 258
Karamanien — ibid.
Kareis — 243
Karedsch, Karek — 278
Karelen — 54
Karelsberg — 188
Kargaum — 288
Karlsbad — 128
Karlsburg — 232
Karlsruhe — 106
Karlstadt — 233
Karlstein — 128
Karnate — 286
Kærnthen — 91
Kars — 264
Kartval — 279
Kasan — 70
Kaschau — 230
Kaschmir — 285
Kaschne — 322
Kasgar — 294
Kasikermen — 242
Katik — 274
Kavalang — 354
Kauffbeuren — 107
Kazenellenbogen — 109
Kehne — 288
Kempten — 107
Kensigton — 146
Kent — 147
Kerkuk — 266
Kerman — 279
Kertsch — 68
Keschin — 274
Kessio — 289
Khorasan — 279

Kexholm

Kerholm — 54, 65
Kiækta — 71
Kiel — 32
Kiertemünde — 24
Kiev cil. Kiov — 67
Kife cl. Kaffa — 252
Kilia — 242
Kilia — 32
Kiloa — 319
Kinburn — 67
King-ki-tau — 292
Kingston — 349
Kinsale — 156
Kiøbenhavn — 21
Kiøge — 21
Kiolen — 34
Kiov — 77
Kirkestaten — 213
Kischme — 278
Kislar — 70
Kitzingen — 99
Kletgau — 104
Knock-fergus — 156
Knutenburg — 24
Koblenz — 96
Koeverden — 139
Kolding — 28
Kolumbo — 297
Komorn — 230
Konghell — 51
Kongsbakke — 52
Kongsberg — 38
Kongsvinger — 39
Konje — 258
Königsberg — 82, 120
Königstein — 111, 118
Königsgrætz — 128
Korea — 292
Korne — 266
Kornkysten — 315
Korsøer — 21
Kosel — 130
Koslor — 253
Kossir — 304
Kotsiinsina — 288
Kotsiim — 241
Krageroe — 38
Kram — 91
Krakow — 76
Krennitz — 230
Krempe — 32
Krepe — 315
Krichingen — 111
Krim — 252
Kristino — 331
Kronborg — 21
Kroneberg — 54
Kronslot — 65
Kronstad — ibid.
Kronstadt — 232
Kron Weisenburg — 189
Kubeschah — 296
Kuilenburg — 135
Kum Kalla — 258
Kunerland — 231
Kunnersdorf — 119
Kurdestan — 266
Kurilisk Oer — 306
Kusnacht — 196
Kustrin — 120
Kutahia — 157
Kymine gaards Lehn — 54
Kyria land — 57

L.

Laaland — 24
Labaium — 91
Labiau — 82
Labrador — 339, 346
Lacedæmon — 249

Lacinium — 225
Larunia — 249
Lacus Asphalites — 269
— Larius — 206
Ladoga — 62
Ladogaiske Canal — 63
Ladon — 249
Ladroniske Oer — 299
Lagenia — 255
Lago di Como — 206
— di Lugano — ibid.
— Maqiore — ibid.
— di Perugia — 224
Lagos — 162
Laholm — 52
Lahor — 285
Lalsa — 274
La Lippe. — 162
Lam — 319
Lamia — 248
Lampsacus — 267
Lancaster — 152, 337
Lancashire — ibid.
Lancelot — 328
Lancia — 174
Lancitia — 76
Landsberg — 120
Landsend — 148
Landshut — 103
Landskrona — 52
Langanæs — 43
Langeland — 24, 58
Langensalza — 117
Langesund — 39
Lango — 260
Langres — 181
Langvedoe — 183
Lao — 288
Laon — 180
Laodicea — 262, 267
Laodicea combusta — 268
— Libani — ibid.
— ad mare — ibid.
Lappland, Lapponia — 53
Lar — 278
Larasch — 309
Larissa — 243, 248
Laristan — 278
Larnaca — 259
Larta — 210
Las Palmas — 328
Lattakia — 262
Latium — 224
Lauenburg — 121, 124
Lauis — 199
St. Laurents — 331
Lauriacum — 131
Laurvigen — 38
Lausanne — 195
Lausitz-sore) — 131
— nedre)
Lausodunum, Lausone 195
Lautern — 109
Lavinium — 224
Lavenburg — 90
Laybach — 91
Lazica — 270
Lebadea — 248
Leberberg — 195
Lecce — 218
Lechæum — 249
Ledra — 259
Leeds — 151
Leerdam — 137
Leeuwarden — 138
Legio septima germanica 169
Leicester — 150
Leiden — 136
Lein fl. — 124
Leiningen — 111

Leinſter — 155
Leiwzig — 118
Leire — 58
Leiria — 161
Leith — 154
Lemberg — 233
Lemgo — 115
Lemnos — 246
Lemnus — 246, 250
Lemvig — 28
Len fl. — 92
Lena fl. — 69
Lenczyca — 76
Lentia — 90
Lenzburg — 195
Lesbium — 313
Leon — 169
Leona — 187
Leontium — 225
Leopoldſtad — 230
Leopolis — 233
Lepante — 244
Leptis magna — 320
Lerinſke Oer — 183
Lerna — 249
Lesbos — 259, 268
Leſſoe — 27
Lethe — 159
Lethra — 58
Lethraburg — 22
Leucadia — 249
Leucas — ibid.
Leuctenberg — 104
Leucura — 248
Leu-Kieu — 292
Leutkirken — 107
Leutmeritz — 128
Leuven — 93
Lewis — 155
Libanon — 267
Liban — 79
Liberalitas Julia — 162, 174
Libarnia — 234
Libya — 325
Lichfield — 150
Lichtenfels — 45
Lichtenſteig — 199
Lichtenſtein — 104
Liſland — 64
Liger — 176
Lignitz — 130
Lille — 188
Lilybæum — 223
Lima fl. — 159, 348 Stad
Limburg — 93, 103
Limerick — 156
Limius — 159
Limoges — 187
Limonum — 185
Limoſin — 187
Limovices — ibid.
Lincoln — 150
Lindau — 107
Lindus — 268
Lindum Colonia — 150
Linz — 90
Lippa — 231
Lippe fl. — 112
Lippe, Stad — 114
Lippe, Grevſkab — 115
Lipſia — 118
Liſboa, Liſabon — 161
Lilias — 243
Litauen — 78
Littorale — 92
Livadia, Livadien — 244
Liverpool — 152
Livorno — 213
Lexus — 309, 326

Lizard — 148
Loango — 317
Loanda St. Paulo — ibid.
Locarno — 199
Loeri — 224
Loevis — 248
Lodi — 207
Lodomerien — 233
Loewen — 93
Lohejia — 273
Loire — 176
Lombardiet — 200
London — 146
Londonderry — 156
Londinium — 157
Longobardia — 225
Longovicum — 152
Loretto — 214
Loſanne — 195
Lotringen — 189
Louis-Fort — ibid.
St. Louis-Fort — 314
Louiſiana — 334
Louvain — 93
Louvre — 180
Loyonium — 93
Lodiſa — 54
Lowicz — 76
Lyra — 343
Lubben — 131
Lübeck — 127
Lublin — 76
Lucca, Luca — 215
Lucania — 225
Lucernum — 172, 174
Lucoqia — 77
Lucoria — 224
Lucern, Lucerna — 196
Lucerne — 206
St. Lucia — 323
St. Lucie — 350
St. Lucienſtig — 200
Lucilburgum — 94
Luck — 77
Lucus ad lucum — 174
Ludwigsburg — 105
Lugdunum — 191
— Batavorum — 136
— Segusianorum — 187
Luggarus — 199
Lulcaae — 52
Luna — 224
Lund — 52
Lüneburg — 124
Luneville — 189
Lusiæ — 218
Luſignan — 185
Luſon — 299
Luſitania — 164, 174
Lutetia — 180, 191
Lützenburg — 32
Lüttich — 113
Lützelburg — 94
Lützen — 118
Luxemburg — 94, 188
Luyck — 113
Lycaonia — 268
Lycæus — 249
Lycia — 267
Lycoſtomon — 242
Lycus — 267
Lychnidus — 243
Lydia — 268
Lyk — 83
Lynn — 151
Lyncestis — 247
Lyon — 187
Lyſimachia — 249

Lystra — 268
Laland — 58
Lagstwer — 27

M.

Maas — 133
Maastricht — 139
Macedonia — 247
Macedonien — 242
Macerata — 215
Maceriæ — 181
Machærus — 270
Maclovium — 185
Macon — 182
Madagaskar — 324
Madeira — 163
Madian — 275
Madeid — 168
Madras — 286
Madure — 287
Magdalene Fl. — 341
Magdeburg — 125, 126
Magellanske Land — 344
Magnesia — 248
Mahon — 172
Mailand — 206
Maina — 245
Maine — 186
Mainland — 338
Majo — 323
Majomba — 315
Le Maire — 352
Maissur — 287
Makao — 291
Makassar — 298
Malabar — 286
Malaga, Malaca — 171
Malakka — 288
Malatja — 258
Maldiverne — 297
Malinæ — 93
Malmo — 52
St. Malo — 185
Mallorca — 172
Malta — 222
Mamertum — 225
Man — 153
Mannaheim — 55
Mancha — 167
Manchester — 152
Mancunium — ibid.
Mandal — 42
Mandsinernes Land — 292
Mangalôr — 286
Manheim — 97
Manilla — 299
Maniola — 300
Le Mans — 186
Mansfeld — 122
Mantinea — 249
Mantua — 207
Manzanares — 168
Manse — 29
Maracanda — 296
Maragnan — 346
Marâsch — 258
Marathon — 248
Marburg — 110
La Marca d'Ancona — 214
— Trevigiana — 209
Marcianopolis — 247
Marche — 187
Mare Ægæum — 237
— Caspium — 255
— Hyrcanum — ibid.
— Hadriaticum el. superum — 222
— Tuscum el. Tyrrhenum — ibid.

Marcotis — 325
Margerita — 350
Margiana — 278, 280
St. Maria — 163
Mariager — 28
Mariana — 225
Maribor — 24
Marica — 319
Maridunum — 153
Marie Galante — 350
Marienburg — 84
Marienwerder — ibid.
Marie-Herne — 299
S. Marino — 215
Marisus — 227
Marits — 239
Mariæ Insula — 84
Mark (Grevsk.) — 114
Mark Brandenburg — 118
Marlborough — 198, 298
Marly le Roy — 180
Marmarica — 325
Marmora — 237
Marocco — 309
Marosch — 227
Marquesas Herne — 355
Marrubium — 224
Marseille — 183
Marsicum — 225
Marstal — 31
Marstrand — 51
Marsyas — 267
St Martha — 343
St. Martin — 206, 350
St. Martins Bad — 200
Martinique — 350
Martisburgum — 118
Maryborough — 155
Maryland — 337
Mas a Fuero — 344
Masada — 269
Masanderan — 278
Masan el. Masuren — 75
Maßa — 319
Maskarenhas — 324
Maskât — 274
Masláte — 312
Masovia — 75
Masrate — 312
Massa — 208
Massana — 306
Massachusets Bay — 338
Masserano — 208
Massilia — 183, 190
Masulipatnam — 284
Matamba — 317
Matapan — 245
Matisco — 182
Matir — 299
St. Maura — 210
Maurienne — 205
Mauretania — 325
Mauritius — 324
Maxima Cæsariensis — 157
Maya — 87
Maynthal — 199
Maynz — 96
Mazaca — 268
Mazagan — 309
Mazalkibir — 310
Mecheln, Mechlinia — 93
Mecklenborg — 126
Medelpad, Medelpadia — 53
Media — 280
Medina Celi — 168
— Sidonia — 170
Medine — 273
Mediolanum — 184
Megara — 225

Megaris — 248
Megalopolis — 249
Megen — 140
Mehalle — 304
Mejland — 206, 207
Meiningen el. Meinungen 101
Meissen — 117
Mekke — 273
Mekrän — 277
Melada — 251
Melazzo — 220
Meliapur — 286
Melilla — 309
Melines — 93
Melita — 251
Melitte — 258
Melitene — 258, 268
Mellingen — 198
Melodunum — 180, 191
Melos — 246
Melun — 180
Memel, Flod. — 73, 80
Memel, Stad — 83
Memelik — 137
Memmingen — 107
Memphis — 315
Mendris — 199
Meppen — 113
Mereia — 145
Merdin — 266
Mergentheim — 99
Merida — 169
Merionet — 153
Meroe — 326
Meropia — 246
Mersburg — 107
Merseburg — 118
Mersey — 152
Merve — 133
Mésched — 279
Mesopotamia — 264, 266
Messana — 220
Messapia — 225
Messene — 225, 249
Messenia — 249
Messina — 226
Metapontum — 224
Methone — 244
Metis — 188
Metulum — 234
Metymna — 259
Metz — 188
Mexicanske Bugt — 331
Mexico — 333
Mezieres — 181
Miako — 299
Middelburg — 137
Middelfart — 24
Middleser — 146
St. Miguel — 163
Miknez — 309
Milano — 207
Milford — 152
Milet — 251
Miletus — 267
Milo — 246
Millevis — 326
Milyas — 268
Mindano — 299
Mindelheim — 106
Minden — 124
Mindoro — 299
Mingrelien — 267
Minho, Minius — 159, 169
Minorca — 172
Minsk — 78
Miquelon — 348
Miranda de Douro — 162
Mirandola — 204

Misena — 117
Misenum — 224
Misitra — 244
Mislingelse-Herne — 355
Misraim — 325
Missisippi — 332
Missuri — 332
Mitau, Mitavia — 79
Mittel-Mark — 119
Moabitis — 270
Moabs-Sletter — ibid.
Modena — 208
Modon — 244
Moerius — 87
Moeris — 325
Moesia — 247
Mogador — 309
Moguntia — 96
Moguntiacum — 191
Mokadischu — 319
Mokha — 273
Moldau — 241
Molde — 41
Moles Hadriani — 214
Molisi — 217
Molivo — 259
Molossis — 248
Molukkiske Her — 298
Momonia — 156
Mona — 153
Monabia — 153
Monachium — 103
Monaco — 208
Monaster — 239
Monasterium — 113
Moncolobrer — 172
Mongalernes Land — 292
Monmouth — 145
Mongemusli — 322
Monomotapa — 318
Mons — 95
Mons Peninus — 200
— Pessulanus — 183
Montauban — 184
Montbeillard — 131
Monte Cavallo — 214
Montelimart — 182
Montenegro — 243
Montes Harmoniæ — 95
Montevideo — 345
Montferrat — 206
Montfoort — 140
Montgomery — 153
Mont Louis — 187
Mont Melian — 205
Montmorency — 180
Montpellier — 183
Montreal — 339
Montreuil — 181
Montserrat — 350
Moran, Moravia — 129
Morea — 244
Moria — 269
Morlaix — 185
Morsiedabad — 284
Mosa — 133
Mosambik — 319
Moscau, Moskva — 66
Moscha — 274
Mosel, Mosella — 87
Moskirch — 106
Moskoe-Strømmen — 41
Moss — 38
Mosul — 264, 265
Mud — 258
Mudania — ibid.
Mugden — 292
Mühlhausen — 127, 203
Mulde — 122
Multän — 289

Mumpelgard — 121
München — 103
Münster — 113, 156
— Nieder — 103
— Ober — ibid.
Munychia — 248
Murcia — 171
Murgis — ibid.
Mursa — 232
Murten — 199
Mutina — 208
Muza — 275
Mycale — 267
Mycene — 249
Mycone — 246
Mygdonia — 247
Mylasa — 267
Mylæ — 220
Myrina — 246
Mysia — 247, 267
Mytilene — 259
Mæander — 267
Mæhren — 129
Mænalus — 249
Mæonia — 268
Mære — 56
Moen — 22
Mors — 115

N.

Naarden — 137
Næstved — 22
Nagy-banya — 230
Nain — 269
Naissus — 240, 247
Namnetes — 185
Nancy — 189
Nangazak — 300
Nan-king — 291
Nantes — 185
Namur, Namurcum 95, 188
Napoca — 234
Napoli — 212
Napoli di Malvisia — 244
— di Romania — ibid.
Narbo Martius — 183, 190
Narbonne — 183
Narva — 64
Naskov — 24
Nassau (i Asia) 298 (i Af.) 316
Nassauske Lande — 110, 115
Natolien — 257
Navarra, Ovre Navarra 173
Navarre — 184
Navarino — 244
Naumburg — 118
Naumburg-Zeitz — ibid.
Naumudal — 56
Naupactus, Nauplia 244, 249
Naxia — 246
Naxum — 225
Naxus — 246, 250
Nazaret — 269
Nazianzus — 268
Neapolis — 217, 224, 269
Nebo — 270
Neckar — 87, 105
Nedsied — 274
Negapatnam — 287
Neger-Kysierne — 343
Negho — 354
Negrepont — 246
Negros — 299
Neira — 298
Nemausus — 184, 190
Nemea — 249
Nemours — 180
Neocæsarea — 267
Neocastro — 210
Neocomum — 201

Nericia

Nericia — 49
Nerigon — 55
Nerike — 49, 57
Nerium Pr. — 169
Neschin — 67
Neva — 62
Neu Breisach — 189
Neuburg — 104
Newcastle — 151
Neuenburg, Neufchatel 200, 201
Neuenburger-See — 192
Neuenstadt — 201
Nevers — 186
Neuhausel — 230
Nevirnum — 186
Newis — 350
Neumark — 120
Neu Palanka — 231
Newport — 338
Neu Ruppin — 119
Neustadt — 32, 90
Neustadt Hannover — 124
— — Hungarisch — 230
Neu Strelitz — 126
Neustrien — 191
Nexoe — 23
Neysse — 130
Niagara — 331
Nibe — 27
Nicaria — 260
Nicea — 267, 289
Nicer — 87
Nicobarske Her — 297
Nicomedia — 267
St. Nicolao — 323
Nicopia — 49
Nicopoli — 239
Nicopolis 247, 248, 239, 268
Nicosia — 239
Nidaros — 41, 57
Nienburg — 115
Nieszwiesz — 78
Nieuwpoort — 94
Nil-Flod. — 306, 321
Nimes — 184
Nimetacum — 187, 190
Nimmegen, Nimwegen 135
Ninive — 265, 270
Nischnej-Novgorod — 66
Nisibis — 270
Nissa — 240
Nissebin — 265
Nitra — 230
Nitria — ibid.
Nivernois — 186
Niviodunum Æduorum ibid.
Nizza — 205
Nola — 224
Noli — 212
Nona — 210
Noph — 325
Norborg — 31
Norcopia — 50
Nord-Arkipelagus — 353
Nord-Cap — 41
Nordhausen — 127
Nordland — 52
Nordlingen — 107
Normandie — 185
Nordstrand — 31
Noreg, Norveg — 56
Norfolk — 151
— — — 337
Noricum — 131
Norimberga — 101
Norkioping — 50
Normannia — 56
Nortelga — 49
Northampton — 145
Northumberland — 151

 Norwick

Norwick — 151
Nottingham — 150
Novaja-Zemla — 72
Novara, Novaria — 206
Novellara — 208
Novgorod — 65
Novogrodek — 78
Noviomagum — 135
Noviomagus, Nemetes 191
Nubien — 305
Nuits-Land — 355
Numantia — 174
Numidia — 325, 326
Nürnberg — 101
Nye Andalusien — 343
— Britannien — 339, 354
— Brunswik — 337
— Caledonia — 355
— England — 338
— Fundland — 348
— Ginea — 354
— Granada — 343
— Hampshire — 338
— Hanover — 354
— Hernhut — 45
— Holland — 354
— Jersey — 337
— Jork — ibid.
— Irland — 354
— London — 338
— Mexico — 334
— Orleans — ibid.
— Skotland — 338
— Spanien — 333
— Syd-Vales — 355
— Zeland — ibid.
Nyekiöbing — 22, 25, 26
Nykioping — 49
Nyeslot — 65
Nyesled — 24
Nyeborg — 23
Nyland — 54
Nytla — 268

O.

Ob, Obi — 69
Ober-Baden — 198
Oerinum Pr. — 148
Odense — 23
Oder, Odera — 87
Odessus — 247
Odinsey — 58
Odsjele — 322
Oea — 326
Oels — 130
Oenone — 248
Oenotria — 223
Oeringen — 101
Oeta — 208
Oettingen — 106
Ofen — 229
Offenburg — 107
Ohio — 332
Okrida — 243
Olbia — 226, 252
Olcinium — 234, 243
Oldenburg (Herzogdom.) 113
Oldenburg (Stad) — 32
Oldesloe — ibid.
Oleron — 184
Olimos — 246
Oliebierget — 260
Olinda — 346
Olisippo — 161, 174
Olite — 173
Oliva — 84
Olivenza — 162
Ollbrück — 111
Olmutz — 129
Olsua — 130

Olyka — 77
Olympia — 249
Olympus — 248, 257, 267
Oman — 274
St. Omer — 187
On — 325
Onega — 62
Onolzbach — 100
Ophir — 275, 327
Ophiusa — 172
Ophra — 269
Oporto — 161
Opsto — 57
Opus — 249
Or — 253
Oran — 310
Orange (Stad) — 182
— (Fort) — 316
Oranien — 182
Orbitello — 213
Orcades — 155
Orchomenus — 248, 249
Ordunna — 173
Orebro — 49
Oregrund — ibid.
Orellana — 341
Orenburg — 71
Orenoco — ibid.
Orestias — 247
Oresund — 19
Orka — 264
l'Orient — 185
Origny — 149
Orixa el. Oressa — 284
Orkenerne, Orkneis — 155
Orleans (Stad) — 186
— — (Oe) — 339
Ormus — 278
Onor — 285
Oront, Orontes — 260
Ortenburg — 102
Osero — 210
Osnabrück — 113
Osroene — 270
Ossa — 248
Ost-Angeln — 146
— Friesland — 115
Ostende — 94
Oster-Risoer — 40
Ostia — 224
Ostium Cenionis — 148
Ostrog — 77
Otahaiti — 354
Otranto — 218
Otschakow, Osu — 242
Over Geldern — 140
— Yssel — 138
Ovetum — 169
Oviedo — ibid.
Ouanak — 45
Owrucz — 77
Oxford, Oxonium — 149

P.

Pachynum prom. 220, 225
Paderborn — 113
Padoua, Paduano — 209
Padus — 202
Pæonia — 247
Pæstum — 225
Palæstina — 266, 268
Palermo — 220
Paliacat — 286
Palma (Stad) — 172
— — (Oe) — 323
Palmyra, Palmyrene 261, 268
Palum — 184
Palus mæotis — 252
Pampelo — 174
Pamphlea — 248

Pamphylia — 267
Pamplona — 173
Panai — 299
Panama — 341, 343
Pancsova — 231
Pandosia — 225
Panjonium — 267
Panisus — 249
Pannonia — 234
Panormus — 220, 225, 248
Pantalarea — 220
Panticapæum — 68, 253
Paphlagonia — 267
Paphos — 268
Papin — 207
Parætonium — 325
Paraguay — 299
Paraguai — 341, 345
Paramaribo — 346
Parapotamias — 280
Paris — 180
Parma — 207
Parmisus — 248
Paros — 246, 250
Partenope — 217
Parthia — 250
Pasargadæ — ibid.
Passaro — 220
Passarowitz — 240
Passau — 103
Patagonien — 344
Patara — 267
Patavium — 209
Patmos — 260
Patheos — 325
Patna — 284
Patmo el. Palmosa — 260
Patræ — 249
Patrasso — 245
Il Patrimonio di Pietro 214
Pau — 184
Pavia — 207
Pax Augusta — 169
— Julia — 162, 174
Peberhysten — 286
Pedemontium — 205
Pegnitz — 101
Pegu og Ava — 288
Peipus — 62
Peking — 291
Pelasgiotis — 248
Pelion — ibid.
Pella — 247, 270
Pellene — 249
Peloponesus — 244, 249
Pelorum prom. — 225
Pelsorin — 31
Pelusium — 325
Pemboke — 152
Penmanmaer — 161
Peneus — 243, 248
Peniche — 161
Pensacola — 336
Penschinske Havb. — 255
Pensence — 348
Pensylvanien — 337
Pera — 239
Perea — 270
Permanmunde Skandsen 121
Perche — 186
Percop — 252
Perzjaslavl — 67
Perga — 267
Pergamos — ibid.
Perlberg — 119
Perlehysten — 287
Pernau — 64
Peronse — 206
Perpignan, Perpiniacum 287
Persepolis — 289

Persien — 276
Persis — 278, 280
Persiske Havb. — 255
Perth — 254
Peru — 343
Perugia, Perusia — 215
Pesaro — ibid.
Pessinus — 268
Pesth, Pestum — 229
Peterhof — 65
Peterkau — 76
Petersburg, Petropolis 64
Petersburg — 96
Peterwardein — 232
Petilia — 224
Petra — 275
Petrina — 253
Pevderia — 225
Pfalz Nedre — 97
— Øvre — 103
Pforzheim — 106
Pfullendorf — 107
Phalerus — 248
Phasan-Øen — 173
Phasania — 226
S. Phelipe — 172
Philadelphia — 268, 337
Philippine — 140
Philippi — 248
Philippinske Øer — 299
Philippopel, Philippopolis 239
Philipsburg — 108
Philipsland — 137
Phlius — 248
Phocis — 267
Phocis — 265, 268
Phrygia — 267
Phtiotis — 248
Phtius — 249
Piacenza — 207
Pibeset — 325
Picardie — 181
Picenum — 224
Pico (Øe) — 163
— (Bierg) — 323
Pidavi — 185
Piemont — 205
Pierin — 247
St. Pierre — 348
Pilatus-Berg — 196
Pillau — 82
Pilsen — 128
Pinara — 267
Pindus — 248
Pinna — 224
Pinneberg — 32
Pinsk — 78
Piombino — 213
Pisa, Pise — 213
Pisaurum — 215, 224
Pisgot — 270
Pisidia — 268
Pitcaae — 53
Pithom — 325
Placentia — 207
La Plata — 344
Plates — 248
Plessenburg — 118
Pleskov — 68
Plessov — 231
Plimouth — 148
Plön — 32
Plotsk — 75
Po — 202
Podlachien — 77
Podolien — ibid.
Poitiers — 185
Poitou — ibid.
Pontien — 233
Polemonium — 267
Polese — 199

Pommerellen — 84
Pommern, Pomerania 120, 121
Pompejopolis — 173
Pondisterri — 287
Pons Arolæ — 195
Ponta delgada — 163
Pont a Mousson — 189
Pontus — 267
Pontus Euxinus — 237
Popajan — 343
Populonium — 213
Poretus — 238
Porsgrund — 39
Portalegre — 162
Portici — 217
Port-Louis — 185, 324
— Rojal — 349
Porto — 161
Porto Farina — 311
— — Ferrajo — 213
— — Novo — 287
— — Ricco — 349
— — Santo — 163
— — Vechio — 222
Portsmuth — 149, 338
Portus Alacer — 162
— — Argous — 213
— — Dubris — 147
— — Herculis labronis
cl. liburni — 213
— — Magnus — 149
— — Magonis — 172
Posen, Posnan — 76
Posidonia — 225
Posonium — 229
Posteni — 232
Potentia — 225
Potosi — 344
Potsdam — 119
Præneste — 224
Præstoe — 22
Prag, Praha — 128
Praja — 323
Prajo — 163
Pregel, Pregora, Prigolla 80
Preußlow — 119
Presburg — 229
Prevese — 210
Prignitz cl. Vormark — 119
Principato citra)
— — ultra) — 216
Prinsenland — 140
Prinsens Oe — 324
Prom Sacrum — 163, 225
Propontis — 237
Provence — 182
Providence — 338
Prusa — 257
Pruth — 238
Psiloriti — 245
Ptolemais — 261, 325
Puerto Bello — 343
— — de Santa Maria 170
Pultava — 67
Punta di gale — 297
Puteoli — 217, 224
Puzzuolo — 217
Pydna — 247
Pylus — 244, 249
Pyrbaum — 164
Pyræus — 248
Pyrmont — 115
Pytyusiske Oer — 172

Q.

Qvænland — 57
Qvang-chev — 291
Qvebec — 338, 339
Qvedlingburg — 120
Qverfurt — 117

— Qvirimba

Qvirimba — 319
Qvirinali — 314
Qvita — 316
Qvito — 343
Qvivira — 340

R.

Rab — 230
Ratiba — 275
Radis — 184
Radnor — 152
Raetna — 275
Ræve-Oerne — 355
Ragusa — 211
Rama — 261, 269
Ramoth — 270
Randers — 27
Ranzau — 32
Rapperschweil — 199
Raschid, Rosette — 304
Rastadt — 106
Ratæ Caritanorum — 150
Ratiaria — 247
Ratisbona — 103
Raudii Campi — 223
Ravenna, Ravenna 215, 223
Ravensberg — 114
Ravensburg — 107
Ravenstein — 140
Raumarike — 56
Rauma — 54
Raumonia — 55
Raumsdæle Fylke — 56
Ratzeburg (Stad) — 124
— — (Forstedomme) 126
Re — 184
Recklinghausen — 97
Redding — 149
Redones — 181
Regen — 103
Regensburg — 103
Reggio — 218, 208
Regina — 113, 131
Regitestæ — 181
Regiomontum — 82
Reichelsberg — 102
Reikanæs — 43
Reineck — 98
Reipoltskirken — 121
Reiss, Russ — 192
Remi — 181
St. Remo — 211
St. Remy — 183
Rendsborg — 32
Rennes — 185
Reschd — 279
Retel — 181
Retimo — 245
Reval — 64
Reutlingen — 107
Rha — 62
Rhegium — 218, 228
Rheims — 181
Rhein, Rhin, Rhenus
87, 133, 192
Rheinek — 198
Rheinfels — 110
Rheingrafenstein — 111
Rheinthal — 198
Rhithymna — 245
Rhode Eiland — 338
Rhodope — 339, 247
Rhodus — 259, 268
Rhone, Rhodanus 176, 192
Ribe — 28
Ribeira grande — 323
Richelieu — 188
Rieneck — 101
Riga — 64
Rimini — 215

Ring-

Ringkiøbing — 28
Ringsted — 22
Rinteln — 115
Rio Janeiro — 345
— de la Plata — 341
Riviera — 199
Rivoli — 205
Rivulus Dominarum — 230
Roboretum — 92
Rochefort — 94, 184
Rochefoucaut — ibid.
Rochelle — ibid.
Rochemelon — 206
Rochester — 147
Rodbye — 24
Rode Hav — 255
— Rusland — 233
Rodomum — 185
Rodos — 259
Roer — 94
Roermonde — ibid.
Roeskilde — 21, 58
Rogaland — 56
Rogervik — 64
Roma, Rom — 214
Romagna — ibid.
Romanien — 238
Rome — 29
Ronciglione — 214
Ronda — 171
Ronne — 23
Rosbach — 117
Rosendal — 40
Rosenau — 231
Rostak — 274
Rostok — 126
Rothenburg — 101
Rothomagus — 185, 191
Rothweil — 107
Rotte — 299
Rotterdam — 136
Rouen — 185
Rovereith, Roveredo — 92
Rovigo — 209
Roussillon — 187
Rubess — 55
Rudkiøbing — 24
Rudolstadt — 122
Rügen — 120
Rupifortium — 94
Rusa — 192
Rusicade — 326
Rusjok — 239
Russin — 153
Rust — 230
Rutland — 145
Ryssel — 188

S.

Saale — 116
Saalfeld — 82, 127
Saar — 110
Saarbruck — ibid.
Saba — 278
Saba — 350
Sabaudia — 204
Sabina — 214
Sabrata — 326
Sabrina — 144
Sachsen (Churhunset) — 109
Sachsen (Heringdommet) — 117
Sachsen-Meinungen — 101
Sachsen-Lauenburg — 132
St. Sacrament — 345
Sæbye — 26
Sæmfara — 347
Saffi — [illegible]
Saghalian — [illegible]
Saguntus — 174
Sahra — 313

Saint

Saint Andrews — 154
Saint Denis en France — 180
Saintes — 184
Saintonge — ibid.
Sal — 323
Sala — 326
Sala, Salberg — 50
Salamanca — 169
Salamantica — 174
Salamis — 246, 250, 268
Salampria — 243
Salatio — 191
Saldæ — 326
Salduba — 171
Salentinum Pr. — 225
Salerno — 218
Salernum — 218, 224
Salins, Salinæ — 150
Salisbury — 148
Salle — 309
Salm — 111
Salmures — 186
Salona — 234
Salonik — 242
St. Salvador — 317, 346
Salza — 102
Salzburg, Salisburgum — ibid.
Samaria — 269
Samarkand — 295
Samarobriva — 181
Samnium — 224
Samogitia — 78
Samos — 260
Samoleta — 268
Samothrace — 250
Samsey — 58
San Angelo — 223
San Fiorenzo — 222
Sana — 273
Sandefiord — 39
Sandwich — 147
Sans souci — 119
Santa Fe de Bogota — 343
Santa Fe de Granada — 334
Santarem — 161
Santillana — 169
Santones — 184
Santorin — 245
Sarata — 284
Sardes — 268
Sardica — 247
Sardinien, Sardinia — 221, 226
Sargans — 198
Sargia — 149
Sarlouis — 188
Sarmatia — 79, 85, 233, 247
Saroniske Bugt — 249
Sarskoe-Selo — 65
Sas van Gent — 140
Sasignan Oerne — 353
Sassari — 220
Saturnia — 223
Sau, Savus — 227
Savanna — 336
Saumur — 186
Savona — 211
Savoyen, Savoja — 204
Savn — 299
Sarkiøbing — 24
Sayn — 115
Scalabis — 161, 174
Scaldia — 138
Scaldis — 133
Scamander — 267
Scandinavia, Scandia, Scanzia — 55
Scanzey — 58
Scapta-hyla — 247
Scara — 57
Schafhausen, Scaphusium — 197

Schamaiten

Schamaiten — 78
Schanenburg — 115
Schebam — 274
Schelde — 133
Schemnitz — 230
Scheria — 250
Scheerneß — 147
Schiras — 278
Schirvan — 279
Schlesien — 129
Schleusingen — 100
Schlüsselburg — 65
Schmalkalden — 101
Schönbrun — 90
Schoonboven — 137
Schonwen — 138
Scharschy — 241
Schwabach — 100
Schwabeck — 106
Schwabenland — 104
Schwabisch-Hall — 107
Schwabisch Oestreich — 92
Schwarzburg — 122
Schwarzenberg — 101
Schwarzenburg — 199
Schweidnitz — 129
Schweinfurt — 101
Schweitz — 196
Schwerin — 126
Schythia — 247, 256
Schythopolis — 269, 270
Seiglio — 218
Seio — 259
Seiro — 246
Sciscia — 234
Scodra — 243
Scotland, Scotia — 154, 158
Scotske Ger vestre — ibid.
Scyllæiske Forbierg — 249
Scyros — 246, 250
Sebaste — 268, 269
St. Sebastian — 173, 345
Sebastiano — 163
Sebenico — 216
Sedan — 181
Sedunum — 200
Segeberg — 32
Segovia — 168
Seguntia — ibid.
Segusio — 205
Seide — 261
Seine — 176
Seinsheim — 102
Selan — 297
Seleucia — 267, 268, 270
Seleucis — 268
Selinus — 267
Selskabs-Herne — 354
Semendriah — 240
Semgalien — 78
Semlin — 232
Sempach — 196
Sena Julia — 213
Sena — 319
Sendomir, Sendomirz — 76
Sendomiria — ibid.
Senegal (Kyst) — 373
— — (Flod) — 314
Senis — 205
Sennar — 305
Senrica — 169
Senus — 155
Sephar — 274, 275
Seqvana — 176
Ser — 274
Sereth — 238
Serpho, Seriphus — 246
Serke — 149
Serra (Cap) — 311
Servella — 122

Servien — 240
Sestos — 247
Setines — 244
Setuval — 161
Sevennes — 183
Severn, Saverne — 144
Sevilla — 170
Sfax, El-Sfakuss — 311
Shannon — 155
Shetlands-Herne — ibid.
Shrewsbury — 150
Shrop-Shire — 150
Shulkill — 337
Siæland, Sialund — 20, 58
Siam — 288
Siamske Havbugt — 255
Sichem — 269
Sicilien, Sicania — 219, 225
Sicinus — 246
Sicyon — 249
Side — 267
Sidon — 261, 268
Siebenbürgen — 231
Siegen — 115
Siena — 213
Sieradz — 76
La Sierra — 167
Sierra-Leona — 315
Siewierz, Severien — 76
Siga — 326
Sigistan — 277
Sigmaringen — 106
Sigtuna, Sigtun — 49, 57
Siguenza — 168
Siin-jang — 292
Sjina — 291
Sikino — 246
Silberberg — 130
Silesia — 129
Silistra — 239
Silt — 29
Simmern — 109
Simois — 267
Sinai — 275
Sinarum Regio — 289
Sind — 281
Sindi — 285
Sindstar — 265
Singara — 270
Singidunum — 240
Sinope — 267
Les Saintes — 350
Sinus Corintiacus — 244
— — Gangeticus — 289
Siphanto, Siphnus — 246
Sipphori — 269
Sipuntum — 224
Siragosa — 220
Sirenum Scopuli — 218
Sirjan — 288
Siris — 225
Sirmium — 234
Sitifi — 326
Sitten — 200
Sittiaturum Colonia — 326
Swet — 119
Siyotia — 288
Skaane — 52
Skagen — 26
Skalholt — 43
Skanderburg — 28
Skara — 51
Skardin, Scardona — 240
Skeen — 38
Skielskiøt — 22
Skienderum, Scanderona — 263
Skive — 27
Skodborg-Aae — 25
Skudar (i Alb.) — 243
Skudar, Scutari (i Nat.) — 258

Skye — 155
Skogelse — 22
Skrackyfern — 315
Slavonien — 232
Stego — 156
Sleesvig — 29, 30
Sluis — 78
Sluis — 140
Smaaland, Smaland 51, 57
Smolensk — 68
Smyrna — 257, 267
Snefieldsaas — 42
Socatra — 274
Soderkiöping — 50
Sodermanland — 49
Sofala — 318
Sogn — 39
Soissons — 180
Solepar — 56
Soli — 267
Solferino — 208
Sohagen — 114
Solms — 111
Solois — 225
Solothurn, Solodorum 197
Solowetzkoi — 66
Somerſet (Landſſ.) — 148
— — (Oe) — 349
Sonderborg — 30
Sondershauſen — 122
Sophia — 239
Sopronium — 230
Sor — 262
Sorve — 22
Sorte Rusland — 78
Southwark, Sothik 146
Soyaki — 325
Spa — 113
Spalatro — 270
Spandau — 119
Sparen — 136
Sparta — 244, 249
Spartacia — 174
Speyer — 108
Spidsbergen — 45
Spina Longa — 245
Spira — 108
Spithead — 149
Spoleto, Spoletium 213, 215
Sponheim — 111
Sporades — 250
Spree — 116
Stablo — 116
Stachir — 314
Stade — 124
Inſ. Staechades — 183
Staffis — 197
Stafford — 150
Stagira — 248
Stagno — 251
Scalimenne — 246
Stanko — 260
Stanz — 196
Stargard — 121
Starenhuk — 45
Staro degli Perſpoli — 213
— — della Chieſa — ibid.
Stavanger — 40
Staviacum — 197
Stavropol — 71
Steckenitz — 123
Steenbergen — 140
Stege — 22
Stein am Rhein — 195
Steinfurt — 115
Stendal — 119
Stenyclarus — 249
Sternſtein — 102
Stettin, Stettinum — 120
Stevenswaard — 149

Steyermark, Stiria — 91
Stockholm — 49
Stollberg — 132
Stolpe — 121
Stor — 31
Storkow — 119
Stormarn — 31
Stour — 147
Stralſund — 120
Strasburg — 84, 109, 189
Strat-Davis — 45, 331
Stratonices — 266
Strelitz-Neu — 126
Strongas — 49
Strigonium — 230
Stromboli — 220
Stromoen — 42
Stromſae — 38
Stromſtad — 52
Strophades — 250
Struma — 242, 248
Stubbekiobing — 25
Stuhl-Weiſſenburg — 230
Stuſingen — 106
Stuttgard — 105
Stymphalus — 249
Styx — ibid.
Sanaſen — 306
Suanife — 23
Suara — 312
Swarzwald — 104
Subdobratia — 196
Suda — 245
Sudermannaland — 49
Sudermannaland — 57
Sues — 304
Suella Pomerla — 224
Sverige — 104
Suffoli — 150
Syndicum — 186
Swinemunde — 118
Sohla — 100
Spitzerdorpen — 45
Sulci — 226
Sahara — 224
Salzbach — 104
Sulzburg — ibid.
Sumatra — 297
Sumbar — 306
Sunda — 355
Sunda-Oerne — 297
Syndewal — 53
Sunem — 269
Sungar — 255
Superga, Superge — 205
Sycakt — 284
Syrmann — 346
Surrey — 147
Surſee, Suria — 196
Suſa — 205, 279, 311
Suſiana — 279
Suſſex — 147
Sut — 309
Sybaris — 224
Syderſee — 133
Syene — 325
Sylvania — 267
Syra, Syros — 246
Syracuſa — 220, 225
Syrien, Syria — 260, 266
Syrtica — 325, 326
Syrus — 326

T.

Taafinge — 24
Tabago — 359
Tabmor — 261
Tabularium Prom. — 245
Tafelbaſen — 318
Tafelberget — ibid.

Tafilet — 309
Taganrok — 68
Tajo, Tagus — 159, 165
Taj-van — 292
Tamaræ Ostium — 148
Tamesis — 144
Tanais — 62
Tand-Kysten — 315
Tanis — 325
Tannhausen — 107
Tansjaur — 287
Tansjir, Tanger — 309
Tapheæ — 253
Taphras — 221
Taprobane — 300
Tarantaise — 205
Taranto — 218
Tarazona — 171
Tarentum — 218, 224
Tarquinii — 224
Tarragona, Tarraco 171, 174
Tarrick-Fergus — 156
Tarsus — 264
Tartessus — 174
Tarvisium — 210
Tatar-Basardsjik — 239
Tatta — 285
Tavasthus — 54
Tavastland — ibid.
Tavira — 162
Tauris, Tebris — 273
Taurunum — 234
Taurus — 256
Tay — 153
Teate — 218, 224
Teflis — 279
Tegea — 249
Tellisterri — 286
Tel missus — 267
Telo martius — 183
Temena, Temevarinum 231
Temesvar — ibid.
Tempe — 248
Templin — 119
Tenby, Tenbigh — 153
Tenedos — 266
Tenerissa — 323
Tenos — 246
Tentyra — 325
Terceira — 163
Terek — 295
Tergeste — 91
Tergovisti — 241
Terioli — 92
Ternate — 299
Ternovo — 242
Terra di Bari — 218
— — di Lavoro — 217
— — d'Otranto — 218
Terra firma — 342
Terre neuve — 348
Teschen — 136
Tessin — 192
Tetuang — 106
Tetuan, Tetuanum — 309
Texel — 137
Thabor — 270
Thames, Thems — 144
Thapsacus — 268
Thapsum — 225
Thasus — 246
Thebæ — 244, 248, 325
Thebais — 325
Theis — 227
Thelemark — 56
Thengen — 164
Theodorunum — 149
Theodosia — 252, 253
Thera — 245
Therma — 247

Thermæ

Thermæ Carolinæ — 128
Thermia — 246
Thermodon — 267
Thermopylæ — 249
Thermus — ibid.
Thesprotia — 248
Thessalia, Thessaliotis 242, 248
Thessalonica — 242, 247
Thibet — 294
Thingvalle — 43
Thirsa — 269
Thistæd — 26
Thiva — 244
ter Tholen — 133
Thomar — 161
St. Thomas — 351
St. Thome (Stad) — 286
— — (Ø) — 324
Thorn (Rigsstift) — 116
— — (Stad) — 84
Thorshavn — 42
Thorn — 56
Thoulouse — 183
Thracien, Thracia 246, 247
Thule — 55
Thüringen — 117
Thyatira — 268
Thyras — 73, 237
St. Tiago — 169
Tiber, Tiberis — 202
Tiberias — 270
Tibiscus — 227, 231, 234
Tibur — 224
Ticinum — 207
Ticinus — 192
Tidor — 299
Tiger, Tigris — 256
Tigranocerta — 270
Tilsit — 83
Timor — 299
Tine — 246
Tingis — 309, 326
Tiratschinapalli — 287
Tirnau — 230
Tirnovum — 251
Tlaskala — 333
Tibinium — 195
Tobolsk, Tobolium — 71
Todigberg — 197
Tokai — 231
Tokaima — 343
Tokat — 258
Toledo, Toletum 168, 174
Tolosa — 183, 190
Tombocty — 322
Tomi — 247
Tonbul — 306
Tondern — 30
Tongking — 289
Tonningen — 30
Tonsberg — 38, 57
Toplitz — 128
Tor — 272
Tornegae — 53
Tortosa — 172
Toscana — 212
Tower — 146
Toul — 189
Toulon — 183
Toutaine — 186
Tours — ibid.
Trabizan, Trabesun — 259
Trachonitis — 270
Trachys — 248
Tragurium — 210
Trajanopolis — 267
Trajectum ad Molam 139
— — ad Rhenium 138
Trajectus Suevorum — 101
Trandheim — 56

Traukebar — 287
Transilvania — 231
Prov. Transissalana — 138
Trapani — 220
Trapezus — 259, 267
Trasimenus Lacus — 224
Trasus — 250
Tran — 210
Travankor — 286
Travemünde — 127
Travendahl — 32
Traz os Montes — 162
Tremonia — 116
Trent — 144
Trentschin — 230
Treveri — 96
Treviso — 210
Trevoux — 182
Tricasses — 181
Trient, Tridentum — 92
Trier — 96
Triest — 91
Trinacria — 225
Trinidad — 350
Trinkonomale — 297
Triphyliacus, Sinus — 249
Tripolis (i Syr.) Trabulos 262
— — (i Africa) 311, 312, 326
Tripolis — 268
Trivultium — 182
Trochtelfingen — 106
Troezene — 249
Troggen — 198
Troja — 267
Troki — 78
Trondelagen — 56
Trondhiem — 41
Trondhiems Fiord — 35
Troppau — 130
Trosa — 49
Troyes — 181
Truxillo — 169, 334
Tscherkask — 68
Tschilminar — 278
Tsiandernagor — 284
Tsiattigan — ibid.
Tsitkoffien — 295
Tuarik — 322
Tübingen — 105
Tugium — 196
Tweed — 151
Twer — 65
Tula — 66
Tullum — 189
Tunbrigde — 147
Tunis, Tunes — 310, 311
Turenne — 187
Turgau — 198
Turiaso — 170
Turicum — 195
Turin, Torino — 205
Turkmanernes Lande — 294
Turones — 186
Turris Julia — 169
— — Libisonis — 226
Tuscia — 225
Tusculum — 224
Tutucurin — 287
Tychopolis — 32
Tylos — 274
Tyrol — 92
Tyrus — 262, 268

U. V.

Vaeca — 326
Vada Sabatia — 211, 223
Vaigats — 255

Valakiet

Valakiet — 240
Valdres — 56
Valence, Valentia 182, 190
Valencia — 172
Valenciennes, Valencyn 188
Valentinianae — 188
Le Valette — 222
Valkenbourg — 140
Valladolid — 168
Vallangin — 201
Vallis Brennia — 199
Valice — 22
Valoe — 39
Valparaiso — 344
Van — 264
Vana — 62
Varberg — 52
Vardar — 242
Varde — 28
Vardohuus — 41
Værmeland — 51
Varna — 239
Varran — 310
Varschau, Varsavia — 75
Varvik — 349
Vasa — 54
Vasalia — 114
Vatican — 214
Vaurs — 56
St. Ubes —
Ucker — 119
Ucker-Mark — ibid.
Uddevalla — 52
Udine — 209
Ueberlingen — 107
Vecht — 112
Vechta — 113
Vectis — 149
Vedinum — 209
Veer — 137
Veichsel — 73, 80
Veji — 224
Veile — 28
Veissenburg Græsk — 240
Veldenz — 109
Velike — 68
Vemmeltyft — 22
Venaissin — 182, 215
St. Venant — 187
Vendome — 186
Venedig — 208
La Venerie — 205
Venezia, Venedig, Venetiæ 209
Venezuela — 343
Venlo — 140
Vennern — 47
Vennersborg — 51
Venta Belgarum — 148, 157
— — Silurum — 148, 157
Venusia — 224
Vera Cruz — 334
Verbas — 240
Vercelli — 205
Verden — 115, 116
Verdun, Verodunum — 188
Verona — 209
Versailles — 180
Verulamium — 157
Vesontio — 189, 191
Vesteraas — 49
Vesterbotten — 53
Vestervik — 51
Vestfold — 56
Vestmanna Eyar — 42
Vestmanhavn — 42
Vestmanland — 49, 57
Vesuvius — 217
Vettern — 47

Vetulonii

Verulonii — 224
Viadrus — 87
Vianna — 162
Ujazdow — 75
Viborg — 27, 65
Vicenza, Vicentia — 209
Victoria — 157, 298
Vidosya — 173
Viddin — 239
Vienna — 90
Vienna Allobrogum — 182
Vienne — ibid
Vihats — 240
Villa Viciosa — 162
Vinland — 330
Viken — 57
Villa de Conde — 162
— franca — 163, 205
— nova de Partimaon 163
Ville-franche — 187
William Fort — 284
Williamsbury — 337
Wilmington — 336
Viminiacum — 247
Vinaoe — 62
St. Vincent — 350
St. Vincente — 323
Vindebona — 234
Vindelicia — 131
Vindonissa — 191
Vinceburgum — 99
Virginien — 337
Visbye — 51
Vistula — 73, 80
Visurgis — 87
Viterbo — 214
Vitoria — 173
Ukraine — 67, 77
Ulcaa — 54
Ulf — 314
Uliarus — 184
Ulidia — 156
Vlissingen — 137
Ulm — 107
Ulnia Trajana — 234
Ulster, Ultonia — 156
Ultrajectum — 138
Umbria — 224
Unega — 53
Unoth — 197
Untervalden — 196
Voiniza — 210
Volga — 62, 69
Volkov — 63
Volodimir — 66
Vologda — 65
Volta — 315
Voorne — 137
Vordingborg — 22
Vormark — 119
Voronesch — 66
Vorskla — 67
Upland — 49, 57
Upsala — 49, 57
Vratislavia — 129
Uralske Strom — 69
Urbino — 213, 215
Urbinum — 215, 224
Uri — 196
Urmia, Urumia — 278
Ursa — 192
Usbekerne — 294
Usedom — 121
Usingen — 110
Ustjug — 65
Utica — 326
Utiña — 127
Utrecht — 138

Utznach

Utznach — 198
Uxellodunum — 191
Vulcaniæ inf. — 210
Vulsinii — 224

W.

Waal — 135
Wachenitz — 123
Wagrien — 32
Walchern — 137
Waldburgske Lande — 106
Waldeck — 111
Wales — 152
Wallenstadt — 198
Wallis — 200
Wandsbeck — 32
Wangen — 107
Warasdin — 233
Warendorf — 113
Warschawa — 75
Warta — 73
Warte — 116
Wartenberg — 111
Warwik — 150
Waterford — 156
Weich — 154
Weichselmünde — 84
Weil — 107
Weilburg — 110
Weimar — 121
Weissenburg (Tysk) — 101
— — am Rhein 189
— — (Ung.) — 232
Weissenfels — 117
Welau — 83
Wels (i Tydskl.) — 90
— (i Engl.) — 148
Welzheim — 102
Wersen — 102
Wernigerode — 122
Wertheim — 101
Wesel — 114
Weser — 87
Westminster — 146
Westmorland — 146
Westphalen — 97
Westsex — 145
Werfordt — 155
Wezlar — 112
Wicklow — 155
Wied — 115
Wielitschka — 233
Wien — 90
Wiesensteig — 106
Wiesentheid — 102
Wight — 149
Wild- og Rhein-Grevernes Lande — 111
Willanow — 75
Willemstadt — 140
William — 154
St. Willibaldsburg — 99
Wilna — 78
Wilster — 32
Wilt-Shire — 148
Wilzburg — 102
Winnossen — 107
Winniza — 77
Winchester — 148
Windau — 79
Windsheim — 101
Windsor — 149
Winschoten — 139
Wintherthur — 195
Wisbaden — 110
Wismar — 126
Wisnowice — 77
Witgenstein — 111
Wittenberg, Witteberga 117
Witts-Land — 355

 Wladislaw

Wladislaw — 75
Wlodzimiers — 77
Wola — 75
Wolgast — 120
Wolfenbüttel — 125
Wolfersdyk — 138
Wollin — 121
Woodstock — 149
Worcester — 149
Worms, Vormatia — 108
Wormserbad — 200
Wornie — 78
Wrexham — 153
Würtemberg — 105
Würzburg — 99

X.

Xanthus — 267

Y.

Het-Y — 136
Yarmouth — 151
York — 151, 338
Youghall — 156
Yperen — 94
Ysenburg Ober- — 111
— — Nedre- — 98
Yssel Over- — 138
Yssel — 135
Ystad — 52
Ytschbele — 288

Z.

Zabatus — 270
Zabrasch — 77
Zacynthus — 211, 250
Zadracarta — 280
Zagrab — 233
Zaire — 316
Zama — 326
Zamora — 169
Zamoso — 233
Zancle — 220, 225
Zangebar, Zanzibar — 319
Zante — 211
Zara — 210
Zaragoza — 171
Zardam — 137
Zarmisagethusa — 234
Zaslav — 77
Zeeland — 137, 346
Zeila — 320
Zela — 267
Zell — 124
Zell am Hammersbach 107
Zephyrium prom. — 225
Zerbis — 270
Zerbst — 122
Zia — 246
Zigenhayn — 109
Zile — 192
Zion — 260, 269

Ziph

Ziph — 269
Zirkzee — 138
Zittau — 131
Zmuids — 78
Znaim — 129
Zoan — 325
Zoar — 269
Zoffingen — 195
Zoom — 139
Zorndorf — 120
Zweybrüchen — 108
Zug — 196
Zwol, Zwolle — 138
Zürich — 195
Zutphen, Zutphania — 135
Zycomirs — 77

O.

Oieren — 35
Oland — 50, 51
Orebro — 49
Oregrund — 49
Ore-Sund — 19
Orkenoerne — 155
Oster-Risoer — 40
Osel — 64
Osterbotten — 54

Rettel-

Rettelser.

Side.	Linie.	
4	7	dette læs: den.
—	15	Oceau læs: Oceanus.
13	6	mod læs: med.
22	5	til Laaland og Falster, læs: til Falster.
24	10	mde læs: med.
—	15	læs: Aalholm, Halsted og Maricboe-Kloster.
—	21	læs: Nyested har den beste Havn paa Øen.
27	næstſ. og ſiſte.	læs: Ebeltoft og Grinaae have ſlette Havne.
33	7	Veſten læs: Øſten.
41	ſiſte.	Moſtenæs og Oſens Jernverker, læs: Moſtadmarkens Jernverk.
43	15	Træer, læs: Tran.
56	ſiſte.	Alfhrim læs: Alfheim.
70	19	Notiaker læs: Votiaker.
90	1	Rohrnetum læs: Rohoretum.
137	8	flere nogle læs: nogle flere.
162	20	vicoſa læs: viciosa.
164	3	Cado læs: Cabo.
173	5	Fruente læs: Fuente.
192	næſtſ.	Boden-See læs: Boden-See.
212	21	Dominio, Fiorentino læs: Dominio Fiorentino.
234	11	læs: Zarmiſagethuth.
248	6 (neden fra)	Leuctis læs: Leuctra.
250	22	Zycynthus læs: Zacynthus.
262	17	læs: Tripolis i Syrien.
273	næſtſ.	Hadeida læs: Hodeida.
284	11	Bagugar læs: Bagnagar.
321	1	IV. læs: VI.
323	19	Ribeira, Grande læs: Ribeira grande.
350	12	Sintes læs: Saintes.

Kort Udtog af Geographien, til Begynderes Bedſte.

Kiøbenhavn,
udi det Kongelige Wäyſenhuus
trykt af Gerhard Gieſe Salikath,
1776.

Jordklodens
almindelige
Inddeelinger.

Jordklodens **Lande** henføres til 5 Hoveddeele:

1. Europa.
2. Asia.
3. Afrika.
4. America og
5. Landene imellem Asia og America.

Af det store Verdens **Hav** nævnes især 6 Hoveddeele:

1. **Iishavet**, Norden for Europa og Asia.
2. **Det Atlantiske**, Vesten for Europa.
3. **Det Æthiopiske**, Sydvesten for Afrika.
4. **Det Indiske**, Syden for Asien.
5. **Sydhavet** eller **Det stille Hav**, imellem Asia og America.
6. **Middelhavet**, imellem Europa, Afrika og Asia.

Europa

stoder mod Osten til Asien; mod Norden, Vesten og Syden er den omgiven af Jishavet, det Atlantiske og Middelhavet.

Den indbefatter følgende **Lande:**

1. Danmark.
2. Norge.
3. Sverrig.
4. Rusland.
5. Polen.
6. Preussen.
7. Tydskland.
8. De forenede Nederlande.
9. Storbritannien og Ireland.
10. Portugal.
11. Spanien.
12. Frankrige.
13. Helvetien.
14. Italien.
15. De Ungerske Lande.
16. Det Europæiske Tyrkie.
17. Det Krimske Tatarie.

Iblant de Navne, som gives **Vandene** omkring Europa ere især at mærke:

1. Østersøen.
2. Nordsøen ell. Vesterhavet.
3. Archipelagus.
4. Det sorte Hav.

Kon-

Kongeriget Danmark

er mod Vesten, Norden og Osten omgivet af Nordsøen, Kattegat og Østersøen; mod Syden grændser det til **Holsteen**, hvilket og tilhører Kongen af Danmark og Norge, men er dog en Deel af Tydskland.

Tre mærkelige **Sunde** ere:

1. Øresund.
2. Det store Belt og
3. Det lille Belt.

Danmark bestaaer

A. af store og smaae **Øer** og

B. af **Halvøen Jylland.**

Det har i alt 7 Hoved-Afdeelinger:

1. Sjælands og
2. Fyens Stifter, hvilke bestaae allene af Øer.
3. Aalborg,
4. Viborg,
5. Aarhuus og
6. Riber Stifter, som udgiøre **Nørre-Jylland.**
7. Hertugdømmet Slesvig eller Sønder-Jylland.

I. Sjæ-

I. **Siælands Stift** indbefatter Herne:

1. Siæland, hvor
   Kiøbenhavn, Kongens Residensstad.
   Helsingøer med Fæstningen **Kronborg**, ved Øresund.
   Roeskilde, hvor Kongerne begraves.
2. Møen.
3. Bornholm.

II. **Fyens Stift** besatter Herne:

1. Fyen, hvor
   Odense, den fornemste Stad.
2. Langeland.
3. Laaland, hvor
   Nakkov er den bedste Bye.
4. Falster.

III. **Aalborg Stift**, hvor
Aalborg er Hovedstaden.

IV. **Viborg Stift:**
Viborg er en gammel Stad.

V. **Aarhuus Stift:**
Aarhuus og
Randers ere gode Stæder.

VI. **Riber Stift:**
Ribe.

VII. **Hertugdømmet Slesvig** eller **Søndre-Jylland:**
Slesvig, Hovedstaden.
Flensborg.
Herne **Femern**, Als og Ærøe here og hertil.

Kongeriget Norge

støder mod Norden, Vesten og Syden til Jishavet, Nordsøen og Kattegat; mod Osten til Rusland og Sverrig.

Af **Elvene** ere:

1. Glaamen og
2. Dramen de mærkeligste.

Riget er **inddeelt** i 4 Stifter:

1. Aggershuus og
2. Christiansands Stifter ligge **Sydenfields.**
3. Bergen og
4. Trondhiem ligge der **Nordenfieldske.**

1. I Aggershuus Stift ere Stæderne:

Christiania, Rigets Hovedstad, ved Festningen **Aggershuus.**

Friderikstad er vel befæstet.

Friderikshald, ved den berømte Grændsefæstning **Friderikssteen.**

Kongsberg, en Bergstad ved et Selvverk.

2. Christiansands Stift har:

Christiansand, Hovedstaden.

Stavanger.

3. Ber-

3. Bergens Stift har

Bergen, den beste Handelstad i Riget.

4. I Trondhiems Stift er

Trondhiem Hovedstaden.

Til Norge hører:

1. Færøerne.
2. Den **Island.**
3. **Grønland.**

Kongeriget Sverrig

indsluttes af Norge, Rusland og Østersøen.

Det bestaaer af 5 Hoveddeele:

1. **Sverrig** i sig selv. Der er
   - Stokholm, Hovedstaden, hvor Kongen residerer.
2. **Det Gothiske Rige:**
   - Gothenborg, en god Handelstad.
   - Carlskrona.
3. **Nordland.**
4. **Lappland.**
5. **Finland,** hvor
   - Aabo, en Seestad.

Til det Svenske Rige herer en Deel af Pommern.

Det

Det Russiske Rige

indbefatter en stor Deel af Europa og det heele nordlige Asien. Det er inddeelt i 20 General Guvernementer.

A. Det Russiske Rige i Europa.

Floderne:

1. Volga.
2. Don.
3. Dneyr og
4. Dyna ere at merke.

Det bestaaer af 15 Guvernementer under 4 Hoveddeele:

1. **De Provinser, som har tilhørt Sverrig.** Der er:
   - St. Petersborg, den Keiserlige Residents-Stad, ligger i Ingermanland.
   - Riga, en bekiendt Handelstad i Liftland.
2. **Store Rusland,** hvor
   - Moskau, Rigets gamle Hovedstad.
3. **Lille Rusland med Nye Servien,** hvor
   - Asov, hvoraf det Asovske Hav kaldes.
4. **Hvide Rusland.**

B. Det

B. Det Ruſſiſke Rige i Aſien.

Floderne:

1. Jaik.
2. Ob ell. Obi.

Det beſtaaer af Landene

1. **Aſtrakan** og
2. **Kaſan**, hvilke have Hovedſtæder af ſamme Navne.
3. **Det Orenburgſke.**
4. **Sibirien**, hvor

Tobolſk er den fornemſte Stad.

Kamſchatka er en ſtor Halvoe, ſom ſtöder til Sibirien.

Kongeriget Polen.

Der ere Floderne:

1. Weichſel.
2. Memel.
3. Dnieſter.
4. Dneyr.

Det beſtaaer af 4 Deele:

1. **Stor Polen**, hvor:

Warſchau, den Kongelige Reſidens-Stad.

2. **Lille-Polen:**

Krakov kaldes Rigets Hovedſtad.

3. **Litauen.**
4. **Hertugdommet Curland** og **Semgallen**, ſom er et Lehn af Polen.

Mitau er Hertugens Reſidens-Stad.

Kongeriget Preussen.

Floderne:

1. Weichsel.
2. Pregel og
3. Memel ere de mærkeligste.

Landet er deelt i

1. Øst-Preussen, hvor

Konigsberg, Rigets Hovedstad.

Memel, en Handelstad.

2. Vest-Preussen, Der ligger:

Danzig, en berømt, frie Handelstad, tilhører ikke Kongen.

Kongen af Preussen besidder ellers mange Lande, mest i Tydskland.

Tydsk-

Tydskland.

Det Tydske Rige bestaaer af mangfoldige Stater, som have adskillige Herrer, men ere dog i nogen Maade forbundne, og Keiseren ansees som heele Rigets Overhoved.

De største **Floder** ere:

1. Donau.
2. Rhin.
3. Elbe.
4. Oder.
5. Weser.

Tydskland er **inddeelt** i 10 Kredse, men det har og nogle Lande, som ere uden for Kredsforfatningen.

De ti Kredse ere:

1. Den Østerrigske.
2. Burgundiske.
3. Chur-Rhinske.
4. Frankiske.
5. Bayerske.
6. Schwabiske.
7. Over-Rhinske.
8. Westphalske.
9. Oversachsiske.
10. Nedersachsiske (*).

(*) For at erindre disse Navne har man indført dem i et slags Vers: Austriacus, Bavarus, Svevus, Burgundia, Francus, Rhenanus duplex, Vestphalia Saxonicique.

I. Det

I. Den Østerrigske Kreds

tilhører det Østerrigske eller nu værende Romerske Keiserlige Huus, og indbefatter:

1. Nedre Østerrig, hvor
   Wien, Keiserens Residens-Stad.
2. Indre Østerrig.
3. Tyrol.
4. For Østerrig.

II. Den Burgundiske Kreds

bestaaer af de Østerrigske Nederlande, hvilke kaldes:

1. Brabant, hvor:
   Bryssel, Hovedstaden.
2. Limburg.
3. Luxemburg.
4. Gelderland.
5. Flandern.
6. Hennegau.
7. Namur.

III. Den Chur-Rhinske Kreds

indbefatter:

1. Churførstens af Maynz Lande, hvor
   Maynz er Hovedstaden.
2. Erkebispedømmet Trier.
3. Erkebispedømmet Cøln:
   Cøln er en frie Rigsstad.
4. Pfalz am Rhein. Der:
   Manheim, hvor Churførsten af Pfalz residerer.
5. Førstendømmet Aremberg og nogle smaae Landskaber.

IV. I

IV. I den Frankiske Kreds

ere de fornemste Lande.

1. Høistiftet eller Bispedømmet Bamberg.
2. - Würzburg.
3. - Eichstett.
4. Førstendømmene Culmbach og Onolzbach. I det første er:
   Bareuth, den regierende Markgreves Residens.
5. Rigsstaden Nürnberg og flere.

V. Til den Bayerske Kreds

hører:

1. Erkebispedømmet Salzburg.
2. Høistiftet og Rigsstaden Regensburg.
3. Churførstens af Bayern Lande, hvor
   München er Hovedstaden.
4. Førstendømmene Sulzbach og Neuburg.

VI. Den Schwabiske Kreds

indbefatter mange Lande, iblant hvilke mærkes:

1. Hertugdømmet Würtemberg.
   Stuttgardt er der Hovedstaden.
2. Markgrevskabet Baaden-Baaden.
3. Markgrevskabet Baaden-Durlach.
4. De Førstelige Hohenzollerske Lande.
5. Augsburg og mange andre Rigsstæder.

VII. I den Over-Rhinske Kreds

ligge, blant andre, følgende Lande:

1. Høistiftet og Rigsstaden Worms.
2. Forstendømmet Simmern.
3. - - Lautern.
4. - - Veldenz.
5. - - Zweybrüchen.
6. Landgrevskabet Hessen.
7. De Forstelige Nassauske Lande.
8. Rigsstaden Frankfurt am Mayn.

VIII. Til den Westphalske Kreds

hører:

1. Høistiftet ell. Bispedømmet Münster.
2. - - Paderborn.
3. - - Lüttich.
4. - - Osnabrück.
5. Hertugdømmet Oldenborg.
6. Hertugdømmene Jülich og Berg.
7. Nogle Kongelig-Preussiske Lande, hvor:
   Emden, en stor Handelstad i Ostfriesland.
8. Forstendømmet Verden.
9. De Nassauske Lande (i denne Kreds) (*).
10. Rigsstaden Aken.

IX.

(*) De tilhøre en anden Linie af dette Forstelige Huus, end de i den Westphalske Kreds.

IX. I den Oversachsiske Kreds ere:

1. De Churfachsiske Lande, hvor
   Dresden er Churforstens Residensstad.
   Leipzig.
2. Mark Brandenburg. Der:
   Berlin, hvor Kongen af Preussen residerer.
3. Hertugdømmet Pommern, som deels tilhører Preussen, deels Sverrig.
4. Forstendømmene Weimar og Eisenach.
5. Forstendømmet Gotha.
6. - - Anhalt og flere.

X. Den Nedersachsiske Kreds

indebefatter:

1. De Brunsvig-Lyneborgske Lande, som tilhøre Kongen af Storbritannien.
2. De Brunsvig-Wolfenbüttelske, hvor:
   Brunsvig er Hertugens Residensstad.
3. De Preussiske Forstendømmer Magdeburg og Halberstadt.
4. Meklenborg.
5. Hertugdømmet Holsteen, hvor
   Glykstad.
   Kiel.
   Altona.
6. Bispedømmene Lybek og Hildesheim.
7. Rigsstæderne: Hamborg, Lybek og flere.

XI. De Rigslande, som ikke henhøre til de 10 Kredse

ere fornemmelig:

1. Kongeriget Böheim, hvor Prag er Hovedstaden, og
2. Markgrevskabet Mœhren tilhøre det Østerrigske Huus.
3. Schlesien tilhører Preussen for den største Deel, og
4. Grevskabet Glatz ogsaa.
5. Lausitz tilhører Churfursten af Sachsen.

De

De forenede Nederlande.

Der ere Floderne:

1. Rhin.
2. Maas og
3. Schelde.

Denne Republik bestaaer af:

I. De 7 forenede Provinser.

1. Gelderland.
2. Holland, hvor Amsterdam, en meget berømt Handelstad.
3. Zeeland.
4. Utrecht.
5. Friesland.
6. Over-Yssel.
7. Groningerland.

II. Landskabet Drenthe staaer under Republikens Beskyttelse.

III. Generalitets Landene ere Stykker af de øvrige Nederlande, som Republiken har underkastet sig.

Storbritannien og Ireland.

Den Storbritannien indbefatter Kongerigerne England og Skotland, hvilke tilligemed Ireland have een Konge.

I. England har:

Floderne:

1. Thems.
2. Severn.
3. Trent.

Det bestaaer af 2 Hoveddeele:

1. England i sig selv er indbeelt i 40 Landskaber, som kaldes Shire (Schir). Af disse kan mærkes især:

a. Middlesex. Der:
London, Hovedstaden, hvor Kongen residerer, er meget stor.

b. Kent, hvor
Dover, en Soestad ved Kanalen.

c. Oxford-Shire, hvor
Oxford, med et Universitet.

d. Glocester-Shire (Glosterschir).

e. Cambridge-Shire (Kambridsch).

f. York.

g. Northumberland.

h. Cumberland.

i. Lancaster (Lenkaster).

2. Fyrstendømmet Wales deeles i
1. Nord-Wales og
2. Syd-Wales.

II. Skot-

II. Skotland

kan deeles i

1. Syd-Skotland, hvor
Edinburgh, Hovedstaden i Riget.
2. Den mellemste Deel og
3. Nord-Skotland.

Orkenserne og Schetlands-Øerne høre hertil.

III. Ireland

har 4 Hoveddeele:

1. Leinster, hvor
Dublin, Landets Hovedstad.
2. Ulster.
3. Conaght.
4. Munster.

Kongeriget Portugal.

Dets fornemſte **Floder** ere:

1. Minho.
2. Douro.
3. Tejo.
4. Guadiana.

Provinſerne ere:

1. Eſtremadura, hvor
   Liſabon, Kongens Reſidens-Stad.
2. Beira.
3. Entre Douro e Minho.
4. Traz os Montes.
5. Alentejo.
6. Algarve.

Oerne:

a. Madeira og Porto Santo.
b. De Azoriſke Oer.

Kon-

Kongeriget Spanien.

Floderne:

1. Duero.
2. Tajo.
3. Guadiana.
4. Guadalqvivir (Guadalkivir).
5. Ebro.

Det beſtaaer af 15 **Provinſer:**

A. De ſom fordum have hørt til Kongeriget **Caſtilien**, ere:

1. Nye Caſtilien, hvor
   Madrid, Hovedſtaden i Riget.
2. Gammel Caſtilien.
3. Aſturien.
4. Gallicien.
5. Leon.
6. Eſtremadura.
7. Andaluſia, hvor
   Cadiz, en bekiendt Søeſtad.
8. Murcia.
9. Granada.

 B. De

B. De Lande, som har hørt til **Aragonien**; ere:

10. **Aragon.**
11. **Catalunnia** (Katalunje).
12. **Valencia.**
13. **Øerne**, hvoraf de vigtigste ere:
    a. **Mallorca** (Maljorka).
    b. **Minorca**, som tilhører England.
    c. **Iviza.**

C. De øvrige Landskaber:

14. **Biscaja.**
15. **Navarra.**

Kon-

Kongeriget Frankrige.

Der er **Floderne:**

1. Seine (Sæne).
2. Loire (Loare).
3. Garonne.
4. Rhone.

Riget er **inddeelt** i 30 Guvernementer, foruden Øen Corsica. Af disse kan følgende for det første mærkes:

I. Til Landets gamle Provinser høre

a. **Guvernementet af Paris**, hvor:
   Paris, Rigets Hovedstad, er en af de folkerigste i Europa.
b. **Isle de France** (Il de Frangse).
   Versailles (Versálje), Kongens ordentlige Residens-Slot.
c. **Picardie.**
d. **Champagne** (Schampánje).
e. **Bourgogne** (Burgónje).
f. **Dauphiné** (Dofine).
g. **Provence** (Provángse), hvor
   Marseille (Marsélje), en berømt Handelstad.
h. **Languedoc.**
i. **Navarre og Bearn.**
k. **Guienne og Gascogne** (Giénne, Gaskónje).
l. **Bretagne** (Bretánje).
m. **Normandie.**

II. Til

II. Til de Lande som ere vundne i de seenere Tider, høre:

a. Artois (Artoæ) og

b. Flandern, hvilke indbesatte Deele af Nederlandene (*).

c. Lothringen og Barr.

d. Elsas.

(*) De samtlige Nederlande ere altsaa deelte imellem det Østerrigske Huus, Frankrige og de forenede Nederlandes Republik, foruden et Stykke, som Kongen af Preussen besidder.

Hel-

Helvetien.

Der ere Floderne:

1. Rhin.
2. Aar.
3. Rhone, og flere.

Denne Republik bestaaer af 3 slags Landskaber:

I. Tretten eedeligen forenede Cantoner, af hvilke

a. De 8 ældste i Forbundet ere:

1. Zürich.
2. Bern.
3. Lucern.
4. Uri.
5. Schweitz.
6. Unterwalden.
7. Zug.
8. Glarus.

b. De 5 yngre.

9. Basel.
10. Freiburg.
11. Solothurn.
12. Schafhausen.
13. Appenzell.

II. Adskillige Landskaber og Stæder, som ere visse af de forenede Cantoner underkastede.

III. Endeel allierede og associerede Stæder og Lande, hvoriblant er:

1. Graubundnernes Republik.
2. Landet Wallis.

Ita-

Italien.

Floderne:

1. Po og 2. Tiber ere meget bekiendte.

Italien indbefatter mange Lande og Stater, hvilke henføres under 4 Hoved-Afdeelinger:

A. Øvre-Italien,
B. Det Mellemste,
C. Nedre-Italien og
D. Øerne.

A. Øvre-Italien.

Der er:

I. Kongens af Sardinien Lande.

1. Piemont, hvor:
   Turin, Kongens Residensstad.
2. Savoien.
3. Montferrat.

II. De Østerrigske Lande:

1. Meiland og
2. Mantua med Hovedstæder af samme Navne.

III. Hertugdømmene, Parma, Piacenca og Guastalla under een Hertug.

IV.

IV. Hertugens af Modena Lande, hvor
Modena er Hovedstaden.

V. Republiken Venedig ell. Venezia og
VI. - - Genoua, hvis Hovedstæder hede ligedan.

B. I den mellemste Deel af Italien er:

I. Storhertugdømmet Toscana hvor:

Florenz er Hovedstaden.

II. Kirkestaten. Der er:

Rom, hvor Paven residerer, var tilforn det store Romerske Riges Hovedstad.

III. Republiken Lucca.

C. Den nederste Deel af Italien er

Kongeriget Neapolis ell. Napoli.

Napolt er Hovedstaden, hvor Kongen residerer, som tillige beherster Øen Sicilien.

D. Øerne ved Italien ere:

1. Sicilien.
2. Sardinien.
3. Corsica.
4. Malta, hvilken tilhører Johanniter-Ordenen, som gemeenlig kaldes Malteser-Ridderne.

De

De Ungerske Lande

hvilke tilhøre det Østerrigske Huus, ere:

I. Kongeriget Hungarn, som deeles i
   1. Nedre Hungarn, hvor:
      Presburg, Rigets Hovedstad.
   2. Øvre-Hungarn.

II. Bannatet Temesvar.

III. Storførstendømmet Sibenbyrgen.

IV. Det Ungerske Illyrien bestaaer af
   1. Slavonien.
   2. Croatien og
   3. En Deel af Dalmatien.

V. Gallicien og Lodomerien, som før hørde til Polen.

Det

Det Europæiske Tyrkie.

Den Tyrkiske eller Othmanniske Sultân besidder Lande i Europa, Asia og Africa.

I det Europæiske Tyrkie ere Floderne:
1. Donau, som kommer fra Tydskland igiennem Ungern.
2. Dniester.
3. Dniper.

Det bestaaer af følgende Lande:
1. Romanien, hvor
   Constantinopel, Rigets Hovedstad og Sultânens Residens.
2. Bulgarien.
3. Servien.
4. Bosnien.
5. Valakiet.
6. Moldau.
7. Det Tyrkiske Tatarie.
8. Grækerland med Øen Candia og mange mindre.

Det Krimske Tatarie

bestaaer af Halvøen Krim og noget af det faste Land norden for.

Asia.

Asia.

Asien stoder mod Vesten til det Sorte Hav, Archipelagus, Middelhavet og Africa; i øvrigt er den omgivet af det store Hav.

Man mærker iser

1. Den Arabiske Fiord eller det Røde Hav.
2. Den Persiske Fiord.
3. Den Bengalske Bugt.
4. Den Siamske.

Foruden Øerne indbefatter Asien:

1. De Tyrkiske Lande.
2. Arabien.
3. Persien.
4. Indien.
5. Sjina el. China.
6. De Russiske Lande.
7. Det frie Tatarie.

Det

Det Asiatiske Tyrkie

har **Floderne:**

1. Tiger og
2. Euphrat.

Det indbefatter 6 store **Lande:**

1. Natolien, hvor
   - Smyrna, en berømt Handelstad.
   - Den Cypern og flere
2. Syrien, hvor
   - Jerusalem, er nu en temmelig Stad.
3. Georgien.
4. Armenien.
5. Sjesire eller Mesopotamien.
6. Erâk.

Arabien.

Araberne, som deels boe i Byer, deels flytte om i Telte, ere deelte i mange Stammer og Stater.

Mekke, en Stad, hvor den falske Prophet Mohammed er fød.

Persien

bestaaer af mange Provinser, hvorof adskillige nu have egne Herrer.

Isfahan er Hovedstaden i Landet.

Indien.

I Indien eller Ostindien ere de mærkeligeste Floder:

1. Indus og
2. Ganges.

Efter denne Flod deeler man Indien i 2 Hoved-Deele;

I. **Indien Vesten for Ganges** indbefatter:

1. Hindistan (ell. den store Mogols Rige), som bestaaer af mange Landskaber.

Dehli, et Mogols Residensstad.

Surátt, en bekiendt Handelsstad i Landskabet Gutsjerát.

Patna, en stor Stad i Bengal.

2. Kysten Malabar, indbefatter adskillige Riger, og nogle Stæder, som tilhøre Hollænderne og Englænderne.

3. Kysten Coromandél, har og adskillige Riger, og en stor Deel Europæiske Stæder.

Trankebar er en god Stad, som tilhører Dannmark.

II. **Indien Osten for Ganges** er deelt i adskillige Riger, hvor iblant Siam er et af de mest bekiendte.

Det Sjinesiske Rige

bestaaer af

1. Sjina i sig selv, hvor:
   Peking er Hovedstaden.
   Cantong, en Søestad, hvor Europæerne handle.
2. Den østlige Deel af det store Tatarie.
3. Halvøen Corea.

De Russiske Lande i Asien

ere nævnede ved det Europæiske Rusland S. 12.

Det frie Tatarie.

De frie Tatarer beboe 2 adskilte Landstrækninger.

1. Den største, som er Østen for det Caspiske Hav, indbefatter:
   1. Thibet. 2. Kalmykkernes, 3. Turkmannernes og 4. Usbekernes Lande.
2. Den mindre, imellem det Sorte og Caspiske Hav, bestaaer af de Cubanske og Tsjirkassiske Lande.

De

De Asiatiske Øer.

1. Maldiverne.
2. De Nicobarske.
3. Selan, ell. Ceilon en stor og rig Ø.
4. Sunda-Øerne:
   a. Sumatra.
   b. Java med den store Hollandske Stad Batavia.
   c. Borneo.
5. De Molukkiske Øer ere mest i Hollændernes Magt. De mærkeligste ere:
   a. Celebes. b. Amboina. c. Banda.
6. De Philippinske Øer tilhøre Spanien.
7. Japan er et stort Rige, som bestaaer af mange Øer.

Africa

Africa er mestendeels omgivet med Hav, og hænger ikkun mod Vesten noget sammen med Asien.

Den kan betragtes under 7 Hoveddele:

1. Landene ved Nilen.
2. Barbariet.
3. Neger-Kysterne.
4. Kafer-Kysterne.
5. De østlige Kyster.
6. De indere Lande og
7. Øerne.

Landene ved Nil-Floden

ere;

1. Egypten, som tilhører Tyrkerne.
   Kahira er Hovedstaden deri.
2. Nubien, et Land, som er lidet bekiendt.
3. Habessinien, hvis Regent, saavelsom de fleste af Indbyggerne, er Christen.

Bar-

Barbariet

indbefatter:

1. Riget Marocco, hvor Mikneç er Hovedstaden.
2. Republiken Algir,
3. - Tunis,
4. - Tripolis, hvilke have Hovedstæder af samme Navne, og drive meget Soeroverie.
5. Sahra kaldes et stort Strog af udyrkede Lande.

Neger-Kysterne

bebos af mange Nationer, og indbefatte:

1. Kysten Senegal, hvor England og Frankrige have nogle Forter.
2. Ginea, hvor:
   Christiansborg og
   Fredensborg ere Danske Forter.
   Der ere og nogle Engelske og Hollandske.
3. Congo, hvor Portugiserne har sat sig fast.

Kafer-Kysterne.

Der er:

Got Haabs Forbierg, hvor Hollænderne har en god Stad.
Hottentotternes Land ligger derved.

De østlige Kyster

af disse kaldes:

1. Den sydlige Deel **Zangebar**, hvor Portugiserne besidde nogle Øer og Stæder.
2. Den nordlige **Ajan**.

De indere Lande

ere næsten ubekiendte.

De vigtigste Øer omkring Africa

ere:

1. De **Canariske Øer** tilhøre Spanien.
2. Det grønne **Forbiergs Øer** ere Portugals.
3. **St. Helena** tilhører England.
4. **Madagaskar**, en stor Ø, har adskillige Førster.
5. **Bourbon** (Burbong) og **Isle de France** tilhøre Frankrige.

Ame-

America.

America er adskilt ved Hav fra de øvrige Verdens Deele.

Af **Vandene** deromkring mærkes:

1. Den Mexicanske Bugt.
2. Hudsons Bugt.
3. Davis Stræde ell. Strat-Davis.
4. Det Magalhaanske Stræde.

Den deeles i

1. **Nord-America**,
2. **Syd-America** og
3. **Øerne**.

I. Nord-America.

De største **Floder** ere:

1. St. Laurents.
2. Missisipi.

Den er deelt imellem:

Spanien, Englænderne og de **Vilde**.

De

De Spanske Lande i Nord-America

ere:

1. Merico, hvor Merico er Hovedstaden.
2. Nye Merico.
3. Halvøen Californta.
4. Louisiana.

De Brittiske Lande

ere:

1. 2. Vest- og Øst-Florida.
3. Georgia.
4. 5. Syd- og Nord-Carolina.
6. Virginien.
7. Maryland.
8. Pensylvanien, hvor Philadelphia, en velbygget Stad.
9. Nye Jersey.
10. Nye York, hvor Nye York, en god Stad.
11. Nye England, hvor: Boston, en stor Stad.
12. Acadia ell. Nye Skotland.
13. Canada.
14. Labrador.

De

De Vilde Folk

beboe Landene, Vesten og Norden for dem, Europæerne have indtaget.

II. Syd-America.

De mærkeligste Floder ere:

1. Magdalene-Floden.
2. Orenoco.
3. Amazon-Floden, og
4. De la Plata ell. Selv-Floden.

Af de Sydamericanske Lande besidder:

A. Spanien:
1. Terra firma, hvor Carthagena, en god Søestad.
2. Peru, hvor Lima er Hovedstaden.
3. Chili.
4. Paraguay.

B. Portugal har Brasilien, hvor Rio-Janeiro er Hovedstaden.

C. Frankrige og D. Holland eje Gujana.

E. De Vilde beboe Patagonien og de inderste Egne.

III. De

III. De Americanſke Øer

ere fornemmelig:

1. Nye Fundland tilhører Storbritannien, ſaavelſom
2. Bermudas.
3. De Lucayiſke ere Spaniens.
4. De ſtore Antiller ere:
   1. Hiſpaniola, ſom er deelt imellem Frankrige og Spanien.
   2. Cuba og
   3. Porto Ricco ere Spaniens.
   4. Jamaica Englands.
   5. De Caraibiſke ere deelte imellem adſkillige Europæiſke Nationer.

St. Crux, St. Thomas og St. Jan tilhøre Kongen af Dannmark og Norge.

Lan-

Landene imellem Aſia og America

ere fornemmelig opdagede i de nyere Tider:

De mærkeligſte ere:

1. Nye Holland, et meget ſtort Land.
2. Nye Zeeland beſtaaer af 2 Øer, hvis Indbyggere ere Menneſkeædere.
3. Nye Ginea.
4. Otahaiti, en behagelig Ø.

Ingen Europæer har endnu nedſat ſig paa diſſe Øer.

Ind-

Indhold af Udkoget.

Jordklodens almindelige Inddeelinger. S. 3.
Europa - - - - 4.
Danmark - - - 5.
Norge - - - - 9.
Sverrig - - - - 10.
Det Russiske Rige - - 11.
Polen - - - - 13.
Preussen - - - - 14.
Tydskland - - - - 15.
De forenede Nederlande - - 21.
Storbritannien og Irland - - 22.
Portugal - - - - 24.
Spanien - - - - 25.
Frankrige - - - - 27.
Helvetien - - - - 29.
Italien - - - - 30.
De Ungerske Lande - - - 32.
Det Europæiske Tyrkie - - 33.
Det Krimske Tatarie - - 33.
Asia - - - - 34.
Africa - - - - 40.
America - - - - 43.
Landene imellem Asia og America. - 47.